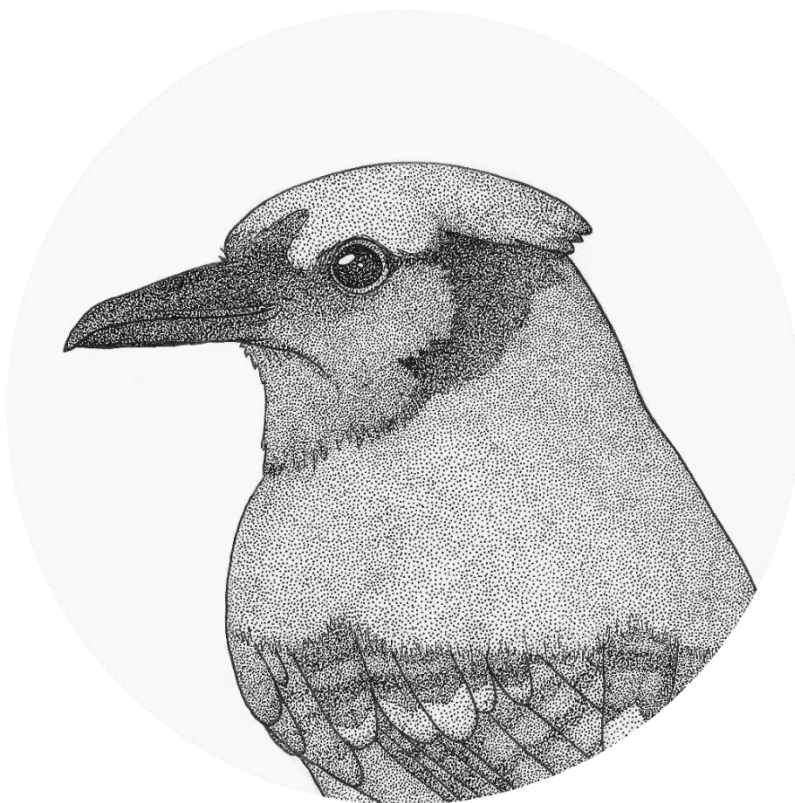

Kerncollectie Nederland

Onderzoek en verslaglegging pilotproject Platform Collectie Nederland

KERNCOLLECTIE NEDERLAND

Onderzoek en verslaglegging pilotproject:
Platform Collectie Nederland

Charlotte Hartong

Afstudeeronderzoek

Begeleider: Ruben Smit

Reinwardt Academie
Dapperstraat 315
1093 BS
Amsterdam

3 juni 2014

Voorwoord

Gedurende mijn opleiding aan de Reinwardt heb ik regelmatig een kijkje kunnen nemen in depots van museale instellingen. Het zijn vaak enorme ruimtes waar minstens 90% van de hele collectie onzichtbaar voor het publiek opgeborgen blijft.

Zelf heb ik het altijd enorm zonde gevonden dat er in depots zoveel moois is dat het grote publiek niet (of nauwelijks) te zien krijgt. Diep in de depots bevinden zich vaak nog objecten die boeiende verhalen kunnen dragen. Verhalen die misschien niet goed passen bij de A-collectie van museum X (en daardoor verborgen blijven). Terwijl hetzelfde verhaal een waardevolle aanvulling kan zijn voor de topcollectie museum Y. Die verhalen en objecten vormen ons cultureel erfgoed en velen daarvan zijn het waard op te worden getoond.

Maar dat is niet alles. Soms vind je, in een donker of vergeten hoekje, die objecten waarvan je denkt: *wat doet het hier?* Dit zag ik ook bij een stage bij het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid. Daar heb ik in diverse depots een kijkje kunnen nemen. En soms kwam ik merkwaardige dingen tegen. Een toenmalige conservatiemedewerker liet me bijvoorbeeld een grote kast zien met honderden lades. In elke lade zaten lampjes uit oude machines die gebruikt werken in de filmindustrie. Sommige waren gebroken, anderen zagen er wat completer uit. De conservator vertelde me dat de lampjes nooit in het publieke museum zullen komen, want er is gewoonweg geen vraag naar vanuit het publiek om ze te zien. Iets dat ik me wel goed kon voorstellen.

Maar toch was er één groep mensen die de lampjes wilde zien. Ongeveer eens per jaar, tijdens een open-depot-rondleiding, komt een groep fanaten langs die het fantastisch vindt om ze te zien. Voornamelijk omdat het zelf verzamelaars zijn van de machines waar de lampjes in horen. Er begon bij mij een gedachte te groeien: kunnen deze lampjes dan niet gewoon beter met deze fans mee naar huis? Worden ze daar niet met veel meer liefde en aandacht verzorgd? Zouden er nog meer van dit soort gevallen in de duizenden depots van de Nederlandse musea te vinden zijn? Zouden we niet enorm veel ruimte én beheerskosten kunnen besparen als dat blijkt en we hier iets aan doen? Hoe kunnen we zorgen voor een grotere toegankelijkheid van ons cultureel erfgoed en lagere kosten voor ruimte en beheer van minder courante objecten?

De gedachte zakte langzaam weg, maar bloeide weer op gedurende mijn afstudeerstage bij Ontferd Goed, waar ik weer soortgelijke vragen tegen kwam. Vanuit die vraagstelling is vervolgens de eerste opzet voor een project ontstaan, het project Platform Collectie Nederland.

Dankbetuigingen

Ten eerste zou ik hierbij graag mijn begeleiders Ruben Smit en Dieuwertje Wijsmuller willen bedanken voor hun hulp, ideeën en feedback die mijn scriptie hebben gemaakt tot wat het nu is. Daarbij bedank ik ook Gábor Kozijn die mij als toekomstig projectleider van het pilotproject heeft kunnen helpen met nieuwe inzichten en de nodige brainstormen.

Daarnaast wil ik ook mijn dank uiten aan alle professionals die ik gedurende de totstandkoming van dit scriptieonderzoek en het projectplan heb mogen spreken. De met mij gedeelde kennis, ideeën en geuite meningen bleken van grote waarde en hebben een leidraad gevormd voor de realisatie van het nieuwe projectplan voor het project onder de werktitel Platform Collectie Nederland (PCN).

Als laatste bedank ik hierbij ook de Stichting Ontferfd Goed voor de mogelijkheden die mij zijn geboden in de afgelopen maanden, de proofreaders voor hun opmerkzaamheid en ook mijn medestudenten van de Reinwardt Academie en het thuisfront voor de steun.

Inhoudsopgave

Samenvatting	13
Abstract	17
Woordenlijst	21
Inleiding	23
H1. Achtergrond	
1.1 Opdrachtgevende organisatie, opdrachtgever, opdrachtnemer	25
1.2 Geschiedenis / Omgeving	25
1.3 Verantwoording Wijzigingen Scriptievoorstel	25
1.4 Resultaat en Methode	26
1.5 Organisatie	29
H2. Pilotproject Platform Collectie Nederland	
2.1 Algemeen	31
2.1.1. Primaire doel	32
2.1.2. Doelstellingen website	32
2.1.3. Secundaire doelen	33
2.2 Aanleiding en Ontwikkeling van het Projectplan	33
2.2.1. Collectie Scription Museum en Ontferd Goed	33
2.2.2. Actuele Vraagstukken en Kansen	36
H3. Analyse praktijk	
3.1 Collectie Nederland	39
3.1.1. Algemeen	39
3.1.2. Doel en dilemma Collectie Nederland	39
3.1.3. Definitie Collectie Nederland	41
3.1.4. Omvang Collectie Nederland	42
3.1.5. Digitale toegankelijkheid Collectie Nederland	42
3.1.6. Zichtbaarheid Collecties	43
3.1.7. Gelijksortige Collecties	44
3.1.8. Depotruimteproblemen	47
3.2 Collectiebeleid	48
3.2.1. Algemeen	48
3.2.2. Verzamelen	48
3.2.3. Ontzamelen	49
3.2.4. Bescherming Nationaal Erfgoed	54
3.2.5. Collectiemobiliteit	58
3.2.6. Samenwerking	62

H4. Herdefiniëring Projectplan

4.1. Ontferd Goed en het Projectbureau	65
4.2. Tussen droom en realiteit.....	65
4.3. Vraagstukken en Analyse bij Kerncollectie Nederland en Verhaal van Nederland	66
4.3.1. Algemeen	66
4.3.2. Kerncollectie Nederland Schriftelijke Communicatie.....	66
4.3.3. Verhaal van Nederland Schriftelijke Communicatie	68
4.4. Motivatie, Prioriteiten en wensen van de Projectpartners	69
4.4.1. Methode van Onderzoek Interviews.....	69
4.4.2. Interviews Projectpartners.....	71
4.4.3. Interviews Rijksdienst Cultureel Erfgoed	80
4.4.4. Interviews Extern	83
4.4.5. Overzicht prioriteitenpunten	86
4.5. Waarderingsproces Kerncollectie Nederland Schriftelijke Communicatie.....	88
4.5.1. Methode Ontferd Goed.....	88
4.5.2. Methode Onderwijsmuseum	89
4.6 Herdefiniëring Doelgroepen	89
4.6.1. Doelgroep Verhaal van Schriftelijke Communicatie.....	89
4.6.2. Doelgroep Erfgoeddiscussie	89
4.7. Discussieplatform	90
4.7.1. Geen nieuwe standaard, maar een nieuw gesprek.....	90
4.7.2. Middelen voor gesprek	90
4.7.3. Discussievoering.....	90
4.7.4. Discussiepunten	95

H5. Conclusies en Aanbevelingen

5.1. Conclusie	97
5.2 Reflectie	97
5.3. Aanbevelingen.....	97

H6. Bronnen

De volgende bijlagen zijn ingenomen in een apart document:

Bijlage 1.	Woordenlijst Scriptieonderzoek
Bijlage 2.	Stichting Ontferd Goed
Bijlage 3.	Inventarisatie instellingen Schriftelijke Communicatie
Bijlage 4.	ICCROM-UNESCO Storage Survey 2011
Bijlage 5.	Circle Line Museums
Bijlage 6.	Huidige conceptprojectplan PCN
Bijlage 7.	Vragenlijst Interviews RCE
Bijlage 8.	Vragenlijst Interviews Musea
Bijlage 9.	Interview Heleen Buijs, Museum van Communicatie
Bijlage 10.	Interview, Tijs van Ruiten, Nationaal Onderwijsmuseum
Bijlage 11.	Interview Ingrid Mens, Liemers Museum
Bijlage 12.	Interview Steph Scholten, Bijzondere Collecties UvA
Bijlage 13.	Interview Jolande Otten, Ontferd Goed
Bijlage 14.	Interview Yuri van der Linden, RCE
Bijlage 15.	Interview Hans Schraven, RCE
Bijlage 16.	Reactie Frank Bergevoet, RCE
Bijlage 17.	Interview André Groeneveld
Bijlage 18.	Overzichtstabel Uitkomsten Interviews
Bijlage 19.	Formulier Waardering van de Scryptioncollectie
Bijlage 20.	Publiekscijfers Websites voor Online Discussie

Samenvatting

Achtergrond

Dit afstudeeronderzoek is gedaan in opdracht van Stichting Ontferd Goed waar gedurende mijn afstudeerstage een eerste versie van een projectplan is ontworpen voor het pilotproject Platform Collectie Nederland (PCN). De kern van dit scriptieonderzoek richt zich op het volgende:

Hoe relateert het pilotproject PCN aan actuele discussies en nieuwe ideeën rond Collectie Nederland, collectiebeleid en samenwerking? Kan dit platform die discussie verder stimuleren en aanjagen?

De antwoorden op deze vragen biedt inzicht voor de herdefiniëring van het projectplan die bij een subsidieaanvraag aangeleverd kan worden. Antwoorden zijn gevonden door middel van deskresearch en kwalitatieve interviews met de samenwerkingspartners (Nationaal Onderwijsmuseum, Liemers Museum, Bijzondere Collecties UvA, het Museum van Communicatie en Stichting Ontferd Goed), werknemers van de Rijksdienst Cultureel Erfgoed (RCE) en een externe erfgoedprofessional.

Pilotproject Platform Collectie Nederland

Het pilotproject, onder de werktitel Platform Collectie Nederland, is een website die kennis en collecties (die passen binnen het thema schriftelijke communicatie) met elkaar verbindt. De collecties worden sterker geprofileerd door de onderlinge samenhang te laten zien. Virtueel komen alle (gedigitaliseerde) collecties bij elkaar om één collectie te vormen.

De invulling voor de website bestaat uit het Verhaal van Nederland Schriftelijke Communicatie (VN/SC) en Kerncollectie Nederland Schriftelijke Communicatie (KN/SC). Het VN/SC bestaat uit de optelsom van verhalen die iets vertellen over de geschiedenis van schriftelijke communicatie in Nederland. De KN/SC zijn daar de objecten die het verhaal illustreren. Op deze manier wordt via de website de KN/SC contextueel toegankelijk gemaakt voor het beoogde publiek (scholieren HAVO 5 VWO 6 en studenten HBO en WO).

Het pilotproject raakt met enkele actuele discussiepunten van de museale sector, die ook de aanleiding hebben gevormd tot de totstandkoming van het project.

Analyse Praktijk

Collectie Nederland

Collectie Nederland is bedacht om naar het geheel van museale collecties in Nederland te verwijzen, maar wordt benoemd als een collectie waar de overheid op een manier zorg voor draagt. De gedachte van Collectie Nederland was, dat de (openbare) collecties in Nederland één grote collectie vormen. Op basis daarvan kon worden gepresenteerd, geruild en geconserveerd, en bovendien worden besloten welke aankopen wel of niet nodig waren.

Digitale Toegankelijkheid en Zichtbaarheid Collecties

Over de digitale toegankelijkheid van Collectie Nederland zijn diverse cijfers gevonden, maar te constateren is dat er nog genoeg kansen liggen om de zichtbaarheid te vergroten, zowel via collectiemobiliteit als door digitale mogelijkheden.

Gelijksoortige collecties

Er zijn veel musea en erfgoedinstellingen met gelijksoortige collecties en overlappende verzamelgebieden.

Depotruimteproblemen

Musea hebben te maken met depotruimteproblemen. Er is vaak een tekort aan ruimte, de bewaaromstandigheden zijn niet altijd voldoende evenals de conditie van de collectie. Het zou wat dat betreft al gewenst zijn om met een frisse blik naar collecties te kijken om te kijken of een herwaarderingsproces uitkomst kan bieden.

Collectiebeleid

Verzamelen en Ontzamelen

Verzamelen is een basisfunctie van een collectiebeherende instelling. Musea kunnen op twee manieren verzamelen, door aankopen (actief) of door het aannemen van giften (passief).

In het collectieplan wordt dan ook vaak een verzamelbeleid benoemd van de instelling waarin wordt aangegeven op welke manier de collectie wordt samengesteld en aangevuld.

Net als verzamelen behoort ook ontzamelen tot een goed collectiebeleid. Ontzamelen wordt gedefinieerd als het overdragen van een object of collectie naar een nieuwe eigenaar. Dit gebeurt om de kwaliteit van collecties te verhogen, het behoud te versterken en/of om de collectie toegankelijker te maken voor publiek. Bestaande regelgevingen en methodes voor ontzamelen zijn de ICOM Code of Ethics, de Leidraad Afstoten Museale Objecten, Afstoting Cultuurbezit, DiMCoN en de Herplaatsingsdatabase.

Ondanks de voordelen lijkt ontzamelen geen positief imago te hebben in de museale sector. Elke casus roept nieuwe vraagstukken en dilemma's op. In Engeland wordt in het kader van ontzamelen dan ook niet onverstandig gekozen voor het woord collectierationalisatie om het doel te verduidelijken.

Bescherming Nationaal Erfgoed

De bescherming van de voor Nederland belangrijke erfgoedcollecties wordt momenteel geregeld door een registratie op de Wbc-lijst middels de Wet tot behoud Cultuurbezit (Wbc) of door opname in de Rijkscollectie.

Het feit dat de Wbc-lijst niet meer wordt uitgebreid samen met het feit dat het Rijk belangrijke collecties kan overnemen (maar dit niet vanzelfsprekend zal gaan doen bij het wegvallen van een oorspronkelijke eigenaar) geeft aan dat het bieden van bescherming aan collecties een moeilijk punt is. Een duurzame bescherming voor een collectie is misschien ook niet eens echt mogelijk, de beschermingsstatus van een object hangt immers samen met de steeds weer veranderende culturele waardering ervan.

Collectiemobiliteit

Collectiemobiliteit kan worden ingezet als een hulpmiddel bij het vergroten van de toegankelijkheid in de vorm van publieksbereik en het bevorderen van de kwaliteit van collecties.

Een radicaal voorbeeld van collectiemobiliteit is het herverdelen van de totale Collectie Nederland over gespecialiseerde instellingen. Het pilotproject zal door de collectiemobiliteit van de meewerkende instellingen te bespreken het debat over collectiemobiliteit aanjagen.

Samenwerking

Samenwerking is een nieuwe tendens in de museale sector en wordt gestimuleerd vanuit de overheid. Het pilotproject sluit hierop aan door een samenwerkingsverband te starten tussen de meewerkende instellingen.

Herdefiniëring Projectplan

Projectbureau

Voor het pilotproject wordt een Projectbureau opgericht dat los staat van Ontferd Goed. Ontferd Goed staat als initiator achter de missie van het pilotproject, maar heeft als beheerder van de Scription Collectie andere belangen. Overeenkomst tussen Ontferd Goed en het Projectbureau is dat beide partijen staan voor het aanjagen van discussie over huidige ethische vraagstukken.

Problematiek Verhaal van Nederland Schriftelijke Communicatie (VN/SC)

Bij het te schrijven Verhaal van Nederland op het gebied van schriftelijke communicatie komen belangrijke vraagstukken naar boven. Er kan worden gekozen voor een methode waarbij de instellingen het verhaal schrijven of voor een meer vrije methodiek zoals Wikipedia waarbij iedereen content kan toevoegen. Bij het schrijven van de verhalen zal er moeten worden gediscussieerd over een methode en vraagstukken zoals bij wie de eindredactie moet liggen, welk narratief en perspectief er wordt gekozen, de inhoud en hoe subcategorieën gedefinieerd moeten worden.

Motivatatie Projectpartners

Uit onderzoek naar de motivatie van de partners om mee te doen aan het pilotproject blijkt dat de prioriteiten soms verschillend liggen. Het kijken naar de eigen collecties vanuit een nieuw kader heeft voor alle partners een hoge prioriteit, evenals het bundelen van kennis en samenwerken met andere instellingen. Op andere motivatiepunten - zowel op het gebied van publiek, samenwerking en collectie - zijn de meningen verdeeld.

Selectie Kerncollectie Nederland Schriftelijke Communicatie

In het pilotproject worden objecten uit de collecties van meewerkende instellingen geselecteerd om te passen binnen het Verhaal van Nederland Schriftelijke Communicatie (VN/SC). Het proces en de keuzes die de instellingen moeten gaan maken spelen daarbij een grote rol in de discussies die gedurende het pilotproject worden aangejaagd.

Discussieplatform

Bij het ontstaan van het pilotproject was het de kern om een hulpmiddel te bieden voor het benoemen en (her)waarderen van Collectie Nederland. Inmiddels is ingezien dat de waarde van het project ligt in het (denk)proces en de discussies die daarbij horen.

Deze discussie is daarom een belangrijk onderdeel van het project geworden en het doel is dan ook

om deze discussie aan te jagen en te stimuleren bij de bestaande én aankomende museumprofessionals.

In de loop van het pilotproject worden online de interne discussies van het projectteam transparant gedeeld door middel van een weblog op de website. Ook wordt er een samenwerking aangegaan met diverse online blogs, websites en tijdschriften om de discussie online te delen. Daarnaast worden ook discussieavonden georganiseerd met zowel museale als niet-museale partners. Voor het debat dat ontstaat gedurende het pilotproject zullen tijdens de werkzaamheden concrete dilemma's en vraagstukken aan het licht komen. Daarnaast kunnen we aan de hand van dit onderzoek al enkele discussiepunten benoemen: Collectie Nederland, collectiebeleid, collectierationalisering. Radicale ideeën zijn van enorme waarde in het uitlokken van discussie en daar zal dan ook actief op worden ingespeeld vanuit het projectbureau met ideeën als een Kerncollectie Nederland.

Conclusies

Uit de interviews en het scriptieonderzoek is gebleken dat het pilotproject zich relateert aan actuele discussies in de museumsector. Het project speelt in op de problematiek en ethische aspecten rond de thematiek van Collectie Nederland, collectiebeleid en samenwerking.

De bescherming van het nationaal erfgoed middels een echt allesomvattende leidraad is nog geen realiteit en kan wellicht ook niet worden geboden. De definitie van (nationaal) erfgoed is dynamisch door de steeds weer veranderende toegekende waarde die erfgoed kan hebben in een almaar veranderlijke samenleving. Het maakt de discussie over wat het erfgoed is en hoe we daar mee om moeten gaan belangrijk. De discussie is in feite onderdeel geworden van het erfgoed zelf.

Hoofddoel voor het pilotproject moet het dan ook niet worden om met nieuwe leidraden en methodes te komen, maar om de discussie levend te houden waar vervolgens nieuwe inzichten uit kunnen ontstaan. Het pilotproject biedt door middel van een concreet thema – schriftelijke communicatie – een handvat voor die discussie met concrete praktijkvoorbeelden.

Het verder stimuleren en aanjagen van de discussie gedurende het project kan door middel van het voorleggen van concrete vraagstukken, aankaarten van vernieuwingen en door radicale ideeën voor te leggen. Dit kan naar voren komen in zowel de online discussies als op de te organiseren discussieavonden met bestaande en aankomende museumprofessionals.

Abstract

Background

This graduate research has been commissioned by Stichting Ontferd Goed (Foundation of Disinherited Goods) where I have written a project plan for the pilot project Platform Collectie Nederland (PCN, Platform for the Dutch Cultural Heritage Collection). The research is focused on the following questions:

How does the pilot project PCN relate to the current discussion and new ideas around Collectie Nederland (CN, the Dutch Cultural Heritage Collection), collection management and collaboration? Can this platform further stimulate and accelerate this discussion?

The answer to these questions provide insight for redefining the project plan that can be submitted along with subsidy applications. Answers have been found by desk research and interviews with the collaboration partners (Nationaal Onderwijsmuseum: the Dutch national museum of education, Liemers Museum, Bijzondere Collecties UvA: Special Collections of the University of Amsterdam, het Museum van Communicatie: the museum of communication, and Stichting Ontferd Goed), employees of the Dutch Cultural Heritage Agency (RCE) and an external heritage professional.

Pilot project Platform Collectie Nederland

The pilot project (under the working title 'Platform Collectie Nederland') is a web site that connects knowledge and collections (that fit within the topic of written communication) together. The collections will be profiled in a better way by showing them in their relative context. The digitized collections come together virtually to form one single collection.

The content for the web site consists of the Verhaal van Nederland Schriftelijke Communicatie (VN/SC: The story of the Netherlands, Written Communication) and Kerncollectie Nederland Schriftelijke Communicatie (KN/SC: Core collection of the Netherlands, Written Communication). The VN/SC consists of the addition of stories that tell something about the history of written communication in the Netherlands. The KN/SC are the objects that illustrate the stories. This is how the web site makes the KN/SC contextually accessible for the target audience (pupils and students).

The pilot project runs across current topics of discussion in the museum sector, and have formed the motive for the realization of the project

Practice Analysis

Collectie Nederland (the Dutch collection)

Collectie Nederland was invented to reference the composite of all Dutch museum collections, but is appointed as a collection that the government will take care of. The rationale behind *Collectie Nederland* is that (public) collections in the Netherlands form a single large collection. The information and insight that the collection provides can then be used to present, trade and conserve as well as decide which purchases are mandatory.

Digital accessibility and the visibility of collections

About the digital accessibility of *Collectie Nederland* statistics can be found, but from these statistics we can conclude that there are enough opportunities left to increase the visibility, both through collection mobility and digital possibilities.

Similar collections

There are a lot of museums and heritage institutions with similar collections and overlapping areas of collection.

Storage issues

Museums have to deal with storage space issues. Often there is a shortage of space; the depository circumstances aren't always sufficient as well as the condition of the collection. It can be wished to have a fresh look at the reserve collections to see if a rationalization of the collections can bring positive results.

Collection Policy

Collecting and deaccessioning

Collecting is a basic function of an institution with cultural heritage. Museums can collect in two ways, by purchasing (active) and by accepting gifts (passive). In the 'collection plan' from the institution a collection policy is mentioned in which a method is named for the ongoing process of the way the collection is composed and complemented.

As well as collecting, deaccessioning is also part of a good collection policy. Deaccessioning is defined as the process of transferring an object or collection to a new owner. This happens to increase the quality of collections, improve the conservation and/or to make the collection more accessible to the public. Existing rules and methods for deaccessioning are the ICOM Code of Ethics, the *Leidraad Afstoten Museale Objecten* (LAMO, guide for deaccessioning museum-related objects), *Afstoting Cultuurbezit* (Disposing of cultural property), DiMCoN and the *Herplaatsingsdatabase* (Relocation database).

Dispite the advantages of deaccessioning the process does not have a positive image in the museum sector. Every case appeals to new questions and dilemmas. In England the term collection rationalization is used to make the goal clearer.

Protecting national heritage

The protection of the most important heritage collections for the Netherlands is currently administered on the Wbc-list (Wet tot Behoud Cultuurbezit, law for the preservation of cultural property) or by the adoption of it in the *government collection*.

The fact the Wbc-list is not expanded any further combined with the fact that the government is able to adopt important collections – but won't have to do this automatically – tells us that providing protection to collections is a difficult issue. It is possible that the sustainable protection of a collection is not even possible at all, because the protection status of an object is related to the constantly changing cultural value/interpretation of it.

Collection mobility

Collection mobility can be used as a tool for increasing the accessibility in the form of public reach and increasing the quality of collections. A radical example of collection mobility would be the redistribution of the whole Collectie Nederland over specialized institutions. The pilot project will discuss the collection mobility of cooperating institutions and accelerate the debate about collection mobility.

Collaboration

Collaboration is a new movement in the museum sector and is stimulated by the government. The pilot project corresponds to this by starting a collaboration between the participating institutions.

Redefinition of the Project Plan

Project bureau

For the pilot project a project bureau is instated that is separated from Ontferd Goed. Ontferd Goed is the initiator behind the mission of the pilot project but as administrator of the Scription Collection they have a different interest. Similarities between Ontferd Goed and the project bureau are that both parties want to accelerate the discussion about current ethical problems.

Problems with VN/SC

With the to-be-written story about *The Netherlands on the topic of written communications* (VN/SC) Important questions arise. At that point two methods may be chosen: an approach where institutions write the story, or a more liberal approach like Wikipedia where anybody can add content. When writing stories the matter of who will have editorial control, which narrative and perspective should be chosen, the contents, and how subcategories are defined will have to be discussed.

Motivation of project partners

From the research about the motivation of partners to cooperate in the pilot project we have seen that the priorities differ. Observing their own collection from a new perspective has a high priority as well as bundling knowledge and cooperating with other institutions. On other motivational reasons – both in the area of the public, cooperation and collection – opinions differ.

Selection of the Dutch core collection of written communication

In the pilot project objects from the collections of cooperating institutions are selected to fit in to the *Dutch story of written communication*. The process and choices the institutions will have to make are very important in the discussions that will be held during the pilot project.

Discussion platform

With the commencement of the pilot project the basics were creating a tool to appoint and re-rate of the Dutch Collection. In the meantime the realization has come that the value of the project lies in the thinking process and the accompanying discussions. This discussion has therefore become a very important part of the project and the aim is to start and stimulate the discussion with existing and future museum professionals.

In the course of the pilot project the internal discussions of the project team are transparently shared online by means of a weblog on the website. Furthermore a cooperation is initiated between various online blogs, web sites and magazines to share the discussion online. Furthermore discussion nights will be organized with both museum-related as non-museum-related partners.

For the debate that will arise during the pilot project dilemmas and questions will present themselves. Based on this research we can appoint a few points of discussion: Collectie Nederland (the Dutch Collection), collection policy and collection rationalization. Radical ideas are of tremendous value in provoking discussions and this will be anticipated in the role of the project bureau with ideas such as a Dutch core collection.

Conclusions

The interviews and thesis research have shown that the pilot project relates to current discussions in the museum sector. The project anticipates on the problems and ethical aspects concerning the subject of Collectie Nederland, collection policy and collaboration.

The protection of national heritage using a complete guide is not yet a reality and might not even be possible. The definition of (national) heritage is dynamic because of the constantly changing allocated value that heritage can have in a vibrant society. This raises the importance of the discussion about what heritage is and how to handle it. The discussion has in fact become part of the heritage itself.

The primary aim for the pilot project shouldn't be to provide new guidelines and methods, but to keep the discussion alive which might result in new insights. By using a concrete theme (written communication) the pilot project provides a handle for this discussion with concrete practical examples.

Further stimulating and accelerating the discussion during the project is possible by means of establishing concrete questions, serve up reforms and by serving up radical ideas. This may show in both the online discussions as well as the discussion evenings with current and future museum professionals that will have to be organized.

Woordenlijst:

Deze woordenlijst is voor de leesbaarheid ook opgenomen in de losse bijlagen van dit verslag (bijlage 1. Woordenlijst Scriptieonderzoek).

- **Afstoten:** het verwijderen van een of meerdere objecten uit een collectie.
- **Canon van Nederland:** een overzicht van belangrijke gebeurtenissen, personen, teksten, kunstwerken en voorwerpen uit de geschiedenis van Nederland. Samen vertellen ze hoe Nederland zich in de loop van de eeuwen heeft ontwikkeld. Docenten gebruiken de canon voor hun lesprogramma's.¹
- **Collectiebeleid:** geeft aan wat de betekenis van de collectie is als primaire bron. Een beleid voor omgang met de collectie dat strookt met wetenschappelijke maatstaven en toepasselijke nationale en internationale wettelijke voorschriften en verdragen².
- **Collectieplan:** een document waarin de samenstelling en betekenis van de collectie, het collectiebeleid en de geplande activiteiten van een museum of andere collectiebeherende instelling beschreven zijn. Het is een uitwerking van het algemene beleidsplan. Onderwerpen die in het collectieplan aan de orde komen zijn bijvoorbeeld verzamelen en afstoten, behoud, registratie en gebruik.³
- **Contentbeheerders:** alle musea, experts, erfgoedinstellingen en andere partijen die content kunnen leveren aan het Verhaal van Nederland in de zin van objecten en/of kennis.
- **Cultureel Erfgoed:** Elk object of concept waarvan wordt aangenomen dat het een esthetische, historische, wetenschappelijke of spirituele waarde vertegenwoordigt.⁴
- **Kerncollectie Nederland:** de opstelsom van alle objecten die gekoppeld kunnen worden aan het verhaal van Nederland. Deze objecten kunnen eigendom zijn van zowel binnenlandse als buitenlandse instellingen; het is een geselecteerd aantal objecten dat de kern vormt van Collectie Nederland.
- **Kerncollectie Nederland Schriftelijke communicatie:** afgekort met **KN/SC**; een deel van Kerncollectie Nederland dat onder het thema schriftelijke communicatie valt. Het is een geselecteerd aantal objecten dat de kern vormt van Collectie Nederland op het gebied van schriftelijke communicatie.
- **LAMO:** de Leidraad Afstoten Museale Objecten.
- **Ontzamelen:** het proces waarbij het eigendom van een object (of meerdere) aan een andere partij wordt overdragen.⁵

¹ Rijksoverheid, "Wat is de canon van Nederland?" <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/voortgezet-onderwijs/vraag-en-antwoord/wat-is-de-canon-van-nederland.html>, geraadpleegd 31 mei 2014

² ICOM, *Ethische Code voor Musea*, http://icom.museum/fileadmin/user_upload/pdf/Codes/dutch.pdf, P.9, 13, geraadpleegd 27 mei 2014.

³ Erfgoedwijs, "Registratie en documentatie / collectieplan", http://www.erfgoedwijs.nl/index.cfm?art_id=42, geraadpleegd 28-05-2014

⁴ ICOM, *Ethische Code voor Musea*, http://icom.museum/fileadmin/user_upload/pdf/Codes/dutch.pdf, P.5, geraadpleegd 27 mei 2014.

⁵ Gemeenteraad Rotterdam, *Visie op ontzamelen van de gemeentelijke museumcollecties*, (Rotterdam, 23 januari 2014), <http://www.rotterdam.nl/Clusters/Maatschappelijke%20ontwikkeling/Document%202013/Kunst%20en%20Cultuur/Visie%20op%20ontzamelen%20museumcollecties.pdf>, P.2, geraadpleegd 25 mei 2014

- **Op de Museale Weegschaal:** collectiewaarderingsmethode van de Rijksdienst Cultureel Erfgoed
- **PCN:** afkorting Platform Collectie Nederland, de werktitel van het pilotproject.
- **Pilotproject:** in geval van dit rapport slaat het op het pilotproject dat vanuit Ontferd Goed wordt geïnitieerd onder de noemer Platform Collectie Nederland.
- **Platform Collectie Nederland:** werktitel van het pilotproject dat vanuit Ontferd Goed wordt geïnitieerd onder de noemer Platform Collectie Nederland.
- **Projectbureau:** Het projectbureau achter PCN, bestaande uit Gábor Kozijn en Charlotte Hartong.
- **Schriftelijke Communicatie:** een thema dat zich richt op alle manieren van communicatie in de geschiedenis (van het vroege schrift tot en met de computer en verder) en de maatschappelijk gevolgen van de innovaties op dit gebied.
- **Significance:** een methode voor het onderzoeken wat de waarde van een collectie is uit Australië.
- **Verhaal van Nederland:** de optelsom van alle verhalen die iets vertellen over de geschiedenis van Nederland. De verhalen komen voort uit de kennis van culturele instellingen en/of externe experts.
- **Verhaal van Nederland Schriftelijke Communicatie:** Afgekort met **VN/SC**; het thema van het Verhaal van Nederland dat verteld over Schriftelijke Communicatie, waar gedurende het pilotproject mee wordt gewerkt.
- **Verzamelen:** het bijeenbrengen van objecten op basis van een vastgesteld beleid.

Inleiding

In het kader van het project Platform Collectie Nederland (project PCN) wordt dit scriptieonderzoek uitgevoerd. Het project PCN snijdt aan een aantal actuele discussiepunten en onderwerpen rondom collectierationalisering. In het pilotproject wordt in een team van vijf erfgoed gerelateerde stellingen gewerkt aan het creëren van een selecteerde en daarmee hanteerbare deelcollectie van Collectie Nederland, namelijk de Kerncollectie Nederland op het gebied van schriftelijke communicatie.

Het project is ontstaan vanuit een ambitieus ideaal maar die droom heeft stukje bij beetje steeds meer te maken gekregen met enkele gecompliceerde vraagstukken en de harde realiteit. Het was daarom ook nodig om het oorspronkelijke projectplan te herdefiniëren en te actualiseren. In tijd valt dit scriptieonderzoek deels samen met het opzetten van die nieuwe pilotstudie. Dit scriptieonderzoek richt zich dan ook op de herdefiniëring van het oorspronkelijke projectplan, maar daarbij vormt het scriptieonderzoek ook deels de kern van de herdefiniëring en actualisering van het nieuwe projectplan. Er ontstond een proces van voortschrijdend inzicht dat zowel de scriptie als de pilot beïnvloede. In dit rapport wordt regelmatig verwezen naar dit project met de werktitel 'Platform Collectie Nederland' (PCN) of ook wel genoemd als het 'pilotproject'.

Gedurende het tot stand komen van het projectplan, dat deels is geschreven ten tijde van dit onderzoek, zijn enkele vragen op tafel gekomen:

- Wat is het belang van Collectie Nederland in de huidige vorm en hoe sluit PCN hierop aan?
- Welke partijen zijn nodig om het project te laten slagen?
- Hoe moeten we omgaan met de objecten die benoemd worden tot een Kerncollectie Nederland Schriftelijke Communicatie?
- Wat vinden (betrokken) musea van het project?
- Welke redenen hebben musea om mee te willen werken aan het project?
- Welke discussiepunten zijn er die met het project te maken hebben en hoe gaan we daar mee om?
- Wat gaat het publiek ervan vinden?
- Hoe kan de samenwerking lopen?

Als de pilot eenmaal wordt uitgevoerd kan men aan de hand van die uitkomsten sommige vragen beantwoorden, waarbij de belangrijkste zal zijn of het project werkt: hoe reageert het publiek? Hoe reageren musea? Hoe verloopt de samenwerking? Wat gaat goed of niet?

In dit onderzoek richt ik me op de mogelijke partners van het pilotproject en doe ik onderzoek naar het verband tussen het pilotproject PCN en Collectie Nederland en de actuele ontwikkelingen en gedachtes die relevant zijn voor het project of invloed hebben gehad op het project. Daarnaast doe ik in dit onderzoek verslag van de totstandkoming en vorming van het project PCN. Het eindresultaat bij dit onderzoek is een aangescherpt projectplan dat tevens kan worden gebruikt voor subsidieaanvragen bij instellingen zoals de Mondriaan Stichting, het VSB fonds en het Prins Bernhard Cultuurfonds.

H1. Achtergrond

1.1 Opdrachtgevende organisatie, opdrachtgever, opdrachtnemer

Binnen het project is Stichting Ontferd Goed formeel de opdrachtgevende organisatie. Het initiatief voor dit scriptieonderzoek komt van mijzelf. Tijdens mijn stage bij Ontferd Goed heb ik gewerkt aan het opstellen van een eerste versie van het projectplan voor het Platform Collectie Nederland, na mijn stage ben ik, samen met Gábor Kozijn, onderdeel gaan uitmaken van het projectbureau dat dit verder uitwerkt met partners en de subsidieaanvragen zal gaan doen bij diverse fondsen. Dieuwertje Wijsmuller, van Stichting Ontferd Goed, blijft als initiatiefnemer van het project betrokken bij het projectbureau, maar zal na de opstartfase de verantwoordelijkheid voor de uitvoerende taken beleggen bij het Projectbureau.

Vanuit Ontferd Goed is Dieuwertje Wijsmuller de opdrachtgever in mijn afstudeeronderzoek (meer informatie over Ontferd Goed is te vinden in Bijlage 2. Stichting Ontferd Goed). De opdrachtnemer ben ik zelf. Vanuit de Reinwardt Academie is Ruben Smit de begeleider in het onderzoekstraject.

1.2 Geschiedenis / Omgeving

De motivatie voor dit afstudeeronderzoek is ontstaan tijdens mijn afstudeerstage bij Stichting Ontferd Goed. Gedurende de afstudeerstage heb ik gewerkt aan het creëren van een projectplan voor een website waarop het Verhaal van Schriftelijke Communicatie in Nederland digitaal kan worden ontsloten door een samenwerking aan te gaan met andere instellingen. Gedurende de stage is tevens een inventarisatie en analyse gemaakt van de toekomstplannen rond het project die er binnen de organisatie speelden.

Gerealiseerd werd toen dat het platform wellicht wel meer kan betekenen voor museaal Nederland dan enkel alleen een website worden voor Schriftelijke Communicatie. In het project worden namelijk actuele discussiepunten en ethische vraagstukken op tafel gelegd, die relevant zijn voor de gehele erfgoedsector en waarbij het liefst de gehele sector ook mee moet gaan denken en discussiëren.

1.3 Verantwoording Wijzigingen Scriptievoorstel

In november 2013 is een voorstel ingeleverd voor dit scriptieonderzoek, dat is toen goedgekeurd. Dit voorstel is geschreven ten tijden van een afstudeerstage bij Ontferd Goed waar werd gewerkt aan een eerste versie van het projectplan. Belangrijk om te benoemen is dat er inmiddels enkele wijzigingen zijn aangebracht in het oorspronkelijke scriptievoorstel. Deze wijzigingen komen voort uit voortschrijdende inzichten die werden opgedaan tijdens de dynamiek van de stage na november 2013 en de werkzaamheden binnen het Projectbureau PCN. In het oorspronkelijke voorstel werd dieper ingaan op het thema 'ontzamelen' binnen de kaders van het project. Ontzamelen zal als thema terugkomen wat betreft de toekomst ideeën van PCN, maar wordt niet direct als hoofdzaak behandeld. Thema's als 'samenwerking' en 'collectiemobiliteit' zullen een grotere rol spelen. Deze accentwijzigingen zijn in week 7 van dit jaar met begeleider Ruben Smit besproken en geaccordeerd.

Ook is in overleg met Dieuwertje Wijsmuller besloten dat het onderzoek zich alleen zal richten op de samenwerkingspartners van het Pilotproject en niet op de algemene kijk vanuit de sector. Een uitzondering daarin is een interview heeft plaatsgevonden met André Groeneveld, conservator van het Zuiderzeemuseum, dat op 1 mei heeft plaatsgevonden. Dat interview stond al voor de besproken wijziging in de agenda maar werd toch gezien als een goede gelegenheid om eens met iemand te praten die buiten het pilotproject staat. Het bleek een nuttig gesprek en de uitkomsten worden dus meegenomen.

1.4 Resultaat en Methode

Probleemstelling

Tijdens de stage bij Ontferd Goed is een plan ontworpen voor de collecties in Nederland rondom het thema Schriftelijke Communicatie. Er is een projectbureau opgericht, bestaande uit Gábor Kozijn en mijzelf, onder toezicht van initiatiefnemer/opdrachtgever Dieuwertje Wijsmuller (Ontferd Goed). Momenteel zijn de eerste subsidieaanvragen gedaan bij diverse fondsen om het pilotproject (onder de werktitel: Platform Collectie Nederland) te starten. In deze scriptie onderzoek ik de groei mogelijkheden van de site tot een landelijk discussieplatform om het waarderings- en selectieproces van Collectie Nederland (met thema Schriftelijke Communicatie) transparant te presenteren en zo bespreekbaar te maken voor zowel professionals als het beoogde publiek. Concreet gezien zal dit scriptieverslag het proces weergeven van de herdefiniëring van het pilotproject en zal het tevens resulteren in een verscherpt projectplan dat bij een aanvraag voor subsidie kan worden ingediend.

Hoofdvraag

In gesprek met Ruben Smit op de Reinwardt Academie in april 2014 is geconcludeerd dat de hoofdvraag en deelvragen niet meer up-to-date waren. Er werd nog gewerkt met de vragen zoals die in november 2013 zijn goedgekeurd in het afstudeervoorstel (*te weten: Welke groeipotentie heeft de pilot Platform Collectie Nederland en hoe sluit dit aan op de behoeftes van erfgoedhoudende instellingen op het gebied van waardering, samenwerking, collectiemobiliteit (en ontzamelen)?*). Maar omdat het projectplan nog in een ontwerpfase was, zijn er enkele wijzigingen en bijstellingen geweest in de definiëring van het pilotproject. Er wordt daarom nu met de volgende hoofdvraag gewerkt:

Hoe relateert het pilotproject PCN aan actuele discussies en nieuwe ideeën rond Collectie Nederland, collectiemobiliteit en samenwerking? Kan dit platform die discussie verder stimuleren en aanjagen?

Deelvragen

Om de hoofdvraag te kunnen beantwoorden zijn de volgende deelvragen benoemd:

Deelvraag

1. Aan de hand van welke problemen is PCN tot stand gekomen?
2. Welke actuele gedachtes en discussies zijn er rond Collectie Nederland, collectiebeleid en samenwerking? En hoe heeft dat invloed (gehad) op PCN?
3. Hoe staan meewerkende instellingen tegenover het idee?
4. Hoe staat de Rijksdienst Cultureel Erfgoed tegenover het idee?
5. Waar ligt de motivatie bij partners om mee te doen aan PCN?

Methode onderzoek

Analyses
Deskresearch

Deskresearch
Interviews partners
Analyse resultaten
Brainstorm Projectbureau

Interviews partners

Interviews RCE

Analyses interviews

Methode van Onderzoek

Om te onderzoeken door welke problemen het pilotproject tot stand is gekomen is er deskresearch gedaan. De aanleiding voor het pilotproject is benoemd gedurende mijn afstudeerstage bij Ontferd Goed er is daarom gekeken naar het Afstudeerverslag en de bronnen van Ontferd Goed die de aanleiding hebben gevormd tot de initiëring van het project, waarvan de belangrijkste de Museumbrief *Samen Werken, Samen Sterker* (2013) is geweest.

De resultaten van het onderzoek naar de actuele praktijk en de actuele gedachtes en discussies rond Collectie Nederland, collectie en samenwerking zijn door middel van deskresearch gevonden. Door de starten met een zoekterm in google zijn via de sneeuwbalmethodode zijn relevante bronnen gevonden. Daarnaast gaven ook de interviews input voor startpunten in het doen van dit onderzoek.

Met de samenwerkingspartners hebben kwalitatieve interviews plaatsgevonden waarbij werd ingespeeld op de mening over het project en motivatie van de partners om mee te doen in het project. Hiervoor is een puntensysteem gebruikt waarbij geïnterviewden de mate van prioriteit konden aangeven. Daarnaast is er gedurende de interviews ook ingespeeld op enkele actuele vraagstukken om een beeld te kunnen schetsen van de gaande gedachtes rond de vraagstukken.

Met André Groeneveld en bij de Rijksdienst Cultureel Erfgoed zijn interviews plaatsgevonden om een beeld te krijgen van de meningen over het project. Daarbij is ook op dezelfde manier als bij de partners ingespeeld op enkele actuele vraagstukken op een beeld te kunnen schetsen van gaande gedachtes rond de vraagstukken.

Om een beeld te krijgen van hoe het onderzoek invloed heeft gehad op de herdefiniëring van het projectplan wordt er (in hoofdstuk 4) dieper ingegaan op de feitelijke herdefiniëringen die zich hebben plaatsgevonden aan de hand van dit onderzoek. Deze herdefiniëringen komen voort uit analyses van de uitkomsten van dit onderzoek en uit de brainstorms binnen het Projectbureau.

Doelen

De volgende doelen zijn verbonden aan het scriptieonderzoek:

- Het proces van de totstandkoming van het pilotproject en de keuzes die daarbij zijn gemaakt transparant maken voor de sector (en andere betrokkenen uit de samenleving) om zo een rol te kunnen spelen in het entameren en aanjagen van de discussie over dit onderwerp.
- Het in kaart brengen van de motivatie voor het pilotproject bij de projectpartners.
- Het in kaart brengen van mogelijke belangrijke punten die van invloed kunnen zijn voor de werkzaamheden van het projectbureau.

Product

Het product van het afstudeeronderzoek is deels een adviesrapport voor een verscherpt projectplan dat als aanvraag kan dienen bij fondsen. Daarbij reflecteert de scriptie voor de Reinwardt Academie op de diverse keuzes, dilemma's en mogelijkheden die tijdens dit onderzoek zijn gepasseerd en verantwoorden waarom het eindproduct de vorm heeft die het heeft gekregen. Daarmee levert dit rapport een bijdrage bij het blijvend agenderen en aanjagen van het denken over de problematiek van collectierationalisering in Nederland.

1.5 Organisatie

De organisatie voor het uitvoeren van het scriptieonderzoek is als volgt:

Projectleider:	Charlotte Hartong Lijsterlaan 68 1403 BB Bussum c.m.g.hartong@gmail.com	
Projectadviseurs:	Gábor Kozijn (projectleider PCN) gabor@erfgoesting.nl	Dieuwertje Wijsmuller (Stichting Ontferd Goed) dieuwertje@onterfdgoed.nl
Studiebegeleider:	Ruben Smit (Reinwardt Academie) ruben.smit@ahk.nl	
Proofreaders:	Felix Mann (ThisIsWhyTheInternetExists) felix@thisiswhytheinternetexists.com	Roel Hartong (Privé) roelhartong@gmail.nl
	Dieuwertje Wijsmuller (Stichting Ontferd Goed) dieuwertje@onterfdgoed.nl	Gábor Kozijn (projectleider PCN) gabor@erfgoesting.nl

H2. Pilotproject Platform Collectie Nederland

Dit hoofdstuk geeft een introductie op het pilotproject dat vanuit Ontferfd Goed gestart wordt, daarna zal er dieper worden ingaan op de doelen. In dit rapport wordt regelmatig verwezen naar dit project met de werktitel 'Platform Collectie Nederland' (PCN) of ook wel genoemd als het 'pilotproject'.

2.1 Algemeen

De kern van het pilotproject is een website die kennis en collecties, die passen binnen het Verhaal van Nederland Schriftelijke Communicatie, met elkaar verbindt.

De verhalen komen in het pilotproject voort uit de kennis van culturele instellingen en/of externe experts. Door eerst deze verhalen te benoemen, kunnen later de bijbehorende objecten worden gezocht om aan het verhaal te koppelen. worden gekoppeld aan het verhaal die in het verhaal worden genoemd. Zo ontstaat een geselecteerde Collectie Nederland, een zogenaamde Kerncollectie Nederland, dat door het projectbureau gedefinieerd wordt als de opstelsom van alle objecten die gekoppeld kunnen worden aan het Verhaal van Nederland. Deze objecten kunnen eigendom zijn van zowel binnenlandse als buitenlandse instellingen. Deze methode van selectie is ontstaan bij Ontferfd Goed in combinatie met de bestaande selectiemodule van de Rijksdienst Cultureel Erfgoed. In het pilotproject wordt onder andere onderzocht hoe deze combinatie zich in de praktijk verhoudt ten opzichte van nadere bestaande methodes.

Het Verhaal van Nederland is de definitie die het projectbureau gebruikt voor de opstelsom van alle verhalen die iets vertellen over de geschiedenis van Nederland. In het pilotproject wordt het thema **Schriftelijke Communicatie** (deels) uitgeschreven en digitaal ontsloten onder de noemer: **Verhaal van Nederland: Schriftelijke Communicatie** (VN/SC) met daarbij een geselecteerde **Kerncollectie Nederland: Schriftelijke Communicatie** (KN/SC).

Via de website wordt het verhaal en bijpassende objecten gepresenteerd aan het beoogde publiek. De gedachte hierbij is dat de Kerncollectie Nederland Schriftelijke Communicatie zo toegankelijk wordt, en dat via de website mogelijk wordt gemaakt om dat op één gezamenlijke plek te doen. Een aansluitend doel is om dit aansprekend en gebruikersvriendelijk te doen. Dit houdt concreet in dat de collectiepresentatie niet als een database moet voelen, maar meer als een digitale tentoonstelling met zowel beeld (foto en video) als tekst. Verder zal de website een moderne interface krijgen met een intuïtieve bediening. Hiervoor zoekt het projectbureau contact met een vormgevings- en communicatiebedrijf.

Het platform richt zich op een samenwerking tussen culturele instellingen waarbij de gedachte is dat door gebruik te maken van bestaande teksten dit wellicht kan zonder al te veel tijd in te nemen van de instellingen. De hypothese is dat het Verhaal van Nederland deels kan ontstaan vanuit bestaande teksten binnen de instellingen zelf, zoals tentoonstellingsteksten of onderzoeksverslagen. Of dit in de praktijk ook zal werken, is iets dat gedurende het pilotproject zal worden onderzocht. De verwachting is dat hieruit zeer uiteenlopende resultaten zullen voortkomen. Zo kan van een bepaald onderwerp meer tekst bestaan en of een ander minder. Maar ook kwaliteit, diepgang en doelgroep van de originele teksten zullen uitlopend kunnen zijn. Er zal in deze gevallen meer redactie nodig zijn

dan verwacht. Dit leidt al direct tot de vraag voor het pilotproject wie dan dat redactiewerk op moet en kan vangen.

Een hoofddoel van het pilotproject is het gezamenlijk ontwikkelen van de relevante verhalen van de Collectie Nederland van Schriftelijke Communicatie (CN//SC), om zo kernobjecten te kunnen aanwijzen. Een ideaal was om deze kerncollectie voor altijd te beschermen voor toekomstige generaties met een optimaal gedigitaliseerde en zo toegankelijk mogelijke Kerncollectie Nederland waarbij er een gezamenlijke morele plicht heerst in de sector om deze kern bescherming te bieden. Maar deze dromen zijn wat het zijn: dromen. Ingezien werd dat tussen droom en werkelijkheid nog een enorm gat zit, zoals ook bleek gedurende de interviews die ik voor dit onderzoek heb uitgevoerd. Zo kan men nu een kerncollectie benoemen, maar over 5 jaar, met een totaal andere insteek, weer een totaal andere kerncollectie. De waarde van erfgoed is veranderlijk en daarom niet van tevoren vast te leggen, het dient constant te worden bijgesteld. In die zin is de kerncollectie niet meer dan een weergave van wat op enig moment als relevant cultureel erfgoed wordt beschouwd. Dit vraagt om specifieke aandacht. In het pilotproject wordt een platform voor dat gesprek gecreëerd.

Het pilotproject raakt enkele grote actuele discussiepunten in de erfgoedsector op gebieden als Collectie Nederland, collectierationalisering en collectiemobiliteit. Door middel van de concrete casus die in het pilotproject ontstaat wordt gewerkt aan het aanjagen van de discussie en het gesprek over deze onderwerpen. Hierin speelt het projectbureau een grote rol. Discussies en vraagstukken die intern (binnen het projectteam) aan bod komen, worden transparant naar buiten gecommuniceerd via de weblog op de website en via discussieavonden die op diverse locaties zullen worden georganiseerd.

De samenwerkingspartners voor dit pilotproject zijn als volgt:

- Het National Onderwijsmuseum te Dordrecht
- Het Liemers Museum te Zevenaar
- Het Museum voor Communicatie te Den Haag
- Bijzondere Collecties (UvA) te Amsterdam
- Stichting Ontferfd Goed te 's-Hertogenbosch

Voor de technische realisatie wordt een samenwerking aangegaan met Delving te Rotterdam. Voor de communicatie en vormgeving van de website wordt een tender uitgeschreven.

2.1.1. Primaire doel

De kern van het project is het gezamenlijk ontwikkelen van de relevante verhalen van de Kerncollectie Nederland van Schriftelijke Communicatie om zo kernobjecten te kunnen aanwijzen en deze objecten samen met het verhaal digitaal te ontsluiten zodat het grote publiek kennis kan nemen van het Verhaal van Nederland en de objecten afkomstige van verschillende Nederlandse musea die hetzelfde thema behandelen. Het doel daarbij is om het gesprek en de discussie over collectiewaardering, selectie en collectierationalisering aan te jagen.

2.1.2. Doelstellingen website

- Op een visueel aantrekkelijke en gebruiksvriendelijke wijze het brede Nederlandse publiek het digitale verhaal aanbieden.

- Het gezamenlijk creëren van het verhaal van de kerncollectie met groeimogelijkheden naar andere thema's. Onder gezamenlijk verstaan wij zowel de samenwerking tussen verschillende musea als input vanuit het publiek.
- Het als eenheid zichtbaar maken van alle, voor Nederland, relevante collectiestukken op het gebied van schriftelijke communicatie binnen de meewerkende instellingen.
- Een koppeling maken tussen de (relevante) objecten en het verhaal.
- Het proces, de keuzes en dilemma's van de casus in praktijk zichtbaar maken.
- Het aan de hand van de casus (van Kerncollectie Schriftelijke Communicatie) aanjagen van discussie over collectierationalisering.

2.1.3. Secundaire doelen

- Verbetering in de samenwerking tussen collectiehoudende instellingen op het gebied van collectiebehoud, collectiemobiliteit en verdeling van collectieverantwoordelijkheden.

2.2 Aanleiding en Ontwikkeling van het Projectplan

De casus van het Scription Museum en de collectie (zie toelichting hieronder) was voor Ontferd Goed de directe aanleiding om het project te initiëren en om voor uitwerking van het plan een stagiaire aan te nemen. Naarmate de vordering van de project definiëring, en later de herdefiniëring (die aan de hand van dit onderzoek heeft plaatsgevonden), is het project ontwikkeld om aan te sluiten op enkele problemen en vraagstukken die spelen in de sector. Daarbij is in een eerste fase vanuit idealen gehandeld en is bij de herdefiniëring het project meer naar de realiteit gekeken.

2.2.1. Collectie Scription Museum en Ontferd Goed

In 2012 moest het Scription Museum haar deuren sluiten en leek de collectie verloren te gaan. Het was voor Kate Marchand, Jolande Otten en Dieuwertje Wijsmuller de aanleiding om Stichting Ontferd Goed op te richten en de collectie op een juiste wijze bij nieuwe eigenaren onder te brengen.

'Nadat Ontferd Goed de collectie van het Scription in bezit kreeg, bleef ze zitten met een vraag: Wat uit deze collectie is relevant voor Nederland op het gebied van schriftelijke communicatie?

Om deze vraag te beantwoorden heeft Ontferd Goed contact opgenomen met diverse deskundigen om te onderzoeken wat het verhaal van schriftelijke communicatie in Nederland is'.⁶

Ontferd Goed heeft er bewust voor gekozen om specialisten per deelcollectie het verhaal te laten opschrijven, zonder meer inmenging dan feedback te geven. Zo is het verhaal van de typemachine geschreven door een promovendus in sociale geschiedenis. Maar ingezien wordt dat dit niet de meest ideale strategie is, het zou logischer zijn om dit verhaal nog te laten toetsen door andere specialisten, maar dit is momenteel (nog) niet gebeurd.⁷

⁶ C. Hartong, Reinwardt Academie, *Erfgoed online ontsluiten, verslag afstudeerstage*, (Amsterdam, 10 januari 2014)

⁷ D. Wijsmuller, oprichter Ontferd Goed overleg met C. Hartong op 31 mei 2014 te Amsterdam.

‘Door vanuit het *verhaal* te denken (en niet vanuit *het object* of *de collectie*) wordt het probleem opgelost dat, als je je helemaal verdiept in een bepaald onderwerp ineens alles belangrijk wordt. Door eerst het verhaal (los van de collectie) te schrijven en pas daarna de relevante objecten eraan te koppelen ontstaat er een sterke, kritisch geselecteerde en in context geplaatste collectie die kan worden aangewezen als de kerncollectie van dat specifieke thema (en dus bewaard moet blijven)’.⁸

Het is belangrijk om bij deze methode, waarbij vanuit een verhaal wordt gehandeld, ook de kanttekening te maken dat het schrijven van het verhaal een issue zal gaan worden in het pilotproject waarbij er meerdere instellingen samen moeten werken aan de verhalen. Er zal van tevoren wellicht een canon-achtige constructie bedacht moeten worden om het verhaal handen en voeten te geven.

Tevens zullen er ook standaarden en randvoorwaarden moeten worden vastgesteld en moet er een constructie bedacht worden voor de eventuele eindredactie.

Wat er ook kan ontstaan is dat er gekozen wordt voor een constructie waarbij eindredactie niet van belang is; waarbij men in principe alles aan het verhaal mag toevoegen en veranderen wat er gewenst is, zoals bij Wikipedia.

De hoop bij het schrijven van een gezamenlijk verhaal is dan instellingen alleen kernobjecten en kerninformatie aanleveren, maar het is goed mogelijk dat een instelling met een kleinere collectie op een andere manier waarde toekent aan objecten dan een instelling met een grote collectie. De bovengenoemde problematiek zal wellicht onoplosbaar blijken in het pilotproject, en daar is het Projectbureau zich van bewust. Toch wordt het project gezien als een goede aanleiding om te onderzoeken of en hoe die samenwerking te realiseren is. Het doorfilosoferen over de genoemde vraagstukken met partners zal dan ook een rol gaan spelen in het project.

‘Uit het onderzoek naar de Scription collectie bleek dat slechts 10% van de collectie nodig was om het verhaal te vertellen. Deze 10% is nu dan ook gewaardeerd als ‘Nederlands erfgoed’ en dient uiteindelijk overgedragen te worden aan andere erfgoed houdende instellingen om in context toegankelijk te zijn voor het publiek. Ontferd Goed heeft de waarde tot nationaal erfgoed zelf toegekend, maar dit wordt nog niet erkend door andere instellingen.

Deze 10% van de collectie is onderdeel van een Nederlandse kerncollectie binnen het thema schriftelijke communicatie. Deze objecten hebben binnen Ontferd Goed het label “erfgoed” gekregen. De overige 90% gaat een nieuw traject in en wordt teruggebracht naar bedrijven en particulieren door middel van verkoop. Ook worden objecten ingezet voor hergebruik in nieuwe (kunst)projecten. De erfgoedcollectie van Ontferd Goed zou weer terug moeten gaan naar culturele instellingen om op die manier weer toegankelijk te worden voor het Nederlandse publiek.

⁸ C. Hartong, Reinwardt Academie, *Erfgoed online ontsluiten, verslag afstudeerstage*, (Amsterdam, 10 januari 2014)

De stichting is, tijdens het onderzoek naar de Scription collectie, begonnen met het verzamelen van de kennis (rondom Schriftelijke Communicatie) die nodig was om te bepalen welke objecten uit de collectie belangrijk zijn geweest voor Nederland. Deze kennis kan worden gezien als enkele 'hoofdstukken' uit het complete verhaal van Schriftelijke Communicatie. Met deze hoofdstukken van het verhaal had Ontferd Goed een tool om de collectie van het Scription eens kritisch bekijken.

Omdat de opzet is om vanuit het *verhaal* te denken (en dus los van een specifieke collectie) lijkt deze formule ook bruikbaar voor andere instellingen om te kijken of en welke kerncollectie zij in huis hebben over het thema. Het verhaal dat door Ontferd Goed is geschreven benoemt dan ook objecten die zich niet in de collectie van Scription bevinden.

Maar ook andere instellingen zouden wellicht gebruik kunnen maken van deze methode door zelf 'hun' hoofdstukken te schrijven. Als dit daadwerkelijk op landelijk niveau zou gebeuren dan zou er in samenwerkingsverband een completer verhaal ontstaan die daarbij een thematische Kerncollectie Nederland benoemt.

Op deze manier is er straks één grote (kern)collectie te benoemen op het gebied van Nederlandse Schriftelijke Communicatie en worden zowel de objecten als de kennis erachter digitaal ontsloten.

Hiervoor wordt een - nog te maken en ontwerpen- website gemaakt om het verhaal digitaal te ontsluiten en om hier vervolgens via DiMCoN (zie *tekst box*⁹) of andere databases objecten aan toe te voegen. Via dit platform kan het verhaal dan groeien met input van andere instellingen. Hoe meer instellingen content toe zouden voegen, des te sterker de contextualisering van de objecten daarop wordt.¹⁰

Onder de noemer **Digitale Museale Collectie Nederland** (DiMCoN) werkt de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE) sinds 1 april 2010 aan de centrale ontsluiting van gedigitaliseerde museale collecties.

W.F. Hermans

Een deelcollectie van de voormalige Scriptioncollectie is de typmachinecollectie van Nederlandse auteur W.F. Hermans. Het ging over 160 typmachines die als geheel zijn bestempeld als erfgoed. Met deze collectie werd gekozen voor een radicaal andere aanpak. Om een nieuwe eigenaar te vinden werd een prijsvraag uitgeschreven door de Nabestaanden¹¹ op initiatief van Ontferd Goed. Er meldden zich drie serieuze kandidaten: de gemeente Groningen wilde de verzameling onderbrengen in haar universiteitscollectie, een boekhandelaar uit Gent wilde hem graag in zijn winkel

⁹ Rijksdienst Cultureel Erfgoed, "Over DiMCoN", Dimcon.nl, <http://www.dimcon.nl/page/over>, geraadpleegd 17 januari 2014

¹⁰ C. Hartong, Reinwardt Academie, *Erfgoed online ontsluiten: verslag afstudeerstage* (Amsterdam, 10 januari 2014)

¹¹ De Nabestaanden is een groep van 12 studenten van de Willem de Kooning Academie die in 2013 de opdracht heeft gekregen van Ontferd Goed om door middel van een project bewustzijn te creëren voor verweesd erfgoed.

tentoonstellen en een kunstenaarscollectief had het plan om met een deel van de verzameling een nieuw kunstwerk te maken. De uiteindelijke keuze is gemaakt voor een onafhankelijk erfgoeddeskundige jury en is gevallen op de Boekhandel Limerick in Gent.

Achteraf reageerde niet iedereen even positief op deze uitslag en er werden zelfs meerdere Kamervragen gesteld. Minister Bussemaker reageerde daarop met de melding dat Ontferd Goed behulpzaam heeft opgetreden en heeft gehandeld volgens de Leidraad Afstoten Museale Objecten (LAMO) en andere museale ethische codes. Daarbij gaf zij aan het een goed initiatief te vinden van de stichting om zich te ontfemen over verweesde collecties. Ook gaf de minister, bij de definitieve verhuizing van collectie naar Gent, aan dat ze het vertrouwen heeft dat er op zorgvuldige wijze besluit is genomen. *“De collectie blijft bijeen, is voor publiek toegankelijk in het Nederlands taalgebied, in het land dat W.F. Hermans huldigde met een eredoctoraat en waar hij sedert 1991 woonde.”*¹² Ontferd Goed is vanwege het radicale karakter van dit project vaak in de media gekomen zowel positief als negatief.¹³

De 10% van de collectie die, na onderzoek aan de hand van het waarde stellend kader van de RCE, het label ‘erfgoed’ heeft gekregen blijft voorlopig in beheer van Ontferd Goed totdat er een nieuwe eigenaar wordt gevonden die het erfgoed kan beheren en tonen aan publiek of totdat er een andere keuze wordt gemaakt. Het project biedt het platform voor onder andere die discussie.

2.2.2. Actuele Vraagstukken en Kansen

Naast de concrete casus van de Scription collectie, die dicht bij Ontferd Goed staat, vormen actuele vraagstukken ook aanleiding tot vorming van het projectplan. Deze paragraaf biedt een algemene kijk op deze actuele vraagstukken die een rol hebben gespeeld in de totstandkoming van het pilotproject. In H.3 Analyse Praktijk worden de vraagstukken en kansen individueel nader onderzocht en wordt nader ingegaan op de keuzes die het projectbureau daarbij heeft gemaakt.

Methode van onderzoek

Ten behoeve van de herdefiniëring van het projectplan en mijn onderzoek daarbij heb ik een korte analyse gemaakt van de relevante vraagstukken en problemen die raakvlak hebben met het project. Na een algemene inventarisatie daarvan heb ik besloten om de onderwerpen nader te analyseren. In eerste instantie om aan de hand van nieuw verkregen inzichten het projectplan te herijken en concretiseren. In tweede instantie is het verdiepende onderzoek van waarde geweest bij vergroten van de eigen kennis over de onderwerpen en daarbij dus ook voor het afnemen van de interviews.

Vraagstukken

Tijdens het ontwikkelen projectplannen voor het pilotproject binnen de muren van Ontferd Goed kwamen de volgende vraagstukken en problemen naar voren, te weten:

¹² Ontferd Goed, “W.F. Hermans”, http://www.ontferdgoed.nl/?page_id=1128, geraadpleegd 20 mei 2014

¹³ C.Hartong, Ontferd Goed, *Jaarverslag Ontferd Goed 2013* (’s-Hertogenbosch, mei 2014)

- Naar schatting ligt zo'n 90% van de collecties in Nederland in depot, buiten bereik van publiek¹⁴.
- Publiek heeft geen duidelijk eenduidig overzicht van de collecties die voor Nederland van nationaal belang zijn.
- Publiek heeft geen beeld van wat er in de depots staat, en wat daar de waarde van is.
- Er zijn veel musea met soortgelijke collecties.
- Museumdepots zijn overvol; musea kampen met ruimteproblemen.¹⁵
- Er zijn nog veel onduidelijkheden en dilemma's als het gaat om ontzamelen, zoals bleek bij de verkoop van de *Dumas* door Museum GoudA, Het Wereldmuseum te Rotterdam, de collectie typmachines van W.F.Hermans van het voormalige Scription en de boekencollectie van de bibliotheek van het Koninklijk Instituut voor de Tropen te Amsterdam die nu naar Alexandrië (Egypte) wordt overgebracht.
- Collecties van Nationaal belang worden niet goed beschermd en kunnen in de huidige situatie op straat komen te staan, zoals bleek bij de Scription Collectie.
- Er liggen nog kansen op het gebied van collectiemobiliteit.

In de museumbrief *Samen werken, samen sterker*¹⁶ van minister Bussemaker van het ministerie van OCW (10 juni 2013) aan de Tweede Kamer worden de volgende problemen aangekaart die relevantie hebben de problemen zoals die hierboven bij Ontferd Goed zijn benoemd:

- 'De samenwerking tussen musea onderling en tussen musea en overige (erfgoed)instellingen, zowel op inhoudelijk gebied, als wat betreft bedrijfsvoering, komt nog onvoldoende tot stand.
- Grote delen van de collecties liggen in depot en zijn te weinig beschikbaar voor publiek.
- Bij 59% van de Nederlanders is de belangstelling voor ons erfgoed niet of nauwelijks gewekt; zij bezoeken zelden of nooit een museum.
- De mogelijkheden van digitale ontwikkelingen worden nog onvoldoende benut.
- De publieke middelen die beschikbaar zijn voor onze musea staan onder druk, terwijl door de economische crisis minder sponsorgelden vrijkomen. De toenemende concurrentie op de vrijetijdsmarkt maakt dat de musea het komende decennium alle zeilen moeten bijzetten om niet aan betekenis in te boeten.
- De collectie wordt onvoldoende beschermd, zoals blijkt uit de recente discussies over het

¹⁴ "De adoptiebalie voor Nederlands Erfgoed", radio EenVandaag, uitgezonden 11 maart 2014, http://www.eenvandaag.nl/binnenland/49771/de_adoptiebalie_voor_nederlands_erfgoed

¹⁵ ICCROM, *ICCROM-UNESCO International Storage Survey 2011*, http://www.iccrom.org/ifrcdn/eng/news_en/2011_en/various_en/10_21StorageSurveyResults_en.pdf, geraadpleegd 11 mei 2014

¹⁶ J. Bussemaker, Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, *Museumbrief. Samen werken, samen sterker*, Kamerstuk 10 juni 2013, (Den Haag, 2013), <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2013/06/10/museumbrief-samen-werken-samen-sterker.html>, geraadpleegd 4 maart 2014

In de museumbrief wordt door minister Bussemaker (Cultuur) het voorstel gedaan om tot en met 2016 als maatregel een budget van 2 miljoen euro per jaar vrij te maken 'om samenwerking van musea te stimuleren op gebied van educatie, zichtbaarheid van collectie, publieksbereik, wetenschap en het gebruik van digitale mogelijkheden.¹⁸ Daarnaast wordt als maatregel genoemd om te werken aan een nieuwe Erfgoedwet waarin 'de bescherming van collecties van nationaal belang wordt geregeld.¹⁹ Aan deze wet wordt gewerkt en is op het moment van schrijven nog niet vrijgegeven. De verdeling van de vrijgemaakte gelden voor samenwerkingsprojecten loopt via het Mondriaan Fonds dat in dat kader dan ook de regeling "Samenwerking Musea" heeft ontwikkeld²⁰.

Omdat het project PCN inspeelt op zowel samenwerking tussen culturele instellingen, het digitaal publieksvriendelijk toegankelijk maken van nationaal erfgoed en het verhogen van de collectiemobiliteit vanuit de samenwerking die al loopt, sluit het enorm goed aan op de problemen en kansen die Bussemaker noemt. Het gaat in het project van PCN om:

- het verbinden van erfgoedinstellingen.
- het gezamenlijk online presenteren en toegankelijk maken van gezamenlijk erfgoed.
- de collectiemobiliteit tussen collectiehoudende instellingen vanuit de samenwerking te verbeteren.
- het aangaan van discussies en het gesprek over collectierationalisering.
- In de toekomst gezamenlijk projecten op te starten op gebied van educatie en presentatie van erfgoed.

Daarbij biedt het pilotproject een methode om transparant collecties te waarderen en rationaliseren en de discussie aan te jagen om te komen tot nieuwe ideeën, richtlijnen en projecten. De museumbrief is het bewijs geweest dat de problemen zoals die bij Ontferfd Goed benoemd zijn niet alleen leven, maar dat de overheid de problemen inziet en er iets aan wilt doen. Het projectbureau ziet samenwerking in als een middel om te werken aan de problemen. Zoals de museumbrief het zegt: Samen sterker.

¹⁷ Ibidem, P.1

¹⁸ Ibidem, P.2

¹⁹ Ibidem, P.2

²⁰ Rijksoverheid, "Extra geld voor musea die samenwerken" (versie 28-11-2013), <http://www.rijksoverheid.nl/nieuws/2013/11/28/extra-geld-voor-musea-die-samenwerken.html>, geraadpleegd 4 maart 2014

H3. Analyse Praktijk

Dit hoofdstuk biedt een overzicht en inhoudelijke analyse van de ethische vraagstukken, problemen en enkele nieuwe ideeën rond de thematiek van Collectie Nederland, collectiemobiliteit, publiekstoegankelijkheid, ontzamelen en collectierationalisering en samenwerking. Hoewel de thema's onderling een grote samenhang hebben is in dit hoofdstuk getracht de onderdelen apart te bespreken in de volgende paragrafen: Collectie Nederland en Collectiebeleid, waarbij de laatste dieper in zal gaan op de volgende sub thema's: verzamelen, ontzamelen, Bescherming Nationaal Erfgoed, Collectiemobiliteit en Samenwerking.

3.1 Collectie Nederland

Voor een goed begrip van de positie van Collectie Nederland binnen het project PCN is het relevant het te hebben over de definitie van het begrip Collectie Nederland en het wat dan het belang ervan is in Nederland.

3.1.1. Algemeen

Het begrip Collectie Nederland is geïntroduceerd door minister Hedy d'Ancona, in de beleidsnota Kiezen voor Kwaliteit in 1990, om het geheel van museale verzamelingen in Nederland te benoemen. Het is het begin geweest voor collectiebeleid in Nederland, zowel op het gebied van aankopen als bij afstoten, conserveren en presenteren²¹.

3.1.2. Doel en dilemma Collectie Nederland

De gedachte bij de introductie van het begrip Collectie Nederland was dat musea bij het doen van aankopen niet alleen moesten uitgaan van dat wat interessant is voor henzelf, maar daarbij ook moeten betrekken wat zich elders in Nederland al aanwezig is en waar zich lacunes bevinden.

'De gedachte was, kort samengevat, dat de (openbare) collecties in Nederland één grote collectie vormen. Op basis daarvan kon worden gepresenteerd, geruild en geconserveerd, en bovendien worden besloten welke aankopen wel of niet nodig waren. Om dat in goede banen te leiden werd er, zoals dat in Nederland gaat een speciaal instituut opgericht.'²² Het idee daarbij was dat een museum iets niet hoeft aan te schaffen als een ander het al heeft, dat kan je lenen of is misschien wel te ruilen. Dat zou niet alleen op objectniveau toepasbaar zijn, maar ook op gehele collectiegebieden. Die gedachte is echter nooit praktijk geworden. En voor de meeste musea speelt Collectie Nederland geen rol bij het maken van een collectieplan, en vormt vaak in ieder geval geen overweging bij aankopen. Dit gebrek aan afstemming heeft er in Nederland voor gezorgd dat we nu te maken hebben met veel gelijksoortige collecties. Een mooi voorbeeld daarvan is hedendaagse fotografie, dat in Nederland op acht plekken actief wordt verzameld met soms nauwelijks verschil in

²¹ Gitta Luiten, "De gedachte en de praktijk" in: Richard Hermand, Wim Hupperetz, Gitta Luiten, Taco de Neef, Marineke van der Reijden, Astrid Weij, ed., *Voor de Eeuwigheid? Over collectiebeleid in Nederland*, (De auteurs, Erfgoed Nederland, Mondriaan Stichting, 2008), P.4

²² Ibidem, P.4

uitgangspunt, context of aangekochte werken.²³ Voor een klein land als Nederland kun je je afvragen of dit soort praktijken niet een beetje zonde zijn, je moet als instellingen namelijk erg hard werken. Door samen te werken zouden instellingen werk kunnen verdelen, of zouden er in ieder geval afspraken kunnen worden gemaakt om niet teveel gelijksoortige verzamelingen op te bouwen.

De gedachte van Collectie Nederland is nog steeds actueel. Uit een onderzoek van de publicatie 'Voor de Eeuwigheid' bleek dat de musea die aangeven dat Collectie Nederland geen onderdeel uit maakt van het collectieplan, tegelijkertijd klagen over het gebrek aan afstemming. De behoefte naar afstemming is er dus wel degelijk. De volkenkundige musea en natuurhistorische musea hebben laten zien dat het kan bij de oprichting van de Stichting Nederlandse Natuurhistorische Collecties om alles te bundelen – toch gebeurt het op andere collectiegebieden niet vaak.²⁴

De vraag is waarom dan niet? Waarom wordt er niet zelf afstemming gecreëerd die wordt gemist? In de bundel 'Voor de Eeuwigheid' wordt het door sommige gewijd aan hebzucht, ego's of de competitie. Maar waar het echt aan ontbreekt, is dat musea vaak geen of onvoldoende culturele visie hebben over de culturele richting en toekomst. Als een museum nu wil benoemen wat het gaat doen én wat het voortaan niet meer doet, moet het ook kunnen benoemen vanuit welke visie zij dat doen. Musea hebben moeite om zich te specialiseren, en daarbij collecties op te ruimen (rationalisering). Wat als je verkeerde keuzes maakt en objecten in de toekomst belangrijker blijken dan voorheen gedacht?²⁵ Dit is een wezenlijke vraag die nog altijd actueel is en ook naar voren kwam gedurende dit onderzoek.

Dat musea hun collectie vanuit hun visie zich niet of onvoldoende kunnen specialiseren heeft niet alleen gevolgen voor de collectiekwiteit, maar heeft ook financiële. Niet relevante objecten leggen wel beslag om de financiële en niet-financiële middelen van een museum. En doordat musea kampen met een collectie die zich richt op een breed scala van onderwerpen, wordt ook een breed scala van gebieden aankopen gedaan, wat erin resulteert dat musea gelijksoortige aankopen doen.²⁶

De publicatie 'Voor de Eeuwigheid?' had ten doel om het gesprek en de discussie rond het idee van Collectie Nederland te voeden. Die discussie is er een die in het pilotproject een grote zal gaan spelen, en deze keer aan de hand van een concrete casus, die van de Kerncollectie Schriftelijke Communicatie.

²³ Ibidem, P.4

²⁴ Ibidem, P.6

²⁵ Ibidem, P.6

²⁶ Ibidem, P.6

3.1.3. Definitie Collectie Nederland

In de praktijk heeft Collectie Nederland als begrip diverse onduidelijkheden met zich mee gebracht. De definitie wordt namelijk op verschillende manieren gebruikt en lijkt meervoudig uitlegbaar. Zo is de definitie uit de museumbrief *Samen werken, Samen sterker* van minister Bussemaker als volgt: 'Collectie Nederland: het totaal van de publiek toegankelijke geregistreerde collecties en de niet-toegankelijke, particuliere collecties waarvoor de overheid verantwoordelijkheid heeft genomen'.²⁷ In een interview met Yuri van der Linden van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE) werd Collectie Nederland gedefinieerd als: 'Het geheel van alle objecten die door alle musea in Nederland gezamenlijk worden beheerd. En dat zou nog gegeneraliseerd zijn, want ook particuliere collectie horen daarbij'.²⁸ Dit komt overeen met definitie van het begrip zoals die door Mensch Museological Consulting wordt gegeven in een publicatie: 'De Collectie Nederland is dat deel van het roerende culturele erfgoed waarvoor de samenleving bereid is verantwoordelijkheid te nemen. Anders gezegd het is het erfgoed waarvoor de overheid middelen toewijst, al dan niet geholpen door particulier initiatief'.²⁹

Ondanks de gegeven definities, wordt Collectie Nederland door het publiek ook gebruikt om iets anders uit te drukken. Collectie Nederland wordt soms ook verward met het begrip Rijkscollectie: 'Het totaal van collecties waarvan de staat eigenaar is en van de collecties die aan de zorg van de staat zijn toevertrouwd'.³⁰ Ook wordt Collectie Nederland gebruikt om te spreken van een nationale erfgoed collectie.³¹

Wat de diverse definities van het begrip wel met elkaar overeen hebben is dat bij de Collectie Nederland verder wordt gedacht dan alleen museale objecten³², ook objecten uit particuliere collecties spelen een rol.

Het verschil in definitie zit in het feit erin dat het ooit is bedacht om naar het geheel van museale collecties in Nederland te verwijzen, maar dat het ook wordt genoemd als een collectie waar de overheid op een manier zorg voor draagt.

²⁷ J. Bussemaker, Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, *Museumbrief. Samen werken, samen sterker*, Kamerstuk 10 juni 2013, (Den Haag, 2013), P.12, <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2013/06/10/museumbrief-samen-werken-samen-sterker.html>, geraadpleegd 4 maart 2014

²⁸ Y. van der Linden, projectleider Herplaatsingsdatabase bij de RCE geïnterviewd door C. Hartong op 4 april 2014 in het Ateliergebouw in Amsterdam.

²⁹ Mensch Museological Consulting, *Z.T.*, <http://www.menschmuseology.com/wordpress/wp-content/uploads/2013/05/Cc.pdf>, geraadpleegd 15-4-2014

³⁰ J. Bussemaker, Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, *Museumbrief. Samen werken, samen sterker*, Kamerstuk 10 juni 2013, (Den Haag, 2013), P.12, <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2013/06/10/museumbrief-samen-werken-samen-sterker.html>, geraadpleegd 4 maart 2014

³¹ Y. van der Linden, projectleider Herplaatsingsdatabase bij de RCE geïnterviewd door C. Hartong op 4 april 2014 in het Ateliergebouw in Amsterdam.

³² ICN, *Leidraad voor het afstoten van museale objecten*, P. 16/17, <https://www.museumregisternederland.nl/Portals/0/Downloads/LAMO.pdf>, geraadpleegd 14-04-2014

3.1.4. Omvang Collectie Nederland

Een exact nummer over de grootte van Collectie Nederland is niet te geven en hangt ook af van de definitie die je gebruikt. Nog altijd zijn niet alle objecten in Nederland geregistreerd. Tevens is het de vraag in hoeverre de particuliere collecties in Nederland zijn geregistreerd, en of die collecties meetellen.

Volgens het onderstaande overzicht uit de museumbrief *Samen werken, samen sterker*, afkomstig van de Erfgoedmonitor, is de verdeling van de publieke collectie Nederland als volgt:

Collectie	Aantal objecten	Percentage totale collectie
Rijkscollectie	52 miljoen Waarvan: OCW- Naturalis 37 miljoen (71 %) OCW- Overig 14 miljoen (26 %) Andere departementen 1,2 miljoen (2,4%)	79,9%
Wet tot Behoud van Cultuurbezit	70.000	0,1 %
Provincie, Gemeente	13 miljoen	20%
Totaal publieke collectie NL	65 miljoen	100

Figuur 1: Verdeling publieke collectie Nederland³³

Uitgaande van de bovenstaande tabel zou Collectie Nederland (volgens de definitie uit de museumbrief) worden geschat op zo'n 65 miljoen objecten waar het Rijk zich verantwoordelijk voor voelt. In het overzicht zijn de particuliere collecties buitengelaten (op de particuliere collecties die vallen onder de Wet tot Behoud Cultuurbezit na).

3.1.5. Digitale toegankelijkheid Collectie Nederland

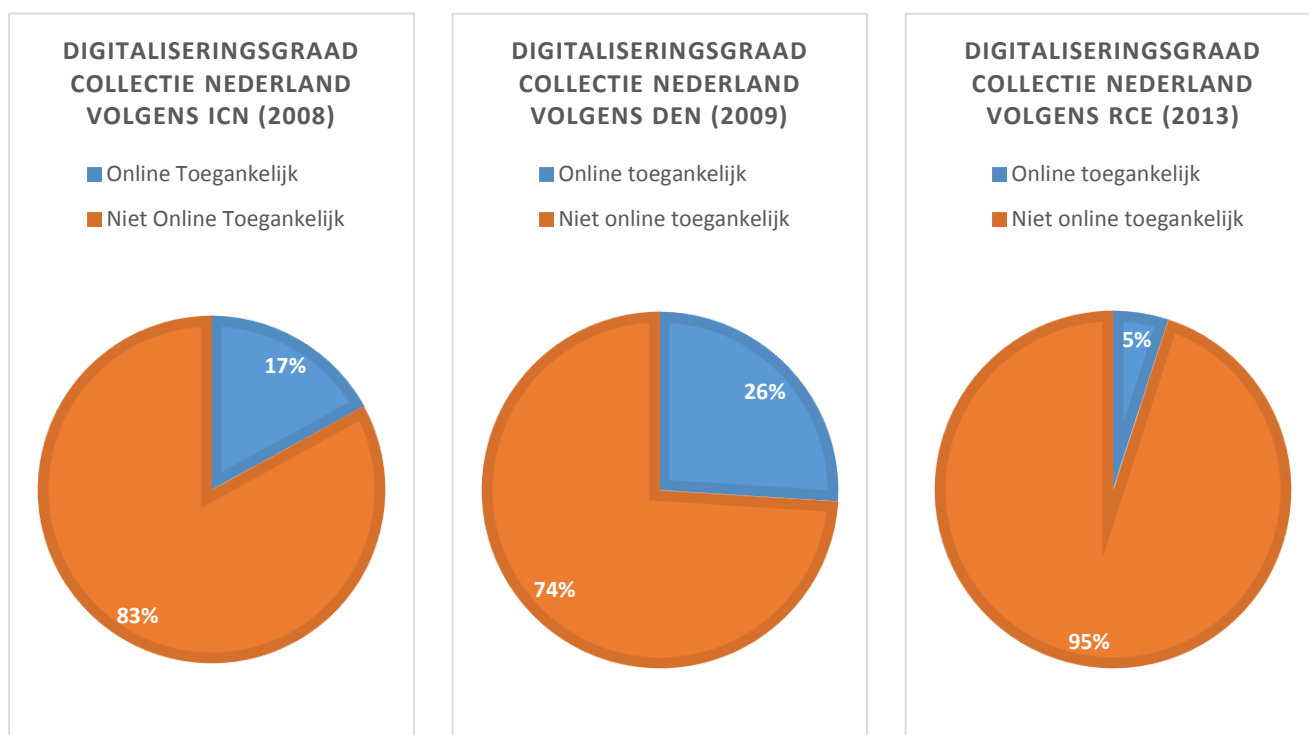
De digitalisering van een erfgoedcollectie is een strategie om de toegankelijkheid van de collectie te vergroten. Er zijn meerdere onderzoeken gedaan naar de status van digitalisatie van Collectie Nederland. Uitkomsten uit deze onderzoeken zijn echter zeer verschillend. In het onderzoek van het ICN *Collectiebalans, Een onderzoek naar het wel en wee van Museumcollecties in Nederland (2008)*³⁴ werd de digitaliseringsgraad van Collectie Nederland becijferd op tussen de 17% en 37% (voor onderstaand overzicht wordt 17% gebruikt omdat, dat het minimale zou zijn volgens de gegevens

³³ J. Bussemaker, Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, *Museumbrief. Samen werken, samen sterker*, Kamerstuk 10 juni 2013, (Den Haag, 2013), P.12, <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2013/06/10/museumbrief-samen-werken-samen-sterker.html>, geraadpleegd 4 maart 2014

³⁴ L. Veeger, Instituut Collectie Nederland (ICN), *Collectiebalans 2008, Een onderzoek naar het wel en wee van Museumcollecties in Nederland*, (januari 2008), http://wiki.collectiewijzer.nl/images/9/9f/Rapport_collectiebalans_20080128.pdf, geraadpleegd 15 april 2014

van het ICN)³⁵ Uit een later rapport van Digitaal Erfgoed Nederland (DEN) in 2009 wordt een digitaliseringsgraad van 26% genoemd.³⁶

Voor de museumbrief *Samen werken, samen sterker* heeft de Rijksdienst Cultureel Erfgoed (RCE) becijferd dat de Collectie Nederland een omvang heeft van 65 miljoen objecten. Per 1 mei 2013 zijn ruim 3 miljoen objecten digitaal toegankelijk via het internet; dit zou er dus op neer komen dat er naar schatting slechts 5% van Collectie Nederland toegankelijk is via het internet.³⁷

De uitkomsten van de drie genoemde onderzoeken verschillen dus behoorlijk. Maar belangrijk is om daarbij te noemen dat het in alle onderzoeken gaat om een schatting. Berekenen hoeveel objecten wel digitaal zijn ontsloten is exacte na te trekken. Maar exact nagaan hoeveel objecten niet zijn geregistreerd in Nederland is een onmogelijke taak. Hoe groot Collectie Nederland dan ook exact is, zullen we dan ook pas weten als alle objecten in Nederland gedigitaliseerd zijn. Mits de databases dan wel up-to-date zijn.

3.1.6. Zichtbaarheid Collecties

Voor het publiek zijn overeenkomstige collecties niet als een geheel te bekijken en zodoende te begrijpen, simpelweg omdat deze nog nooit duurzaam als één thema-collectie zijn gepresenteerd. En zonder grote ingrepen in het museale stelsel te ondernemen is dit fysiek ook niet mogelijk.

³⁵ Ibidem, P.33

³⁶ Stichting Digitaal Erfgoed Nederland, *De Digitale Feiten*, (Den Haag januari 2009), P.7, 28, http://www.den.nl/art/uploads/files/DEN/DDF_web.pdf, geraadpleegd 15 april 2014

³⁷ Erfgoedmonitor, *Museumcollecties toegankelijk via het internet*, (versie 22 februari 2014), <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:http://erfgoedmonitor.acc.yrsrc.nl/indicatoren/museumcollecties-toegankelijk-het-internet>, geraadpleegd 15 april 2014

Gelukkig leven wij in een tijd die verder gaat dan de fysieke wereld, de digitale ontsluiting van museale collecties is minstens zo belangrijk geworden en biedt nog altijd grote kansen. Kansen die tot op heden te weinig worden gepakt. In het pilotproject wordt het verhaal van schriftelijke communicatie onder de loep genomen en wordt er gewerkt aan het toegankelijk maken van erfgoed aan het grote publiek. Daarbij wordt gedebatteerd over belangrijke vraagstukken en dilemma's met diverse doelgroepen.

In de museumbrief stelt minister Bussemaker dat collecties nog onvoldoende beschikbaar zijn voor het publiek en dat daar nog veel kansen liggen.³⁸ Dit is iets dat het projectbureau ook erkent. Tijdens mijn stage heb ik tevens kort onderzoek gedaan naar de digitale presentaties van nationaal erfgoed. Geconstateerd heb ik toen dat veel digitale presentaties als een database zijn opgebouwd en daardoor niet altijd publieksvriendelijk en toegankelijk zijn. Daarnaast worden veel digitale presentaties (zoals Geheugen van Nederland, Innl.nl) niet actief onderhouden, vaak vanwege financiële redenen. Dit heeft weer direct verband met de publieksvriendelijkheid omdat de User Experience (UX) niet meer actueel is bijgehouden.

Nieuwe gedachtes en ontwikkelingen

Minister Bussemaker geeft aan dat de zichtbaarheid van de collecties op twee manieren moeten worden gestimuleerd ofwel door collecties digitaal toegankelijk te maken of door de collectiemobiliteit te verhogen. Voor de nieuwe financieringsronde in 2017 zal dit dan ook als prestatie-eis gelden.

3.1.7. Gelijksortige Collecties

Verspreid over Collectie Nederland zijn vele gelijksoortige collecties aanwezig die binnen een overkoepelend thema vallen en daardoor overlappende verzamelgebieden. De collecties verspreiden zich over meerdere museale instellingen maar kunnen samen één verhaal vertellen. In het pilotproject wordt één verhaal samengebracht, dan van schriftelijke communicatie. Hierbij is het thematische verhaal leidend en zullen de objecten uit de Nederlandse musea samen dit verhaal vertellen.

Op het gebied van Schriftelijke Communicatie zijn er al meerdere musea en erfgoedinstellingen in Nederland te vinden. In de bijlage 3. 'Inventarisatie instellingen Schriftelijke Communicatie' is een overzicht te vinden van de Nederlandse instellingen die zouden kunnen passen bij het thema Schriftelijke Communicatie. Hieruit blijkt dat een kleine 30 instellingen overeenkomsten hebben dit ene verzamelgebied.

Om een beter beeld te krijgen van hoeveel musea overeenkomsten hebben in collecties heb ik getracht te kijken naar het aantal deelcollecties in Nederland (voor zover bekend) en op welk themagebied deze collecties liggen. Hiervoor heb ik gebruik gemaakt van gegevens uit de MusIP.

MusIP

MusIP is het Museum Inventarisatie Project van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE). Inmiddels zijn 8500 collecties van 715 musea in Nederland hierin in kaart gebracht. In

³⁸ Rijksoverheid, "Samenwerking tussen musea beloond" (versie 10 juni 2013), <http://www.rijksoverheid.nl/nieuws/2013/06/10/samenwerking-tussen-musea-beloond.html>, geraadpleegd 4 maart 2014

het project worden de belangrijkste *kenmerken* van museale collecties in kaart gebracht. De data uit de MusIP database is in 2011 in beheer van de RCE gekomen en maakt nu deel uit van de data in DiMCoN³⁹.

De website van MusIP is een interface die toegang biedt tot de database. De site geeft echter geen begeleidende informatie over wat de bezoeker met de database kan. Gegeven is een zoekbalk met de optie om te zoeken op 'Alles', 'Trefwoorden', 'Vervaardiger' en 'Titel'. De optie 'uitgebreid zoeken' levert een foutmelding (404) op⁴⁰.

Een doel van MusIP was om 'inzicht te krijgen in de aard en omvang van de in musea beheerde collecties'⁴¹. Een actueel overzicht van dit inzicht is echter niet te vinden op de website van MusIP. Deze gegevens worden dus niet zomaar publiekelijk gemaakt. Een overzicht van de typologie musea volgens de MusIP is wél gepubliceerd in 'De Collectiebalans' die in 2008 door het Instituut Collectie Nederland (ICN) is gepubliceerd (Zie figuur 2). Deze tabel is samengesteld in 2008 op het moment dat er 703 musea in MusIP zijn opgenomen⁴². Dezelfde publicatie geeft aan dat er in Nederland 775 musea zijn (CBS Statline, versie 12 juli 2007) waarvan er 388 lid zijn van de Museumvereniging (Ledenlijst Museumvereniging, zomer 2007). Hieruit kunnen we dus concluderen dat met MusIP verder werd gekeken dan alleen de musea die lid zijn van de museumvereniging.

³⁹ Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, "Museum Inventarisatie Project", <http://www.musip.nl/>, geraadpleegd 14-04-2014

⁴⁰ RCE, <http://www.musip.nl/search/advanced>, geraadpleegd op 14-04-2014

⁴¹ Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, "Museum Inventarisatie Project", <http://www.musip.nl/>, geraadpleegd 14-04-2014

⁴² L. Veeger, Instituut Collectie Nederland (ICN), *Collectiebalans 2008, Een onderzoek naar het wel en wee van Museumcollecties in Nederland*, (januari 2008), http://wiki.collectiewijzer.nl/images/9/9f/Rapport_collectiebalans_20080128.pdf, P.73, geraadpleegd 15 april 2014

Tabel 19: Typologie musea volgens MusIP	
Museumtype	Aantal keren toegekend
Archeologisch	32
Beeldende kunst	121
Biografisch	8
Cultuurhistorisch	529
Letterkundig	5
Maritiem	18
Militair	11
Natuurhistorisch	54
Technisch	61
Transport	26
Universitair	4
Volkenkundig	10
Wetenschappelijk	19
Bron: MusIP	
NB: Aan een museum kan meer dan één typering zijn toegekend.	

Figuur 2. Typologie musea volgens MusIP 2008⁴³

De gegevens uit de bovenstaande tabel zijn nu, anno 2014, al niet meer actueel omdat recente ontwikkelingen zoals bijvoorbeeld de militaire erfgoed instellingen die actief zijn gaan samenwerken met als resultaat onder andere het splinternieuwe Nationale Militaire Museum dat eind 2014 de deuren zal openen.⁴⁴ hierin niet zijn meegenomen. Toch zijn deze gegevens meegenomen in dit onderzoek omdat in hetzelfde onderzoek uit 2008 ook de bewaarcondities in kaart zijn gebracht (zie figuur 3).

Wat we aan de hand van de gegevens uit de bovenstaande tabel kunnen concluderen is dat er veel collecties zijn die binnen dezelfde soort vallen, vooral het label 'Cultuurhistorisch' wordt vaak aan de collectie gehangen. Nu geeft de tabel geen gegevens over specifieke onderwerpen, zoals Schriftelijke Communicatie, maar tezamen met het feit dat we al 30 instellingen hebben kunnen vinden op dat gebied, is het de stellen dat er veel overeenkomsten zijn in collecties.

Conditie en Bewaaromstandigheden van deelcollecties

In de onderstaande tabel zijn gegevens over de conditie en de bewaaromstandigheden van de deelcollecties, die via MusIP tot 2008 in kaart zijn gebracht, te vinden. Hierin is te zien dat 57 deelcollecties van Nederlandse musea in slechte conditie zijn en 2896 deelcollecties objecten hebben in zowel goede als slechte conditie. Een exact aantal van de objecten in slechte conditie zijn is dus niet te noemen, maar het gaat dus om een aantal van bijna 200 duizend objecten uit collectes in slechte staat en nog een deel van de ruim 13 miljoen objecten uit de collecties met objecten in goede en slechte conditie.

⁴³ L. Veeger, Instituut Collectie Nederland (ICN), *Collectiebalans 2008, Een onderzoek naar het wel en wee van Museumcollecties in Nederland*, (januari 2008), http://wiki.collectiewijzer.nl/images/9/9f/Rapport_collectiebalans_20080128.pdf, P.73, geraadpleegd 15 april 2014

⁴⁴ Nationaal Militair Museum, "Over NMM", <http://www.nmm.nl/>, geraadpleegd 29 -05-2014

Van een deel van alle deelcollecties, namelijk 218 deelcollecties, wordt benoemd dat de objecten in slechte omstandigheden worden bewaard. Daarnaast zijn er nog 2645 deelcollecties waarbij de bewaaromstandigheden wisselen. Ook hier is dus geen exact getal te noemen van de objecten die zich in slechte omstandigheden worden bewaard⁴⁵.

Tabel 7: conditie van deelcollecties				
Typering	Aantal deelcollecties	%	Aantal objecten	%
Goed	4609	61	30.621.042	69
Slecht	57	1	196.988	1
Wisselend	2896	38	13.306.183	30
Totaal	7562		44.124.213	
Bron: MuslP				

Tabel 8: bewaaromstandigheden van deelcollecties				
Typering	Aantal deelcollecties	%	Aantal objecten	%
Goed	4662	62	31.074.136	70
Slecht	218	3	1.389.558	3
Wisselend	2645	35	11.822.684	27
Totaal	7525		44.286.378	
Bron: MuslP				

*Figuur 3. conditie en bewaaromstandigheden van deelcollectie (2008)*⁴⁶

3.1.8. Depotruimteproblemen

Musea hebben te maken met zowel geld als ruimte als een beperkende factor als het gaat om collectiebeheer. Uit een survey van ICCROM in 2011 is gebleken dat 2 van de 3 musea kampen met een tekort aan ruimte. Daarbij gaf de helft van alle musea aan dat er niet genoeg opslagruimte is en dat beschikbare ruimte te vol staat. In 2 van de 5 musea is er een tekort aan getraind personeel. Ook zijn bij 1 op de 3 musea de procedures voor het managen van de opslag onduidelijk. Verder bestaan bij 1 op de 4 musea problemen als het gaat om objectregistratie en de fysieke omgang met de objecten.

De survey is internationaal afgenomen in 136 landen bij 1490 instellingen en geeft dus geen expliciet beeld van de Nederlandse musea. 25% van de respondenten waren Noord Amerikaanse instellingen, maar uit de resultaten bleek dat de uitkomsten bij de Amerikaanse instellingen gelijk waren aan die van de uitkomsten bij instellingen uit andere landen.⁴⁷ Het onderzoek geeft dus een representatie van de situatie in alle musea. Ik heb er daarom voor gekozen om me bij deze uitkomsten te houden

⁴⁵ L. Veeger, Instituut Collectie Nederland (ICN), *Collectiebalans 2008, Een onderzoek naar het wel en wee van Museumcollecties in Nederland*, (januari 2008), http://wiki.collectiewijzer.nl/images/9/9f/Rapport_collectiebalans_20080128.pdf, P.66, geraadpleegd 15 april 2014

⁴⁶ Ibidem, P.73

⁴⁷ N. Hutcheson, "Collections Rationalisation in Action" (28 oktober 2013), <http://www.museumsandheritage.com/advisor/news/item/3032>, geraadpleegd 11 mei 2014

en dit niet zelf verder te willen onderzoeken in mijn scriptie. De complete uitkomsten van de survey zijn te vinden in bijlage 4. ICCROM_UNESCO Storage Survey 2011.

Dat musea kampen met ruimtegebrek in depot is dus een bekend probleem. Het zou dan ook gewenst zijn om met een frisse blik het depot in te duiken en met een open blik te kijken naar de collectie en deze te herwaarderen om zo wellicht een afstootbare collectie te kunnen vormen die vervolgens ontzamt kan worden. Daarbij is het noodzakelijk om te zorgen dat een instelling ook een visie op de collectie of het collectiebeleid vaststelt.

3.2 Collectiebeleid

3.2.1. Algemeen

Musea hebben een grote diversiteit aan collecties. En dat gebeurt niet voor niets, ze worden toegankelijk gemaakt voor het publiek en er wordt gezocht dat toekomstige generaties zich een beeld van het verleden kunnen vormen aan de hand van de objecten. Maar niet alles kan worden bewaard. Door beperkingen in zowel ruimte als middelen kunnen musea hun collectie niet onbeperkt laten aangroeien. Met het collectiebeleid wordt inzicht geboden in wat de instelling met een collectie wilt. Dat wordt vastgelegd in het collectieplan. Het collectieplan is een onmisbaar hulpmiddel als het gaat om het beheren van collecties. 'Het biedt inzicht in de collectie en geeft structuur en duidelijkheid bij het ontwikkelen van het collectiebeleid'.⁴⁸

Zowel de groei als de krimp van collecties zijn met elkaar verbonden en dienen te gebeuren op basis van een vastgesteld collectieprofiel en collectieplan.⁴⁹

3.2.2. Verzamelen

Verzamelen is een basisfunctie van een collectiebeherende instellingen. Musea kunnen op twee manieren verzamelen, door aankopen (actief) of door het aannemen van giften (passief). In het collectieplan wordt dan ook vaak een verzamelbeleid benoemd van de instelling waarin wordt aangegeven op welke manier de collectie wordt samengesteld en aangevuld.⁵⁰

Voor het toezeggen van waarde aan objecten zijn er diverse instrumenten. In het Deltaplan Cultuurbehoud (1990) is gekozen voor een systeem van A, B, C en D collecties. Waarbij de eerste twee van nationale of instellingsidentiteitsbepalende

Deltaplan Cultuurbehoud (1990)
A: Objecten die behoren tot de top van het Nederlandse Cultuurbezit (topstukken)
B: Objecten met een hoge attractie- of presentatiewaarde
C: Objecten die behoren tot het verzamelgebied, maar geen grote culturele waarde vertegenwoordigen
D: Objecten die niet in de collectie passen en in aanmerking komen voor afstoting

⁴⁸ Landelijk Contact van Museumconsulenten, "Collectiebeleid: verzamelen en afstoten", <http://www.museumconsulenten.nl/uw-museum/collectie-en-informatiebeheer/collectiebeleid/>, geraadpleegd 31 mei 2014

⁴⁹ Gemeenteraad Rotterdam, *Visie op ontzamen van de gemeentelijke museumcollecties*, 23 januari 2014, (Rotterdam 2014), P.7, <http://www.rotterdam.nl/Clusters/Maatschappelijke%20ontwikkeling/Document%202013/Kunst%20en%20Cultuur/Visie%20op%20ontzamen%20museumcollecties.pdf>, geraadpleegd 11 mei 2014

⁵⁰ Depotwijzer, "Manieren van Verzamelen" (versie 7 november 2013), <http://www.depotwijzer.be/verzamen>, geraadpleegd 31 mei 2014

importantie waren. En C en D collecties afgestoten konden worden. Dit is tevens een methode die gebruikt kan worden om objecten af te stoten.

Gangbare methodes voor het waarderen van collecties zijn Op de Museale Weegschaal (2013) van de Rijksdienst Cultureel Erfgoed en Significance 2.0 (2009) uit Australië.

3.2.3. Ontzamelen

Algemeen

Ontzamelen wordt gedefinieerd als een object of (deel)collectie wordt overgedragen aan een nieuwe eigenaar voor geld of om niet. De eigendomssituatie verandert, het gaat hier dus duidelijk niet om het in bruikleen geven van het object. Ontzamelen maakt net als verzamelen deel uit van een verantwoord collectiebeleid.

Musea of andere erfgoedinstellingen kunnen er voor kiezen om actief te gaan ontzamelen om de inhoudelijke kwaliteit van de collectie te verhogen, het behoud te versterken en/of om de collectie voor het publiek toegankelijker te maken. Daarbij moeten weloverwogen keuzes worden gemaakt in de selectie van objecten die goed beargumenteerd dienen te worden.

Gedwongen door de beperkte ruimte van het depot en beperkte financiële middelen zijn veel musea steeds kritischer gaan kijken naar de collectie. Ook is er de wens om onderling collecties op elkaar af te stemmen om de kwaliteit van Nederlandse museumcollecties te verhogen.

Ondanks dat de voordelen van ontzamelen duidelijk zijn, lijkt ontzamelen niet altijd positief imago te hebben in de museumsector. Bij bekende casussen zoals bij de verkoop van de Dumas in het Museum Gouda, de verkoop van de Afrikacollectie bij het Wereldmuseum Rotterdam, de boekencollectie van het KIT en de collectie W.F.Hermans van het Scriptorium zijn veel tegengeluiden te horen.

Bij de elk van de genoemde casussen bleek dat de bestaande instrumenten voor ontzamelen en herwaardering niet toereikend waren. Elke casus is immers weer anders en over 10 jaar kunnen we er weer heel anders over denken. Het resultaat van dit alles is dat bij veel ontzamelingstrajecten de ethische dilemma's naar voren komen de discussie start, waarbij de achterliggende organisatie door tegenpartijen in een slecht daglicht worden geplaatst. Of het terecht is of niet, de angst dat je als instellingen een verkeerde keuze maakt bij het afstoten van collecties leeft en zorgt ervoor dat ontzamelen zich nog altijd in een taboesfeer bevindt. Het was immers als museum je taak om erfgoed te bewaren voor de toekomstige generaties.

Bestaande praktijken

ICOM Code of Ethics

In de ICOM Code of Ethics, ook wel de Ethische Code voor Musea, wordt het volgende genoemd over het afstoten van collecties:

- Geldende wettelijke en andere eisen moet bij een procedure van afstoting in acht worden genomen. Hetzelfde geldt voor verplichtingen en beperkingen die zijn opgesteld bij het verwerven van een object⁵¹.
- Het verwijderen van een object uit een museumcollectie mag alleen worden gedaan als men zich bewust is van de waarde van het object, de zeldzaamheid, de juridische status en het eventuele verlies van publiek dat kan resulteren na het verwijderen⁵².
- Het bestuur beslist met de museumdirecteur en conservator van de betrokken collectie over een mogelijke afstoting⁵³.
- Bij het afstoten moet vooral een beleid worden vastgesteld dat de methodes beschrijft om een 'object permanent uit de collectie te verwijderen via schenking, overdracht, ruil, verkoop, repatriëring of vernietiging en waardoor de nieuwe eigenaar het volle eigendomsrecht verwerft'.⁵⁴
- Een object dat in aanraking komt voor afstoting moet in eerste instantie worden aangeboden aan een ander museum.⁵⁵
- Opbrengsten vanuit de afstoting van een object mogen niet worden ingezet voor het maken van winst en mogen alleen worden gebruikt ten gunste van de collectie, in beginsel voor het verwerven van nieuwe objecten.⁵⁶
- Medewerkers, het bestuur, hun familie of naaste verwanten mogen objecten uit een collectie vallende onder hun verantwoordelijkheid, niet aanschaffen.⁵⁷

Een voorbeeld van verplicht verzamelen is ook te noemen, zoals in het geval van roofkunst:

Als een land, bevolking van herkomst of bevolkingsgroep verzoekt om teruggave van een object op specimen, en kan er worden aangetoond dat het in strijd is met de bepalingen van internationale en nationale verdragen buiten het grondgebied is gebracht [zoals bijvoorbeeld bij roofkunst] 'en dat het behoort tot het cultureel en natuurlijk erfgoed van dat land of die bevolkingsgroep, dan verleent het betreffende museum, mits daartoe beschikkingsbevoegd, onmiddellijke en verantwoorde medewerking aan de teruggave'.⁵⁸

⁵¹ ICOM, *Ethische Code voor Musea*, http://icom.museum/fileadmin/user_upload/pdf/Codes/dutch.pdf, P.10, 13, geraadpleegd 27 mei 2014.

⁵² Ibidem, P.11

⁵³ Ibidem, P.11

⁵⁴ Ibidem, P.11

⁵⁵ Ibidem, P.11

⁵⁶ Ibidem, P.11

⁵⁷ Ibidem, P.11

⁵⁸ Ibidem, P.17

LAMO

Ontzamelen is een traject dat zorgvuldig moet worden uitgevoerd. Vanuit de museumsector is dan ook sinds 2006 in Nederland een algemene landelijke richtlijn ontwikkeld voor ontzamelen, de Leidraad voor het afstoten van museale objecten (LAMO). De LAMO bepaalt onder andere:

- 'een besluit tot afstoting wordt uitsluitend genomen op inhoudelijke gronden;
- te ontzamelen werken worden éérst aan andere musea aangeboden, verkoop is hierbij niet uitgesloten maar verdient niet de voorkeur;
- de opbrengsten van een eventuele verkoop worden uitsluitend bestemd ter verbetering van de collectie door aankoop, actieve conservering of restauratie van de collectie'.⁵⁹

Momenteel wordt er gewerkt aan een nieuwe versie van de LAMO. Hierover is nog geen officieel bericht vrijgegeven.

Afstoting Cultuurbezit

In het kader van de Wet tot Behoud Cultuurbezit (zie paragraaf 3.2.4.) heeft de VNG in 2012 de richting Afstoting Cultuurbezit uitgebracht. 'Op twee onderdelen neemt de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) een ruimer standpunt in dan de museumsector:

- indien te ontzamelen werken buiten de gemeente worden geplaatst, dan ligt verkoop eerder voor de hand, omdat het cultuurbezit bij de oorspronkelijke verkrijging uit algemene gemeentelijke middelen is betaald;
- de opbrengsten van een eventuele verkoop van gemeentelijk eigendom kunnen terugvloeien naar de algemene gemeentelijke middelen. Een gemeente kan vervolgens besluiten hier een culturele bestemming aan te geven'⁶⁰.

Momenteel wordt er gewerkt aan een overkoepelde Erfgoedwet waarin de Wbc op zal gaan. Hierover is nog geen officieel bericht vrijgegeven.

DiMCoN en de Herplaatsingsdatabase

Veel instrumenten voor het vinden van een nieuwe eigenaar zijn er niet in Nederland, en musea zijn dan ook vaak op zichzelf aangewezen bij een ontzamelingsproces. Enige hulpmiddelen die de Rijksdienst Cultureel Erfgoed (RCE) musea biedt zijn de DiMCoN en de Herplaatsingsdatabase. Via de DiMCoN kunnen musea checken of er soortgelijke objecten zijn in de collecties van andere instellingen en via de herplaatsingsdatabase kunnen musea objecten aanbieden voor verkoop of overname. Bij DiMCoN hangt de bruikbaarheid wel af van de mate waarin collecties zijn gedigitaliseerd en aangesloten op de digitale infrastructuur achter DiMCoN zelf. Bij de herplaatsingsdatabase wordt in de huidige opzet uitgegaan van de gedachte van musea regelmatig op de website kijken naar wat er wordt aangeboden, maar dit is niet het geval. In de meeste

⁵⁹ Gemeenteraad Rotterdam, *Visie op ontzamelen van de gemeentelijke museumcollecties*, 23 januari 2014, (Rotterdam 2014), P.3, <http://www.rotterdam.nl/Clusters/Maatschappelijke%20ontwikkeling/Document%202013/Kunst%20en%20Cultuur/Visie%20op%20ontzamelen%20museumcollecties.pdf>, geraadpleegd 11 mei 2014

⁶⁰ Gemeenteraad Rotterdam, *Visie op ontzamelen van de gemeentelijke museumcollecties*, 23 januari 2014, (Rotterdam 2014), P.4, <http://www.rotterdam.nl/Clusters/Maatschappelijke%20ontwikkeling/Document%202013/Kunst%20en%20Cultuur/Visie%20op%20ontzamelen%20museumcollecties.pdf>, geraadpleegd 11 mei 2014

situaties worden collecties ondergebracht bij andere instellingen door middel van persoonlijk contact of al toevallig bestaande kennis van het collectieprofiel van een collega museum. Zelf bij het verplicht stellen van de Herplaatsingsdatabase zal dus nog moeten worden nagedacht over hoe musea op de hoogte blijven van elkaars collectieprofielen.

Collecties rationaliseren

In Engeland worden de woorden *deaccessioning* en *disposing* vaak in zijn geheel vermeden en wordt er niet onverstandig gesproken van *rationalising the collections*.

Het woord collectierationalisering heeft al een andere klank dan woorden als ontzamelen, weggooien en hergebruiken. Het woord onderstreept de redenen waarom je aan het proces bent begonnen. Om als museum je functie uit te kunnen blijven voeren en te kunnen groeien is het belangrijk om de eigen collectie te vernieuwen.⁶¹ Het gaat bij collectierationalisering niet om het zo maar weggooien van objecten om direct financiële en fysieke resultaten te zien. Het gaat om het verfijnen van bestaande collectie het museum effectiever te laten werken om er uiteindelijk voor de zorgen dat het publiek ervan profiteert. Noodzakelijk voor een goed rationaliseringsproces is dat een museum duidelijk voor ogen heeft wat het wilt vertellen aan het publiek; wat de missie en de visie is wat betreft de collecties.

Voorbeeld rationaliseringstraject

In 2012 startte in Engeland een project waarin enkele instellingen samenkwamen die de collecties wilde gaan rationaliseren. De meewerkende musea waren: het Bishops Stortford Museum, North Hertfordshire Museums Service, Peterborough Museum and Art Gallery, Scott Polar Museum, Southend Museums Service and Welwyn Hatfield Museums Service. In het project werd in plaats van *disposal* ook al nagedacht over het intern hergebruiken van collecties.

Gezamenlijk hebben de musea het gehad over de wijze van rationalisering en hoe het proces aan moest sluiten bij de missie van de organisatie. Achter de museumdeuren werden toen de plannen geschreven voor de rationalisering, dat vervolgens is uitgetoetst in pilots binnen de organisaties. Naast de daadwerkelijke rationalisering van de collecties waren er ook enkele bijvangst.

Een bijvangst bleek dat voor een museum het proces resulteerde in het verbeteren van eigen kennis over de collecties en het samenbrengen van mensen die wel de kennis paraat hadden, maar voorheen nog geen aanleiding hadden om het te delen. Een ander museum zag de kans om te werken aan de relatie met het publiek en nodigde bezoekers uit om toen zien hoe de collecties werden onderzocht en opgeruimd. Een bijvangst was ook dat de musea aan het publiek konden uitleggen (en laten zien) wat ze doen en waarom ze het doen. Daarbij ontstond de mogelijkheid voor het publiek om direct mee te praten in de waardering van objecten

Het proces van rationalisering is tijdrovend, objecten moeten worden onderzocht en in geval van afstoting moet er ook nog eens worden nagedacht over een mogelijke nieuwe eigenaar.

⁶¹ Museums and Heritage, "Collections Rationalisation in Action" (versie 28 oktober 2013), <http://www.museumsandheritage.com/advisor/news/item/3032>, geraadpleegd 11-02-2014

Geen van de meewerkende musea in het Engelse project is dan ook klaar met het rationaliseren van collecties. Toch heeft men na het project is geconcludeerd dat het positieve effecten heeft gehad. Conservatoren van de meewerkende musea hebben tevens aangegeven dat het project ze de ruimte heeft geboden om de collectiediscussies bespreekbaar te maken. Het project in Engeland startte veel gesprekken over collecties en dat is iets dat een kerndoel moet zijn voor het pilotproject dat Ontferd Goed wilt opstarten.

Methode rationaliseren

SHARE Museums East (Engeland) presenteert het rationaliseringstraject als volgt:

De eerste stap is het benoemen van een beleidsverklaring dat de missie van het museum bevat, de definitie van het rationaliseren en de randvoorwaarden van regelgevingen waarmee je te maken hebt (Code of Ethics).

Belangrijk voor het beginnen met een goed rationaliseringsproces is voor een museum om een goed overzicht te hebben van de collectie. Een spreadsheet kan al genoeg zijn. In het overzicht moet de potentie benoemd worden die een deelcollectie heeft om gerationaliseerd te worden. Daarbij heeft het museum een proces nodig waarin de collecties onderzocht kunnen worden.

Waar moet aan gedacht worden?

- **Relevantie:** past het object bij het collectiebeleid van het museum?
- **Kwaliteit:** is het object een goed voorbeeld van zijn soort?
- **Duplicaten:** zijn er meerdere identieke objecten in de collectie?
- **Conditie:** is het object in een goede staat?
- **Gezondheid- en veiligheidsmaatregelen:** bevat een object schadelijke stoffen of chemicaliën?
- **Eigenaar:** is het museum eigenaar van het object of is het in bruikleen?
- **Grootte:** neemt het object meer ruimte in dan dat het waard is?
- **Functie:** welke functie heeft het object binnen het museum? De functie van objecten kan verschillend zijn binnen een museum, zo kan een object horen tot een primaire opstelling of enkel functie doen als aankleding.
- **Bruiklenen:** objecten die ooit in bruikleen zijn genomen kunnen terug worden gebracht naar de oorspronkelijke eigenaar, andersom kunnen uitgeleende objecten weer terugkomen naar de eigen collectie.⁶²

Indien er een selectie is gemaakt van objecten die moeten worden ontzamd komen de volgende stappen in zicht:

- **Overdragen:** Zijn er andere musea, instellingen of particulieren waar de niet-passende collectie beter tot zijn recht komt?
- **Verkoop:** zijn er andere musea en particulieren die objecten over willen kopen?
- **Recycling:** zijn objecten te recyclen of als grondstof in te zetten voor anderen doeleinden?

⁶² SHARE Museums East, 'Collections Rationalisation', Vimeo video, 5.11, (oktober 2013), <http://vimeo.com/46428186>, geraadpleegd 11-02-2014

- **Vernietiging:** als het object nergens anders terecht kan, kan de keuze worden gemaakt tot gedeeltelijke of gehele vernietiging van het object.⁶³

Het proces van collectierationalisering is een tijdrovend proces en zou in het ideale geval deel uit maken van het meerjarenplan van de musea.

In de pilot zal het aan te bevelen zijn om de Engelse methode van rationalisering als case te leggen naast de naast de LAMO, Significance, de methode van 'Op de Museale Weegschaal' van het RCE en de methodieken van de projectpartners. Dit is interessant om te onderzoeken, maar heeft gezien de tijd geen plaats kunnen krijgen in dit onderzoek.

3.2.4. Bescherming Nationaal Erfgoed

Algemeen

Om de collecties die van nationaal belang zijn beter te beschermen wil minister Bussemaker een erfgoedwet opstellen. Tevens zou het dan voor musea makkelijker worden om de minder belangrijke stukken af te stoten. De huidige LAMO kan in haar huidige vorm niet voorkomen dat objecten van nationaal belang verkocht kunnen worden. 'Om dit te voorkomen wil minister Bussemaker een expertcommissie instellen die onderzoekt of objecten die musea willen verkopen van nationaal belang zijn of niet.'⁶⁴

Regelgevingen

Voor de bescherming van erfgoed dat van nationaal belang is, is de Wet tot behoud Cultuurbezit opgesteld (Wbc). Tevens spelen de LAMO en de Code of Ethics een rol in de bescherming van erfgoed. Daarnaast zal er binnenkort zal er een nieuwe erfgoedwet uitkomen.

Wet tot behoud van Cultuurbezit

Ten behoeve van de bescherming van het cultureel erfgoed is er in Nederland sinds 1 februari 1984 de Wet tot behoud van cultuurbezit (Wbc) om voorwerpen van cultuurhistorische waarde niet zomaar het land uit kunnen. Deze wet is zowel op toepassingen van museale objecten als op voorwerpen die eigendom zijn van particulieren, verenigingen en stichtingen. De lijst bestaat naar schatting uit 70.000 voorwerpen, maar omdat niet alles gedigitaliseerd is zijn daar geen exacte uitspraken over te doen. De voorwerpen die in aanraking komen worden dus niet tot op objectniveau gedigitaliseerd en op de lijst gezet. Sterker nog, regelmatig zijn gehele (deel)collectie toegevoegd aan de lijst. Een voorwerp komt in aanraking voor bescherming als het wordt gezien als onmisbaar voor het cultuurbezit. Iedere burger kan daarbij een object of verzameling voordragen dat volgens hem moet worden beschermd.⁶⁵

Objecten die staan op de Wbc-lijst mogen binnen Nederland vrij worden verkocht. Maar als de

⁶³ Ibidem

⁶⁴ Rijksoverheid, 'Samenwerking tussen musea beloond' (versie 10 juni 2013), <http://www.rijksoverheid.nl/nieuws/2013/06/10/samenwerking-tussen-musea-beloond.html>, geraadpleegd 4 maart 2014

⁶⁵ Raad voor Cultuur, "Wet tot behoud van cultuurbezit", <http://www.cultuur.nl/adviezen/erfgoed/wet-tot-behoud-van-cultuurbezit-62/item62>, geraadpleegd 12-03-2014

eigenaar een object wenst te verkopen aan het buitenland heeft de minister van OCW vier weken de tijd om bezwaar te maken. Als de minister bezwaar toont heeft de Staat acht maanden de tijd om het object over te kopen⁶⁶. Onbekend is wat er gebeurt als een eigenaar van een object af wilt maar als er niemand in Nederland is die het zou willen.

Op de Wbc-lijst worden geen objecten meer toegevoegd die eenzelfde bescherming kunnen verwachten. Het aantal objecten op de lijst wordt zelf afgevoerd, dit kan zijn omdat de objecten niet meer als belangrijk genoeg worden gezien of als de objecten door het Rijks zijn overgenomen, dan is de registratie op de Wbc-lijst niet meer nodig.

Nieuwe Erfgoedwet

De Erfgoedwet wordt een nieuwe wet voor het cultureel erfgoed in Nederland en zal in juni 2014, na dit onderzoek, definitief worden voorgesteld. De exacte inhoud van deze aankomende wet zal dan ook nog niet te analyseren zijn, maar in dit onderzoek wordt er wel gekeken naar de conceptvoorstellen van de minister. De volgende wetten worden door deze nieuwe wet aangepast en samengevoegd:

- De monumentenwet (1988)
- Uitvoeringswet UNESCO-verdrag (1970) inzake onrechtmatige invoer, uitvoer of eigendomsoverdracht van cultuurgoederen
- Wet tot behoud Cultuurbezit
- Wet tot teruggave cultuurgoederen afkomstig uit bezet gebied
- Wet verzelfstandiging rijksmuseumse diensten⁶⁷

Naast het samenbrengen van deze bestaande regelingen in de toekomstige Erfgoedwet bevat het wetsvoorstel een aantal inhoudelijke nieuwe punten:

- ‘Er komt een regeling voor het vervreemden van cultuurgoederen en (deel)collecties die in eigendom zijn van de Rijksoverheid of van gemeentelijke of provinciale overheden, die beoogt te waarborgen dat de besluitvorming over deze vervreemding op een zorgvuldige wijze gebeurt. Alvorens een overheid mag overgaan tot het vervreemden van een cultuurgoed of (deel)collectie van hoge kwaliteit aan een andere partij dan de Staat, een provincie of gemeente, dient deze overheid een deskundigenadvies in te winnen.
- De zorg voor de rijkscollectie wordt op uniforme wijze wettelijk verankerd. Voor de musea waarvoor de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (verder: Minister van OCW) verantwoordelijk is, komt deze wettelijke verankering in de plaats van de huidige privaatrechtelijke beheersovereenkomsten. Daarmee ontstaat een grondslag om voor deze instellingen de financiering van de kosten van het beheer van de rijkscollectie op een structurele wijze te regelen.

⁶⁶ Erfgoedinspectie, “Vraag en antwoord over collecties – Wet tot behoud Cultuurbezit”, <http://www.erfgoedinspectie.nl/collecties/vraag-en-antwoord/56/#aan-welke-eisen-moet-ik-als-eigenaar-of-beheerder-van-een-voorwerp-vallend-onder-de-wet-tot-behoud-van-cultuurbezit-voldoen>, geraadpleegd 12-03-2014

⁶⁷ J. Bussemaker, Ministerie OCW, *Advies RvC*, 24 maart 2014 (Den Haag, 2014), P.1, http://www.cultuur.nl/upload/documents/tiny_mce/adviesaanvraag-erfgoedwet.pdf, geraadpleegd 20 mei 2014

- Voor de Minister van OCW wordt de verplichting in het leven geroepen om cultuurgoederen en (deel)collecties van hoge kwaliteit voor de rijkscollectie te aanvaarden indien de eigenaar niet langer in staat is zelf voor het beheer zorg te dragen en hij deze cultuurgoederen onbezwaard en om niet wenst over te dragen aan de Staat. Daarmee wordt voorkomen dat belangrijk cultuurbezit waarvoor niemand de zorg voor het beheer op zich neemt, verloren gaat.
- Bij de integratie van de bepalingen van de Wet tot behoud van cultuurbezit (verder: Wbc) wordt een voorziening toegevoegd die andere partijen dan de Staat, zoals musea, de gelegenheid geeft om zich te melden als mogelijke koper van een beschermd cultuurgoed dat naar het buitenland dreigt te verdwijnen. Daarmee worden de mogelijkheden om deze goederen voor Nederland te behouden, uitgebreid.
- Het vergunningstelsel voor het verrichten van archeologische opgravingen wordt vervangen door een stelsel van wettelijk geregelde certificering. Door zelfregulering in de archeologie een meer prominente plek te geven, wordt een effectiever archeologisch kwaliteitsbeleid beoogd. Om de versterking van waardevolle scheepswrakken tegen te kunnen gaan en in algemene zin het maritieme erfgoed beter te kunnen beschermen, worden de omschrijvingen van “archeologisch erfgoed” en “opgravingen” aangepast.
- De huidige in de Monumentenwet 1988 (verder: Mw 1988) geregelde aanwijzingsprocedure wordt vervangen door de eenvoudigere uniforme openbare voorbereidingsprocedure zoals geregeld in de Algemene wet bestuursrecht (verder: Awb).
- Ten slotte worden de handhaving en het toezicht geharmoniseerd en wordt in dat kader het toezicht op een ieder die museale cultuurgoederen van de rijkscollectie beheert gelijkgetrokken en de last onder bestuursdwang en de last onder dwangsom in het algemeen van toepassing verklaard'.⁶⁸

In maart 2014 is een concept wetsvoorstel gestuurd naar de Raad voor Cultuur voor een advies. ‘De raad is in grote lijnen positief over het wetsvoorstel. Wel doet hij een aantal suggesties voor aanscherping, aanvulling en verbetering ervan, zoals:

- Blijf onafhankelijke deskundigen inschakelen bij de aanwijzing van beschermd erfgoed;
- Geef ‘ensembles’ (eenheid van gebouw, interieur, omgeving en ondergrond) ook de status van beschermd erfgoed;
- Maak het mogelijk de bescherming van overheidscollecties uit te breiden tot erfgoed dat zich in de openbare ruimte bevindt;

⁶⁸ J. Bussemaker, Ministerie OCW, *Memorie van toelichting* (mei 2014), P.3, http://www.cultuur.nl/upload/documents/tinyMCE/MvT_totaal_Erfgoedwet_voor_adviseurs.pdf

- De raad heeft geen bezwaar tegen beëindiging van zijn adviesrol rondom het aanwijzen/afvoeren van rijksmonumenten. Wel vindt hij het belangrijk dat de minister zich periodiek uitspreekt en verantwoordt over het monumentenbestand;
- Niet alleen de musea waar de rijkscollectie zich bevindt, maar ook musea binnen andere overheden moeten zich - als het aan de raad ligt - aan bepaalde normen houden. Het toezicht hierop is nog niet uniform geregeld. De raad adviseert dit in de Erfgoedwet op te nemen.⁶⁹

Met een Twitter post op 20 mei 2014 door @Erfgoedwet is het volgende bekend gemaakt: ‘Het aangepaste wetsvoorstel wordt naar verwachting medio juni openbaar. Daarop kan iedereen reageren via <http://www.internetconsultatie.nl/#erfgoedwet>’⁷⁰

Al met al wordt met de nieuwe Erfgoedwet ingespeeld op actuele ontwikkelingen, zo wordt benoemd dat de minister collecties van hoge kwaliteit kan overnemen bij het wegvallen van een oorspronkelijke eigenaar. Toch blijft de kwaliteit van een object deels subjectief door de veranderlijke waardering van een object.

Connectie pilotproject

Het probleem dat erfgoed van nationaal belang nu nog verkocht kan worden heeft sterk te maken met het project PCN. Het project wordt geïnitieerd vanuit Ontferd Goed die de collectie van het Scription overnam toen de collectie op straat kwam te staan en heeft deze onderzocht. Van die collectie bleek 10 procent van nationaal belang en is tot op heden nog ondergebracht bij de stichting. Het is echter gewenst dat de collectie wordt ondergebracht bij musea en zo weer toegankelijk wordt voor het publiek. Toch is er tot op heden geen museum geweest die de collectie over wilde nemen.

Het brengt discussie los over wat er nu met de collectie moet gebeuren: Er zijn (nog) geen richtlijnen of de collectie alsnog terug moet naar musea of anders naar nieuwe particulieren eigenaren mag gaan. De vraag is er voor richtlijnen en beleid voor objecten die van Nationaal belang zijn. Dat blijkt zowel uit de vraag van Ontferd Goed als vanuit de museumbrief waaruit blijkt dat er een Erfgoedwet moet komen.

De bescherming van de voor Nederland belangrijke erfgoedcollecties wordt momenteel geregeld door een registratie op de Wbc-lijst of door opname in de Rijkscollectie.

Het feit dat de Wbc-lijst niet meer wordt uitgebreid⁷¹ samen met het feit dat het Rijk belangrijke collecties kan overnemen, maar dit niet vanzelfsprekend zal gaan doen bij het wegvallen van een oorspronkelijke eigenaar, geeft aan dat het bieden van bescherming aan collecties een moeilijk punt is. Een duurzame bescherming voor een collectie is misschien ook niet eens echt mogelijk, de beschermingsstatus van een object hangt immers samen met de steeds weer veranderlijke culturele waardering ervan. De waarde van een object is moeilijk vast te leggen, waarde is een subjectief

⁶⁹ Raad voor Cultuur, “Raad positief over Erfgoedwet” (versie 19 mei 2014), <http://www.cultuur.nl/adviezen/erfgoed/raad-positief-over-erfgoedwet/item3069>, geraadpleegd 27-05-2014

⁷⁰ @Erfgoedwet, Twitter post, 20 mei 2014, <https://twitter.com/Erfgoedwet>, geraadpleegd 28-05-2014

⁷¹ Y. van der Linden, projectleider Herplaatsingsdatabase bij de RCE geïnterviewd door C. Hartong op 4 april 2014 in het Ateliergebouw in Amsterdam.

begrip dat net zo veranderlijk is als de samenleving die de waarde toekent. Het vraagt om een beleid dat collecties van nationaal belang dus niet alleen beschermt, maar ook die waarde toekenning aan de objecten herijkt met actuele gedachten en discussies.

3.2.5. Collectiemobiliteit

Algemeen

‘Musea willen meer geld om kunst te kunnen aankopen, maar tegelijkertijd is van hun bezit slechts vijf procent te zien. Met deze constatering zorgde staatssecretaris Rick van der Ploeg [in 1998] voor enig rumoer in de museumwereld.’⁷² Het was de opkomst van de trend in de sector. Het doel van collectiemobiliteit, zoals beschreven in Artikel 1. Doel van de deelregeling Collectiemobiliteit van het Mondriaanfonds:

‘Doel is het verhogen van de kwaliteit en de zichtbaarheid voor het publiek van de Collectie Nederland. Om de zichtbaarheid voor het publiek en de focus van het collectieprofiel te vergroten, worden initiatieven gestimuleerd die leiden tot selectie en afstoten van collectieonderdelen. Afstoten en selectie betekenen meer overzicht en inzicht in wat belangrijk is en bevorderen dat instellingen zich meer onderscheiden.’⁷³

Nieuwe gedachtes en ontwikkelingen

Minister Bussemaker van OCW ziet het belang van collectiemobiliteit en stelt via het Mondriaanfonds dan ook geld beschikbaar voor projecten op dit gebied. Het Mondriaan Fonds heeft hiervoor dan ook de ‘Bijdrage Collectiemobiliteit’ vastgesteld voor het verbeteren van het inzicht in wat belangrijk is voor de Collectie Nederland, opdat de kwaliteit en de zichtbaarheid daarvan vergroot wordt. Deze bijdrage is bestemd voor musea en culturele-instellingen die collectieonderdelen willen selecteren, afstoten of herplaatsen. Op deze manier wordt de kwaliteit van de collecties, de zichtbaarheid voor het publiek en de focus van collectieprofielen vergoot.

De aanvraag kan alleen door ‘Nederlandse publiekstoegankelijke instellingen worden ingediend die museale collecties van (inter)nationaal belang beheren’⁷⁴ tevens moeten “de aanvragers staan ingeschreven in het museumregister”.⁷⁵ Als voorwaarde wordt aan aanvragers gevraagd te beargumenteren waarom de aanvraag van belang is voor Collectie Nederland.

Het Mondriaanfonds heeft het over een Collectie Nederland die zowel in zichtbaarheid als kwaliteit kan worden verbeterd, maar definitie of visie wordt niet gegeven. Het projectbureau achter het pilotproject Platform Collectie Nederland (PCN) erkend dat Collectie Nederland in kwaliteit en zichtbaarheid verbeterd kan worden. Het projectbureau definieert Collectie Nederland specifiek als

⁷² Trouw, “Van der Ploeg vraagt van musea ‘collectiemobiliteit’” (versie 26 februari 1999), <http://www.trouw.nl/tr/nl/5009/Archief/archief/article/detail/2614098/1999/02/26/Van-der-Ploeg-vraagt-van-musea-collectiemobiliteit.dhtml>, geraadpleegd 26 februari 2014

⁷³ Overheid.nl, “Deelregeling Collectiemobiliteit”, http://wetten.overheid.nl/BWBR0032689/geldigheidsdatum_12-01-2014, geraadpleegd 12 januari 2014

⁷⁴ Mondriaanfonds, “Bijdrage Collectiemobiliteit” (versie 16 december 2013), http://www.mondriaanfonds.nl/Aanvragen/item/Bijdrage_Collectiemobiliteit/, geraadpleegd 11-4-2014

⁷⁵ Ibidem

een kerncollectie van objecten die van nationaal belang zijn. Hierbij kijkt het projectbureau echter wel verder dan alleen de geregistreerde musea in Nederland, ook bij particulieren, niet-geregistreerde musea, niet museale instellingen of eventueel zelfs buitenlandse instellingen, kunnen relevante objecten zich bevinden.

Voorbeeld nieuwe gedachte

Collectiemobiliteit is geen nieuwe begrip in de sector en al veel instellingen zijn actief bezig met het vergroten van de mobiliteit van collecties. Toch is er nog een aantal punten waarop het mis gaat, zoals ook bleek uit de interviews voor dit onderzoek. Er liggen nog kansen voor de sector om te verbeteren op het gebied van collectiemobiliteit.

In de volgende paragraaf wordt een idee beschreven van iemand die geen insider is in de museumsector. Soms is het nodig dat iemand van buiten een spiegel ophoudt voordat er reacties komen van binnen de sector, zoals ik in dit geval bleek. Die rol is heel belangrijk voor het voeren van discussies en gesprek. Het gaat om brainwaves die in dit geval via de krant reactie te weeg heeft gebracht in de museumsector. Gedachtes van buiten tellen als een kwaliteitsimpuls om de discussie handen en voeten te geven. De radicaliteit die een buitenstaander kan hebben, is nodig om discussies te starten en deze vrije rol ambieert het projectbureau.

Circle Line Museums

Passend bij het feit dat er veel overeenkomstige collecties in Nederland zijn, en er gewerkt moet worden aan collectiemobiliteit en samenwerkingen tussen instellingen, presenteerde Jaap Polak (kunsthandelaar) in januari 2014 aan de NCR zijn radicale idee van de 'Circle Line Museums'. Polak werkt als kunsthandelaar niet in de museale sector, maar zijn idee is daarom niet minder oninteressant om eens onder de loep te nemen. In de bijlage 5. Circle Line Museums is het artikel opgenomen zoals het in de NCR is verschenen met de reacties vanuit de museale sector.

In het plan van Jaap Polak wordt blanco begonnen, alle musea worden daargelaten om met een open blik te kijken naar wat er over blijft: de collecties van al die musea, de Collectie Nederland. Polak droomt van een reeks gespecialiseerde musea die als een ring rond de hoofdstad komen te liggen. Polak benoemt dat de Collectie Nederland alles in huis heeft, maar dat het probleem ligt in het feit dat de objecten verspreid zijn over een tal van musea en andere instellingen. 'Voor een klein land hebben we te veel musea. Dat heeft geleid tot versnippering van kunst en kennis'⁷⁶ geeft Polak aan. Het idee is om 10 nieuwe, of verbeterde, musea te realiseren. In Hoorn zou dan bijvoorbeeld een museum komen dat gewijd is aan de VOC-geschiedenis, in Leeuwarden een keramiekmuseum, in Assen een archeologiemuseum, in Eindhoven een designmuseum, in Tilburg een Textielmuseum en het Volkenkundig Museum in Leiden breidt dan uit met collectie van het Wereldmuseum, Tropenmuseum en Afrikamuseum.

Het plan van Polak zou er dus op neer komen dat veel musea hun deur kunnen sluiten wat Polak beargumenteerd met het feit dat er in Nederland te veel musea zijn en dat 'door de krachten te bundelen, [...] musea weer specialisten in dienst nemen en weer [kunnen] werk maken van hun rol als kennisinstituut'.⁷⁷

⁷⁶ Arjen Ribbens, 'Nederland tien topmusea rijker', *NRC*, 11 januari 2014

⁷⁷ Ibidem

Verder voorspelt Polak dat ‘Hoe hoger de kwaliteit van een museum en hoe meer kennis er voorhanden is, hoe inniger het contact met particuliere verzamelaars zal worden. Collectioneers zullen eerder willen uitlenen en eerder bereid zijn om stukken te legateren’.⁷⁸

In het stuk wordt de lijn getrokken naar het advies van de Museumvereniging dat inging op de noodzaak tot samenwerking en naar de museumbrief van minister Bussemaker. In het radicale voorstel van Polak gaat hij daar nog een stap verder op in. Hij geeft aan dat het algemene belang voorop staat en het gaat om het verbeteren van het niveau van de Nederlandse musea en het openbreken van de provincie. Over de realisatie van de plannen gaat Polak niet verder in. ‘Het beste, zegt de kunsthandelaar, is een commissie van wijze mensen vormen. En voor alle duidelijkheid: die wijze mensen vind je in musea, niet onder antiquairs’.⁷⁹

Reacties Circle Line

Het idee van Jaap Polak en het artikel dat daarover verscheen in de NRC bracht enkele reacties met zich mee vanuit de museale sector.

Siebe Weide, directeur Nederlandse Museumvereniging, noemt het plan een prikkelende gedachte, maar praktisch onuitvoerbaar. ‘Nederland is een complex land met vele overheden. Als we de Collectie Nederland op één hoop gooien en herverdelen, zou dat kunsthistorisch wel winst opleveren. Maar waar je dan aan voorbijgaat, is de eigen geschiedenissen van veel musea. Het Rijksmuseum is ook een document van de vrijstaat waar de burgerij regeerde. Waar Polak een punt heeft, is dat zijn plan de rol van musea als kennisinstituut zou kunnen verbeteren. Gelukkig zijn veel musea al bezig met het zoeken van samenwerking, bijvoorbeeld met gezamenlijk aankopen en delen van kennis. Bij wijze van spreken gaat de Rothko van Boijmans naar het Stedelijk Museum Amsterdam, die een Mondriaan geven aan het Rijksmuseum, die hun Goya naar Boijmans stuurt. Ik kan me een kettingruil voorstellen waar veel musea beter van zouden worden’.⁸⁰

Arend-Jan Beijsters, directeur Nationaal Glasmuseum in Leerdam, geeft aan de topstukken [op het gebied van glas dus] uit andere musea graag in zijn museum te hebben. Hij benoemt dat het voor de stad een enorme betekenis zou kunnen hebben als in Leerdam een nog groter glasverhaal verteld kan worden. Verder benoemt Beijsters dat hij jammer genoeg geen Jeroen Bosch in ruil kan aanbieden aan het Rijksmuseum voor hun glaswerk.⁸¹

Wim Pijbes, directeur Rijksmuseum, noemt het een aantrekkelijke gedachte die aansprekend is voor een groot publiek. Maar geeft aan dat ‘tussen droom en daad’ wetten en praktische zaken in de weg staan. Tevens gaat hij in op de opmerking van Beijsters met de

⁷⁸ Ibidem

⁷⁹ Ibidem

⁸⁰ Ibidem

⁸¹ Ibidem

reactie dat het Glasmuseum in Leerdam het glaswerk uit depot van het Rijksmuseum zo in bruikleen kan krijgen.⁸²

Errol van de Werdt, directeur TextielMuseum in Tilburg, geeft aan niet te geloven in een sterke concentratie van zaken. 'Maar waar ik zeer in geloof is samenwerking tussen musea, in actieve uitwisseling van collecties en in kennisdeling. We zitten in museumland op een kruispunt. Voorheen was samenwerking niet echt nodig. Maar door terugtrekkende overheden en wegvallende sponsors en fondsen zullen musea van hun eilandjes moeten komen. Door samenwerking kan de kwaliteit omhoog. Dan krijg je een multipliereffect waar iedereen van profiteert. Overigens praten wij over samenwerking en collectiemobiliteit met het Rijksmuseum, het Zuiderzeemuseum, het Nationaal Glasmuseum, het Nederlands Leder en Schoenenmuseum maar ook met partijen uit het bedrijfsleven en het onderwijs.'⁸³

De reacties die het idee van Polak heeft losgemaakt in de museumsector zijn interessant om mee te nemen in dit onderzoek. De reacties laten namelijk zien dat meermalen wordt gesproken over de waarde van samenwerking en een optimaal gebruik van collectiemobiliteit. Het ziet er naar uit dat alle instellingen aan het woord achter samenwerking en collectiemobiliteit staan, de vraag is in hoeverre de instellingen (te) strenge eisen stellen voor collectie uitleen en in hoeverre de instellingen ook daadwerkelijk bereid zijn om geld en tijd te investeren in duurzame samenwerking.

⁸² Ibidem

⁸³ Ibidem

3.2.6. Samenwerking

Mede door financiële druk wordt er steeds meer gesproken over samenwerking in de culturele sector. Musea moeten meer samenwerking aangaan in het veld. Het initiatief voor samenwerken moet volgens Bussemaker uit de musea zelf tot stand komen. Vanuit die samenwerking kunnen musea ondernemender worden en nieuw publiek voor hun collecties interesseren. PCN biedt musea een methode om in te spelen op zowel de samenwerking als het gezamenlijk presenteren van erfgoed om (nieuw) publiek te interesseren voor de collecties van de meewerkende instellingen. Minister Bussemaker benoemd het als volgt:

‘Musea leveren een grote bijdrage aan de ontwikkeling van kennis, historisch besef en identiteit. Ze trekken veel bezoekers en toeristen en ook internationaal tellen onze collectie en musea mee. Toch komt meer dan de helft van de Nederlanders bijna nooit in een museum. Dat is jammer. Door meer en anders samen te werken en het onderling uitlenen van collecties kunnen musea ondernemender worden en nieuw publiek voor hun collecties interesseren. Maar met wie ze samenwerken ga ik niet bepalen: dat moet van de musea zelf komen.’⁸⁴

Nieuwe gedachtes en ontwikkelingen

Minister Bussemaker van OCW ziet het belang van samenwerking in de erfgoedsector en stelt via het Mondriaanfonds dan ook geld beschikbaar voor projecten op dit gebied. Het Mondriaan Fonds heeft

dan ook de ‘Bijdrage Samenwerking Musea’ vastgesteld voor gezamenlijke initiatieven die ‘gangbare overstijgen; de relatie tussen de burger en cultureel erfgoed versterken; een duurzaam karakter hebben, voorbeeldstellend en navolgbaar zijn door anderen en uiteindelijk leiden tot een sterkere museale sector. Het gaat daarbij om de volgende thema’s:

- Educatie
- Publieksbereik
- Zichtbaarheid
- Wetenschap
- Digitale mogelijkheden
- Collectiebeleid

Een aanvraag moet door een geregistreerd museum worden ingediend, maar samenwerkingsprojecten mogen ook worden gestart met andere musea (zowel in binnen als buitenland) of een maatschappelijke partner.

‘Een bijdrage kan worden verstrekt als tegemoetkoming voor een samenwerking die beoogt bij te dragen aan een gemeenschappelijk resultaat door een gezamenlijke inspanning op ten minste een van de volgende gebieden:

- Toename van het publieksbereik door meer en/of nieuw publiek
- Grotere zichtbaarheid van de collectie
- Gedeelde en/of geborgde museale kennis
- Rendabelere bedrijfsvoering door kostenreductie of omzetverhoging.

⁸⁴ Rijksoverheid, “Samenwerking tussen musea beloond” (versie 10 juni 2013), <http://www.rijksoverheid.nl/nieuws/2013/06/10/samenwerking-tussen-musea-beloond.html>, geraadpleegd 11-03-2014

De aanvraag voor samenwerking moet vergezeld gaan van een gezamenlijk gemotiveerd plan waarin is opgenomen:

- een toelichting hoe de opgedane kennis en ervaring worden geborgd en gedeeld met het museale veld
- een presentatie- en communicatieplan
- een begroting met zo mogelijk offertes en, indien van toepassing, toezeggingen van uitnodigende of deelnemende partijen'.⁸⁵

Bij de bovenstaande eisen kunnen echter nog een aantal vragen worden genoemd. Er wordt geen definiëring gegeven van wat de toename van meer publiek is en hoe nieuw publiek gedefinieerd en gemeten kan worden. Ook wat er wordt gerekend onder de grotere zichtbaarheid van de collectie is niet benadrukt. Het langer open houden van de musea zal ook leiden tot meer en/of nieuw publiek, maar daar gaat hier niet om. Kostenreductie moge duidelijk zijn, maar hoe er gewerkt kan worden aan omzetverhoging door middel van samenwerking wordt niet nader toegelicht. Verder is het onduidelijk hoe opgedane kennis en ervaring gedeeld moet worden met het museale veld.

Sinds eind 2013 is de samenwerkingsregeling van kracht gegaan. Inmiddels zijn al meerdere plannen bij het Mondriaan Fonds binnen gekomen en kan worden gezegd dat de nieuwe regeling voldoet aan een behoefte van het veld. Als positief wordt het gezien als de plannen voorbeeldstellend, duurzaam en inspirerend zijn.⁸⁶

Bestaande voorbeelden

Een voorbeeld van een samenwerkingsproject is dat van het Stedelijk Museum 's-Hertogenbosch en het Noordbrabants Museum in samenwerking met de provincie Noord-Brabant en de gemeente 's-Hertogenbosch voor de realisatie van het Museumkwartier in Den Bosch. Sinds de heropening van de musea zijn meer bezoekers geweest, in het eerste jaar stond dit nummer op 385.000 mensen⁸⁷.

Een ander voorbeeld van samenwerking zijn de volkenkundige musea. Toen het Tropenmuseum dat gefinancierd werd door het Ministerie van Buitenlandse Zaken (Internationale Samenwerking) die subsidie verloor, dreigde het zelfs te moeten sluiten. Uiteindelijk werd de collectie ondergebracht bij het ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschappen en zijn het Tropenmuseum, het Afrika museum en het Rijksmuseum Volkenkunde⁸⁸ gefuseerd tot een nieuw museum onder naam het

⁸⁵ Mondriaanfonds, "Bijdrage Samenwerking" (versie 27 februari 2014), http://www.mondriaanfonds.nl/Aanvragen/item/Bijdrage_Samenwerking_Musea/, geraadpleegd 11-4-2013

⁸⁶ B. Donker, "Samen inderdaad sterker" (versie 24 maart 2014), http://www.mondriaanfonds.nl/Blog/item/2014_03_24_Samen_sterker/, geraadpleegd 11-4-2013

⁸⁷ NU, "Musea Den Bosch profiteren van samenwerking" (versie 22 mei 2014), <http://www.nu.nl/cultuur-overig/3782805/musea-bosch-profiteren-van-samenwerking.html>, geraadpleegd 28 mei 2014

⁸⁸ Universiteit Leiden, "Nieuw Nationaal Museum van Wereldculturen" (versie 4 april 2014), <http://www.nieuws.leidenuniv.nl/nieuws-2014/nieuw-nationaal-museum-van-wereldculturen-met-rol-voor-carel-stolker.html>, geraadpleegd 28 mei 2014

Nationaal Museum van Wereldculturen⁸⁹. Voorlopig zijn er echter nog geen acties ondernomen aangaande het samenvoegen en/of rationaliseren van de collecties.

In Amsterdam is een nieuw samenwerkingsverband ontstaan tussen het Amsterdam Museum en alle musea aan de grachten. In eerste instantie is de samenwerking op stafniveau, maar het zal uiteindelijk ook voor de collecties gaan gelden.⁹⁰

⁸⁹ Tropenmuseum, “Tropenmuseum, Afrika museum en Rijksmuseum Volkenkunde gefuseerd tot nieuw nationaal museum”, <http://tropenmuseum.nl/nl/fusie-volkenkundige-musea>, geraadpleegd 28 mei 2014

⁹⁰ Het Parool, “Musea bundelen krachten voor jubileum grachtengordel” (versie 4 september 2011), <http://www.parool.nl/parool/nl/4/AMSTERDAM/article/detail/2890361/2011/09/04/Musea-bundelen-krachten-voor-jubileum-grachtengordel.dhtml>, geraadpleegd 29 mei 2014

H4. Herdefiniëring Projectplan

Dit hoofdstuk biedt een overzicht van de consequenties uit de eerdere analyses voor het pilotproject. Dit hoofdstuk biedt als een soort tijdlijn een chronologisch beeld van hoe het project zich heeft geherdefinieerd aan de hand van de nieuwe inzichten die zijn opgedaan gedurende dit scriptieonderzoek. In de bijlagen is de voorlopige versie van het huidige conceptprojectplan opgenomen (Bijlage 6. Huidig conceptprojectplan PCN)

4.1. Ontferd Goed en het Projectbureau

Ontferd Goed is voorlopig nog de enige organisatie in Nederland die zich specialiseert in het ontzamen van erfgoed en andere collecties. De organisatie ziet dat het noodzaak is om het huidige verzamelbeleid van de museale sector onder de loep te nemen. Mede door het huidige financiële klimaat staan budgetten, beleid en normen onder druk.

Musea komen ethische dilemma's tegen rond de keuzes die soms onder hoge druk gemaakt moet worden. Dit zagen we afgelopen jaren bij sluiting van het Scription Museum, de verkoop van de Dumas door Museum GoudA, het Wereldmuseum in Rotterdam die een deelcollectie wilde afstoten en bij het KiT dat een boekencollectie eerder dit jaar heeft afgestoten. Huidige leidraden instantie als de ICOM en de Museumvereniging blijken daarbij niet altijd hulp te bieden.

Belangrijk is dat de ethiek over huidige vraagstukken levend wordt gehouden. Nieuwe bewegingen, beproevingen en toetsingen van huidige systemen zijn nodig om gesprekken te voeren. Ontferd Goed speelt hierop in met radicale projecten en het bieden van advies bij ontzamelingstrajecten. Met het project Platform Collectie Nederland (PCN) (werktitel) wordt hierop gereageerd door in een projectteam met meerdere musea te werken aan een digitaliseringsproject van een Nederlandse Kerncollectie Schriftelijke Communicatie. Daarbij staat het aanjagen van de discussie over thema's als verzamelbeleid, Collectie Nederland, samenwerking en collectiemobiliteit voorop.

Het project Platform Collectie Nederland heeft binnen Ontferd Goed handen en voeten gekregen maar is daarna los komen te staan van de stichting. Voor de uitvoering van het project is een losstaand projectbureau gevormd. De keuze om het project los van Ontferd Goed te laten staan is omdat het project niet aansluit in de opzet en programmering van de stichting. Daarbij is Ontferd Goed ook een partner in het pilotproject en leek het niet passend om Ontferd Goed ook een algemene uitvoerende rol te laten hebben. Een doel van Ontferd Goed voor de bewustwording van de waarde van cultureel erfgoed bij het brede publiek en overheden is wel een die sterk terug komt in het gesprek. Daarom blijft Dieuwertje Wijsmuller (Ontferd Goed) wel een adviserende rol spelen voor het projectbureau.

4.2. Tussen droom en realiteit

Het ideaal van het projectbureau is om na het thema Schriftelijke Communicatie het pilotproject uit te breiden naar andere thema's om zo tot een totale Kerncollectie Nederland te komen en deze digitaal toegankelijk te maken en daarbij de discussie omtrent collectievorming en collectierationalisering in Nederland actueel besproken te houden. Idealistisch gezien zouden uiteindelijk alle erfgoedinstellingen, met overlap in collectie en kennis, samen gaan werken; wordt

collectie gedeeld en kennis optimaal uitgewisseld en voelen zij daarbij de morele plicht de Kerncollectie zichtbaar te maken voor het Nederlandse publiek. Maar het projectbureau ziet in dat tussen droom en werkelijkheid een enorm gat zit. Daarom beperkt men zich voorlopig alleen tot de pilot. Met de pilot, waar wordt gewerkt met een deelcollectie van Kerncollectie Nederland, wordt de discussie aangaan over collectievorming en collectierationalisering in Nederland. Door de gemaakte keuzes en de praktische handelingen zichtbaar te maken voor publiek en andere erfgoedhoudende instellingen wordt gewerkt aan het scherphouden van de geest en het blijvend agenderen van de problemen rond collectiemanagement in een altijd veranderende culturele sector.

4.3. Vraagstukken en Analyse bij Kerncollectie Nederland en Verhaal van Nederland

4.3.1. Algemeen

Het projectbureau van PCN werkt naast de definitie van Collectie Nederland met een eigen definitie van Kerncollectie Nederland Schriftelijke Communicatie (KN/SC). De kerncollectie wordt gezien als een kerncollectie van objecten, passend binnen het themagebied Schriftelijke Communicatie, die door behorende musea is geselecteerd omdat het past binnen het binnen het Verhaal van Nederland.

Het Verhaal van Nederland Schriftelijke Communicatie is het geheel van verhalen bij de instellingen dat iets verteld over de geschiedenis van schriftelijke communicatie in Nederland. In het pilotproject wordt dit toegespitst op het Verhaal van Schriftelijke Communicatie. Hoofdstukken daarin staan niet vast omdat een verhaal altijd nog kan groeien. Ook het perspectief staat niet vast.

Een object past binnen het Verhaal van Nederland als het object het verhaal illustreert, het object vormt de materiële bewijslast voor het verhaal.

Het bijkomend doel is om een hanteerbare Kerncollectie Nederland te benoemen (hanteerbaar in de zin dat de collectie overzichtelijk is te maken voor het publiek) die concreet te benoemen is. Omdat dit sterk afwijkt van de definitie van Collectie Nederland wordt er voor het gemak in het kader van het project PCN gesproken van de Kerncollectie Nederland.

4.3.2. Kerncollectie Nederland Schriftelijke Communicatie

Objectregistratie

In de Collectie Nederland, zoals PCN deze ziet, gaat het om specifieke objectstukken die toevoegen en passen in het Verhaal van Nederland. Omdat deze objecten als stuk het label 'Collectie Nederland' krijgen, kunnen registratiecriteria voor deze objecten worden vergeleken met die van objecten uit de A- en B-categorie. Dit betekent dat objecten idealiter tot op objectniveau worden beschreven. Maar de vraag is of dat haalbaar is. Deze wijze vraagt een tijdsinvestering van meewerkende instelling, maar is noodzakelijk om de collectie zichtbaar te maken voor het Nederlandse publiek. De

objectregistratie is echter niet alleen de basis van collectiebeheer en beleid maar stelt een museum ook in staat om objecten digitaal te presenteren.⁹¹

Daarbij zal het op orde stellen van deze gegevens zal zorgen dat de objecten gemakkelijker kunnen worden herplaatst bij een nieuwe eigenaar als dit noodzakelijk blijkt, zoals bij het wegvallen van de oorspronkelijke eigenaar.⁹²

Kerncollectie Nederland benoemen en presenteren

Voor het benoemen van Kerncollectie Nederland in het pilotproject wordt er eerst een verhaal geschreven over een thema en worden illustrerende objecten gezocht. De objecten worden geselecteerd vanuit een vooraf aanvaard waarderingsmodel. Als het verhaal gaat over alledaagse typmachines wordt dan ook een alledaagse typemachine gezocht, niet de meest unieke of mooist versierde. Objecten uit de Kerncollectie die aansluiten bij een verhaal worden met beeldmateriaal gedigitaliseerd op de website.

Bij het selecteren van de objecten bij het verhaal zullen dilemma's en vraagstukken naar voren komen. Er moet worden nagedacht over welk waarderingsmodel de voorkeur heeft. Daarbij moeten methodes als de LAMO, het Engelse rationaliseringstraject, Significance, Op de Museale Weegschaal, en die van de partners zelf aan het licht komen.

Collectie Nederland afstoten

Bij de afstoting van objecten uit Collectie Nederland wordt net als bij elke collectie gehandeld volgende de LAMO en de ICOM Code of Ethics.

Het stappenplan dat wordt doorlopen bij het afstoten van erfgoedobjecten uit Collectie Nederland komt samengevat op het volgende neer:

1. Aanbieden aan andere musea en culturele instellingen
2. Aanbieden aan particulieren en buitenlandse instellingen

Toch kan het alsnog zo zijn dat de oorspronkelijke eigenaar bij het afstoten van Collectie Nederland voor een moeilijke keuze of ethische kwestie komt te staan of daar door andere externe partijen op aan wordt gesproken. Het doel is om het proces zo transparant mogelijk te maken voor zowel musea en erfgoedhoudende instellingen als voor het publiek. Via het platform wordt discussie en gesprek met het publiek gestimuleerd. Verder zullen via het platform eventueel publicaties worden gedeeld over de keuzes die zijn gemaakt en invloed hebben op Collectie Nederland.

⁹¹ L. Veeger, Instituut Collectie Nederland (ICN), *Collectiebalans 2008, Een onderzoek naar het wel en wee van Museumcollecties in Nederland*, (januari 2008), P. 27, http://wiki.collectiewijzer.nl/images/9/9f/Rapport_collectiebalans_20080128.pdf, geraadpleegd 15 april 2014

⁹² ICN, Leidraad voor het afstoten van museale objecten, P. 28/29, <https://www.museumregisternederland.nl/Portals/0/Downloads/LAMO.pdf>, geraadpleegd 14-04-2014

4.3.3. Verhaal van Nederland Schriftelijke Communicatie

Het Verhaal van Nederland Schriftelijke Communicatie (VN/SC) is nog niet vastgelegd en dat brengt ook meteen enkele pijnpunten met zich mee, die onderdeel uit zullen maken van de discussies die gedurende het project gevoerd moeten gaan worden.

Een kanttekening die gemaakt moet worden bij het Verhaal van Nederland is dat je het moet gaan hebben over wie dat verhaal dan schijft? Bij wie ligt de eindredactie? Welk perspectief wordt gekozen? Hoe benoem en selecteer je subcategorieën? Hoe lang moet een verhaal zijn? Dit zijn vragen die gedurende het pilotproject naar voren moeten komen in de discussie met het beoogde publiek. Een voorbeeld om de problemen te verduidelijken zijn de vele reacties die we jaarlijks terugzien bij Sinterklaas. Het hangt heel erg af van de perspectieven waarmee je naar een object of thema kijkt. Zo kijkt een Hollander al heel anders tegen het feest op dan een Amerikaan. Bij het schrijven van het Verhaal van Schriftelijke Communicatie zal er een doel moeten worden geformuleerd met de partners waarin keuzes worden gemaakt rondom zaken als welk perspectief wordt gekozen in de verhaaltelling. Als dit niet van tevoren gebeurt zal het project dezelfde valkuil tegenkomen als het Nationaal Historisch Museum dat deels niet is doorgaan omdat er geen duidelijke visie was op welk verhaal het wilde vertellen.

Bij het selecteren van sub thema's binnen Schriftelijke Communicatie zal men mogelijk te maken gaan krijgen met dezelfde problemen als het vaststellen van de Canon in vijftig vensters. Tegenwoordig hebben veel gemeentes ieder een eigen canon. Het conflicteert met de discussie wie het verhaal moet schrijven en wie er bepaalt wat daarin past en goed is. Daarbij zal er in de pilot een soort Canon moeten worden gedefinieerd van Schriftelijke Communicatie die de partners samen kunnen invullen. Die ingewikkeldheid nemen we mee in het pilotproces en wordt aangekaart om de discussie te voeden. Via de website zal in een weblog vorm transparant verslag worden gedaan van de dilemma's, discussies en successen.

Problematiek Verhaal van Nederland

De problematiek van het Verhaal van Nederland is vergelijkbaar met de problematiek rond de Canon van Nederland. In de canon van Frits van Oostrom wordt de geschiedenis (van Nederland) verdeeld over 10 tijdvlakken met 50 officiële vensters. Dit is voor het onderwijs handig gebleken met het oog op de leerbaarheid van de lesstof, maar het stuitte ook op veel bezwaar. Elke tijdvlak wordt ingevuld met kenmerkende aspecten, dit was het punt waar veel bezwaar op werd gegeven. Want 'waren deze werkelijk kenmerkend voor de genoemde periode en waren ze wel consistent en van dezelfde orde? Zou het op basis van deze indeling mogelijk zijn longitudinale ontwikkelingen aan de orde te stellen? En was het werkelijk zo dat het niet uitmaakte welk concreet voorbeeld genomen werd om een tijdvak te typeren? Lag het bij de tijd van ontdekkers en hervormers (1500-1600) niet meer voor de hand om Columbus en Luther als voorbeeld te nemen in plaats van Olivier van Noort of Johannes Hus? En leidde de nadruk op West-Europese geschiedenis niet snel tot eurocentrisme, met het gevaar van stereotypering in de vorm van 'blanke mannen geschiedenis' die ook nog eens de nationale identiteit diende te versterken? Hoe konden bijvoorbeeld Turkse en Marokkaanse kinderen zich identificeren met een geschiedenis en een wereldbeeld dat zo ver van hen

afstond en niet de hunne was?’⁹³

Een voorbeeld van de geuite kritiek op de canon is het boek ‘Zwarte Canon – over de schaduwzijde van de geschiedenis’ van Chris van der Heijden⁹⁴ dat inspeelt op de genoemde vraagstukken.

4.4. Motivatie, Prioriteiten en wensen van de Projectpartners

4.4.1. Methode van Onderzoek Interviews

Ten behoeve van dit scriptieonderzoek heb ik met de volgende personen gesproken:

Persoon	Rol	Instelling	Datum
Heleen Buijs	Directeur	Museum van Communicatie	1 april 2014
Yuri van der Linden	Projectmanager herplaatsingsdatabase	Rijksdienst Cultureel Erfgoed	4 april 2014
Hans Schraven	Medewerker kennisdistributie	Rijksdienst Cultureel Erfgoed	4 april 2014
Tijs Ruiten	Directeur	Onderwijsmuseum	29 april 2014
Ingrid Mens	Directeur	Liemers Museum	30 april 2014
André Groeneveld	Conservator	Zuiderzeemuseum	1 mei 2014
Frank Bergevoet	Senior onderzoeker	Rijksdienst Cultureel Erfgoed	15 mei 2014
Steph Scholten	Directeur Erfgoed	Bijzondere Collecties	21 mei 2014
Jolande Otten	Directeur/ Oprichter	Stichting Ontferd Goed	22 mei 2014

Met alle bovenstaande personen heeft een interview plaatsgevonden in de vorm van een persoonlijk gesprek op locatie. De uitzondering is Frank Bergevoet, met wie het contact via de e-mail heeft plaatsgevonden. In de volgende paragraaf wordt een korte samenvatting van de interviews en gesprekken geboden, in de bijlagen is per interview een uitgebreid verslag te vinden (bijlage 9 tot en met 17). De geïnterviewden zijn als volgt geordend: de Projectpartners, de Rijksdienst Cultureel Erfgoed (RCE) en Extern.

Met de samenwerkingspartners hebben kwalitatieve interviews plaatsgevonden waarbij werd ingespeeld op de mening over het project en motivatie van de partners om mee te doen in het project. Hiervoor is een puntensysteem gebruikt waarbij geïnterviewden de mate van prioriteit konden aangeven. Daarnaast is er gedurende de interviews ook ingespeeld op enkele actuele vraagstukken om een beeld te kunnen schetsen van de gaande gedachten rond de vraagstukken.

Een belangrijk onderdeel en doel van de afgenomen interviews was om er achter te komen welke motivatie de instellingen hebben om mee te doen aan het project. André Groeneveld is daarin een uitzondering omdat hij als conservator van Zuiderzeemuseum niet betrokken is bij het project als partner. Maar ondanks dat André niet als partner betrokken is bij het project heb ik ervoor gekozen uitkomsten uit het interview met André Groeneveld mee te nemen in het overzicht om een compleet beeld te kunnen schetsen van de verschillen en overeenkomsten die organisaties kunnen hebben om

⁹³ H. Kurstjens, “Nederlandse geschiedenis canon: een discussie zonder eind?!” (versie 21 mei 2007), <http://oud.digischool.nl/gs/community/canonartikel.htm>, geraadpleegd 31 mei 2014

⁹⁴ R. Bregman, “Zwarte canon – over de schaduwzijde van de geschiedenis” (versie 20 april 2013), http://www.volkskrant.nl/wca_item/boeken_detail/453/253966/Zwarte-canon---Over-de-schaduwzijde-van-de-geschiedenis.html, geraadpleegd 29 mei 2014

mee te doen. In uitkomsten van het interview met André Groeneveld is daarbij van waarde omdat hij niet vanuit eigen belangen redeneert en een onafhankelijke blik heeft kunnen werpen op het project.

Bij de Rijksdienst Cultureel Erfgoed zijn interviews plaatsgevonden om een beeld te krijgen van de meningen over het project. Daarbij is ook op dezelfde manier als bij de partners ingespeeld op enkele actuele vraagstukken op een beeld te kunnen schetsen van gaande gedachten rond de vraagstukken.

Puntensysteem

Om een beeld te schetsen van waar de prioriteiten liggen in de motivatie van de geïnterviewde heb ik gewerkt met een keuzetabel waarin enkele vaste motivatiepunten worden genoemd, deze zijn als volgt verdeeld over drie types van motivatie:

Publieksgerichte motivatie

- Om nieuw publiek te bereiken
- Om het publiek inzicht te geven in mijn collectie
- Om het publiek te verrassen
- Om de organisatie meer in de belangstelling te laten staan

Samenwerkingsgerichte motivatie

- Om samen te werken met andere musea en erfgoedinstellingen
- Om gezamenlijk educatieprojecten op te starten
- Om kennis te bundelen met dat van andere instellingen

Collectiegerichte motivatie

- Om vaker collectie in bruikleen te nemen
- Om te onderzoeken of ik objecten kan afstoten
- Om de mobiliteit van mijn collectie te vergroten (meer in bruikleen aanbieden)
- Om vanuit een nieuw kader naar de collectie te kijken
- Om erachter te komen welke objecten uit mijn collectie behoren tot de (kern)Collectie Nederland

De geïnterviewde konden per punt een cijfer van 1 tot 5 invullen om aan te geven waar de prioriteit (zouden) liggen voor de keuze om partner te worden in het project. Hierbij geeft het cijfer 1 aan dat er helemaal geen prioriteit is, 3 geeft aan dat het neutraal is en 5 heeft aan dat iets een hoge prioriteit heeft. In de paragraaf 4.4.5 zijn de uitkomsten naast elkaar gezet.

4.4.2. Interviews Projectpartners

Interview Heleen Buijs, Museum van Communicatie⁹⁵

Heleen Buijs, directeur, noemt het pilotproject een leuk en ambitieus project, maar wel ruim. De twijfel zit in de vraag of musea wel genoeg tijd hebben om de verhalen te schrijven.

Voor samenwerking met zowel het pilotproject als met andere instellingen staat Heleen Buijs open, ze is er erg voor om collecties van diverse instellingen te mengen en te spreken van één collectie. Daarbij zou het goed zijn voor het museum zelf om meer in de aandacht te komen te staan met goede projecten.

Of het pilotproject bruikbaar zal zijn voor alle Nederlandse instellingen zal volgens Heleen Buijs afhangen van de output. Als het project door namen als de RCE wordt aangeprezen, zal dat voor collega musea als validatie van een goed project gelden.

De collectie van het Museum van Communicatie is deels gedigitaliseerd. Binnen de organisatie wordt er gewerkt aan een nieuw collectieplan dat zich op andere elementen focust. Zo wordt er in het omgaan met de brieven die nooit zijn geopend een omme slag gemaakt door deze nu wel te openen en de focus meer te leggen op de inhoud van de brieven.

Passend bij het al bestaande ruimhartige bruikleenbeleid staat het museum open om collectiemobiliteit te verhogen. Heleen Buijs vindt daarbij dat in principe alle museum hiervoor open zouden moeten staan omdat musea gefinancierd worden door publiek geld. Daardoor heb je als museum de morele verplichting om je collectie zo toegankelijk mogelijk te maken.

Als objecten uit Collectie Nederland verloren dreigen te gaan, door het wegvallen van de oorspronkelijke eigenaar, geeft Heleen Buijs aan dat ze de objecten over zou nemen in eigen collectie mits deze aansluiten op het eigen collectiebeleid. Als het gaat om de rotzooi van de overheid op te moeten ruimen dan is dat uitgesloten.

Bij het overnemen van collecties bij het wegvallen van de oorspronkelijke eigenaar verwacht Heleen Buijs in eerste instantie geen geld. Maar het hangt er wel van af of het om een gehele collectie gaat, of over een aantal objecten.

Als objecten, die van nationaal belang zijn, verloren dreigen te gaan en ze niet kunnen worden overgenomen door andere musea dan vindt Heleen Buijs dat de objecten naar het depot van de RCE moeten gaan, mits de status ook erkend wordt door OCW. Naar particulieren zou ook een acceptabele optie zijn mits de voorwaarde is dat de objecten beschikbaar moeten blijven voor eventuele exposities en andere presentaties en zich in Nederland bevinden.

Het Museum van Communicatie zou naast het pilotproject in de toekomst een partner kunnen worden in het starten van gezamenlijke educatieprojecten vanuit het Verhaal van Schriftelijke communicatie. Samenwerking op het gebied van educatie past erg goed in het

⁹⁵ H. Buijs, directeur Museum van Communicatie geïnterviewd door C. Hartong en G. Kozijn op 1 april 2014 te Den Haag.

beleid van het museum en loopt parallel aan eigen werkzaamheden. Daarbij kunnen bestaande educatieve projecten van het museum gemakkelijk worden overgenomen en een online vertaling krijgen.

De onderstaande tabel geeft de prioriteitenpunten aan van Heleen Buijs om mee te werken aan het pilotproject.

	1 Geen prioriteit	2	3 Neutraal	4	5 Hoge prioriteit
Om erachter te komen welke objecten uit mijn collectie behoren tot de (kern)Collectie Nederland	x				
Om nieuw publiek te bereiken					x
Om samen te werken met andere musea en erfgoedinstellingen					x
Om vanuit een nieuw kader naar de collectie te kijken					x
Om het museum meer in de belangstelling te laten staan					x
Om het publiek te verrassen					x
Om kennis te bundelen met dat van andere instellingen					x
Om de mobiliteit van mijn collectie te vergroten (meer in bruikleen aanbieden)			x		
Om vaker collectie in bruikleen te nemen	x				
Om te onderzoeken of ik objecten kan afstoten	x				
Om het publiek inzicht te geven in mijn collectie			x		
Om gezamenlijk educatieprojecten op te starten			x		

De verwachting van Heleen Buijs bij het pilotproject is vooral dat er vanuit de musea met een frisse blik naar eigen collecties wordt gekeken en dat musea hun collecties meer beschikbaar stellen voor doelen die niet primair op eigenbelang gericht zijn, maar een breder doel dienen.

Interview Tijs van Ruiten, Nationaal Onderwijsmuseum⁹⁶

Tijs van Ruiten staat positief tegenover het pilotproject en ziet vooral waarde in de directe samenwerking met andere musea. Het liefst zou hij dat nog breder zien, waarmee hij doelt om ook meer niet-museale instellingen te betrekken.

Het lijkt het Tijs van Ruiten goed om met instellingen onder elkaar beter van elkaar te weten waar we mee bezig zijn en daarbij betere afspraken te kunnen maken over verzamelbeleid en collectiebeleid. Als doel noemt Tijs van Ruiten dan ook het zo efficiënt inzetten van de middelen die er zijn opdat het publiek er uiteindelijk van profiteert in de zin van betere tentoonstellingen en goede digitale ontsluiting. Daarvoor is collectiemobiliteit ook een middel.

Het pilotproject zou volgens Tijs van Ruiten bruikbaar kunnen zijn voor alle Nederlandse erfgoedinstellingen. Hij geeft aan dat elk museum roept dat ze uniek zijn en een aparte plaats innemen in Collectie Nederland, maar gelooft daarbij dat elk museum wel raakvlakken heeft

⁹⁶ T. van Ruiten, directeur Nationaal Onderwijsmuseum geïnterviewd door C. Hartong op 29 april 2014 te Dordrecht

met andere musea. Elk museum zou daarom ook wel afspraken moeten kunnen maken met iedereen over verzamelbeleid en afstemming.

Voor het pilotproject kan het Onderwijsmuseum na de werkzaamheden voor het nieuwe museum tijd vrijmaken en vrijwilligers in zetten voor het project. Van de totale collectie van het museum is naar schatting zo'n 15% gedigitaliseerd. In de digitaliseringstrajecten wordt alleen met objecten uit kerncollecties gewerkt.

Het Onderwijsmuseum staat open voor samenwerking met andere instellingen. Dit vooral omdat het de draagvlak voor de collectie binnen de samenleving vergroot. Daarbij ziet Tijs van Ruiten thema's als ontzamen en Collectie Nederland als interessante discussies die intern gaan ontstaan. Hij schat daarbij in dat het gevaar zit in de communicatie naar de samenleving.

Naast de samenwerking staat het Onderwijsmuseum ook open om de collectiemobiliteit te vergroten. Tijs van Ruiten is van mening dat elk museum daarvoor open zou moeten staan en dat er soepeler met de regels en eisen rond het uitlenen mag worden omgegaan. Ook kleinere musea moeten een eerlijke kans krijgen om iets te lenen; er mogen geen te hoge eisen worden gesteld van bruikleennemers. De minister roept op tot meer collectiemobiliteit, Tijs van Ruiten geeft daarbij aan dat het ministerie er daarom misschien ook wel een rol in moet gaan spelen. In de pilot zou het een mooie test zijn om hiermee aan de slag te gaan.

Als objecten uit Collectie Nederland verloren dreigen te gaan, door het wegvallen van de oorspronkelijke eigenaar, geeft Tijs van Ruiten aan dat hij collectie zou overnemen als er niemand anders is. Maar dit wordt moeilijker als het niet meer valt binnen het eigen collectieprofiel. Maar als er gezamenlijk goede afspraken worden gemaakt dat zou het niet zo ver hoeven te komen. Hij geeft aan daarbij dat er toch al zoveel overlap in collecties is tussen musea, het hangt er alleen nog maar vanaf of je goede afspraken kan maken over Collectie Nederland en verzamelbeleid.

Als musea in aanmerking komen om objecten uit Collectie Nederland over te nemen omdat de oorspronkelijke eigenaar wegvalt dan verwacht Tijs van Ruiten dat musea zullen beginnen over geld. Hij gelooft in de gedachte dat je als museum alles op alles moet zetten om collectie te bewaren. Maar de vraag zal vooral zitten in de opslagkosten voor nieuwe collecties. Daarbij geeft hij aan zelf geen geld te hoeven voor de ontsluiten en digitalisering van collecties, daar heeft hij vrijwilligers voor.

Als het gaat om digitale ontsluiting gelooft Tijs van Ruiten er niet in dat 100% van de collectie beschikbaar hoeft te zijn. Digitaliseren van collectie heeft zo zijn waarde maar om alles te ontsluiten is onzin, daar heeft niemand iets aan. Hij noemt een voorbeeld van het buitenland waar soms in databases alles is ontsloten en je bij een specifieke zoekopdracht bijna 418 identieke resultaten krijgt. Kwantiteit heeft dan voor publiek geen meerwaarde. Het is beter om een, twee of een paar objecten mét verhalen en informatie te ontsluiten.

Als objecten, die van nationaal belang zijn, verloren dreigen te gaan en ze niet kunnen worden overgenomen door andere musea dan vindt Tijs Ruiten dat het terug zou kunnen

vloeien naar particulieren. Dat is het criterium dat het kerncollectie is, misschien niet meer geldig. Niets is voor eeuwig.

Het Onderwijsmuseum zou naast het pilotproject in de toekomst een partner kunnen worden in het starten van gezamenlijke educatieprojecten vanuit het Verhaal van Schriftelijke communicatie. Zaken als reizende tentoonstellingen zijn voor het museum sowieso al corebusiness.

De onderstaande tabel geeft de prioriteitenpunten aan van Tijs van Ruiten om mee te werken aan het pilotproject.

	1 Geen prioriteit	2	3 Neutraal	4	5 Hoge prioriteit
Om erachter te komen welke objecten uit mijn collectie behoren tot de (kern)Collectie Nederland				x	
Om nieuw publiek te bereiken				x	
Om samen te werken met andere musea en erfgoedinstellingen					x
Om vanuit een nieuw kader naar de collectie te kijken					x
Om het museum meer in de belangstelling te laten staan				x	
Om het publiek te verrassen					x
Om kennis te bundelen met dat van andere instellingen					x
Om de mobiliteit van mijn collectie te vergroten (meer in bruikleen aanbieden)					x
Om vaker collectie in bruikleen te nemen		x			
Om te onderzoeken of ik objecten kan afstoten				x	
Om het publiek inzicht te geven in mijn collectie					x
Om gezamenlijk educatieprojecten op te starten				x	

De verwachtingen van Tijs van Ruiten bij het pilotproject zijn dat het project een goede aanzet geeft om collectiemobiliteit en afspraken rond verzamelbeleid en collectie van grond te krijgen. Daarbij kan het project goed laten zien wat een museum allemaal doet aan het publiek, maar dat moet wel goed worden gecommuniceerd.

Interview Ingrid Mens, Liemers Museum⁹⁷

Ingrid Mens staat positief tegenover het project en ziet het vertrekpunt als erg actueel en interessant. Ook denkt ze dat het project nuttig kan zijn voor alle erfgoedinstellingen, de vraag is alleen of iedereen er een prioriteit aan gaat geven.

Binnen de organisatie is het momenteel nog moeilijk om tijd vrij te maken door een lopend fusietraject. Daarna zou het haalbaar moeten zijn. Dan kan er ook worden gekeken of vrijwilligers een rol kunnen spelen in het project.

⁹⁷ I. Mens, directeur Liemers Museum geïnterviewd door C. Hartong op 30 april 2014 te Zevenaar

Op de archieven en documenten na is de collectie van het Liemers Museum helemaal gedigitaliseerd in Adlib met beeldmateriaal. De bottleneck is alleen de kwaliteit van de objectfoto's, dat veranderd langzaam met nieuwe stagiaires van Fotonica.

Voor samenwerking met andere instellingen staat de organisatie open, het museum doet niet anders en Ingrid Mens noemt zichzelf en de organisatie dan ook echte *samenwerkers*. Ingrid mens zou de mobiliteit van de collectie graag groter zien en neemt dan ook een ruimhartig bruikleenbeleid aan waarvoor zelfs permanent opgestelde voorwerpen nog in aanmerking komen. Ingrid Mens is daarbij van mening dat alle musea open moet staan voor meer collectiemobiliteit. Musea moeten daarbij wel eisen stellen, maar er mag niet meer kwaliteit worden gevraagd dan dat er zelf in huis is. Gezamenlijk moeten musea zorgen voor een goede en zo vrij mogelijke collectiemobiliteit, zeker als het gaat om depotcollecties. Een discussiepunt zal worden wat minimale eisen zijn voor bruiklenen.

Of het Liemers Museum collecties van andere instellingen over zou nemen bij het wegvallen van de eigenaar, hangt af van de voorwaarden. Als de organisatie geld moet leerleggen voor de nieuwe collectie is die kans gering.

Ingrid Mens vindt wel dat als musea soortgelijke collectie bezitten, ze die nieuwe collectie moeten adopteren en ervoor moeten zorgen dat de collectie bewaard blijft voor de toekomst. Als collectie past binnen de collecties van bijvoorbeeld Gimborn, dan zou het Liemers deze objecten over kunnen nemen.

Bij het overnemen van andere collecties zouden, volgens Ingrid Mens, alle musea moeten kijken vanuit de inhoud en hun eigen collectie; de afweging van adoptieouder moet niet afhangen van het belang van de instelling. Het mooiste zou zijn als musea collecties alleen maar in beheer hebben. Gestuurd en begeleid door mensen die afstand hebben en een open blik hebben op de collecties kan een echte Collectie Nederland ontstaan.

Bij het overnemen veracht Ingrid Mens dat er gelden zijn voor het behoud en beheer van een museumcollectie die geregeld moeten worden door de overheden.

Ingrid Mens vindt niet dat het mogelijk moet zijn dat objecten van nationaal belang niet passen in de collectie van andere instellingen. Mocht er echt geen museum zijn waar de collectie bij past, dan zou het naar de musea moeten met een algemeen collectieprofiel. Volgens Ingrid Mens zou er geld vrij moeten worden gemaakt om collecties van nationaal belang op te vangen, maar hoe dat precies zou moeten in de praktijk weet ze niet. Als het zo is dat een collectie echt nergens anders kan worden ondergebracht zou het verkocht kunnen worden, maar bij voorkeur geschonken aan een museum in het buitenland dat eventueel wel interesse heeft. Vernietiging zou het uiterste zijn, maar daar staat Ingrid Mens moreel gezien niet achter. Een goeie Erfgoedwet zou richtlijnen moeten geven voor het gehele proces, en dat zou ook moeten betekenen dat er gelden voor zijn.

Voor mogelijke educatieprojecten die in het pilotproject kunnen ontstaan, is het Liemers bereid om partner te worden, zeker als het museum op een definitieve locatie zit.

De onderstaande tabel geeft de prioriteitenpunten aan van Ingrid Mens om mee te werken aan het pilotproject.

	1 Geen prioriteit	2	3 Neutraal	4	5 Hoge prioriteit
Om erachter te komen welke objecten uit mijn collectie behoren tot de (kern)Collectie Nederland			x		
Om nieuw publiek te bereiken				x	
Om samen te werken met andere musea en erfgoedinstellingen				x	
Om vanuit een nieuw kader naar de collectie te kijken					x
Om het museum meer in de belangstelling te laten staan				x	
Om het publiek te verrassen				x	
Om kennis te bundelen met dat van andere instellingen					x
Om de mobiliteit van mijn collectie te vergroten (meer in bruikleen aanbieden)			x		
Om vaker collectie in bruikleen te nemen			x		
Om te onderzoeken of ik objecten kan afstoten					x
Om het publiek inzicht te geven in mijn collectie				x	
Om gezamenlijk educatieprojecten op te starten				x	

Ingrid Mens verwacht dat het pilotproject kans van slagen heeft. Wel verwacht ze dat er een lange adem nodig is, dat er een binding moet zijn bij de partners en dat er financiële ruimte is. De wens is er in ieder geval wel.

Waar het projectbureau op moet letten is dat het de instellingen blijft binden, motiveren en aanjagen tot vernieuwingen.

Interview Steph Scholten, Bijzondere Collecties UvA⁹⁸

Steph Scholten staat positief tegenover het project en ziet het als interessant om te kijken of hoe je erin slaagt om mensen te laten focussen op een specifiek onderwerp op een flexibele en simpele manier, dat hebben we nog niet goed onder de knie.

Als onderwerp past Schriftelijke Communicatie goed bij Bijzondere Collecties. Het wordt gezien als interessant om dat te doen met diverse soorten collecties, maar de hypothese is dat het best ingewikkeld zal blijken en om grote inspanningen gaat vragen. Het is nodig om na te denken wat stras de grens wordt als alles online staat, het moet geen onoverzienbare massa aan informatie worden.

Een valkuil kan het worden als in het vertellen van het verhaal niet van tevoren wordt nagedacht over vanuit welk perspectief het verhaal wordt beschreven.

Een goed punt van het pilotproject is dat er gewerkt wordt met een hanteerbare collectie. Vanuit die kern kan altijd nog door worden verwezen naar meer gespecialiseerde bronnen van de achterliggende instellingen.

Steph Scholten is van mening dat de opzet van het project bruikbaar is voor alle Nederlandse erfgoedinstellingen en een bruikbaar en verstandig concept. Maar de vraag hoe uitgebreid je het narratief wilt maken is wel belangrijk.

⁹⁸ S. Scholten, directeur erfgoed Bijzondere Collecties UvA geïnterviewd door C. Hartong op 21 mei 2014 te Amsterdam

Binnen de organisatie is er tot op zeker hoogte tijd vrij te maken voor het project. De vraag is wat voor dit project de bijdrage is. Medewerkers van Bijzondere Collecties zullen niet zelf de verhalen gaan schrijven. Wat wel kan worden geboden is dat Bijzondere Collecties een rol inneemt in de verificatie van teksten.

Van de collectie van Bijzondere Collecties is veel gedigitaliseerd, maar een percentage is niet te noemen omdat er geen zicht is op de totale grootte van de collectie.

Voor samenwerking staat de organisatie open, het is een uitgangspunt in de bedrijfsvoering van Bijzondere Collecties. Ook is de organisatie bereid om de mobiliteit van collecties te vergrieten. Steph Scholten gelooft erg in de gedachte dat collecties er zijn om te gebruiken, zoel in onderzoek, tentoonstellingen, educatie en publicatie. In principe worden bruiklenen ook altijd toegezegd, tenzij het niet op een professionele en veilige manier kan worden gerealiseerd. Daar vindt Steph Scholten dat alle musea alles op alles moeten zetten om collecties optimaal te laten renderen. Er moet niet meer worden gesproken van *mijn* collectie maar van *onze* collectie.

Steph Scholten ziet de vraag wat er moet gebeuren met collecties waarvan de eigenaar wegvalt, als een interessant punt. Voor het pilotproject weet hij niet of de collecties echt een kerncollectie gaan vormen, of dat het meer gezien moet worden als een voorbeeld van een keurcollectie. De vraag die op gaat komen is wat het vangnet moet zijn voor collecties waarvan een eigenaar wegvalt. In de concept-Erfgoedwet wordt deels benoemd dat de overheid een vangnet KAN zijn, maar dat betekend niet dat dat ook in alle gevallen ZAL gebeuren.

Voor Steph Scholten opent het pilotproject een nieuw perspectief op de collectie. Schriftelijke Communicatie is een voorbeeld dat als lijn door een collectie kan worden gelegd, maar Bijzondere Collecties heeft nog een boel andere lijnen die te leggen zijn.

Bij het overnemen van collecties uit het publieke domein staat Steph Scholten er achter dat deze overnames gebeuren om niet. Overname van losse objecten horen gewoon bij het verzamelbeleid van een instelling. Als het gaat om grote collecties dan moeten daar wel middelen bij komen.

Op de vraag of particulieren collecties over mogen nemen als musea dat niet kunnen geeft Stelp Scholten aan dat in de laatste LAMO wordt opgenomen dat, als we vaststellen dat iets belangrijk is voor het publieke domein, het ook zo moet blijven. Maar als dat niet zo is, en niemand toont belangstelling of mogelijkheden, dan mag het ook buiten het domein worden afgestoten, ook voor geld.

De onderstaande tabel geeft de prioriteitenpunten aan van Steph Scholten om mee te werken aan het pilotproject.

	1 Geen prioriteit	2	3 Neutraal	4	5 Hoge prioriteit
Om erachter te komen welke objecten uit mijn collectie behoren tot de (kern)Collectie Nederland		x			
Om nieuw publiek te bereiken				x	

Om samen te werken met andere musea en erfgoedinstellingen			x		
Om vanuit een nieuw kader naar de collectie te kijken				x	
Om het museum meer in de belangstelling te laten staan				x	
Om het publiek te verrassen			x		
Om kennis te bundelen met dat van andere instellingen				x	
Om de mobiliteit van mijn collectie te vergroten (meer in bruikleen aanbieden)			x		
Om vaker collectie in bruikleen te nemen		x			
Om te onderzoeken of ik objecten kan afstoten		x			
Om het publiek inzicht te geven in mijn collectie				x	
Om gezamenlijk educatieprojecten op te starten			x		

Steph Scholten is benieuwd of het project wat op gaat leveren, of we er iets van gaan leren en of het aandachtspunten of nieuwe modellen op gaat leveren in deze of gewijzigde vorm. Het project wordt gezien als een interessante manier op perspectieven op collecties te openen en deze hanteerbaar te maken voor publiek. Ook wordt de balans gezocht tussen het *authoritative discourse* (canonvorming) en de meer open blik.

Interview Jolande Otten, Stichting Ontferd Goed⁹⁹

Jolande Otten staat positief tegenover het project. Of het nuttig kan zijn voor alle Nederlandse erfgoedinstellingen weet ze niet 100% te benoemen, maar voor het merendeel lijkt het haar wel. Het thematisch behandelen van Nederlands erfgoed is in de ogen van Jolande Otten zowel logischer als efficiënter. Het is goed als instellingen van elkaar weten wat er is. Het kan de collectiemobiliteit vergroten en de kwaliteit van collecties en presentaties zal stijgen.

Ontferd Goed kan intern tijd vrij maken voor het pilotproject en staat open voor samenwerking met andere instellingen, dat is corebusiness. De erfgoedcollectie van Ontferd Goed (Scription) waar mee gaat worden gewerkt in de pilot is voor 100% gedigitaliseerd en bruikbaar voor een online presentatie.

Jolande Otten vindt dat alle erfgoedinstellingen open moeten staan voor meer collectiemobiliteit en ziet het als de enige manier om te overleven met het hele veld, de kwaliteit te verhogen en om het publiek optimaal te bedienen.

Bij het wegvallen van erfgoedhoudende instellingen is Jolande Otten van mening dat de kern van het Nederlands erfgoed voor de overheid moet worden beheerd en dat de overheid als vangnet moet dienen en vanuit daar verder moet zoeken naar een nieuwe eigenaar. Als een museum collectie van een andere instellingen overneemt dat is het niet realistisch om daar ook geld bij te verwachten. Als je als museum iets overneemt dan moet het iets toevoegen aan de bestaande collecties, als nieuwe eigenaar moet die waarde al zoveel voordeel bieden dat je er niet ook nog eens geld bij moet gaan verwachten.

⁹⁹ J. Otten, directeur Ontferd Goed geïnterviewd door C. Hartong op 22 mei 2014 te Den Bosch

Daarbij zijn het verbeteren van de mobiliteit en het opvangen van collecties is een klein deel van wat er gebeurd als je collecties op gaat schonen. Voor dat opschonen moeten instellingen juist geld overhebben, de kwaliteit wordt immers verbeterend.

Bij het benoemen van de waarde van erfgoed, is Jolande Otten van mening dat dit beschermd moet worden door de rijksdienst. Het is ondenkbaar dat het rijk niet als vangnet dient als je met heel Nederland de waarde hebt aanvaard.

Voor het pilotproject zal Ontferd Goed geen partner worden in het opstarten van educatieprojecten met het Verhaal van Nederland Schriftelijke Communicatie. Maar als het gaat om het bevorderen van de deskundigheid van erfgoedprofessionals wel, en dan kan er ook in samenwerking met Ontferd Goed een debat worden georganiseerd.

De onderstaande tabel geeft de prioriteitenpunten aan van Jolande Otten om mee te werken aan het pilotproject.

	1 Geen prioriteit	2	3 Neutraal	4	5 Hoge prioriteit
Om erachter te komen welke objecten uit mijn collectie behoren tot de (kern)Collectie Nederland					x
Om nieuw publiek te bereiken					x
Om samen te werken met andere musea en erfgoedinstellingen					x
Om vanuit een nieuw kader naar de collectie te kijken			x		
Om het museum meer in de belangstelling te laten staan				x	
Om het publiek te verrassen			x		
Om kennis te bundelen met dat van andere instellingen				x	
Om de mobiliteit van mijn collectie te vergroten (meer in bruikleen aanbieden)	x				
Om vaker collectie in bruikleen te nemen	x				
Om te onderzoeken of ik objecten kan afstoten			x		
Om het publiek inzicht te geven in mijn collectie			x		
Om gezamenlijk educatieprojecten op te starten	x				

Van het pilotproject heeft Jolande Otten hoge verwachtingen aangezien ze vindt dat de tijd er nu echt rijp voor is. Als het al zou slagen, dan is dan nu en in de komende jaren. Als mensen straks gaan inzien wat het project oplevert, dan zullen instellingen niet achter willen blijven. Wat het Jolande Otten betreft wordt het een eis voor alle registreerde musea.

4.4.3. Interviews Rijksdienst Cultureel Erfgoed

Interview Yuri van der Linden, Rijksdienst Cultureel Erfgoed / Herplaatsingsdatabase¹⁰⁰

Yuri van der Linden staat positief tegenover het pilotproject en ziet er waarde in dat het begrip Collectie Nederland onder handen wordt genomen. Er is veel verwarring rond het begrip en wordt bijvoorbeeld al vaak verward met het begrip Rijkscollectie. Een heikel punt kan zijn dat er in het pilotproject wordt gewerkt met weer een andere definitie. Een ander moeilijk punt is dat je voor zo'n project objecten tot stuks geregistreerd moet hebben, dat is lang niet altijd goed of compleet gedaan.

Het project heeft in ieder geval raakvlakken met de DiMCoN, en naar andere raakvlakken kan eventueel worden gezocht. Daarnaast zou de Rijkscollectie betrokken kunnen worden in het project. Een probleem kan het zijn als je een status wilt toewijden aan de Kerncollectie Nederland. Er wordt niet verwacht dat de overheid zit te wachten op een aanhangsel van de Wbc-lijst, als een soort Wbc-plus. Op de Wbc-lijst worden ook geen objecten meer toegevoegd. Op de vraag of er dan nog wel nieuw erfgoed wordt beschermd, weet Yuri niet of daar actief aan wordt gewerkt.

Met de RCE zou een samenwerking kunnen ontstaan met DiMCoN. Maar daarbij zou dat ook kunnen met de Rijkscollectie, die deels raakvlak zou kunnen hebben met het thema met de collectie *schrift en boeken*, nu in beheer door de Koninklijke Bibliotheek.

Yuri van der Linden denkt dat de opzet van het project bruikbaar kan zijn voor alle Nederlandse instellingen omdat het exact inspeelt op wat de minister wil, en dat is dat musea gaan meer gaan samenwerken.

In het project wordt er vanuit de lopende samenwerkingsrelatie aan projectpartners gevraagd om te kijken of collecties passen in andere collecties bij het wegvallen van een oorspronkelijke eigenaar. Yuri van der Linden vindt dit realistisch om de vragen, en doet dat zelf ook bij zijn werkzaamheden voor de Herplaatsingsdatabase. Hij tipt musea als hij weet dat het binnen het profiel van een ander museum past.

Als objecten niet kunnen worden overgenomen door andere musea vindt Yuri van der Linden dat de LAMO moet worden gevolgd. Als er geen belangstelling is dan is het jammer, maar dan mogen objecten wat hem betreft naar particulieren of het buitenland. Soms kan er daar ook beter voor worden gezorgd. De Herplaatsingsdatabase mag wel een grotere rol gaan krijgen in het proces van zoeken naar een nieuwe eigenaar. Die zou in het project ook een rol kunnen krijgen als dat via DiMCoN gaat lopen.

Interview Hans Schraven, Rijksdienst Cultureel Erfgoed¹⁰¹

Hans Schraven noemt het pilotproject een fantastisch idee en geeft aan dat het project ruimte biedt voor brede maatschappelijke discussies over wat Collectie Nederland is. Daarbij

¹⁰⁰ Y. van der Linden, projectleider Herplaatsingsdatabase bij de RCE geïnterviewd door C. Hartong op 4 april 2014 in het Ateliergebouw in Amsterdam.

¹⁰¹ H. Schraven, medewerker kennisdistributie bij de RCE geïnterviewd door C. Hartong op 4 april 2014 in het Ateliergebouw in Amsterdam.

moet je bij het benoemen van Collectie Nederland ook na gaan denken over bij wie de verantwoordelijkheid ligt. Er is een punt bereikt dat het huidige beleid moet worden heroverwogen.

Omdat er in het project wordt een kerncollectie Nederland wordt benoemd, zal er ook moeten worden nagedacht over het verantwoordelijkheidsaspect. Je moet afspraken gaan maken over klimaat, beheer, conditie, etc. Het is daarbij niet realistisch om al gelijk hoge verwachtingen en eisen te gaan stellen, soms moet je gewoon accepteren wat realistisch haalbaar is.

Voor het pilotproject zou de RCE instrumenten kunnen aanbieden die de nodige cijfers leveren. Het project zou als een verlenging van DiMCoN kunnen worden aangeboden aan het publiek.

DiMCoN is dé aangewezen plek waar een brede blik bestaat op het erfgoed dat in museale of particuliere collecties zit. Vanuit die brede blik kan je ingaan op specifieke onderwerpen. De RCE werkt aan het maken van een *tabje* Rijkscollectie, een *tabje* Wbc. Een *tabje* (*kern*) *Collectie Nederland* is daar zo aan toe te voegen.

Maar wat betreft toezeggingen namens de RCE moet Hans Schraven een slag om de arm houden. Hij ziet DiMCoN als de juiste bron voor de aanleiding van de discussie en de RCE zal zonder reserve de data beschikbaar stellen. Maar over de vraag in hoeverre de RCE kan participeren in de uitvoering van het project en in hoeverre de DiMCoN omgeving kan fungeren als discussieplatform, kan nog niets worden toegezegd. Het hangt af van de volgende factoren:

- Past het project in de strategische doelen die de RCE zich stelt voor de komende jaren?
- Is het project in te passen een van de portfolio's die bij de RCE zijn ingericht?
- Kunnen wij bij de RCE daar capaciteit voor vrij maken?

De kans dat op één van die vragen negatief wordt geantwoord is wel aanwezig. Maar een samenwerking met de RCE kan wel ontstaan, omdat de RCE de juiste instrumenten ter beschikking kan stellen. Niet alleen DiMCoN, maar ook MusIP om thema's te benoemen en voor het vinden van bijbehorende instellingen. Daarnaast kan het bijwerken van collecties in MusIP als integraal onderdeel in het project worden opgenomen.

Hans Schraven vindt dat het projectplan haalbaar is, maar wel behoorlijk ambitieus en meerjarig van omvang. Het zal echter wel goed per onderwerp moeten worden aangepakt. Het is ook realistischer om dat stapje voor stapje te doen. Het is niet interessant om het over 30 miljoen objecten te hebben in discussies, maar interessant is het gesprek per onderdeel, per thema. De RCE is huiverig om zich te bemoeien in het benoemen van Collectie Nederland, maar is bereid te onderzoeken of de instrumenten daarvoor kunnen worden beschikbaar gesteld.

Omdat de autoriteit voor het toezeggen van een intentieverklaring van samenwerking niet bij Hans Schraven ligt, zal hij het projectplan een stapje hoger brengen en het proberen op de agenda te krijgen.

Hans Schraven gelooft er niet in dat het werkt om het project verplicht te stellen voor musea, dat werkt in praktijk niet en dan zullen partners ook geld verwachten. Beter is het als je het

musea kan aanmoedigen, het product aan te bevelen en duidelijk te maken wat musea er aan hebben. Het project kan bruikbaar zijn voor alle Nederlandse erfgoedinstellingen, maar echt alleen als het stapje voor stapje wordt uitgevoerd.

Op de vraag of het realistisch is te vragen aan andere musea om (kern)collectie over te nemen bij het wegvallen van een eigenaar geeft Hans Schraven aan dat je vooraf eerst een proces van culturele waardebeoordeling aan gaat. Je moet dus benoemen of objecten behoren tot de Wbc-lijst of tot een soort Wbc-plus-lijst als het gaat om Kerncollectie Nederland. Het Rijk zal lang niet alles kunnen overnemen, en dat moet ook niet gewenst zijn. Welke keuze er ook wordt gemaakt of dat zou een particuliere eigenaar of een eigenaar in het buitenland is, maakt niet uit, als het proces maar transparant is.

Reactie Frank Bergevoet, Rijksdienst Cultureel Erfgoed

Via de mail heb ik een reactie op de eerste versie van het projectplan van Frank Bergevoet ontvangen.

In zijn huidige vorm kan het projectplan geen support van het RCE verwachten. De medewerking en steun vanuit het RCE is alleen kansrijk als de functionaliteiten volledig geïntegreerd worden in de Nationale Digitale Infrastructuur waarvoor het RCE gebruik maakt van de Delving Culturele Hub/DiMCoN. Dit komt nog niet tot uitdrukking in het projectplan.

De RCE zorgt (als een soort Rijkswaterstaat) voor de aanleg van het hoofdwegennet (de nationale digitale infrastructuur). Iedereen kan daar met zijn weg (infrastructuur/functionaliiteit) op aansluiten maar dan moet de toerit of afrit van die nieuwe weg wel voldoen aan onze systeemeisen. Voordeel is dat het project zich volledig kan richten op een eigen stukje weg en daarbij gebruik kan maken van de reeds bestaande hoofdinfrastructuur. Vanzelfsprekend kunnen in dat geval de data in DiMCoN ook met het project worden gedeeld voor zover de contentproviders (musea) toestemming hebben gegeven voor doorgifte aan derden.

Om een samenwerking met de RCE aan te gaan en intern draagvlak bij de RC te creëren zal het projectplan dus hierop moeten worden aangepast.

4.4.4. Interviews Extern

Interview André Groeneveld, Zuiderzeemuseum¹⁰²

André Groeneveld staat positie tegenover het pilotproject. Hij erkend de moeilijkheden die ontzamelings- en/of herwaarderingsproject kan hebben waarbij echt goed gekeken moet worden naar het collectieprofiel van de instelling. Het streven van het Zuiderzeemuseum bij het afstoten is om het in eerste instantie onder te brengen bij andere musea. Maar daarnaast is het museum niet tegen hergebruik, zoals ook te zien is bij het kunstwerk van Clare Twomey, dat nieuwe waarde gaf aan een anderzijds D-collectie met kratten vol tegelfragmenten.

André Groeneveld vindt dat je als musea niet zomaar alles kan bewaren, maar dat je wel moet verantwoorden en onderbouwen in de keuzes die je maakt. Daarbij stelt André Groeneveld dat musea te weinig bij elkaar kijken wie wat in de collecties heeft. Daar zou Collectie Nederland een goede tool voor moeten worden, waarbij de essentie is dat iedereen weet wat er overal is en er onderling contact is over afstoting.

André Groeneveld vindt dat de opzet van het pilotproject voor alle Nederlandse instellingen bruikbaar kan zijn. Hij stelt dat alle instellingen wel met dezelfde problemen zitten en dat een juiste omgang met Collectie Nederland daarbij zou kunnen helpen. Musea hebben allemaal wel dingen in de collectie die bij een ander museum wellicht beter op zijn plek zijn. En dan zijn er ook nog de objecten in eigen depots die gewoon weg kunnen.

De verwachting van André Groeneveld bij het pilotproject is dat er te weinig tijd bij de instellingen is, er is veel onderbezetting en en projecten als deze kosten veel tijd.

De collectie van het Zuiderzeemuseum is voor 95% met een foto gedigitaliseerd, waarbij 25% in kleur is, een groot deel van de collectie is via het Geheugen van Nederland thematisch ontsloten.

In theorie zou het Zuiderzeemuseum open staan voor een samenwerking met andere instellingen. Dit is terug te zien in de samenwerkingsprojecten die al worden gerealiseerd, zowel op het gebied van aankoop, afstoot als digitalisering met bijvoorbeeld het Fries Museum. De essentie van het beleid is “delen is het nieuwe hebben”.

Of het museum open staat voor meer collectiemobiliteit is niet met zekerheid te zeggen, zelf is André Groeneveld er een voorstander van en hij vindt dan ook dat alle erfgoedinstellingen daarvoor open zouden moeten staan, de collectie is van ons allemaal (we betalen ervoor met belastinggeld).

Het onderbrengen van collectiestukken bij particulieren sluit André Groeneveld niet uit, maar laat het wel afhangen van de omgeving waar de objecten komen te hangen.

André Groeneveld erkend de problematiek bij het wegvallen van instellingen die belangrijk erfgoed beheren en vindt dat als een object bestempeld wordt als voor Nederland van waarde, het ook ergens moet worden ondergebracht. De vraag is alleen waar.

Recent is er bij het ministerie het idee van de natuurhistorische musea besproken, waarbij

¹⁰² A. Groeneveld, conservator bij het Zuiderzeemuseum geïnterviewd door C. Hartong op 5 mei 2014 te Den Bosch

het Naturalis het kernmuseum is dat collectie mobiel maakt door het uit te nemen aan kleinere natuurmusea. In een nota las André Groeneveld over het idee om meerdere grotere kernmusea te benoemen met een soortgelijke functie. Er zitten nog wel wat haken en ogen aan, maar het lijkt een goede idee om van tevoren problemen op te lossen als deze, dan is er namelijk altijd een kernmuseum waar de collectie bij hoort. Dit is was de RCE vroeger deed met bijvoorbeeld meubels en schilderkunst, dat is nu weg.

Je zou kunnen zeggen dat de erfgoedcollectie van Ontferd Goed van nationaal belang is en dat het dus door de RC beheerd dient te worden. Je zou je zo'n situatie voor kunnen stellen: waarbij we kerncollecties onderbrengen in een nationaal depot en dat we vandaaruit vrijelijk kunnen uitlenen aan instellingen.

Persoonlijk zou André Groeneveld het ook logischer vinden als de functie voor het beheren van Collectie Nederland terug zou vallen naar de RCE. Het zou het meest ultieme zijn wanneer je er dan een soort Nationale Collectiebank van maakt waar alles heen gaat van failliet gegane instellingen om het vervolgens vanuit daar weer uit te lenen of over te dragen aan andere instellingen. Het zou dan een nationale instelling of service moeten zijn die betaald wordt vanuit het ministerie. Collecties dreigen nou eenmaal om verloren te gaan en vanuit de holding kan goed gezocht worden naar de beste plek. daarbij zou dan ook een database moeten zijn voor ALLE museumobjecten zodat museummedewerkers inzicht en toegang hebben in Collectie Nederland. Tegenwoordig moet je maar toevallig weten wat het collectieprofiel van een ander museum is. Het is belangrijk om te weten wat iedereen heeft, ook om zelf waarde aan de eigen collectie toe te kunnen wijzen.

Bij het overnemen van collecties hangt het af van de afspraken die je maakt of een instelling ook gelden mee mag verwachten. Andere Groeneveld vindt daarbij wel dat geld voor het (blijven) beheren van collecties geregeld moet zijn.

Als objecten niet kunnen worden overgenomen door andere instellingen bij het wegvallen van de oorspronkelijk eigenaar, dan vindt André Groeneveld dat het naar een centraal depot moet.

André Groeneveld geloof in het idee van Collectie Nederland, maar ziet in dat het alleen gaat werken als je weet van elkaar wat er is. Pas dan kunnen ook goede keuzes en afwegingen worden gemaakt in het kader van Collectie Nederland. Dan kan er ook worden onderzocht hoe uniek een collectiestuk is. Van een schilderij weet je het bijvoorbeeld al, maar van minder specifieke en alledaagse dingen is het moeilijk te benoemen.

Theoretisch zou het Zuiderzeemuseum mee kunnen werken aan het starten van educatieprojecten in samenwerkingsverband, er zijn al veel interessante projecten die gedeeld kunnen worden.

Hypothetisch gezien denkt André Groeneveld dat het Zuiderzeemuseum partner zou kunnen worden bij een doorstart van het pilotproject.

De onderstaande tabel geeft de prioriteitenpunten aan die André Groeneveld zou hebben in de motivatie om (theoretisch) mee te werken aan het pilotproject:

	1 Geen prioriteit	2	3 Neutraal	4	5 Hoge prioriteit
Om erachter te komen welke objecten uit mijn collectie behoren tot de (kern)Collectie Nederland					x
Om nieuw publiek te bereiken	x	x			
Om samen te werken met andere musea en erfgoedinstellingen				x	x
Om vanuit een nieuw kader naar de collectie te kijken					x
Om het museum meer in de belangstelling te laten staan			x		
Om het publiek te verrassen				x	
Om kennis te bundelen met dat van andere instellingen					x
Om de mobiliteit van mijn collectie te vergroten (meer in bruikleen aanbieden)					x
Om vaker collectie in bruikleen te nemen			x	x	
Om te onderzoeken of ik objecten kan afstoten			x	x	
Om het publiek inzicht te geven in mijn collectie			x		
Om gezamenlijk educatieprojecten op te starten			x		

De verwachting van André Groeneveld bij het pilotproject is dat musea niet in een jaar tijd goed zullen gaan samenwerken. Dat het kan geloof hij wel,, maar er zou meer druk (en sancties) op moeten komen te staan voordat samenwerking veel voeten in de aarde krijgt. Het zou aardig zijn als er in 5 tot 10 jaar een basis is voor een Nationale Databank, waarbij iedereen kan zien wat de musea hebben en er gemakkelijker kan worden uitgewisseld en afgestoten.

Eerste reactie vanuit subsidieverleners

Ondanks dat er wordt gewerkt aan een herdefiniëring van het projectplan heeft het projectbureau met de oude opzet al een aanvraag ingediend voor subsidiëring van het Prins Bernhard Cultuurfonds, een eerste reactie daarop is nog niet te publiceren.

Met het VSBfonds heeft het projectbureau in april contact gezocht en het projectplan kort kunnen introduceren. Een afspraak met de contactpersoon binnen het VSBfonds is in juni 2014 gepland, maar zal niet meer kunnen worden opgenomen in dit onderzoek. Een eerste reactie die we over de mail hebben gekregen duidt erop dat het VSBfonds het een mooi initiatief vindt, dat mooi aansluit bij de eigen doelstellingen. Ook werd de waarde ingezien voor de erfgoedsector.

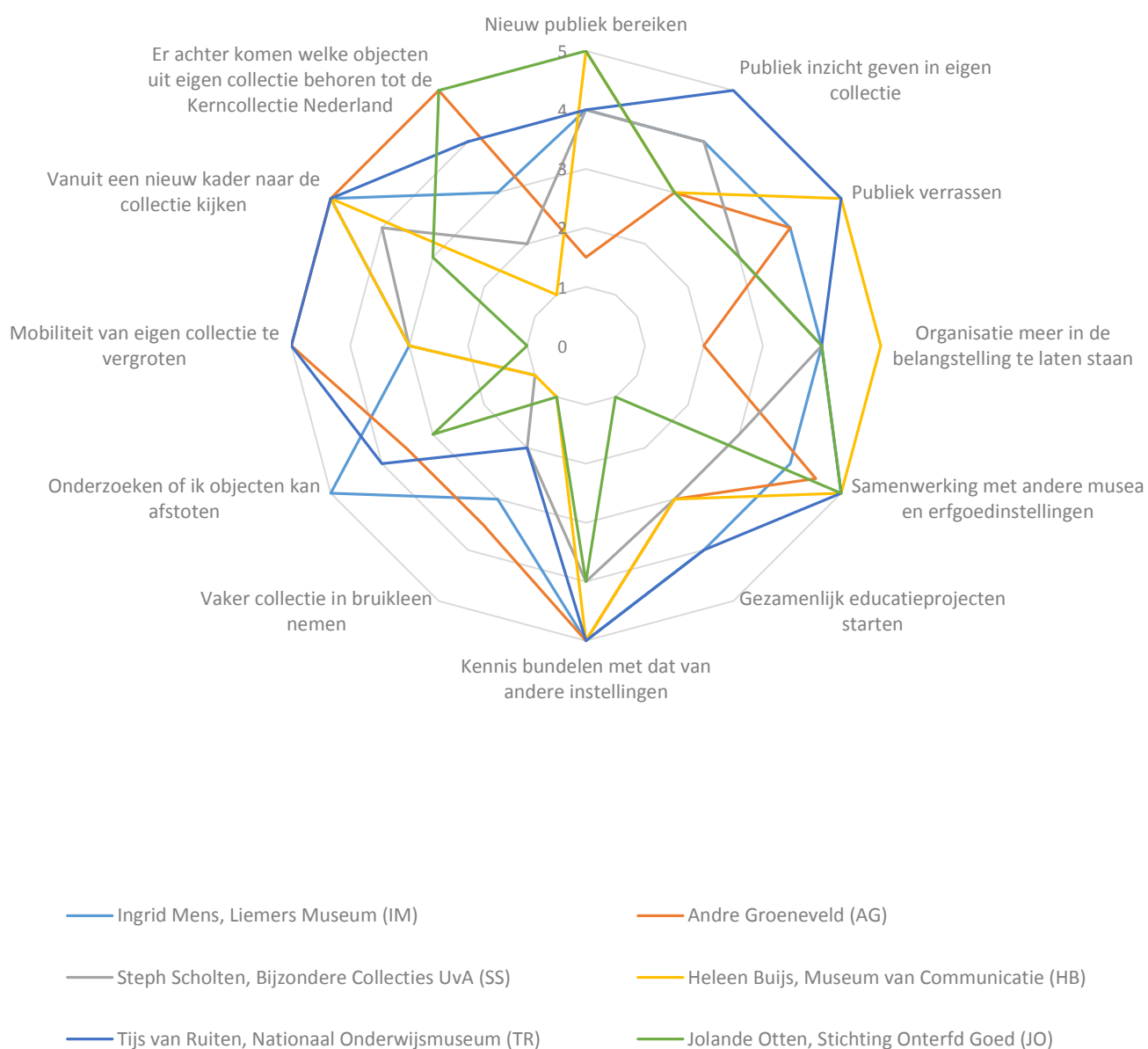
Een verder uitwerking werd door het VSBfonds gevraagd op het publieksperspectief / het participatieonderdeel.

Bij het Mondriaanfonds zal het projectbureau nog een aanvraag indienen nadat de herdefiniëring compleet is.

4.4.5. Overzicht prioriteitenpunten

In de onderstaande tabel zijn alle uitkomsten van de interviews op het gebied van de motivatiepunten samengevoegd. Een overzicht van de gebruikte data in een tabel is te vinden in de Bijlage 18. Overzichtstabel uitkomsten interviews.

UITKOMSTEN INTERVIEWS: SCORE VAN DE MOTIVATIEPUNTEN

Uitkomsten

Te zien in de grafiek met de uitkomsten van de score van de motivatiepunten, is dat de motivatie van geïnterviewden om mee te doen aan het project op sommige punten erg verschillend is.

Publieksgerichte motivatie

- Om nieuw publiek te bereiken wordt door de partners van het pilotproject gezien als een hoge prioriteit, André Groenveld geeft daar een lagere prioriteit aan. Ditzelfde geldt voor het meer in de belangstelling laten staan van de organisaties.
- Voor zowel het punt om publiek inzicht te geven in eigencollecties als om het publiek te verrassen, zijn de meningen erg verdeeld.

Samenwerkingsgerichte motivatie

- De samenwerking die met andere erfgoedinstellingen wordt gestart vormt voor het merendeel van de geïnterviewden een hoge prioriteit.
- Als het gaat om het gezamenlijk starten van educatieproject dan zijn de meningen daarover verschillend. Zo geeft Ontferd Goed helemaal geen prioriteit aan dit onderdeel omdat het niet aansluit met de missie van de organisatie. Andere geïnterviewden zijn allemaal werkzaam bij een museale instellingen, die aan educatie in de case van het pilotproject, zoals te zien, een neutrale of hogere prioriteit aangeven.
- Door alle geïnterviewden wordt het bundelen van kennis met dat van andere instellingen gezien als een grote prioriteit in de motivatie om mee te doen met het pilotproject.

Collectiegerichte motivatie

- Het vaker in bruikleen nemen van collecties heeft voor geen van de geïnterviewde een hoge prioriteit.
- Het onderzoeken of er objecten kunnen worden afgestoten is voor zowel het Nationaal Onderwijs Museum als voor het Liemers Museum een belangrijk punt. Voor andere partners is die motivatie er niet. André Groeneveld zit daar tussenin. Voor Ontferd Goed geldt daarbij wel dat het overdragen van de erfgoedcollectie wel een motivatie is om mee te doen.
- Het vergroten van de eigen collectiemobiliteit zou voor het Nationaal Onderwijs Museum en André Groenveld een belangrijke reden zijn om mee te doen aan het project. Andere partners geven daar een neutrale motivatie aan. Ontferd Goed is daarbij een uitzondering omdat er helemaal geen prioriteit aan wordt gegeven omdat het voor Ontferd Goed de bedoeling is dat de collectie wordt overgedragen aan een nieuwe eigenaar. Ontferd Goed staat als initiator achter de doelstellingen van het pilotproject. Het aan het licht brengen van discussie en ethische vraagstukken ligt dicht bij Ontferd Goed zelf. Maar als houder en eigenaar van de voormalige Scryptioncollectie heeft Ontferd Goed andere belangen bij het project.
- Het vanuit een nieuw kader kijken naar de collectie heeft voor alle geïnterviewde een hoge prioriteit. Ontferd Goed is daarbij uitzondering met een neutrale prioriteit omdat er al veel onderzoek is gedaan naar de erfgoedcollectie.
- Voor het punt om erachter komen welke objecten uit de eigen collectie behoren tot de (kern)Collectie Nederland, zijn de meningen erg verdeeld.

Conclusie

Het is voor het projectbureau belangrijk om zich te realiseren dat de motivatie van partners om mee te doen in het pilotproject op sommige punten kan verschillen. Belangrijke punten voor partners zijn: het bundelen van kennis met dat van andere instellingen, het aangaan van de samenwerking met andere erfgoedinstellingen. Ook het kijken naar de eigen collecties vanuit een nieuw kader is belangrijk.

4.5. Waarderingsproces Kerncollectie Nederland Schriftelijke Communicatie

In het pilotproject zal besproken worden welke objecten worden geselecteerd voor de website als de Kerncollectie Nederland Schriftelijke Communicatie (KN/SC). Daarbij spelen vragen als wie neemt (of nemen) uiteindelijk de keuzes? En welke bestaande selectiemethode wordt er gebruikt (of komt er een nieuwe)? Deze vraagstukken bieden input voor de discussies die gevoerd gaan worden

4.5.1. Methode Ontferd Goed

De selectiemethode die Stichting Ontferd Goed in 2012 op de Scription collectie heeft toegepast is een aangepaste versie van het Waardestellend Kader Mobiel Erfgoed.

Het Waardestellend Kader Mobiel Erfgoed is ontstaan vanuit een samenwerking en de wens tot de vorming van een Nationaal Register Mobiel Erfgoed.¹⁰³ Het maakt daarbij een goed voorbeeld van hoe er vanuit een samenwerking een methode kan ontstaan voor een nationale kerncollectie. Voor het pilotproject is het interessant te onderzoeken of een methode kan worden beschreven voor het themagebied Schriftelijke Communicatie.

Het Waardestellend Kader Mobiel Erfgoed is daarbij aangepast naar een kader voor typemachines. Dit was een eerste opzet (een formulier hiervan is te vinden in de bijlage 19. Formulier Waardering van de Scriptioncollectie.) maar in gesprek met een typemachineverzamelaar, Frank Notten, bleek dat er een veel groter verhaal over typemachines was dat meer context en waarde aan de objecten gaf. Het resulteerde erin dat Frank Notten voor Ontferd Goed het verhaal van de typemachine in Nederland op schreef.

In 2013 heeft Ontferd Goed bij de collectie van het Sikkens Experience Center met een andere methode gewerkt: Op Museale Weegschaal van de RCE. Die methode bleek veel uitgebreider en fijner in gebruik. De lezer wordt in Op de Museale Weegschaal als het ware aan de hand meegenomen en maakt dat het selectieproces wordt gerationaliseerd en alle objecten worden op hetzelfde niveau bekeken ook worden de emoties meer buiten gelaten. Daarbij nodigt de methode ook mensen uit die niet direct bij de collectie betrokken zijn voor het selecteren, dat biedt verschillende invalshoeken.¹⁰⁴

¹⁰³ L. Veeger, Instituut Collectie Nederland (ICN), *Collectiebalans 2008, Een onderzoek naar het wel en wee van Museumcollecties in Nederland*, (januari 2008), P.54, http://wiki.collectiewijzer.nl/images/9/9f/Rapport_collectiebalans_20080128.pdf, geraadpleegd 15 april 2014

¹⁰⁴ D. Wijsmuller, oprichter Ontferd Goed overleg met C. Hartong op 26 mei 2014 in Amsterdam.

4.5.2. Methode Onderwijsmuseum

Het Onderwijsmuseum is actief bezig met het ontzamen van een collectie boeken en heeft daarvoor een radicale methode bedacht. Daarbij is de gedachte heel simpel: als een object bij minimaal twee andere instellingen in Nederland aanwezig en digitaal is ontsloten is, dan is een derde versie niet nodig en wordt het afgestoten.

4.6 Herdefiniëring Doelgroepen

Aanvankelijk bij de initiatie van het pilotproject was de doelgroep als tweeledig benoemd: namelijk het Nederlandse Publiek en de Deelnemende musea. Door nieuw inzicht is dit door nieuwe inzichten veranderd.

4.6.1. Doelgroep Verhaal van Schriftelijke Communicatie

Er was destijds gekozen om met het Verhaal van Schriftelijke Communicatie te richten op het brede Nederlandse publiek, waarbij wordt uitgegaan van een gemiddelde Nederlander. In de schrijfwijze wordt gesproken van een leek; vaktermen kunnen worden gebruikt maar moeten worden toegelicht. De gedachte achter deze doelgroep keuze was om zo min mogelijk mensen uit te sluiten. Maar dit bleek onmogelijk uitvoerbaar. Bij het schrijven van het verhaal zullen keuzes moeten worden gemaakt voor de thematiek, het perspectief en de toon. Daarbij zal dat verschillend zijn bij elke doelgroep. In de herdefiniëring van het projectplan is een nieuwe doelgroep opgenomen die wordt gedefinieerd als: bovenbouw scholieren (HAVO 5/ VWO 5 en 6) en studenten aan erfgoed gerelateerde opleidingen als de Masters opleiding van de UvA en de Reinwardt Academie te Amsterdam (HBO/WO).

4.6.2. Doelgroep Erfgoeddiscussie

Een tweede doelgroep bestond voorheen uit de deelnemende musea, waarbij het gesprek wordt aangegaan over de discussiepunten rond thema's als Collectie Nederland, Collectiemobiliteit en Samenwerking. Die discussie is, gedurende de herprofilering van het pilotproject, als belangrijkste doel naar boven gekomen. Ingezien werd dat de discussie niet alleen intern relevant is voor de deelnemende instellingen, maar relevant is om te bespreken met de gehele sector. Het Verhaal van Schriftelijke Communicatie zal daarbij als concrete casus de aanleiding voor het gesprek vormen. Een concrete doelgroep die is geformuleerd voor het aangaan van discussies is als volgt: museumprofessionals, stakeholders van deelnemende instellingen en aankomende museumprofessionals. De Museumprofessionals zijn alle professionals die zich bezig houden met de thematiek die zich afspeelt in en rond musea. De stakeholders van de deelnemende instellingen zullen bestaan uit het leden van de raden van toezicht, directieleden, werknemers, vrijwilligers en de vrienden van de instellingen. De aankomende museumprofessionals zijn studenten van Cultureel Erfgoed (Reinwardt Academie), Erfgoedstudies (UvA) en andere relevante opleidingen.

Meegenomen in de opties voor doelgroepen die een stem krijgen in de discussies was ook de doelgroep *digital natives*. Een doelgroep die te omschrijven is als de jongeren (studenten) van vandaag die de *native speakers* zijn van de digitaal taal van computers, games en het

internet¹⁰⁵; de generatie die opgroeit met deze middelen.

Deze doelgroep is geformuleerd vanwege het ideaal dat erfgoed als onderwerp een plek krijgt in de dagelijkse media van de digital natives, opdat de doelgroep kan snuffelen aan de thematiek rondom cultureel erfgoed. Die gedachte is interessant, maar is wellicht af te raden voor het pilotproject omdat het al zoveel doelen dient. Het experiment, om gezamenlijk een verhaal te schrijven waarop selectie gaat plaatsvinden en discussie naar voor komt, is al pittig genoeg voor een pilotproject. Intern zal het projectbureau over deze en andere doelgroepen nog keuzes moeten gaan maken.

4.7. Discussieplatform

4.7.1. Geen nieuwe standaard, maar een nieuw gesprek

Bij het ontstaan van het project was het de kern van het project om een hulpmiddel te bieden voor het benoemen en waarderen van Collectie Nederland. Het projectbureau ziet in dat het idee van Kerncollectie Nederland heel mooi zou zijn, maar niet specifiek als dé oplossing gepresenteerd moet worden.

Deze methode is namelijk nog niet in de realiteit getest. Daarbij gaat het in het project om de discussie levend te houden en processen transparant en bespreekbaar te maken. Daarom is besloten om met het pilotproject niet een nieuwe standaard voor collectierationalisering te bedenken voor de erfgoedsector. De rol van het projectbureau wordt nu beperkt tot de rol van aanjager van discussie en debat en maakt daarbij gebruik van het idee van een Kerncollectie Nederland.

4.7.2. Middelen voor gesprek

Via de website, die gedurende het project zal ontstaan, worden de verhalen rond het thema Schriftelijke Communicatie verzameld en gepresenteerd aan het publiek. Daarbij wordt door de meewerkende instellingen een Kerncollectie Nederland op het gebied van schriftelijke communicatie benoemd die het verhaal inhoudelijk ondersteunt en illustreert.

Naast het verhaal wordt ook het proces van collectiewaardering en selectie uitgebreid gedocumenteerd. In het proces is het de missie van het projectbureau om de meewerkende instellingen uit te dagen tot discussie en vernieuwingen van de omgang met en selectie van collecties. Door uitkomsten, dilemma's en ethische keuzes via de website transparant te delen voor de ogen van publiek en museale instellingen, hoopt het projectbureau reacties te zien van meerdere doelgroepen. De ethische dilemma's die we tegen gaan komen in het proces en de reacties die we daarop krijgen, zijn voeding voor het aangaan van discussies.

4.7.3. Discussievoering

In het project speelt het proces van collectiewaardering en selectie, samen met de discussie over collectierationalisering en Collectie Nederland een grote rol. Op de website kunnen bezoekers reageren op discussiepunten. Het projectbureau notuleert elke bijeenkomst tussen de meewerkende instellingen en schrijft verslagen met discussiepunten. Deze multimediale verslagen (tekst, foto en

¹⁰⁵ M.Prensky, "Digital Natives, Digital Immigrants" (2001), <http://www.marcprensky.com/writing/Prensky%20-%20Digital%20Natives,%20Digital%20Immigrants%20-%20Part1.pdf>, geraadpleegd 28 mei 2014

video) worden gepubliceerd via de website, aansluitend stelt het projectbureau vragen aan meekijkend publiek. Deze vragen worden zowel via de website, sociale media als externe online en offline partijen zoals culturele blogs en discussieavonden gesteld aan het publiek. De start van de discussie ligt dus bij het projectbureau en haar website, maar daar houdt het niet op. Zowel online als offline wil het projectbureau de discussie aanjagen. In dit hoofdstuk zal ik dieper ingaan op beide kanten van de discussie en welke partners het Projectbureau daarbij voor ogen heeft.

Methode van Onderzoek

In een brainstorm zijn een aantal mogelijke partners op tafel gekomen die een rol kunnen spelen in het verspreiden en aanjagen van discussie. Door middel van deskresearch zijn deze partijen nader onderzocht. Daarbij heb ik nagedacht over de mogelijke rol van samenwerking, aansluiting in doelgroepen en missie. Daarnaast heb ik ook de bezoekerscijfers van de onlinepartners in kaart gebracht (zoals in Bijlage 20. Publiekscijfers websites voor Online Discussie) om een beeld te kunnen krijgen van de impact die een samenwerking kan hebben op het publieksbereik van de discussie. Er is voor gekozen om geen nader onderzoek te doen naar de publiekscijfers van Offline-partners. Deze keuze is gemaakt omdat de bezoekerscijfers van debatavonden niet publiekelijk inzichtelijk zijn.

Online

Naast de rol van een aanjager van discussie via eigen media streeft het projectbureau erna om met de verslagleggingen reacties los te krijgen bij andere online organisaties en initiatieven die nuttig kunnen zijn voor de input van discussies. Het basisidee hierbij houdt in dat bestaande initiatieven (zowel on- als offline) constant op zoek zijn naar input voor eigen doeleinden. Het projectbureau kan die input bieden aan de hand van de verslagleggingen van discussiepunten en ethische kwesties. Het streven om een kettingreactie te weeg te brengen die als input dient in on- en offline discussies.

In deze paragraaf worden mogelijke voorbeelden genoemd van online discussies, verslagleggingen en reacties zoals het projectbureau die voor ogen heeft. Er wordt gesproken van twee soorten digitale initiatieven die het projectbureau wilt bereiken: inhoudelijke blogs die niet direct erfgoed gerelateerd zijn en de inhoudelijke blogs die dat wel zijn. Van elke soort wordt een aantal mogelijke partners genoemd en aangegeven waarom het projectbureau deze media wil betrekken.

Inhoudelijke blogs, websites of digitale tijdschriften

Met onderstaande organisaties zou een samenwerking met het projectbureau kunnen ontstaan:

- **deFusie**
<http://defusie.net/>
'deFusie is een online opinietijdschrift waar jonge academici hun vak koppelen aan de waan van dag. Intellectuele alleseters die hun mening vormen op basis van vakkennis.'¹⁰⁶ De website bestaat sinds november 2013.¹⁰⁷
- **Hard//hoofd**
<http://hardhoofd.com/>
'Hard//hoofd is een online tijdschrift. Het zoekt naar verlichting en verdieping, intelligent vermaak en nieuwe inzichten.' En is voor 'iedereen die interesse heeft in kunst, cultuur,

¹⁰⁶ DeFusie, "Over deFusie", <http://defusie.net/info/>, geraadpleegd 12 mei 2015

¹⁰⁷ DeFusie, "About", <https://www.facebook.com/defusie/info>, geraadpleegd 12 mei 2015

politiek, wetenschap en aanverwante (on)belangrijke zaken.’¹⁰⁸ De website bestaat sinds augustus 2009.¹⁰⁹

- **Jonge Historici**

<http://www.jhsg.nl/>

‘Wij willen een veel breder publiek laten profiteren van de mooiste publicaties. Studenten, geschiedenisliefhebbers, docenten, scholieren, beroepshistorici en andere geïnteresseerden kunnen in onze collectie een breed spectrum aan historische onderwerpen aantreffen.’¹¹⁰ De website bestaat sinds 2011.

- **De Correspondent**

<https://decorrespondent.nl/>

‘De Correspondent is een dagelijks, advertentievrij medium met als belangrijkste doelstelling om de wereld van meer context te voorzien. Door het nieuws in een breder perspectief of in een ander licht te plaatsen, willen wij het begrip 'actualiteit' herdefiniëren: niet om je aandacht te trekken, maar om je inzicht te bieden in hoe de wereld werkt.’¹¹¹

De Correspondent heeft 25.000 betalende leden die van de totale website gebruik kunnen maken, voor niet-betalende bezoekers is beperkte toegang. De website bestaat sinds september 2013.¹¹²

- **8Weekly**

<http://www.8weekly.nl/>

‘8WEEKLY is een cultureel webmagazine met een breed aanbod van artikelen over cultuur.’¹¹³

Keuzeverantwoording

De keuze om naast populaire blogs ook te kiezen voor meer inhoudelijkere websites en digitale tijdschriften is om een jonge generatie te bereiken die iets heeft te zeggen over huidige ontwikkelingen op gebieden die raken met de maatschappij, erfgoed en cultuur.

Inhoudelijke blogs, websites of digitale tijdschriften op het gebied van Erfgoed

Met onderstaande organisaties zou een samenwerking met het projectbureau kunnen ontstaan:

- **Erfgoed 2.0**

<http://erfgoed20.nl/>

‘Erfgoed 2.0 is een onafhankelijk kennisnetwerk voor professionals in de erfgoedsector en andere in erfgoed geïnteresseerden [...] [Met een] weblog, de bijbehorende LinkedIn groep en het Twitter account [...] maakt Erfgoed 2.0 ontwikkelingen, ervaringen, discussies, tips en

¹⁰⁸ Hard//hoofd, “Wat is hard//hoofd?” (versie 31 augustus 2009), <http://hardhoofd.com/wat-is-hardhoofd/>, geraadpleegd 12 mei 2015

¹⁰⁹ Ibidem

¹¹⁰ Jonge Historici, “Over Ons”, <http://www.jhsg.nl/ons/>, geraadpleegd 12 mei 2015

¹¹¹ De Correspondent, “Wat is De Correspondent?”, <https://decorrespondent.nl/home>, geraadpleegd 12 mei 2014

¹¹² De Correspondent, “Over ons”, <https://decorrespondent.nl/over>, geraadpleegd 12 mei 2014

¹¹³ 8Weekly, “Adverteren op 8weekly”, <http://www.8weekly.nl/adverteren-op-8weekly.html>, geraadpleegd 12 mei 2014

'best practices' op het gebied van erfgoed, publieksparticipatie en nieuwe media beschikbaar voor de sector en stuurt aan op crossovers tussen verschillende sectoren.'¹¹⁴

- **De Erfgoedstem**

<http://erfgoedstem.nl/>

'De Erfgoedstem is een onafhankelijk geproduceerde e-mail nieuwsbrief die wekelijks aan de hand van het in de media verschenen nieuws een breed overzicht geeft van wat er gaande is in de Erfgoedwereld.'¹¹⁵

- **Collectiewijzer**

<http://www.collectiewijzer.nl/>

De Collectiewijzer bestaat uit verschillende modules waarbij het weblog fungeert als een vakblad en nieuwsbrief.¹¹⁶

Keuzeverantwoording

Door verslagen van discussiepunten en de ethische dilemma's te publiceren via bovenstaande media bereiken we de professionals van de erfgoedsector en erfgoed geïnteresseerden. Deze doelgroep vormt een onmisbare partner in het gesprek dat we tot stand willen brengen.

Discussieavonden

Het streven is om de online reacties een stem te geven in offline discussies. Offline discussies willen in samenwerking met zowel museale als niet-museale partners aangaan. Verslaglegging van deze discussies wordt uitgevoerd door het projectbureau die via de eigen website gepubliceerd zal worden. In het onderstaande stuk worden mogelijke voorbeelden genoemd van discussieavonden zoals het projectbureau die voor ogen heeft.

De meest voor de hand liggende en haalbare methodes voor debat zullen als volgt zijn:

- **Meewerkende Musea**

Bij meewerkende musea zou intern in samenwerking met het projectbureau een discussieavond kunnen worden georganiseerd voor zowel bezoekers als voor de medewerkers en vrijwilligers van de organisatie.

- **Salon de Museologie**

Strevend naar kennisuitwisseling, debat en meningsvorming over kunst, cultuur en wetenschappen en musea organiseert de Salon de Museologie regelmatig open debatavonden. In samenwerking met de Salon de Museologie zou er een avond kunnen worden georganiseerd voor de discussiepunten.

- **Stichting Ontferd Goed**

Stichting Ontferd Goed organiseert regelmatig een open debatavond over ethische dilemma's of radicale onderwerpen binnen de erfgoedsector. In samenwerking met Ontferd Goed zou er een avond kunnen worden georganiseerd om discussiepunten te bespreken.

- **Reinwardt Academie**

¹¹⁴ Erfgoed 2.0, "Over Erfgoed 2.0", <http://erfgoed20.nl/about-2/>, geraadpleegd 12 mei 2014

¹¹⁵ Erfgoedstem, "Over Erfgoedstem", <http://erfgoedstem.nl/over-erfgoedstem/>, geraadpleegd 12 mei 2014

¹¹⁶ Collectiewijzer, "Overzicht Collectiewijzer modules", <http://www.collectiewijzer.nl/doe-mee/overzicht-collectiewijzer-modules/>, geraadpleegd 31 mei 2014

Zes keer per jaar organiseert de Reinwardt Academie een erfgoedbrede debatavond. In samenwerking met de Reinwardt Academie kan er een Erfgoed Arena worden georganiseerd om een podium te bieden aan de discussiepunten.

- **Vrije Academie**

In een samenwerking met de Vrije Academie zouden er lezingen gegeven kunnen worden over collectiemobiliteit, Collectie Nederland, ontzamelen en verzamelbeleid in Nederland. Aansluitend kan een open discussie worden gehouden.

Bij de bovenstaande opties is het erg realistisch om gedurende het pilotproject een debatavond te realiseren. Dit komt mede door al lopend contact met de instellingen en het feit dat de erfgoeddiscussies die naar voren zullen komen relevante onderwerpen zijn voor de instellingen.

Hieronder volgt een voorbeeldlijst van andere instellingen waar een debatavond georganiseerd zou kunnen worden, maar waarbij wordt ingeschat dat de realisatie meer tijd en/of geld zal kosten dan de meer voor de hand liggende instellingen.

- **deFusie**

Samen met SSBA Salon organiseert deFusie elke twee maanden een filosofische talkshow. In een samenwerking zou kunnen worden gedacht aan het organiseren van een talkshow dat discussiepunten rond collectiemobiliteit, Collectie Nederland en verzamelbeleid in de erfgoedsector bespreekt.

- **Jonge Historici**

Een tak van de organisatie houdt zich onder andere bezig met het geven van een actieve rol in het publieke debat aan jonge historici. Met Jonge Historici zou dus een mooie samenwerking kunnen ontstaan om jonge historici een stem te geven in de discussie die we vanuit het projectbureau aanjagen.

- **De Balie**

De Balie is een podium voor debatten, seminars, theater- en filmvoorstellingen op het gebied van (multi)culturele, sociale en politieke kwesties en een denktank voor nieuwe ideeën.¹¹⁷

- **De Rode Hoed**

De Rode Hoed is een debat- en congrescentrum waar debatten, lezingen, concerten, congressen en workshop plaats vinden.¹¹⁸

- **Pakhuis de Zwijger**

Pakhuis de Zwijger is een culturele organisatie die staat voor het ontlokken van inspirerende discussies, creativiteit en innovaties.¹¹⁹

- **TED**

Sinds 2006 organiseert TED de TED Talk waarin ideeën via presentaties en video's op de website internationaal verspreid worden.

¹¹⁷ Over de Balie, "Over", www.debalie.nl/over/, geraadpleegd 18-05-2014

¹¹⁸ De Rode Hoed, "Over de Rode Hoed", http://www.rodehoed.nl/nl/Over_de_Rode_Hoed/Over_de_Rode_Hoed/, geraadpleegd 28 mei 2014

¹¹⁹ De Zwijger, "Over ons", <http://www.dezwijger.nl/268/nl/over-ons>, geraadpleegd 28 mei 2014

In samenwerking met bovenstaande partijen zou een avond georganiseerd kunnen worden met mogelijke vernieuwende ideeën en opvattingen die ontstaan tijdens het project of gesprekken met andere partijen. De financiële gevolgen die een keuze met zich meebrengt, moet in elk geval opwegen tegen de output die het oplevert. Een discussieavond met TED zou heel interessant zijn, maar een gesprek met de Jonge Historici of een Erfgoedarena zal in verhouding een grotere waarde kunnen opleveren.

4.7.4. Discussiepunten

Voor het debat dat ontstaat gedurende het pilotproject zullen tijdens de werkzaamheden concrete dilemma's en vraagstukken aan het licht komen. Maar daarnaast kunnen we ook aan de hand van dit onderzoek al enkele discussiepunten benoemen.

Thema's als Collectie Nederland, collectiemobiliteit en collectierationalisering brengen al genoeg input voor het aangaan van discussies. Maar zo zal ook de rol en verantwoordelijkheid van de overheid op collectiegebied uitgebreid besproken worden.

Nieuwe radicale ideeën kunnen de reacties uitlokken. Zoals het idee voor een hanteerbare Kerncollectie Nederland die eens in de, bijvoorbeeld, vijf jaar wordt herijkt. Of het idee voor een Nationale Erfgoed Bank, waarbij het eigendom van Collectie Nederland bij de Bank komt te liggen die vandaaruit uitleent aan de best passende instelling.

Ook de waardering van erfgoed is een discussiepunt op zich. De waarde van erfgoed is niet voor altijd. Dat wat vandaag een topstuk is, kan over tien jaar weer een sluitstuk zijn. Onze kijk naar ons erfgoed is onderhevig aan veranderingen in de samenleving. Het maakt het benoemen van de kerncollectie dan ook niet een eenmalige actie, het is een proces dat onderhouden moet worden en transparant voor het publieke oog bespreekbaar moet worden gemaakt.

In het proces van het pilotproject wordt niet alleen een (gezamenlijke) kerncollectie benoemd, er zal ook worden nagedacht over je testament als museum: wat doe je met jouw collectie als je je deuren moet sluiten? In het pilotproject discussies als deze gestart. Maar daarnaast worden ook collectieprofielen besproken, wordt benoemd waar de overlap ligt, begint een zoektocht naar een gezamenlijk kern (op het gebied van schriftelijke communicatie) en wordt deze ontsloten en bespreekbaar gemaakt.

H5. Conclusie en Aanbevelingen

5.1. Conclusie

Uit de interviews en het scriptieonderzoek is gebleken dat het pilotproject zich relateert aan actuele discussies in de museumsector. Het project speelt in op de problematiek en ethische aspecten rond de thematiek van Collectie Nederland, collectiebeleid en samenwerking. Het gaat om onderwerpen die in de actualiteit staan, wat terug is te zien in de definiëring van een nieuwe Erfgoedwet en een nieuwe Leidraad Afstoten Museale Objecten.

De bescherming van het nationaal erfgoed middels een echt allesomvattende leidraad is daarbij nog geen realiteit en kan wellicht ook niet worden geboden. De definitie van (nationaal) erfgoed is dynamisch door de steeds weer veranderende toegekende waarde die erfgoed kan hebben in een almaar veranderlijke samenleving. Het maakt de discussie over wat het erfgoed is en hoe we daar mee om moeten gaan belangrijk. De discussie is in feite onderdeel geworden van het erfgoed zelf.

Hoofddoel voor het pilotproject moet het dan ook niet worden om met nieuwe leidraden en methodes te komen, maar om de discussie levend te houden, waar vervolgens nieuwe inzichten uit kunnen ontstaan. Het pilotproject biedt door middel van een concreet thema – schriftelijke communicatie – een handvat voor die discussie met concrete praktijkvoorbeelden.

Het verder stimuleren en aanjagen van de discussie gedurende het project kan door middel van het voorleggen van concrete vraagstukken, vernieuwingen aan te kaarten en door radicale ideeën voor te leggen. Dit kan naar voren komen in zowel de online discussies als op de te organiseren discussieavonden met bestaande en aankomende museumprofessionals.

5.2 Reflectie

Aan de hand van dit onderzoek is het pilotproject geherdefinieerd tot een nieuwe versie van het projectplan en is naar voren gekomen dat het pilotproject aansluit bij actuele ontwikkelingen. Doordat intern bij het Projectbureau de voortgang na april redelijk stil kwam te liggen, is het niet gelukt om een volledige herdefiniëring van het oorspronkelijke projectplan te benoemen. Wel heeft het onderzoeksproject geleid tot een goede beginslag en is duidelijk geworden welke punten er nog moeten worden onderzocht (zie aanbevelingen).

Wat het project zelf betreft is het te verwachten is dat het een zware klus zal worden, maar het is er wel een waar het Projectbureau wel erg veel zin in heeft.

5.3. Aanbevelingen

De volgende stap die moeten worden ondernomen voor de realisatie van het pilotproject is het maken van keuzes om tot een definitieve versie te komen van het projectplan. Er liggen een aantal dilemma's in de uitvoering van het project, waarbij het tegelijkertijd ook het doel is om die dilemma's transparant inzichtelijk en bespreekbaar te maken. Aandachtspunten zijn:

- Hoe moet het Verhaal van Nederland worden geschreven? En door wie?

- Waar komt de (eind)reactie van het Verhaal van Nederland te liggen?
- Welk(e) perspectieven worden gekozen in de verhaalvertelling?
- Wie de moeten keuzes gaan maken?
- Welke media, platforms en partijen worden geraadpleegd voor het voeren van de discussie en vertaald zich dat naar de begroting?

Voor de technische realisatie is een offerte van Delving aangevraagd. Er zal moeten worden onderzocht of een samenwerking met DiMCoN (RCE) de technische realisatie kan vergemakkelijken (wat invloed heeft op de begroting) of dat de offerte van Delving in zijn huidige staat voldoet aan de minimale eisen voor de realisatie van het project. Daarbij moet intern ook keuzes worden gemaakt om het plan als een voortbouwing op DiMCoN te presenteren, of dat het gewenst is om onafhankelijk verder te gaan.

Een andere stap die moet worden ondernomen is het doen van aanvragen bij subsidieverleners, Bij het Prins Bernhard Cultuurfonds is al een aanvraag ingediend, maar het Projectbureau zal moeten gaan informeren over de herdefiniëring van het projectplan.

Met het VSB fonds is al contact gezocht, maar nog geen aanvraag ingediend. Middels een persoonlijk gesprek zal het Projectbureau het VSB fonds op de hoogte stellen van de nieuwe ontwikkelingen. Een laatste aanvraag voor subsidie zal worden gedaan bij het Mondriaanfonds, hiervoor zal het nieuwe projectplan worden gebruikt.

Om de aanvragen te ondersteunen is het aan te raden om met het nieuwe projectplan ook een (nieuwe) intentieverklaring te tekenen met de samenwerkingspartners.

Verder zou een goede stap zijn om te praten met partijen die kunnen helpen in het verspreiden van de discussie om zo een concreet plan te kunnen benoemen, dat mee te begroten is, voor de discussievoering.

Daarbij zou het voor het voor het projectbureau, partners en stakeholders interessant zijn om tijdens en bij beëindiging van het pilotproject een onderzoek te verrichten naar de werking. Het onderzoek zal zich dan kunnen richten op vragen als: hoe reageert het publiek? Hoe reageren andere instellingen? En hoe moet het verder met de verzamelde content? Maar ook vragen andere vragen zijn interessant om te onderzoeken, als: is de collectiemobiliteit van de meewerkend einstellingen gestegen? Hoe verloopt de samenwerking? hoe kan het beter? En zou het interessant zijn om, behalve schriftelijke communicatie, nog andere thema's aan bod te laten komen in eenzelfde project?

Naast de stappen die moeten worden ondernomen voor de realisatie van het project, is het ook goed om gesprekken aan te gaan met instanties gericht zijn op digitale erfgoedpresentaties, zoals DEN, en eventueel ook met personen achter projecten als Geheugen van Nederland en Innl.nl.

6. Bronnen

Online referenties

- 8Weekly, “Adverteren op 8weekly”, <http://www.8weekly.nl/adverteren-op-8weekly.html>
- Bregman, R., “Zwarte canon – over de schaduwzijde van de geschiedenis” (versie 20 april 2013), http://www.volkskrant.nl/wca_item/boeken_detail/453/253966/Zwarte-canon---Over-de-schaduwzijde-van-de-geschiedenis.html
- Collectiewijzer, “Overzicht Collectiewijzer modules”, <http://www.collectiewijzer.nl/doe-mee/overzicht-collectiewijzer-modules/>
- De Correspondent, “Over ons”, <https://decorrespondent.nl/over>
- De Correspondent, “Wat is De Correspondent?”, <https://decorrespondent.nl/home>, geraadpleegd 12 mei 2014
- De Rode Hoed, “Over de Rode Hoed”, http://www.rodehoed.nl/nl/Over_de_Rode_Hoed/Over_de_Rode_Hoed/
- De Zwijger, “Over ons”, <http://www.dezwijger.nl/268/nl/over-ons>
- DeFusie, “About”, <https://www.facebook.com/defusie/info>
- DeFusie, “Over deFusie”, <http://defusie.net/info/>
- Depotwijzer, “Manieren van Verzamelen” (versie 7 november 2013), <http://www.depotwijzer.be/verzamelen>
- Donker, B., “Samen inderdaad sterker” (versie 24 maart 2014), http://www.mondriaanfonds.nl/Blog/item/2014_03_24_Samen_sterker/
- Erfgoed 2.0, “Over Erfgoed 2.0”, <http://erfgoed20.nl/about-2/>
- Erfgoedinspectie, “Vraag en antwoord over collecties – Wet tot behoud Cultuurbezit”, <http://www.erfgoedinspectie.nl/collecties/vraag-en-antwoord/56/#aan-welke-eisen-moet-ik-als-eigenaar-of-beheerder-van-een-voorwerp-vallend-onder-de-wet-tot-behoud-van-cultuurbezit-voldoen>
- Erfgoedmonitor, *Museumcollecties toegankelijk via het internet*, (versie 22 februari 2014), <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:http://erfgoedmonitor.acc.yrsrc.nl/indicatoren/museumcollecties-toegankelijk-het-internet>
- Erfgoedstem, “Over Erfgoedstem”, <http://erfgoedstem.nl/over-erfgoedstem/>
- Erfgoedwijs, “*Registratie en documentatie / collectieplan*”, http://www.erfgoedwijs.nl/index.cfm?art_id=42, geraadpleegd 28-05-2014
- Hard//hoofd, “Wat is hard//hoofd?” (versie 31 augustus 2009), <http://hardhoofd.com/wat-is-hardhoofd/>
- Het Parool, “Musea bundelen krachten voor jubileum grachtengordel” (versie 4 september 2011), <http://www.parool.nl/parool/nl/4/AMSTERDAM/article/detail/2890361/2011/09/04/Musea-bundelen-krachten-voor-jubileum-grachtengordel.dhtml>
- Hutcheson, N., “Collections Rationalisation in Action” (28 oktober 2013), <http://www.museumsandheritage.com/advisor/news/item/3032>, geraadpleegd 11 mei 2014
- Jonge Historici, “Over Ons”, <http://www.jhsg.nl/ons/>

- Kurstjens, H., “Nederlandse geschiedenis canon: een discussie zonder eind?!” (versie 21 mei 2007), <http://oud.digischool.nl/gs/community/canonartikel.htm>
- Landelijk Contact van Museumconsulenten, “Collectiebeleid: verzamelen en afstoten”, <http://www.museumconsulenten.nl/uw-museum/collectie-en-informatiebeheer/collectiebeleid/>, geraadpleegd 31 mei 2014
- Mondriaanfonds, “Bijdrage Collectiemobiliteit” (versie 16 december 2013), http://www.mondriaanfonds.nl/Aanvragen/item/Bijdrage_Collectiemobiliteit/
- Mondriaanfonds, “Bijdrage Samenwerking” (versie 27 februari 2014), http://www.mondriaanfonds.nl/Aanvragen/item/Bijdrage_Samenwerking_Musea/
- Museums and Heritage, “Collections Rationalisation in Action” (versie 28 oktober 2013), <http://www.museumsandheritage.com/advisor/news/item/3032>
- Nationaal Militair Museum, “Over NMM”, <http://www.nmm.nl/>, geraadpleegd 29-05-2014
- NU, “Musea Den Bosch profiteren van samenwerking” (versie 22 mei 2014), <http://www.nu.nl/cultuur-overig/3782805/musea-bosch-profiteren-van-samenwerking.html>
- Ontferd Goed, “W.F. Hermans”, http://www.ontferdgoed.nl/?page_id=1128, geraadpleegd 20 mei 2014
- Over de Balie, “Over”, www.debalie.nl, <http://www.debalie.nl/over/>
- Overheid.nl, “Deelregeling Collectiemobiliteit”, http://wetten.overheid.nl/BWBR0032689/geldigheidsdatum_12-01-2014
- Prensky, M., “Digital Natives, Digital Immigrants” (2001), <http://www.marcprensky.com/writing/Prensky%20-%20Digital%20Natives,%20Digital%20Immigrants%20-%20Part1.pdf>
- Raad voor Cultuur, “Raad positief over Erfgoedwet” (versie 19 mei 2014), <http://www.cultuur.nl/adviezen/erfgoed/raad-positief-over-erfgoedwet/item3069>
- Raad voor Cultuur, “Wet tot behoud van cultuurbezit”, <http://www.cultuur.nl/adviezen/erfgoed/wet-tot-behoud-van-cultuurbezit-62/item62>, geraadpleegd 12-03-2014
- RCE, <http://www.musip.nl/search/advanced>, geraadpleegd op 14-04-2014
- Rijksdienst Cultureel Erfgoed, “Over DiMCoN”, Dimcon.nl, <http://www.dimcon.nl/page/over>, geraadpleegd 17 januari 2014
- Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, “Museum Inventarisatie Project”, <http://www.musip.nl/>, geraadpleegd 14-04-2014
- Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, “Museum Inventarisatie Project”, <http://www.musip.nl/>, geraadpleegd 14-04-2014
- Rijksoverheid, ‘Samenwerking tussen musea beloond’ (versie 10 juni 2013), <http://www.rijksoverheid.nl/nieuws/2013/06/10/samenwerking-tussen-musea-beloond.html>
- Rijksoverheid, “Extra geld voor musea die samenwerken” (versie 28-11-2013), <http://www.rijksoverheid.nl/nieuws/2013/11/28/extra-geld-voor-musea-die-samenwerken.html>, geraadpleegd 4 maart 2014
- Rijksoverheid, “Samenwerking tussen musea beloond” (versie 10 juni 2013), <http://www.rijksoverheid.nl/nieuws/2013/06/10/samenwerking-tussen-musea-beloond.html>, geraadpleegd 4 maart 2014

- Rijksoverheid, “Samenwerking tussen musea beloond” (versie 10 juni 2013), <http://www.rijksoverheid.nl/nieuws/2013/06/10/samenwerking-tussen-musea-beloond.html>
- Rijksoverheid, “Wat is de canon van Nederland?” <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/voortgezet-onderwijs/vraag-en-antwoord/wat-is-de-canon-van-nederland.html>, geraadpleegd 31 mei 2014
- Tropenmuseum, “Tropenmuseum, Afrika museum en Rijksmuseum Volkenkunde gefuseerd tot nieuw nationaal museum”, <http://tropenmuseum.nl/nl/fusie-volkenkundige-musea>
- Trouw, “Van der Ploeg vraagt van musea ‘collectiemobiliteit’” (versie 26 februari 1999), <http://www.trouw.nl/tr/nl/5009/Archief/archief/article/detail/2614098/1999/02/26/Van-der-Ploeg-vraagt-van-musea-collectiemobiliteit.dhtml>
- Universiteit Leiden, “Nieuw Nationaal Museum van Wereldculturen” (versie 4 april 2014), <http://www.nieuws.leidenuniv.nl/nieuws-2014/nieuw-nationaal-museum-van-wereldculturen-met-rol-voor-carel-stolker.html>

Online publicaties

- Bussemaker, J., Ministerie OCW, *Advies RvC*, 24 maart 2014 (Den Haag, 2014), <http://www.cultuur.nl/upload/documents/tinymce/adviesaanvraag-erfgoedwet.pdf>
- Bussemaker, J., Ministerie OCW, *Memorie van toelichting* (mei 2014), http://www.cultuur.nl/upload/documents/tinymce/MvT_totaal_Erfgoedwet_voor_adviseurs.pdf
- Bussemaker, J., Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, *Museumbrief. Samen werken, samen sterker*, Kamerstuk 10 juni 2013, (Den Haag, 2013), <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2013/06/10/museumbrief-samen-werken-samen-sterker.html>, geraadpleegd 4 maart 2014
- Gemeenteraad Rotterdam, *Visie op ontzamelen van de gemeentelijke museumcollecties*, 23 januari 2014, (Rotterdam 2014), <http://www.rotterdam.nl/Clusters/Maatschappelijke%20ontwikkeling/Document%202013/Kunst%20en%20Cultuur/Visie%20op%20ontzamelen%20museumcollecties.pdf>
- Gemeenteraad Rotterdam, *Visie op ontzamelen van de gemeentelijke museumcollecties*, 23 januari 2014, (Rotterdam 2014), <http://www.rotterdam.nl/Clusters/Maatschappelijke%20ontwikkeling/Document%202013/Kunst%20en%20Cultuur/Visie%20op%20ontzamelen%20museumcollecties.pdf>
- ICCROM, *ICCROM-UNESCO International Storage Survey 2011*, http://www.iccrom.org/ifrcdn/eng/news_en/2011_en/various_en/10_21StorageSurveyResults_en.pdf
- ICN, *Leidraad voor het afstoten van museale objecten*, <https://www.museumregisternederland.nl/Portals/0/Downloads/LAMO.pdf>
- ICOM, *Ethische Code voor Musea*, http://icom.museum/fileadmin/user_upload/pdf/Codes/dutch.pdf
- Instituut Collectie Nederland (ICN), *Collectiebalans 2008, Een onderzoek naar het wel en wee van Museumcollecties in Nederland*, januari 2008, http://wiki.collectiewijzer.nl/images/9/9f/Rapport_collectiebalans_20080128.pdf
- Mensch Museological Consulting, Z.T., <http://www.menschmuseology.com/wordpress/wp-content/uploads/2013/05/Cc.pdf>

- Stichting Digitaal Erfgoed Nederland, *De Digitale Feiten*, Den Haag januari 2009, http://www.den.nl/art/uploads/files/DEN/DDF_web.pdf
- Veeger, L., Instituut Collectie Nederland (ICN), *Collectiebalans 2008, Een onderzoek naar het wel en wee van Museumcollecties in Nederland*, (januari 2008), http://wiki.collectiewijzer.nl/images/9/9f/Rapport_collectiebalans_20080128.pdf
- Veeger, L., Instituut Collectie Nederland (ICN), *Collectiebalans 2008, Een onderzoek naar het wel en wee van Museumcollecties in Nederland*, (januari 2008), http://wiki.collectiewijzer.nl/images/9/9f/Rapport_collectiebalans_20080128.pdf
- Veeger, L., Instituut Collectie Nederland (ICN), *Collectiebalans 2008, Een onderzoek naar het wel en wee van Museumcollecties in Nederland*, (januari 2008), http://wiki.collectiewijzer.nl/images/9/9f/Rapport_collectiebalans_20080128.pdf

Interviews en overleggen

- Buijs, H., directeur Museum van Communicatie geïnterviewd door C. Hartong en G. Kozijn op 1 april 2014 te Den Haag.
- Groeneveld, A., conservator bij het Zuiderzeemuseum geïnterviewd door C. Hartong op 5 mei 2014 te Den Bosch
- Linden, van der, Y., projectleider Herplaatsingsdatabase bij de RCE geïnterviewd door C. Hartong op 4 april 2014 in het Ateliergebouw in Amsterdam.
- Mens, I., directeur Liemers Museum geïnterviewd door C. Hartong op 30 april 2014 te Zevenaar
- Otten, J., directeur Ontferd Goed geïnterviewd door C. Hartong op 22 mei 2014 te Den Bosch
- Ruiten, van, T., directeur Nationaal Onderwijsmuseum geïnterviewd door C. Hartong op 29 april 2014 te Dordrecht
- Scholten, S., directeur erfgoed Bijzondere Collecties UvA geïnterviewd door C. Hartong op 21 mei 2014 te Amsterdam
- Schraven, H., medewerker kennisdistributie bij de RCE geïnterviewd door C. Hartong op 4 april 2014 in het Ateliergebouw in Amsterdam.
- Wijsmuller, D., directie Ontferd Goed overleg met C. Hartong op 31 mei 2014 te Amsterdam.
- Wijsmuller, D., directie Ontferd Goed overleg met C. Hartong op 26 mei 2014 in Amsterdam.

Literatuur

- Gitta Luiten, “De gedachte en de praktijk” in: Richard Hermand, Wim Hupperetz, Gitta Luiten, Taco de Neef, Marineke van der Reijden, Astrid Weij, ed., *Voor de Eeuwigheid? Over collectiebeleid in Nederland*, (De auteurs, Erfgoed Nederland, Mondriaan Stichting, 2008)

Krantenartikel

- Ribbens, “Nederland tien topmusea rijker”, *NRC*, 11 januari 2014

Radioprogramma's

- ‘De adoptiebalie voor Nederlands Erfgoed’, radio EenVandaag, uitgezonden 11 maart 2014, http://www.eenvandaag.nl/binnenland/49771/de_adoptiebalie_voor_nederlands_erfgoed

Video's

- SHARE Museums East, 'Collections Rationalisation', Vimeo video, 5.11, (oktober 2013), <http://vimeo.com/46428186>

Afbeeldingen

- (Afb. titelblad:) Hartong, C., *A bird named Hans* (2014), hannighan.com

Overige bronnen

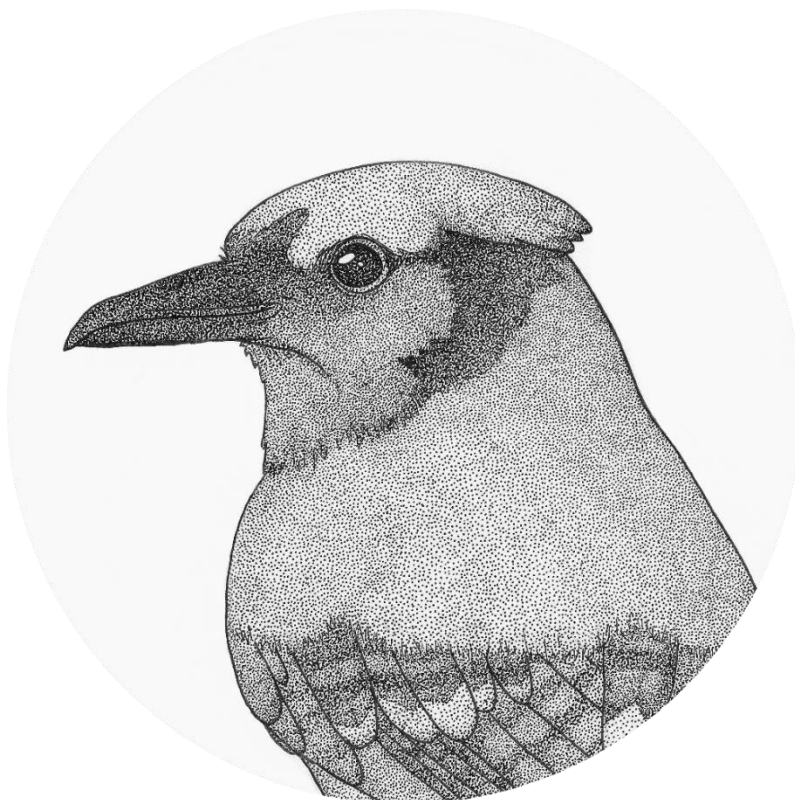
- Hartong, C., Reinwardt Academie, *Erfgoed online ontsluiten, verslag afstudeerstage*, (Amsterdam, 10 januari 2014)
- Hartong, C., Ontferd Goed, *Jaarverslag Ontferd Goed 2013* ('s-Hertogenbosch, mei 2014)
- @Erfgoedwet, Twitter post, 20 mei 2014, <https://twitter.com/Erfgoedwet>

Bijlagen

Behorend bij Afstudeeronderzoek:

Kerncollectie Nederland

Onderzoek en verslaglegging pilotproject Platform Collectie Nederland

Bijlagen

**KERNCOLLECTIE
NEDERLAND**

Onderzoek en verslaglegging pilotproject:
Platform Collectie Nederland

Afstudeeronderzoek

Begeleider: Ruben Smit

Reinwardt Academie
Dapperstraat 315
1093 BS
Amsterdam

3 juni 2014

Contact

Charlotte Hartong

Studentnummer: 611543

Lijsterlaan 68
1403 BB
Bussum

+31 6 306 801 44

c.m.g.hartong@gmail.com

nl.linkedin.com/in/charlottehartong/

@hannighan

Inhoudsopgave

Bijlage 1. Woordenlijst Scriptieonderzoek	111
Bijlage 2. Stichting Ontferd Goed	113
Bijlage 3. Inventarisatie instellingen Schriftelijke Communicatie	114
Bijlage 4. ICCROM-UNESCO Storage Survey 2011	117
Bijlage 5. Circle Line Museums	118
Bijlage 6. Huidig conceptprojectplan PCN	123
Bijlage 7. Vragenlijst Interviews RCE	145
Bijlage 8. Vragenlijst Interviews Musea	146
Bijlage 9. Interview Heleen Buijs, Museum van Communicatie	148
Bijlage 10. Interview Tijs Ruiten, Nationaal Onderwijsmuseum	152
Bijlage 11. Interview Ingrid Mens, Liemers Museum	157
Bijlage 12. Interview Steph Scholten, Bijzondere Collecties UvA	162
Bijlage 13. Interview Jolande Otten, Ontferd Goed	168
Bijlage 14. Interview Yuri van der Linden, RCE	171
Bijlage 15. Interview Hans Schraven, RCE	174
Bijlage 16. Reactie Frank Bergevoet, RCE	177
Bijlage 17. Interview André Groeneveld	178
Bijlage 18. Overzichtstabel Uitkomsten Interviews:	184
Bijlage 19. Formulier Waardering van de Scryptioncollectie	185
Bijlage 20. Publiekscijfers Websites voor Online Discussie	187

Bijlage 1. Woordenlijst Scriptieonderzoek

- **Afstoten:** het verwijderen van een of meerdere objecten uit een collectie.
- **Canon van Nederland:** een overzicht van belangrijke gebeurtenissen, personen, teksten, kunstwerken en voorwerpen uit de geschiedenis van Nederland. Samen vertellen ze hoe Nederland zich in de loop van de eeuwen heeft ontwikkeld. Docenten gebruiken de canon voor hun lesprogramma's.¹²⁰
- **Collectiebeleid:** geeft aan wat de betekenis van de collectie is als primaire bron. Een beleid voor omgang met de collectie dat strookt met wetenschappelijke maatstaven en toepasselijke nationale en internationale wettelijke voorschriften en verdragen.¹²¹
- **Collectieplan:** een document waarin de samenstelling en betekenis van de collectie, het collectiebeleid en de geplande activiteiten van een museum of andere collectiebeherende instelling beschreven zijn. Het is een uitwerking van het algemene beleidsplan. Onderwerpen die in het collectieplan aan de orde komen zijn bijvoorbeeld verzamelen en afstoten, behoud, registratie en gebruik.¹²²
- **Contentbeheerders:** alle musea, experts, erfgoedinstellingen en andere partijen die content kunnen leveren aan het Verhaal van Nederland in de zin van objecten en/of kennis.
- **Cultureel Erfgoed:** Elk object of concept waarvan wordt aangenomen dat het een esthetische, historische, wetenschappelijke of spirituele waarde vertegenwoordigt.¹²³
- **Kerncollectie Nederland:** de opstelsom van alle objecten die gekoppeld kunnen worden aan het verhaal van Nederland. Deze objecten kunnen eigendom zijn van zowel binnenlandse als buitenlandse instellingen; het is een geselecteerd aantal objecten dat de kern vormt van Collectie Nederland.
- **Kerncollectie Nederland Schriftelijke communicatie:** afgekort met **KN/SC**; een deel van Kerncollectie Nederland dat onder het thema schriftelijke communicatie valt. Het is een geselecteerd aantal objecten dat de kern vormt van Collectie Nederland op het gebied van schriftelijke communicatie.
- **LAMO:** de Leidraad Afstoten Museale Objecten.
- **Ontzamelen:** het proces waarbij het eigendom van een object (of meerdere) aan een andere partij wordt overdragen.¹²⁴
- **Op de Museale Weegschaal:** collectiewaarderingsmethode van de Rijksdienst Cultureel Erfgoed
- **PCN:** afkorting Platform Collectie Nederland, de werktitel van het pilotproject.
- **Pilotproject:** in geval van dit rapport slaat het op het pilotproject dat vanuit Ontferd Goed wordt geïnitieerd onder de noemer Platform Collectie Nederland.
- **Platform Collectie Nederland:** werktitel van het pilotproject dat vanuit Ontferd Goed wordt geïnitieerd onder de noemer Platform Collectie Nederland.

¹²⁰ Rijksoverheid, "Wat is de canon van Nederland?" <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/voortgezet-onderwijs/vraag-en-antwoord/wat-is-de-canon-van-nederland.html>, geraadpleegd 31 mei 2014

¹²¹ ICOM, *Ethische Code voor Musea*, http://icom.museum/fileadmin/user_upload/pdf/Codes/dutch.pdf, P.9, 13, geraadpleegd 27 mei 2014.

¹²² Erfgoedwjs, "Registratie en documentatie / collectieplan", http://www.erfgoedwjs.nl/index.cfm?art_id=42, geraadpleegd 28-05-2014

¹²³ ICOM, *Ethische Code voor Musea*, http://icom.museum/fileadmin/user_upload/pdf/Codes/dutch.pdf, P.5, geraadpleegd 27 mei 2014.

¹²⁴ Gemeenteraad Rotterdam, *Visie op ontzamelen van de gemeentelijke museumcollecties*, (Rotterdam, 23 januari 2014), <http://www.rotterdam.nl/Clusters/Maatschappelijke%20ontwikkeling/Document%202013/Kunst%20en%20Cultuur/Visie%20op%20ontzamelen%20museumcollecties.pdf>, P.2, geraadpleegd 25 mei 2014

- **Projectbureau:** Het projectbureau achter PCN, bestaande uit Gábor Kozijn en Charlotte Hartong.
- **Schriftelijke Communicatie:** een thema dat zich richt op alle manieren van communicatie in de geschiedenis (van het vroege schrift tot en met de computer en verder) en de maatschappelijk gevolgen van de innovaties op dit gebied.
- **Significance:** een methode voor het onderzoeken wat de waarde van een collectie is uit Australië.
- **Verhaal van Nederland:** de optelsom van alle verhalen die iets vertellen over de geschiedenis van Nederland. De verhalen komen voort uit de kennis van culturele instellingen en/of externe experts.
- **Verhaal van Nederland Schriftelijke Communicatie:** Afgekort met **VN/SC**; het thema van het Verhaal van Nederland dat verteld over Schriftelijke Communicatie, waar gedurende het pilotproject mee wordt gewerkt.
- **Verzamelen:** het bijeenbrengen van objecten op basis van een vastgesteld beleid.

Bijlage 2. Stichting Onterfd Goed

Organisatie

Stichting Onterfd Goed is in 2012 opgericht toen de collectie van het gesloten Museum Scription¹²⁵ (museum over Schriftelijke Communicatie te Tilburg) bijna letterlijk op straat kwam te staan. Er waren geen musea opgetreden om de collectie over te nemen, een collectie waarin zich erfgoed bevindt. Om te zorgen dat de collectie niet verloren zou gaan is Onterfd Goed opgericht door drie professionals die ieder op hun manier betrokken zijn geweest bij de collectie: Kate Marchand, Jolande Otten en Dieuwertje Wijsmuller.

Onterfd Goed zet zich in om te zorgen dat museale objecten niet verloren gaan bij het sluiten van musea. De stichting biedt zich aan om op professionele en zorgvuldige wijze de ontmanteling van 'verweesde collecties' (zoals het Scription) te begeleiden. Samen met externe deskundigen bepaalt de stichting welke objecten van belang zijn voor het Nederlands erfgoed. Deze brengt zij vervolgens onder bij andere musea en instellingen. De stukken die overblijven worden ter adoptie aangeboden aan particuliere verzamelaars en andere belangstellenden of hergebruikt in projecten door kunstenaars, studenten en onderzoekers. Het ontzamelproces binnen de stichting gebeurt, daar waar mogelijk, volgens de geldende richtlijnen en aanbevelingen uit de LAMO en The Code of Ethics¹²⁶.

Missie en Doelen

De stichting is opgericht met de volgende doelen: het vragen van aandacht voor cultureel erfgoed en het creëren van bewustwording en betrokkenheid van de waarde van cultureel erfgoed. Dit geldt, naast cultureel erfgoed, ook voor alles dat hier rechtstreeks of zijdelings verband mee houdt in de ruimste zin.

Activiteiten die Onterfd Goed hiervoor verwezenlijkt zijn:

- Het realiseren van cultuurprojecten door samenwerking met overheden, bedrijven, culturele instellingen en onderwijsinstellingen;
- Het overnemen van museale collecties en deze op een maatschappelijke verantwoorde wijze te exploiteren, in bruikleen te geven en te ontzamelen¹²⁷.

¹²⁵ De Volkskrant, 'Museum Scription in Tilburg noodgedwongen dicht', 9 januari 2011, <<http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2676/Cultuur/article/detail/1790281/2011/01/09/Museum-Scription-in-Tilburg-noodgedwongen-dicht.dhtml>>, geraadpleegd 17 december 2013

¹²⁶ Onterfdgoed.nl, 'Over Ons', <http://www.onterfdgoed.nl/?page_id=1468>, geraadpleegd 2 september 2013.

¹²⁷ Akte van oprichting, 'Oprichting Stichting Onterfd Goed', *Onterfdgoed.nl*, Eindhoven, 15 maart 2012, Zie: <<http://www.onterfdgoed.nl/wp-content/uploads/2012/06/Afschrift-Stichting-Onterfd-Goed.pdf>>, geraadpleegd 2 september 2013.

Bijlage 3. Inventarisatie instellingen Schriftelijke Communicatie

Het volgende is de uitslag van een kort inventarisatieonderzoek uit december 2013 naar Nederlandse erfgoedinstellingen die iets te maken hebben met van Schriftelijke Communicatie of nauwverwante thema's zoals telecommunicatie, kranten, boeken, radio en computer.

Met de volgende instellingen is al lopend contact (anno december 2013):

- **Nationaal Onderwijsmuseum**
- **Liemersmuseum**
- **Museum voor Communicatie**

Andere musea en instellingen die relevant zijn op het themagebied van schriftelijke communicatie:

Museum Meermanno te Den Haag

Het museum beheert een uitgelezen verzameling boeken uit alle perioden van de westerse boekgeschiedenis. Allereerst zijn dat middeleeuwse handschriften die nog geheel met de hand geschreven en verlucht zijn. De ontwikkeling van het schrift, de lay-out en de versiering van handschriften is in vogelvlucht te volgen in de sfeervolle boekzaal waar een selectie van deze pronkstukken is te zien.

Bijzondere Collecties UvA

Verzamelgebieden zijn: de geschiedenis van het boekenvak, grafische vormgeving en typografie, cartografie, geografie en reizen; Computermuseum. Daar zit tevens een emeritus-hoogleraar die een vroeg 17de eeuwse drukpers heeft nagebouwd.

Persmuseum te Amsterdam

Het Persmuseum is de nationale bewaarplaats voor het journalistieke erfgoed. Het museum beheert een omvangrijke collectie kranten en tijdschriften vanaf 1600, een verzameling affiches en overige reclame-uitingen met betrekking tot de pers, een unieke collectie (originele) politieke tekeningen en persgrafiek, tal van archieven en foto's rond journalisten en de persbedrijfstak, en een uitgebreide bibliotheek.

Drukkerijmuseum Meppel

Het museum heeft een brede opzet. Het begint bij de eerste vormen van communicatie: tekens van de oermensen. Te zien is de ontwikkeling van het schrift tot en met het machinezetten in de jaren 1950. Alles wat door de eeuwen van belang is geweest voor de drukunst ziet u uitgebeeld in het museum.

Museum Enschedé te Haarlem

Museum Enschedé is het bedrijfsmuseum van Koninklijke Joh. Enschedé. Het weerspiegelt de geschiedenis van het bedrijf, zijn producten en zijn plaats binnen de bedrijfstak. De werkzaamheden van Koninklijke Joh. Enschedé omvatten ruim 300 jaar drukkerij, uitgeverij, lettergieterij en de vervaardiging van waardepapieren zoals bankbiljetten en postzegels. Al deze aspecten van het bedrijf komen in de collecties van het museum volledig tot uitdrukking.

Nederlands Openluchtmuseum te Arnhem

Er zit een papiermolen die in 1654 is gebouwd en in 1933 naar het Openluchtmuseum verplaatst. De molen is nog steeds in werking en toont het publiek het oude ambacht van papiermaken. Daarnaast een oude drukkerij.

Museum voor Oude Boekdrukkunst te Almen (Gelderland) (!)

In het museum zijn tal van machines zoals hand- en trapdegels vanaf 1880 en bokken compleet met loden en houten letters, boekbinders materiaal vanaf 1884 (file's), een drukpers (degel) die in '40-'45 gebruikt is voor illegaal drukwerk door het verzet en aangedreven werd met een fiets die tevens de drukker van licht voorzag.

Onderwijsmuseum Educatorium te Ootmarsum

In het Onderwijsmuseum Educatorium Ootmarsum wordt in meerdere ruimtes de sfeer van de vroegere school opgeroepen.

Museum 'In den groenen zonck' te Wouw (Noord-Brabant)

Grafisch museum & atelier 'in den groenen zonck' is een klein, intiem museum, met op panelen de uitvinding en de opkomst van de boekdrukkunst, de opkomst en de werking van de andere grafische technieken; oude drukpersen en ambachtelijke materialen vooral over hoogdruk en boekdruk. Een aparte afdeling is gewijd aan de zeefdruk.

Museum de Historische Drukkerij te Maastricht

In het oude centrum van Maastricht bevindt zich Museum De Historische Drukkerij. Het sfeervolle museum is gevestigd in een negentiende-eeuws woonhuis met binnenplaats en een kapelgebouw. U ziet hier een unieke oude drukkerij van rond 1900, waarin het rijke drukkerijverleden van Maastricht te zien is. In de tentoonstellingsruimtes van het kapelgebouw staan de druk- en prentkunst centraal.

Nederlands Drukkerij Museum te Etten-Leur

Past met de collectie goed bij schriftelijke communicatie.

Nederlands Steendrukmuseum te Valkenswaard

Toont de bijzonderheden van het in 1798 door Alois Senefelder uitgevonden vlakdrukprocedé, ook wel steendruk of lithografie genoemd. De in het museum opgestelde steendrukpersen, waaronder een exacte replica van de stangepers van Senefelder en enkele snelsteendrukpersen, zijn alle bedrijfsklaar. De handpersen en snelsteendrukpersen worden regelmatig gebruikt.

Letterkundig Museum te Den Haag

Van liefdesbrieven tot manuscripten, van schrijversportretten tot jeugdboekenillustraties: alles wat te maken heeft met het werk en persoonlijke leven van schrijvers vindt u in het Letterkundig Museum. Door tentoonstellingen, evenementen en publicaties maakt het museum de wereld achter de schrijver en zijn werk toegankelijk.

Museum Ut Olde Ambacht te Wehl

Ambachten en gereedschappen zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Het ambacht en de materialen van een drukker komt ook naar voren in dit museum.

De volgende musea sluiten aan op het thema algemene thema communicatie:

Graphic Design Museum te Breda

Het Graphic Design Museum is het eerste museum ter wereld voor grafische vormgeving. Het museum staat in het centrum van Breda en presenteert het brede en dynamische gebied van grafisch ontwerpen. Het Graphic Design Museum plaatst het actuele grafisch ontwerpen in een historische en culturele context, open naar de wereld en de technologie. Het vertegenwoordigt alle vormen van media, van drukwerk tot interactief webdesign.

Museum of the Image te Breda

Museum of the Image is hét museum voor beeldcultuur. Een museum voor beeldcultuur past in een tijd waarin disciplines versmelten en een waar bombardement van beeld ons dagelijks leven bepaalt. De wereld van visuele communicatie is een vrijplaats geworden voor boodschap en informatie, voor dynamiek en verandering.

GR-ID, museum voor het realiseren van GRafische ID te Groningen

(Tot 2013 het Grafisch Museum Groningen) Het GR-ID, museum voor het realiseren van GRafische IDeeën, in Groningen houdt zich enerzijds bezig met de grafische industrie en kunst in een historisch perspectief, anderzijds met hedendaagse grafische kunst.

Affiche Museum te Hoorn

In twee grote en twee kleinere expositieruimten worden telkens wisselende affiche tentoonstellingen ingericht. Daarmee geeft het een goed beeld van de ontwikkelingen en trends in de affiche cultuur.

Het Nederlands Stripmuseum Groningen

In Het Nederlands Stripmuseum Groningen maak je een reis door de striptijd. Je ontdekt de allereerste strip en je leert hoe strips tot stand gekomen zijn. Je kunt je herenigen met helden of heldinnen van vroeger en wellicht ontmoet je nieuwe.

Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid te Hilversum

Beeld en Geluid is een van de grootste audiovisuele archieven van Europa; het unieke gebouw op het Media Park in Hilversum herbergt ruim 800.000 uur aan radio, televisie, film en muziek.

AppleMuseum te Orvelte (Drenthe)

Museum over Apple/Macintosh

Rotterdams Radio Museum

Van de eerste Morse code signalen tot de digitale signalen van High Definition TV.

De uitvinders en pioniers uit de 19e en 20e eeuw hebben ons leven veranderd in werk en leefstijl en geven ons een snelle toegang tot informatie en entertainment.

Stichting Telefoonmuseum te Drouwen (Drenthe)

In het telefoonmuseum is een permanente collectie ondergebracht waarbij de historie van de telefoon en alles wat daarmee te maken heeft centraal staat. Daarnaast is er een groot assortiment telefoonartikelen met nevenapparatuur, alsmede apparatuur uit de periode van de centrale draadomroep te bezichtigen. De inrichting van een oud post-telegraafkantoor is ook aanwezig.

En zo heb je nog twee telefoonmusea: **Houweling Telecom Museum** en **Telefoonmuseum Godlinze**.

Daarnaast kunnen archieven ook een gigantische bron voor (schriftelijke) communicatie vormen, zoals:

Stadsarchief Amsterdam

Het Stadsarchief is het historisch documentatiecentrum van de stad Amsterdam met 35 kilometer archieven, een historisch-topografische collectie met miljoenen kaarten, tekeningen, en prenten, een bibliotheek en omvangrijke geluids-, film- en fotoarchieven.

Bijlage 4. ICCROM-UNESCO Storage Survey 2011

ICCROM-UNESCO International Storage Survey 2011 Summary of results

1 in 4 museums

Circulation in storage: difficult or impossible

The following problems were identified by survey respondents as "major" or "drastic"ⁱ

2 in 3 museumsⁱⁱ

- Lack of space

1 in 2 museums

- Lack of storage units
- Overcrowded storage units

2 in 5 museums

- Lack of management support for storage - related activities
- Lack of trained staff
- Large backlog of objects to be accessioned
- Storage units not adapted to the types of objects

1 in 3 museums

- Unclear responsibility of storage
- Unclear procedures for storage management
- Lack of regular cleaning
- Building in a poor state of repair

1 in 4 museums

- No object movement register
- No accession register (or not up to date)
- No location codes for storage units or aisles
- No main catalogue (paper or computerized)
- Objects directly on the floor

1 in 5 museums

- Unsecured doors and windows
- Recorded damage due to flooding, earthquakes, hurricanes or fires
- Large amounts of non-collection items in storage (rubbish, exhibition panels, packing materials, display showcases, personal effects of staff, etc.)
- Many objects stored outside designated storage areas (hallways, offices, etc.)
- Active pest infestation

1 in 10 museums

- Object theft

1490 responses
136 countries
3 months

Survey dates: June-September 2011

Selection criteria: anyone who works within a museum was invited to answer the survey. Invitations were sent through ICCROM and UNESCO networks and by personal contact to ICOM National Committee chairs. The survey was also publicized on the websites of national and international conservation or museum-related associations.

Note: This survey provides a snapshot of the situation in 1490 museums worldwide. As a little over 25% of the replies came from North America, these results were analyzed individually and compared to the rest of the world. There was found to be no significant difference in the numbers. This confirms that the results shown here represent the situation of the museums surveyed in all countries.

ⁱ In the survey, "major" was described as requiring several months' work, while "drastic" was used to indicate extreme cases.

ⁱⁱ Actual percentages were rounded off to the closest group.

RE-ORG

www.re-org.info
online platform for museum storage reorganization

Bijlage 5. Circle Line Museums

“Nederland tien topmusea rijker”

Arjen Ribbens, 11-01-2014, *NRC*

Interview Jaap Polak

Hij noemt het *Circle Line Musea*. Jaap Polak droomt van tien topmusea in een wijde cirkel rond Amsterdam. Ons beste glas in Leerdam, het mooiste porselein in Leeuwarden en de realistisch kunst naar Arnhem.

Nederland tien topmusea rijker

Door Arjen Ribbens

In Nederland zou het allermooiste glasmuseum ter wereld kunnen staan. En het beste keramiekmuseum, en een textielmuseum dat zijn gelijke niet kent, en een weergaloos museum voor toegepaste kunsten, en een volkenkundig museum dat kan wedijveren met Musée du Quai Branly in Parijs. Er zouden wel tien nieuwe, of sterk verbeterde musea te realiseren zijn. Musea die het cultuurtourisme stimuleren en een economische impuls geven aan de (provincie)steden waar ze onderdak krijgen.

Aan het woord is Jaap Polak, kunsthandelaar te Amsterdam. Hij droomt hardop van zijn *Circle Line*, een reeks gespecialiseerde musea die als een ring rondom de hoofdstad komen te liggen. De benodigde kunstvoorwerpen voor zijn gedroomde musea zijn er, zegt Polak. „De Collectie Nederland is ongekend rijk. Probleem is alleen dat de voorwerpen verspreid zijn over tal van musea en oudheidkamers. Voor een klein land hebben we te veel musea. Dat heeft geleid tot versnippering van kunst en kennis.”

Hoogtijd voor een landelijk beleid, zegt Polak, „voor het optimaliseren van ons kunstbezit”. Hij zit met een kaart van Nederland voor zich aan een antieke tafel in zijn kunstpakhuis aan de Spiegelgracht. Enthousiast vertelt hij over zijn bezoek aan

het glasmuseum in Corning, een stadje met 12.000 inwoners in de staat New York. „Het Corning Museum of Glass is toonaangevend in de wereld. Vierhonderdduizend bezoekers per jaar, fantastische publicaties. Ons Nationaal Glasmuseum in Leerdam valt daarbij in het niet. Daar begint de glasgeschiedenis ook pas bij 1850. Maar wat nou als we de gestippelde, achttiende-eeuwse glazen van graveur Frans Greenwood uit het Haagse Gemeentemuseum naar Leerdam verplaatsen, net als de Hedwigbeker uit het Rijksmuseum? Breng onze topstukken bij elkaar in Leerdam en je kunt een glasmuseum maken van het niveau van dat in Corning.”

Wijzend op de kaart tekent Polak zijn gedroomde Circle Line: in Hoorn een museum gewijd aan de VOC-geschiedenis, in Leeuwarden („Of toch in Delft? Lastige keuze”) een keramiekmuseum met het mooiste Delftse en Chinese aardewerk en het fijnste Japanse porselein. In Assen komt een archeologiemuseum, in Eindhoven een groot designmuseum. De fijnste textiel, tapisserieën en gobelins uit het nationale kunstbezit gaan naar het Textiel-Museum in Tilburg. En het Volkenkundig Museum in Leiden wordt het Nederlandse Branly, met de hoogtepunten van Afrikaanse en Aziatische kunst uit het Wereldmuseum in Rotterdam, het beste uit het Tropenmuseum in Amsterdam en het Afrika Museum in Bergen Dal.

cv

Jaap Polak

Jaap Polak (66) drijft een kunsthandel aan de Spiegelgracht in Amsterdam. Hij is een van de laatste generalisten en handelt zowel in archeologische oudheden als in primitieve en Aziatische kunst. Over zijn veelzijdigheid zegt hij: „Ik ben de laatste huisarts in het vak, maar wel een hele goede.” Polak was bestuurslid bij de antiekbeurs Tefaf en hij is vaste expert bij het tv-programma *Tussen Kunst & Kitsch*

Luidt zijn plan niet het einde in van sommige musea? Polak glimlacht. „Vier fotomusea, drie maritieme musea, vier musea voor volkenkunde – voor zoveel musea is ons land te klein. Het is goed dat onze militaire musea binnenkort gaan fuseren. Gedwongen door economische omstandigheden verkleinen bijna alle musea hun staf. De mode is nu expertise van buiten inschakelen, gastcuratoren. Door de krachten te bundelen, bibliotheken samen te voegen, kunnen musea weer specialisten in dienst nemen en weer werk maken van hun rol als kennisinstituut.”

Zijn plan zal bij de grote, algemene musea slecht vallen, verwacht Polak. „Wim Pijbes wil me vast nooit meer zien.”

Maar die grote musea hoeven niet alleen topstukken af te staan, blijkt uit Polaks plannen. „Als we het Rijksmuseum bestempelen als hét museum voor onze schilderkunst, dan ligt het voor de hand om *De verloren zoon* van Jeroen Bosch uit het Boijmans te verhuizen naar de eregalerij in Amsterdam. De beste werken van surrealisten gaan daarentegen naar Rotterdam.”

Door uitruil kunnen veel musea naar een hoger niveau worden getild, zegt Polak: de Willinks uit het depot van het Stedelijk Museum in Amsterdam naar Arnhem, waar je van het Gemeentemuseum een museum voor realistische schilderkunst maakt. De maniëristen naar Haarlem, de

religieuze kunst naar Utrecht.

En hoe hoger de kwaliteit van een museum en hoe meer kennis er voorhanden is, hoe inniger het contact met particuliere verzamelaars zal worden, voorspelt Polak. „Collectioneers zullen eerder willen uitleenen en eerder bereid zijn om stukken te legeren.”

Samenwerking

Een jaar geleden wees de Museumvereniging op de noodzaak van samenwerking en in februari bracht de Raad voor Cultuur een vergelijkbaar advies uit aan minister Bussemakers (Cultuur, PvdA). Met zijn voorstel tot verregaande collectiemobiliteit gaat Polak nog een stap verder: „Het algemene belang staat voorop. Het niveau van onze musea verbeteren en de provincie openbreken, daar gaat het om. Iedere Chinese toerist die op Schiphol landt, moet straks naar het keramiekmuseum in Leeuwarden willen om daar ons mooiste Chinese aardewerk te bewonderen.”

En hoe worden de plannen gerealiseerd, de topstukken verplaatst en de nieuwe musea gebouwd? Polak: „Over geld wil ik niet praten. Maar als we nieuwe jachtvliegtuigen kunnen kopen, kunnen we ook musea bouwen.”

Het beste, zegt de kunsthandelaar, is een commissie van wijze mensen vormen. „En voor alle duidelijkheid: die wijze mensen vind je in musea, niet onder antiquairs.”

Hoe museumstukken zouden kunnen verhuizen voor een nieuw museumnetwerk

Plan voor tien thematische musea

Legenda

- Route langs nieuwe themamusea volgens Jaap Polak
- Weg die museumstukken afleggen van museum A naar museum B

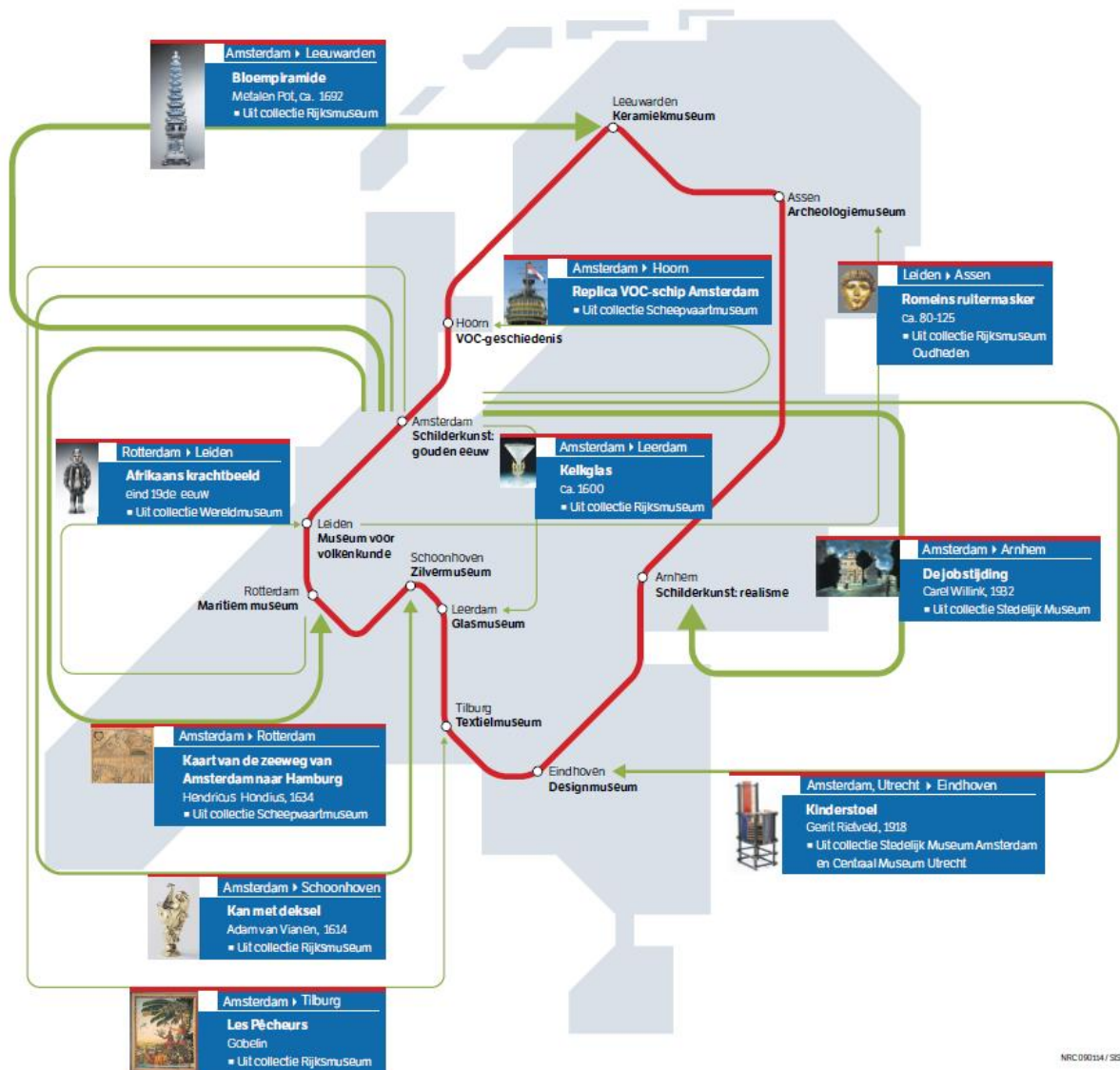
Herkomst ► Bestemming

Kunstwerk

Kunstenaar

■ Afkomstig uit collectie

Circle Line Musea noemt kunsthandelaar Jaap Polak zijn plan om een netwerk van 10 topmusea in Nederland te creëren, door topstukken thematisch te concentreren in een cirkelroute rond Amsterdam. Die naam is ontleend aan de Londense metro, waar in het web van ondergrondse spoorlijnen een alles verbindende cirkellijn rond het stadscentrum loopt: de Circle Line.

NRC00014 / SIS

COMMENTAAR

Reacties op de Circle Line

Wim Pijbes, directeur Rijksmuseum:

„Een aantrekkelijke gedachte, heel aansprekend voor een groot publiek. Maar om met Elsschot te spreken, ‘tussen droom en daad staan wetten in de weg en praktische bezwaren’. Nederland is geen Frankrijk. Toen een minister daar dertig jaar geleden verordonneerde dat er een museum van de negentiende eeuw zou komen, moesten musea topstukken afstaan aan Musée d’Orsay. In de Beurs van Berlage in Amsterdam zou met alleen depotstukken al een prachtig fin de siècle-museum gemaakt kunnen worden. Overigens kan het glasmuseum in Leerdam het glas uit ons depot zo in bruikleen krijgen.”

Errol van de Werdt, directeur TextielMuseum in Tilburg:

„Ik weet niet of ik geloof in een sterke concentratie van zaken. Grenzen tussen disciplines vervagen juist sterk, bijvoorbeeld tussen kunst en design, en tussen mode en kunst. Maar waar ik zeer in geloof is samenwerking tussen musea, in actieve uitwisseling van collecties en in kennisdeling. We zitten in museumland op een kruispunt. Voorheen was samenwerking niet echt nodig. Maar door terugtrekkende overheden en wegvallende sponsors en fondsen zullen musea van hun eilandjes moeten komen. Door samenwerking kan de kwaliteit omhoog. Dan krijg je een *multiplier*-effect waar iedereen van profiteert. Overigens praten wij over samenwerking en collectiemobiliteit met het Rijksmuseum, het Zuiderzeemuseum, het Nationaal Glasmuseum, het Nederlands Leder en Schoenenmuseum maar ook met partijen uit het bedrijfsleven en het onderwijs.”

Siebe Weide, directeur Nederlandse Museumvereniging:

„Een prikkelende gedachte, maar praktisch onuitvoerbaar. Nederland is een complex land met vele overheden. Als we de Collectie Nederland op één hoop gooien en herverdelen, zou dat kunsthistorisch wel winst opleveren. Maar waar je dan aan voorbijgaat, is de eigen geschiedenissen van veel musea. Het Rijksmuseum is ook een document van de vrijstaat waar de burgerij regeerde. Waar Polak een punt heeft, is dat zijn plan de rol van musea als kennisinstituut zou kunnen verbeteren. Gelukkig zijn veel musea al bezig met het zoeken van samenwerking, bijvoorbeeld met gezamenlijk aankopen en delen van kennis. Bij wijze van spreken gaat de Rothko van Boijmans naar het Stedelijk Museum Amsterdam, die een Mondriaan geven aan het Rijksmuseum, die hun Goya naar Boijmans stuurt. Ik kan me een kettingruil voorstellen waar veel musea beter van zouden worden.”

**Arend-Jan Beijsters,
directeur Nationaal Glasmuseum in Leerdam:**

„Het klinkt misschien inhalig, maar ik zou die topstukken uit andere musea graag hier hebben. Als we in Leerdam een nog groter glasverhaal kunnen vertellen, zou dat voor de stad enorme betekenis kunnen hebben. Jammer genoeg kan ik het Rijksmuseum voor zijn glaswerk niet in ruil een Jeroen Bosch aanbieden.”

Bijlage 6. Huidig conceptprojectplan PCN

HUIDIG CONCEPTPROJECTPLAN: PLATFORM COLLECTIE NEDERLAND

Door: Charlotte Hartong, Gábor Kozijn en Dieuwertje Wijsmuller

Anno Juni 2014

Platform Collectie Nederland wordt een innovatieve digitale omgeving waar op thematische basis de museale objecten binnen de Collectie Nederland publiekelijk toegankelijk wordt gemaakt en samenwerking en discussie tussen musea op collectie- en kennisniveau wordt gestimuleerd

1. Inleiding

Verspreid over Nederland zijn vele gelijksoortige collecties aanwezig die binnen een overkoepelend thema kunnen vallen. De collecties zijn verspreiden over meerdere museale instellingen maar vertellen samen één verhaal. Platform Collectie Nederland wil het Verhaal van Nederland samenbrengen. Hierbij is het thematische verhaal leidend en zullen de objecten uit de Nederlandse musea samen dit verhaal vertellen.

Voor het publiek zijn de collecties niet als een geheel te bekijken en zodoende te begrijpen, simpelweg omdat deze nog nooit duurzaam als één thema-collectie zijn gepresenteerd. En zonder grote ingrepen in het museale stelsel te ondernemen is dit fysiek ook niet mogelijk. Gelukkig leven wij in een tijd die verder gaat dan de fysieke wereld, de digitale ontsluiting van museale collecties is minstens zo belangrijk geworden en biedt nog altijd grote kansen. Kansen die tot op heden te weinig worden gepakt. Ditzelfde geldt voor het verbeteren van de samenwerking tussen musea; het toegankelijk maken van erfgoed aan het grote publiek en het beschermen van (nationaal) erfgoed.

Innovatief samenwerkingsverband

Het projectbureau Collectie Nederland, bestaande uit drie jonge, enthousiaste en bovenal kundige erfgoedprofessionals, wil op een vernieuwende manier de samenwerking tussen musea die in hetzelfde thema opereren mogelijk maken of verbeteren door een innovatieve wijze van concrete samenwerking door middel van een digitaal platform en vandaaruit kennisontsluiting te stimuleren en faciliteren. Hiermee sluit het project direct aan bij meerdere relevante problemen in de Nederlandse museumsector gesignaleerd in de museumbrief “Samen werken, samen sterker” geschreven door minister Bussemaker van het ministerie van OCW (10 juni 2013).

De toekomstideaal van het Platform Collectie Nederland (een initiatief van Stichting Ontferfd Goed) is om het digitale platform te worden voor de gehele Collectie Nederland, maar elke reis begint met een eerste stap. Onze eerste stap is het vertellen van het verhaal van de Kerncollectie Nederland van Schriftelijke Communicatie (KN//SC). Dit verhaal willen wij vertellen door middel van een innovatief digitaal platform. Innovatief is dit platform door de gebruik te maken van de nieuwste technische webdesign en backend mogelijkheden; inhoudelijk door vanuit een nieuw thematisch perspectief de objecten als verhalendragers binnen het verhaal van Nederland te beschouwen en verder door deze technische en inhoudelijke vernieuwingen op een visueel aansprekende en gebruiksvriendelijke wijze digitaal aan het publiek te presenteren. In de functionaliteit en vormgeving van de website streven wij naar de ‘wow-factor’, dit gaat ook gelden voor onze communicatie.

Het verhaal komt voort uit de relevante collecties die binnen de Nederlandse musea en kennisinstellingen aanwezig zijn. Het verhaal richt zich op Nederland: welke kennis en informatie is relevant voor de geschiedenis en maatschappij van Nederland? En welke objecten zijn binnen de museale sector aanwezig die bij dit verhaal aansluiten? Het uitgangspunt voor de waardering van de collectiestukken begint dan ook vanuit het thema bij het verhaal achter de objecten. Aangezien wij ook breder willen kijken dan een eng-nationalistische visie hebben wij de samenwerking gezocht met Inventing Europa. Dit is een initiatief dat vanuit een gelijksoortige visie digitaal het Verhaal van Europa verteld aan de hand van objecten uit verschillende Europese musea.

Het startpunt voor het KN//SC is het Verhaal van Nederland schriftelijke communicatie (VN//SC) dan deels (op het gebied van typmachines) is ontstaan vanuit de relevante collectiestukken van Ontferfd

Goed, verkregen van het voormalig Scription Museum. Door samenwerking met andere musea die allen binnen het thema Schriftelijke Communicatie werken, gaat vanuit dit startpunt KN//SC uitgroeien tot een inclusief en voor het publiek begrijpelijk en interessant verhaal over schriftelijke communicatie. Hiervoor is samenwerking gevonden met diverse museale instellingen (Nationaal Onderwijsmuseum, Liemersmuseum, Bijzondere Collecties UvA en Museum voor Communicatie) en deskundigen die een deel van het verhaal kunnen vertellen. Zo ontstaat een gezamenlijk groeiend geheel. Op directie- en conservatorniveau hebben de genoemde musea allen hen medewerking toegezegd aan het project en een intentieverklaring getekend.

Uit de verhalen (context) zal blijken welke specifieke objecten er nodig zijn om dat verhaal te kunnen vertellen. Niet alle objecten zullen binnen één instelling te vinden zijn en het kan voorkomen dat meerdere musea een specifiek object in hun collectie hebben. Musea kunnen daarom hun objecten en/of kennis aan het aansluitende verhaal, hoofdstuk of kader hangen. Zo ontstaat er een gezamenlijke database van objecten en kennis waarin het verhaal en de context voorop staan, en waarbij het brede publiek een overzichtelijk verhaal kan worden geboden in plaats van een rauwe database.

CN//CS wil innovatief zijn, maar niet onnodig en kostbaar het wiel opnieuw uitvinden. Om die reden werken wij samen met Delving, een innovatieve softwareontwikkelaar die open source websites bouwt en met Inventing Europe.

Samengevat

- Door gezamenlijk verhalen (kennis) en collectie digitaal te ontsluiten op één plek wordt door de partners voorbij de grenzen van de 'eigen collectie' gekeken. Gezamenlijk ontstaat een kerncollectie op het gebied van schriftelijke communicatie in Nederland, waar alle partijen verantwoording voor dragen.
- Musea werken sterk samen in de uitvoering van het project. Vanuit het projectbureau komt begeleiding en moderatie om de samenwerking impuls te blijven geven. Het projectbureau zal werken als een moderator en katalysator in het netwerk dat tijdens dit project ontstaat, om zo de uitwisseling van kennis, collectie, experts, onderzoekers te stimuleren.
- Financiering van het project komt voort uit een cofinanciering van diverse fondsen. Op termijn wil het projectbureau zelfvoorzienend worden door middel van een abonnementensysteem.

Definitie 'Verhaal van Nederland' en 'Collectie Nederland'

De twee centrale begrippen binnen het project zijn 'Verhaal van Nederland' en 'Collectie Nederland'. Beide termen worden op verschillende plekken op verschillende manieren gedefinieerd. Zodoende is het goed om op deze plek aan te geven hoe wij de 'Verhaal van Nederland' en de 'Collectie Nederland' voor ons zien. Het 'Verhaal van Nederland' is de optelsom van alle verhalen die iets vertellen over de geschiedenis van Nederland. De verhalen komen voort uit de kennis van culturele instellingen en/of externe experts. De 'Collectie Nederland' is de opstelsom van alle objecten die gekoppeld kunnen worden aan het verhaal van Nederland. Deze objecten kunnen eigendom zijn van zowel binnenlandse als buitenlandse instellingen.

Waarom dit samenwerkingsproject?

Stichting Ontferd Goed wil graag de samenwerking tussen de collectiehoudende instellingen bevorderen, zodat men gezamenlijk kiest voor het verhaal op themagebied en er bekend wordt welke objecten dit verhaal ondersteunen. Deze objecten moeten beheerd blijven, ook wanneer een museum onverhoopt omvalt, hetgeen een niet te ontkennen realiteit is. Daarbij staat de discussie omtrent Collectie Nederland, collectiebeleid en samenwerking voorop.

Daarnaast creëert Ontferd Goed bewustwording van de waarde van cultureel erfgoed bij het brede publiek en bij overheden, door middel van publiekelijk debat en activiteiten die de aandacht van de media trekken. Door middel van een innovatieve communicatiestrategie en een aansprekende en intuïtief werkende website willen wij het Verhaal van Nederland aan bovenbouw scholieren, studenten en het geïnteresseerde brede publiek brengen.

2. Doel van het project

Primaire doel

De kern van het project is het gezamenlijk ontwikkelen van de relevante verhalen van de Kerncollectie Nederland van Schriftelijke Communicatie om zo kernobjecten te kunnen aanwijzen en deze objecten samen met het verhaal digitaal te ontsluiten zodat het grote publiek kennis kan nemen van het Verhaal van Nederland en de objecten afkomstige van verschillende Nederlandse musea die hetzelfde thema behandelen. Het doel daarbij is om het gesprek en de discussie over collectiewaardering, selectie en collectierationalisering aan te jagen.

Doelstellingen website

- Op een visueel aantrekkelijke en gebruiksvriendelijke wijze het brede Nederlandse publiek het digitale verhaal aanbieden.
- Het gezamenlijk creëren van het verhaal van de kerncollectie met groeimogelijkheden naar andere thema's. Onder gezamenlijk verstaan wij zowel de samenwerking tussen verschillende musea als input vanuit het publiek.
- Het als eenheid zichtbaar maken van alle, voor Nederland, relevante collectiestukken op het gebied van schriftelijke communicatie binnen de meewerkende instellingen.
- Een koppeling maken tussen de (relevante) objecten en het verhaal.
- Het proces, de keuzes en dilemma's van de casus in praktijk zichtbaar maken.
- Het aan de hand van de casus (van Kerncollectie Schriftelijke Communicatie) aanjagen van discussie over collectierationalisering.

Secundaire doelen

- Verbetering in de samenwerking tussen collectiehoudende instellingen op het gebied van collectiebehoud, collectiemobiliteit en verdeling van collectieverantwoordelijkheden.

Wat verwachten we als uitkomst van het project?

Wij willen een gelaagd digitaal platform ontwikkelen waarop publieksvriendelijk en aansprekend thematische verhalen gekoppeld aan objecten aangaande de Collectie Nederland van Schriftelijke Communicatie digitaal worden ontsloten en een daaruit voortvloeiende verbeterde samenwerking tussen collectiehoudende instellingen.

3. ANALYSE PROBLEMEN

In dit hoofdstuk wordt dieper ingegaan op de problemen die spelen in de museale sector in Nederland en de oplossingen die het project van Platform Collectie Nederland (PCN) wil gaan uitvoeren.

Tijdens het ontwikkelen projectplannen voor het pilotproject binnen de muren van Ontferfd Goed kwamen de volgende vraagstukken en problemen naar voren, te weten:

- Naar schatting ligt zo'n 90% van de collecties in Nederland in depot, buiten bereik van publiek¹²⁸.
- Publiek heeft geen duidelijk eenduidig overzicht van de collecties die voor Nederland van nationaal belang zijn.
- Publiek heeft geen beeld van wat er in de depots staat, en wat daar de waarde van is.
- Er zijn veel musea met soortgelijke collecties.¹²⁹
- Museumdepots zijn overvol; musea kampen met ruimteproblemen.¹³⁰
- Er zijn nog veel onduidelijkheden en dilemma's als het gaat om ontzamelen, zoals bleek bij de verkoop van de *Dumas* door Museum GoudA, Het Wereldmuseum te Rotterdam, de collectie typmachines van W.F.Hermans van het voormalige Scription en de boekencollectie van de bibliotheek van het Koninklijk Instituut voor de Tropen te Amsterdam die nu naar Alexandrië (Egypte) wordt overgebracht.
- Collecties van Nationaal belang worden niet goed beschermd en kunnen in de huidige situatie op straat komen te staan, zoals bleek bij de Scription Collectie.
- Er liggen nog kansen op het gebied van collectiemobiliteit.

In de museumbrief "Samen werken, samen sterker" geschreven door minister Bussemaker van het ministerie van OCW (10 juni 2013) aan de Tweede Kamer worden de volgende problemen aangekaart die relevantie hebben met het project Platform Collectie Nederland:

- 'De samenwerking tussen musea onderling en tussen musea en overige (erfgoed)instellingen, zowel op inhoudelijk gebied, als wat betreft bedrijfsvoering, komt nog onvoldoende tot stand.
- Grote delen van de collecties liggen in depot en zijn te weinig beschikbaar voor publiek.
- Bij 59% van de Nederlanders is de belangstelling voor ons erfgoed niet of nauwelijks gewekt; zij bezoeken zelden of nooit een museum.
- De mogelijkheden van digitale ontwikkelingen worden nog onvoldoende benut.
- De publieke middelen die beschikbaar zijn voor onze musea staan onder druk, terwijl door de economische crisis minder sponsorgelden vrijkomen. De toenemende concurrentie op de vrijetijdsmarkt maakt dat de musea het komende decennium alle zeilen moeten bijzetten om niet aan betekenis in te boeten.
- De collectie wordt onvoldoende beschermd, zoals blijkt uit de recente discussies over het

¹²⁸ "De adoptiebalie voor Nederlands Erfgoed", radio EenVandaag, uitgezonden 11 maart 2014, http://www.eenvandaag.nl/binnenland/49771/de_adoptiebalie_voor_nederlands_erfgoed

¹²⁹ ICCROM, *ICCROM-UNESCO International Storage Survey 2011*, http://www.iccrom.org/ifrcdn/eng/news_en/2011_en/various_en/10_21StorageSurveyResults_en.pdf, geraadpleegd 11 mei 2014

Wereldmuseum en het museum Gouda.¹³¹

Het zekerheid is te zeggen dat minstens 80% van de problemen aangekaart in de museumbrief “Samen werken, samen sterker” zijn onderdeel van de doelstellingen van Platform Collectie Nederland. Omdat het project PCN inspeelt op zowel samenwerking tussen culturele instellingen, het digitaal publieksvriendelijk toegankelijk maken van nationaal erfgoed en het verhogen van de collectiemobiliteit vanuit de samenwerking die al loopt, sluit het enorm goed aan op de problemen en kansen die Bussemaker noemt.

In de museumbrief wordt door minister Bussemaker (Cultuur) het voorstel gedaan om tot en met 2016 als maatregel een budget van 2 miljoen euro per jaar vrij te maken *“om samenwerking van musea te stimuleren op gebied van educatie, zichtbaarheid van collectie, publieksbereik, wetenschap en het gebruik van digitale mogelijkheden.”*¹³² Daarnaast wordt als maatregel genoemd om te werken aan een Erfgoedwet waarin *“de bescherming van collecties van nationaal belang wordt geregeld.”*¹³³ Aan deze wet wordt momenteel gewerkt en is dan ook nog niet vrijgegeven. De verdeling van de 8 miljoen die wordt vrijgemaakt voor samenwerkingsprojecten gaat via het Mondriaan Fonds die vervolgens dan ook de regeling “Samenwerking Musea” heeft ontwikkeld.¹³⁴

ZICHTBAARHEID COLLECTIES

In de museumbrief stelt minister Bussemaker dat collecties nog onvoldoende beschikbaar zijn voor het publiek en dat daar nog veel kansen liggen.¹³⁵ Dit is iets dat het projectbureau ook erkent. Tijdens onderzoek van het projectbureau is geconstateerd dat veel projecten als een database zijn opgebouwd en daardoor niet altijd publieksvriendelijk/ toegankelijk zijn. Daarnaast zijn veel projecten (zoals Geheugen van Nederland, Innl.nl) niet actief meer onderhouden voor een projectteam, vaak vanwege financiële redenen. Minister Bussemaker heeft aan dat de zichtbaarheid van de collecties op twee manieren moeten worden gestimuleerd ofwel door collecties digitaal toegankelijk te maken of door de collectiemobiliteit te verhogen. Voor de nieuwe financieringsronde in 2017 zal dit dan ook als prestatie-eis gelden.

SAMENWERKING

‘Musea leveren een grote bijdrage aan de ontwikkeling van kennis, historisch besef en identiteit. Ze trekken veel bezoekers en toeristen en ook internationaal tellen onze collectie en musea mee. Toch komt meer dan de helft van de Nederlanders bijna nooit in een museum. Dat is jammer. Door meer en anders samen te werken en het onderling uitlenen van collecties kunnen musea ondernemender worden en nieuw publiek voor hun collecties interesseren. Maar met wie ze samenwerken ga ik niet bepalen: dat moet van de musea zelf komen.’ - Minister Bussemaker

BESCHERMING ERFGOED VAN NATIONAAL BELANG

¹³¹ Ibidem, P.1

¹³² Ibidem.

¹³³ Ibidem.

¹³⁴ ‘Extra geld voor musea die samenwerken’, [www.rijksoverheid.nl](http://www.rijksoverheid.nl/nieuws/2013/11/28/extra-geld-voor-musea-die-samenwerken.html), 28-11-2013, <<http://www.rijksoverheid.nl/nieuws/2013/11/28/extra-geld-voor-musea-die-samenwerken.html>>, geraadpleegd 4 maart 2014

¹³⁵ ‘Samenwerking tussen musea beloond’, [www.rijksoverheid.nl](http://www.rijksoverheid.nl/nieuws/2013/06/10/samenwerking-tussen-musea-beloond.html), 10-06-2013, <<http://www.rijksoverheid.nl/nieuws/2013/06/10/samenwerking-tussen-musea-beloond.html>>, geraadpleegd 4 maart 2014

De bescherming van de voor Nederland belangrijke erfgoedcollecties wordt momenteel geregeld door een registratie op de Wbc-lijst of door opname in de Rijkscollectie.

Het feit dat de Wbc-lijst niet meer wordt uitgebreid¹³⁶ samen met het feit dat het Rijk belangrijke collecties kan overnemen, maar dit niet vanzelfsprekend zal gaan doen bij het wegvallen van een oorspronkelijke eigenaar, geeft aan dat het bieden van bescherming aan collecties een moeilijk punt is. Een duurzame bescherming voor een collectie is misschien ook niet eens echt mogelijk, de beschermingsstatus van een object hangt immers samen met de steeds weer veranderlijke culturele waardering ervan. De waarde van een object is moeilijk vast te leggen, waarde is een subjectief begrip dat net zo veranderlijk is als de samenleving die de waarde toekent. Het vraagt om een beleid dat collecties van nationaal belang dus niet alleen beschermt, maar ook die waarde toekenning aan de objecten herijkt met actuele gedachten en discussies.

De bescherming van het nationaal erfgoed middels een echt allesomvattende leidraad is dan ook nog geen realiteit en kan wellicht ook niet worden geboden. De definitie van (nationaal) erfgoed is dynamisch door de steeds weer veranderende toegekende waarde die erfgoed kan hebben in een almaar veranderlijke samenleving. Het maakt de discussie over wat het erfgoed is en hoe we daar mee om moeten gaan belangrijk. De discussie is in feite onderdeel geworden van het erfgoed zelf. Het verder stimuleren en aanjagen van de discussie gedurende het project kan door middel van het voorleggen van concrete vraagstukken, vernieuwingen aan te kaarten en door radicale ideeën voor te leggen. Dit kan naar voren komen in zowel de online discussies als op de te organiseren discussieavonden met bestaande en aankomende museumprofessionals.

4. Doelgroepen

De doelgroep van het platform is tweeledig:

1. Het Nederlandse publiek

De eerste doelgroep voor de website zijn bovenbouw scholieren (HAVO 5/ VWO 5 en 6) en studenten aan erfgoed gerelateerde opleidingen als de Masters opleiding van de UvA en de Reinwardt Academie te Amsterdam (HBO/WO).

"Erfgoedcollecties zijn belangrijke bronnen voor scholieren en enthousiasten. Veel studenten zullen hun research online beginnen. Online zichtbaarheid van de collecties van musea kan hierop inspelen door ervoor zorgen dat meer mensen er gebruik van kunnen maken, zoals scholieren, leraren, studenten, onderzoekers en enthousiastelingen"¹³⁷

In hoofdstuk 8 wordt ingegaan op relevante educatieprojecten.

2. Bestaande en aankomende Museum professionals

Een concrete doelgroep die is geformuleerd voor het aangaan van discussies is als volgt: museumprofessionals, stakeholders van deelnemende instellingen en aankomende museumprofessionals. De Museumprofessionals zijn alle professionals die zich bezig houden met de

¹³⁶ Y. van der Linden, projectleider Herplaatsingsdatabase bij de RCE geïnterviewd door C. Hartong op 4 april 2014 in het Ateliergebouw in Amsterdam.

¹³⁷ **Sheila A. Brennan**, Associate Director of the Public Projects division at the Roy Rosenzweig Center for History and New Media (CHNM) and Research Assistant Professor in the Department of History and Art History at George Mason University.

thematiek die zich afspeelt in en rond musea. De stakeholders van de deelnemende instellingen zullen bestaan uit het leden van de raden van toezicht, directieleden, werknemers, vrijwilligers en de vrienden van de instellingen. De aankomende museumprofessionals zijn studenten van Cultureel Erfgoed (Reinwardt Academie), Erfgoedstudies (UvA) en andere relevante opleidingen.

Het kernprojectteam bestaat uit:

- Onderwijsmuseum
- Bijzondere Collecties UvA
- Liemersmuseum (de deelcollectie van de inktfabriek De Gimborn)
- Museum voor Communicatie
- Stichting Ontferd Goed (collectie voormalig Museum Scription)

5. De website CN//SC

De bezoekers van de website zullen bestaan uit drie soorten publiek:

- Het publiek dat daar komt voor de online presentatie van VN/SC en KN/SC
- Het publiek dat daar komt voor het discussieaspect (weblog)
- De contentbeheerders

Voor de eerste en tweede doelgroep moet een overzichtelijke, logische, intuïtieve en daarmee publieksvriendelijke en bovenal visueel aantrekkelijke publieksinterface worden ontwikkeld.

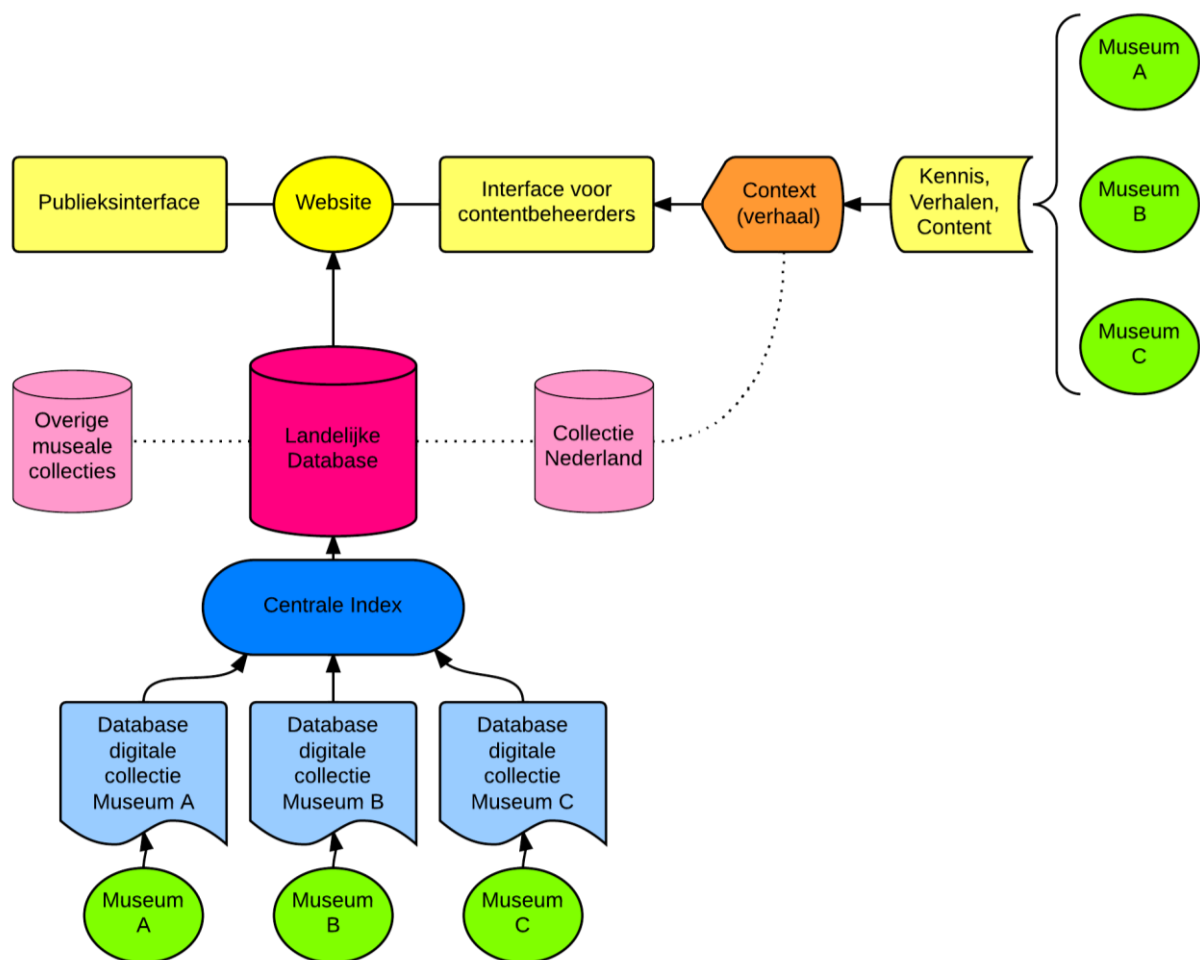
De derde doelgroep zijn de content beheerders, dat wil zeggen de musea en andere collectiehoudende instellingen. Voor de deelnemende musea, bevat de website een database (of meerdere bij elkaar) als basis, maar daaroverheen zit een laag die zorgt voor de nodige gebruikersvriendelijkheid. Deze laag biedt nog wel de functies die men kan verwachten als bij een database (zoekfuncties, tagging, collectie, standplaats, etc., ...) maar het biedt daarnaast ook het algemene verhaal. Zodoende bestaat de eerste laag uit de 'ruwe' data en metadata bestaan (digitale objectgegevens), voortkomend vanuit de databases bij de instellingen. Deze data zou dan waarschijnlijk moeten worden doorverwezen naar een centrale index waar indien nodig conversie plaatsvindt naar de nodige standaarden. Deze centrale index moet er ook voor zorgen dat de data (en metadata) bijeen wordt gebracht, kan worden opgevraagd en gebruikt door alle instellingen en gebruikers. Zo ontstaat een gezamenlijke (landelijke) objectendatabase.

Door tegelijkertijd vanuit een interface voor content beheerders (musea) te werken aan de context (de kennis die verwerkt wordt in het verhaal van schriftelijke communicatie) ontstaat een landelijke presentatie van de Collectie Nederland (voorlopig nog gericht op Schriftelijke Communicatie) waarbij het verhaal voorop staat. De Collectie Nederland is dan een representatie van de objecten die, door het verhaal, een status verdienen als "Collectiestuk Nederland".

De informatiearchitectuur van de website bestaat uit twee hoofdlagen, voor de twee doelgroepen van het CN//SC. De exacte opbouw van de website zal nog naar aanleiding van nader onderzoek worden ontwikkeld. De website wordt ontwikkeld door Delving een bedrijf dat open source websites bouwt voor de cultureel erfgoedsector of door Inventing Europe.

Schematisch opbouw website

In de onderstaande figuur is de schematische architectuur van de website te zien.

Functionaliteiten // User Stories

Voor het gebruik van de website bestaan er voor elke doelgroep eigen doelstellingen wat betreft functionaliteit en gebruikersvriendelijkheid. Hieronder een overzicht van de deze functionaliteiten beschreven als punten uit user stories voor elke doelgroep en de algemene overkoepelende doelstellingen.

Overkoepelende technische doelstellingen

- Gebruikers moeten de website in een normale browser kunnen openen.
- Data over de objecten (standplaats, jaartal, etc, ...) komen automatisch mee bij toevoegen van objecten op de site.
- De website moet voor zowel het brede publiek als voor musea gemakkelijk te navigeren te zijn.
- De website moet hulp-tools hebben om musea en gebruikers te helpen in het bewerken of navigeren door alle content.
- Aangepaste content wordt automatisch als draft opgeslagen en wordt pas gepubliceerd als gebruikers en/of beheerders op een 'publiceren'-knop drukken. Dit wordt uitgelegd in een pop-up die kan worden geminimaliseerd als dat gewenst is.
- De website moet visueel aantrekkelijk zijn zonder overzicht en duidelijkheid te verliezen.

Gebruikers

- Gebruikers kunnen door de collecties heen bewegen om een sfeerimpressie/algemeen beeld te hebben van een bepaald thema/ tijdvak door middel van een tijdlijn waarin kan worden genavigeerd naar algemene verhalen of specifieke informatie van een object.
- Door een thema te kiezen in de tijdlijn (of zoekfunctie) krijgt de gebruiker een overzichtelijke digitale presentatie (die moet voelen als een digitale tentoonstelling) die kan enthousiasmeren om verder te ontdekken.
- Voor gebruikers voelen de verschillende collecties aan als een totale collectie (collectie Nederland) waarbij wel bij elk object gegevens zijn te zien over de daadwerkelijk standplaats.
- Gebruikers kunnen bij elk object zien waar het zich in Nederland bevindt.
- Gebruikers kunnen bij elk object zien tot welke collectie het behoort en tot welke het ooit heeft behoort.
- Gebruikers kunnen door de collecties heen bewegen voor een algemeen verhaal per thema.
- Gebruikers kunnen door de collecties heen bewegen voor een specifiek verhaal bij een specifiek object.
- Gebruikers kunnen persoonlijke verhalen achterlaten bij objecten of thema's.
- Gebruikers die zich willen aanmelden als 'deskundige/experts' over een bepaald onderwerp, en die gegeven informatie kunnen verrijken of verbeteren, kunnen in contact komen met de desbetreffende instelling.
- Gebruikers kunnen verhalen/objecten/thema's/kaders delen/like-en via sociale media (Facebook, Pinterest, Twitter, Google+, ...).
- Gebruikers kunnen, indien gewenst, zoeken in een totale database van alle geregistreerde objecten zoals bij elke database.

Contentbeheerders

- Musea kunnen inloggen op de website om gebruik te maken van de functies voor musea als content beheerders.
- Musea kunnen van meewerkende collega-musea zien welke objecten het in huis heeft in een gezamenlijke database.
- De bestaande objectendatabase van een museum wordt automatisch (real-time) bijgewerkt met de landelijke database, bijvoorbeeld als gegevens van objecten veranderen (zoals de standplaats).
- Musea hoeven dus niet twee databases bij te werken bij veranderingen.
- Musea kunnen gedigitaliseerde objecten toevoegen vanuit bestaande interne systemen zoals Adlib, DiMCoN of Europeana.
- Musea zien in de landelijke database bij hun eigen objecten of deze uniek zijn binnen de Collectie Nederland, of dat er meerdere exemplaren zijn.
- Een object dat wordt weergegeven op de website of database heeft een counter om te laten zien hoe uniek het object is in de Collectie Nederland (hoeveel exemplaren, linken naar andere exemplaren).
- Musea kunnen hun objecten hangen aan een al verhaal dat al is geschreven op de website.
- Musea kunnen een al beschreven verhaal uitbreiden met eigen kennis en objecten.
- Hetzelfde geldt voor het toevoegen van Media zoals filmpjes (embedded via YouTube/ directe upload), publicaties, etc.
- Musea kunnen een nieuw verhaal toevoegen en daaraan objecten toevoegen.
- Hetzelfde geldt voor het toevoegen van Media zoals filmpjes (embedded via YouTube/ directe upload), publicaties, etc.

- Verhalen kunnen ook voorkomen van andere websites (zoals Wikipedia).
- Musea kunnen een geheel nieuw thema toevoegen en daaraan objecten toevoegen.
- Musea kunnen (net als gebruikers) inzien waar de objecten zich bevinden.
- Musea kunnen (net als gebruikers), indien bekend, inzien tot welke collectie een object behoort en tot welke collecties het ooit heeft behoord.
- Musea kunnen gemakkelijk een account aanmaken waarin diverse werknemers vanaf verschillende computers tegelijkertijd content kunnen toevoegen en bewerken.
- Musea kunnen tegelijkertijd wijzigingen maken in een (bestaand) verhaal.
- Musea kunnen gemakkelijk nieuwe verhalen, thema's en objecten toevoegen.
- Musea kunnen gemakkelijk bestaande content bewerken.
- Musea kunnen inzien door wie de verhalen tot stand zijn gekomen (inloggegevens van de instelling/schrijver staan voor musea aangegeven bij de geschreven tekst).
- Naast musea kan ook een privéverzamelaar of particuliere collectie gebruik maken van dezelfde functionaliteiten als dat de musea kunnen. Voorwaarde is dat ze bereid zijn metadata vrij te geven (met bescherming van persoonsgegevens voor publiek indien gewenst).

Bijzonderheden en/of toekomstwensen

- Gebruikers kunnen een sfeerimpressie/ algemeen beeld krijgen van een bepaald thema (concept), tijdvak, plaats of persoon door middel van tijdlijn waarin kan worden genavigeerd naar algemene verhalen of specifieke informatie van een object
 - Door een thema te kiezen in de tijdlijn (of zoekfunctie) krijgt de gebruiker een overzichtelijke digitale presentatie (die moet voelen als een digitale tentoonstelling) die kan enthousiasmeren om verder te ontdekken.
- Gebruikers zien een kaart (van de wereld) met de standplaatsen van de daadwerkelijke objecten.

Technische zaken

Op technische gebied is de samenwerking gezocht met Delving, een webbureau gericht op open source solutions opgericht door drie leden van het Europeana team en gespecialiseerd in cultureel erfgoed weboplossingen.

De volgende zaken zijn met hen afgesproken:

- Delving biedt de hosting van het platform.
- Delving biedt advies bij toekomstige innovaties.
- Delving beheert back-ups (server), onderhoudt deze en controleert deze op corruptie.
- Delving biedt ondersteuning bij technische problemen aan de website.
- Delving draagt zorg voor het (tijdig) toepassen van beveiligingsupdates op de servers en de upgrades naar nieuwe systeemsoftware.

Content op het CN//SC platform

De basis van de content voor de site komt voort uit het verhaal van schriftelijke communicatie. Het is een groeiend verhaal waar diverse instellingen en personen een deel van kunnen vertellen. Er wordt gewerkt vanuit het 'hoofdstukken' die Ontferd Goed op kan leveren met deskundigen en bijbehorende collectie. De insteek bij het genereren van de content is om uit te gaan vanuit het verhaal: wat is er voor Nederland(se publiek) relevant om noemen binnen het thema, welke objecten kunnen dat verhaal ondersteunen en waar bevinden deze objecten zich?

De volgende (deel)collecties kunnen een startpunt vormen van waaruit de KN//SC platform zich in samenwerking en overleg met de deelnemende musea verder kan ontwikkelen. We gaan thematisch

te werk en nemen we de grote lijnen in de geschiedenis als leidraad. De onderstaande thema's zijn toegespitst op Nederland en gelden puur als concept.

- Ontwikkeling en belang van het schrift.
- Ontwikkeling en belang van het boek.
- Ontwikkeling en belang van de typemachine.
- Ontwikkeling en belang van de computer.
- Ontwikkeling en belang van de tachotype.
- Ontwikkeling en belang van de post en PTT.

Voor het verhaal wordt al gewerkt aan 'hoofdstukken' over de typemachines en over de vulpenen in Nederland. Deze en de overige verhalen uit de deelcollecties dienen als uitgangspunt voor de opbouw van het verhaal van schriftelijke communicatie. Van daaruit zal het verder groeien in samenwerking met andere musea, zoals het Museum voor Communicatie.

6. Wat levert project de deelnemende musea het op?

De musea participeren in een vernieuwende manier van kennisontsluiting richting het grote publiek gecombineerd met voor alle partijen profijtelijk kennisuitwisseling op collectieniveau.

Samenwerkingsverband

De digitale infrastructuur van het platform wordt opgezet en uitgevoerd door het projectbureau. Dit aspect van het platform is voor de musea geen zorg of mogelijk struikelblok. Door de constructie van gescheiden verantwoordelijkheden hoeven de deelnemende musea zich enkel te focussen op hun kerntaak, het leveren van de kennis en verhalen achter de objecten. Deelnemende musea werken mee aan het schrijven van het verhaal van schriftelijke communicatie. Daarbij werkt elk museum aan de eigen input die zij kan leveren. De input van één museum wordt vervolgens in het grote verhaal geplaatst, zo krijgt het 'hoofdstuk' context. Deze context voegt waarde toe aan het oorspronkelijk verhaal.

Vanuit het projectbureau komt begeleiding en moderatie om de samenwerking impuls te blijven geven. Het projectbureau zal werken als een moderator en katalysator in het netwerk dat tijdens dit project ontstaat, om zo de uitwisseling van kennis, collectie, experts, onderzoekers te stimuleren. In de toekomst zal dit zich ook uiten in het starten van nieuwe projecten op gebieden als educatie.

Objectwaarde

Context

De verhalen, voortkomend uit de gezamenlijke kennis van meewerkende instellingen, en aansluitende objecten worden op één plek digitaal ontsloten. Zo ontstaat een sterke contextuele waarde; elk object en elk object krijgt een meerwaarde naarmate er meerdere verhalen en objecten bijkomen. Het onderlinge verband tussen verhalen en objecten wordt namelijk sterker.

Deelnemende musea kunnen collectiestukken koppelen aan het gehele verhaal, dus ook bij 'hoofdstukken' van andere partijen. Op deze manier worden objecten in context geplaatst van de schriftelijke communicatie, kortom de waarde (*significance*) van een object wordt duidelijker, zowel voor musea als voor het Nederlandse publiek.

Deelnemende musea werken samen met elkaar om het verhaal te voeden. Door samen onderdeel uit te maken van één projectgroep kan er contact met elkaar worden gelegd. Zo kan museum X na het

zien van het verhaal van museum Y wellicht iets toevoegen, dit kan in de vorm van kennis zijn maar het kan ook een collectiestuk zijn dat aansluit.

Status

Omdat deelnemende musea samen gaan werken, wordt het contact tussen de instellingen vergroot. Alle musea in kwestie hebben iets gemeen, namelijk het verhaal van schriftelijke communicatie. Men ziet welke objecten van wie behoren tot de kerncollectie van Nederland. Deze objecten kan door deelnemende musea worden erkend als de Kerncollectie Nederland van Schriftelijke Communicatie (KN//SC).

Publiek

Zowel collectie als het verhaal (de kennis) van de deelnemende musea wordt digitaal toegankelijk voor het Nederlandse publiek.

Collectiemobiliteit

Het streven is om vanuit een opbouwende vriendschap tussen de musea te werken aan meer uitwisseling van collectie. Om meer te denken vanuit “onze kerncollectie” en het publiekelijk beschikbaar maken van deze kerncollectie. Kortom met dit project creëren we een tool om collectiemobiliteit te verbeteren. De musea worden ondernemender en er zal nieuw publiek voor hun collecties interesseren.

Concluderend is dit platform een kans om mogelijk met relatief weinig tijdsinvestering een grote stap te zetten in een vernieuwde wijze van kennisontsluiting richting het grote publiek waarbij waarde wordt toegekend en toegevoegd aan de objecten. Platform is dus tevens een tool voor het benoemen van Collectie Nederland. Daarnaast biedt het platform musea de kans om in het eigen kennisveld de banden aan te halen wat de collectiemobiliteit tussen collecties kan verbeteren.

Publiciteit

Het projectbureau wil in een vroeg stadium door middel van een gerichte tender een samenwerking aangaan met een innovatief vormgevings- en communicatiebureau. De gegeneerde aandacht zal ook een positief effect hebben op de deelnemende musea.

7. presentatieplan

Communicatie

De communicatie van de uiteindelijke website is van het grootste belang voor het welslagen van het project. Zodoende wil het projectbureau in de eerste maand van het project een tender uitschrijven waarin meerdere communicatiebureau de opdracht wordt voorgelegd. Door middel van de tender wordt gekeken welk bureau het beste aansluit bij de inhoud, toon en verdere randvoorwaarden van het project. Gewenst het communicatiebureau ook verantwoordelijk is voor de webdesign vanwege de eenheid en beheersbaarheid van het project, dit omdat beide taken in elkaar zullen overlopen en constant onderhouden zullen moeten worden.

Crossmedialiteit

Content wordt publiekelijk toegankelijk gemaakt via de website van het platform zelf. Maar als nieuwe content op de website is ontsloten, zal dit worden gedeeld met publiek via diverse media. Het gaat dus niet om de content zelf, maar om updates met geïnteresseerd publiek te delen. Zo zal PCN een eigen Twitter- en Facebook-account aanmaken om deze updates bekend te maken. Naast de updates zullen we ook extra content delen. Deze extra content bestaat uit 'speciale of opvallende' feiten die in de verhalen op het platform te zien zijn. Deze 'speciale of opvallende' informatie wordt geselecteerd op basis van het S.P.E.E.D. principe van Chris Wild (retronaut.com) zodat het publiek

"In de [digitale] etalages van Retronaut.com maakt Chris Wild gebruik van virals. Het gaat om speciaal uitgekozen afbeeldingen die passen in het S.P.E.E.D. principe. S.P.E.E.D. is gebaseerd op de gedachte dat een afbeelding online 'speed' heeft: virals worden snel gedeeld via social media (denk maar aan memes die binnen enkele uren over de hele wereld bekend kunnen worden). Maar hoe bepaal je vooral of iets S.P.E.E.D. heeft? Chris Wild legt het als volgt uit:

- **Seen** (wat mensen willen zien en delen zijn foto's. Video's en teksten kosten veel moeite en vragen meer moeite van de kijker. Een foto kan je snel bekijken, letterlijk speed dus!).
- **Positive** (Het beeld moet iets positiefs opbrengen bij de kijker. Het "kinda cool"-effect. Dat zorgt ervoor dat mensen iets willen delen).
- **Easy** (De boodschap moet makkelijk te begrijpen zijn. Ook als je meer te vertellen hebt: je intro moet makkelijk zijn).
- **Emotive** (Het beeld moet een gevoel opbrengen. Het hoeft niet per se zwaar tragisch of grappig te zijn, als er maar een *feeling* in zit).
- **Disruptive** (Heeft te maken met *the map of time*; de boodschap moet iets tegen het algemene beeld in kunnen brengen)."

Bronnen:

Keynote DISH 2013

C. Hartong, "Retronaut", <http://erfgoed20.nl/retronaut-geen-reis-door-de-tijd-maar-met-de-tijd/>

sneller bereid zal zijn om informatie te delen/sharen met eigen netwerk (zie tekstvak).

Kaders tender communicatie

De kaders voor de tender communicatie zullen nader bepaald worden. Het bureau dat de opdracht gaat uitvoeren moet qua inhoud, toon, visie en verdere randvoorwaarden aansluiten op het project. Zo staat vast dat het communicatie innovatief moet zijn, digitaal gericht, publieksvriendelijk en open source. Waarbij de communicatie en design zowel wordt gericht moet zijn op de *digital natives* als mensen die minder ervaring hebben met digitale middelen.

Gedeelde communicatie

Communicatie ten behoeve van het platform en haar content wordt uitgevoerd door een communicatiebureau. Daarmee brengt het communicatiebureau het verhaal en het platform onder

de aandacht, maar ook voor de aanverwante instelling(en) zelf. Tevens stimuleert het projectbureau dat instellingen via eigen communicatieactiviteiten updates over relevante verhalen of hoofdstukken verspreiden. Daarmee brengen de instellingen het platform weer onder de aandacht.

8. EDUCATIE

Een wens van het pilotproject dat Ontferfd Goed initieert is om educatieprojecten op te starten met de verhalen die in het project 'Platform Collectie Nederland' ontstaan. Tijdens het schrijven van de verhalen wordt kennis van culturele instellingen digitaal ontsloten. Daarmee is het toegankelijk voor het brede Nederlandse publiek.

We zijn ons bewust van het feit dat het 'Nederlandse publiek' een brede doelgroep is, maar op het gebied van Collectie Nederland, streven we ernaar zo weinig mensen buiten te sluiten. Niettemin begrijpen wij dat niet het gehele publiek in contact zal komen met de verhalen van Collectie Nederland, we willen dan ook de verhalen naar de mensen toebrengen. Vanuit deze gedachte gaan wij educatieprojecten opzetten voor specifieke doelgroepen, zonder dat het algemene verhaal minder toegankelijk wordt.

Hiervoor willen we een samenwerking aangaan met instellingen binnen het onderwijs en een speler zijn in het veld van erfgoededucatie. Door daarbij samen te werken met studenten van relevante opleidingen maken we educatieprojecten voor het onderwijs, meewerkende musea en/of de website.

- Educatieprojecten Voortgezet onderwijs
 - De uitdrukkelijke intentie van CN//SC is om educatieprojecten te ontwikkelen naar aanleiding van de content op de site. Hierbij is samenwerking met Inventing Europe een logische stap, gezien de gesprekken die CN//SC inmiddels heeft gehad met deze organisatie.
- Educatieprojecten HBO
 - Bij doorgang van het project start van september 2014 een keuzevak aan de Reinwardt Academie. Dit keuzevak wordt gegeven door Dieuwertje Wijsmuller en Gábor Kozijn. 20 studenten gaan binnen het keuzevak verschillende onderdelen van het CN//SC uitwerken en bij de deelnemende musea aan de slag.
 - Opzetten educatieprojecten met studenten Minor Reinwardt *Publiek & Nieuwe Media*. Studenten krijgen de kans om een (echt) educatieproject op te zetten bij een instelling.
 - Naast deze gerichte educatieproject is ook de intentie om een educatieproject te starten in lijn met het educatieproject VO zoals hierboven vermeldt.
- Filmproject/ Documentaires
 - Met studenten van filmacademies kan er een project worden opgezet waarbij kleine documentaires worden gemaakt over bepaalde onderdelen van het verhaal. Hierdoor wordt het aanbod platform op het platform meer divers en kan publiek, naast tekst, ook informatie krijgen op een andere manier. Een win-win situatie kan zijn door samen te werken met studenten van filmacademies, zo krijgen zij de kans om hun skills te verbeteren op het gebied van documentaires, wordt gewerkt aan hun portfolio en krijgen studenten een kans om al vroeg in hun carrière gepubliceerd te worden.
- (Metadata)games

- Educatieprojecten kunnen ook in de vorm van een game worden ontwikkeld door studenten van opleidingen zoals Technische Informatie en/of Game Design.

9. Projectorganisatie

Initiatiefnemer

Stichting Ontferft Goed

Projectbureau CN//SC

Opdrachtgever - Dieuwertje Wijsmuller
 Projectleider - Gábor Kozijn
 Projectmedewerker - Charlotte Hartong

Deelnemende musea/collectiehoudende instellingen

- Bijzondere Collecties UvA
- Museum voor Communicatie
- Onderwijsmuseum
- Liemersmuseum
- Stichting Ontferfd Goed

Wat brengen we zelf in?

- Projectleiding
- Budgetbeheer
- Inhoudelijke kennis aangaande deelcollecties van schriftelijke communicatie
- Deel van de objecten voor CN//SC

Welk samenwerkingspartners?

- Delving
- Inventing Europe
- DiMCoN (RCE)
- RCE
- Collectiehoudende instellingen voor kennis en objecten
- Inhoudelijk specialisten en schrijvers
- Webbouwers
- Vormgevers
- Communicatie bureau

Wat hebben we nodig?

- ICT/webdesign-kennis
- Inhoudelijke kennis op andere deelgebieden
- Deel van de objecten bij andere instellingen
- Een tender uitzetten voor de vormgeving van de website en de communicatie van het project, bij voorkeur één partij.
- Samen werken aan het verhaal van schriftelijke communicatie, met de instellingen en andere specialisten.

Aanmeldingsprocedure

Wanneer het project staat is dit de mogelijke schematische aanmeldingsprocedure

1. Aanmelden bij de projectbureau

2. Het projectbureau checkt of het thema al bestaat of dat het samen kan gaan met een ander museum.
3. Het museum checkt of de gewenste digitale standaarden overeenkomen.
4. Inloggegevens en 'interactieve' handleiding worden verstrekt.
5. Bronvermelding.
6. Moderator vanuit het projectbureau controleert de input.
7. Publiceren.

Binnen het bovenstaande proces is het projectbureau de vraagbaak/troubleshooter.

Projectpartners - inhoudelijke input (meedenken thema's en aanleveren verhalen) en vrijgeven metadata.

Hoe waarborgen wij dat dit een duurzaam project is?

De opstart van de Pilot wordt (maximaal) 40% gesubsidieerd door het Mondriaanfonds. Verder kunnen we inkomsten genereren uit:

- Andere subsidies en fondsen
- Advertenties op de website
- Inkomsten verscheeld per aantal pageviews/ doelgroep/ adverterende partij
- Educatieprojecten

10. Begroting | September 2014 T/M september 2015

Projectbureau personeelskosten	Aantal uren	kosten/uur	Totaal	
Opdrachtgever	200	€100,00	€20.000,00	10 mnd-20uur/maand
Projectleider	800	€100,00	€80.000,00	10 mnd-20uur/week
Projectmedewerker	800	€60,00	€48.000,00	10 mnd-20uur/week
Totaal projectbureau			€148.000,00	

Deelnemende musea	Aantal uren	kosten/uur	Totaal	
Per instelling				
Bijeenkomsten bijwonen	8	€100,00	€800,00	
Bepalen thema's	12	€100,00	€1.200,00	
Schrijven verhalen	32	€100,00	€3.200,00	
Zoeken objecten (digitaal)	4	€100,00	€400,00	
Kosten deelnemende musea			€5.600,00	
4 musea doen mee			€22.400,00	

Out of Pocket kosten	Aantal uren	kosten/uur	Totaal	
Opbouw en onderhoud website			€54.000,00	

Serverkosten			€ 9.600,00	
Support contract			€ 10.000,00	
Vormgeving / Communicatie			€15.000,00	
Reiskosten			€6.000,00	
Kantoorkosten			€3.000,00	
Accountantskosten			€ 2.000,00	
Reserve			€ 8.900,00	
Totale Out of Pocket kosten			€108.500,00	

Totale kosten project			€278.900,00	
------------------------------	--	--	--------------------	--

Dekkingsplan	Aantal	kosten/uur	Totaal	
Eigen investering projectbureau	30% van personele kosten		€44.400,00	
Eigen investering musea personeel	30% van personele kosten		€6.720,00	
Inleg Musea (500 euro per instelling)	4	€500,00	€2.000,00	
Eigen bijdrage			€53.120,00	
Subsidies nodig			€225.780,00	

Dekkingsplan

Bij drie subsidieverstrekters wordt subsidie aangevraagd om de begroting voor het eerste jaar te dekken.

Te weten:

- Mondriaan Fonds € 90.000
- Prins Bernhard Cultuurfonds € 67.890
- Triodos Fonds € 67.890

Duurzaamheid van het project

Een project is pas werkelijk duurzaam als het zonder substantiële subsidies kan bestaan, dit is de vaste overtuiging van Platform Collectie Nederland. Zodoende is het ons doel om na het eerste opstartjaar te gaan zoeken naar een verdienmodel waardoor wij in jaar twee en drie zowel door eigen inkomsten als subsidies het project kunnen laten groeien en bloeien. Vanaf jaar vier hopen wij grotendeels op eigen kracht het project voort te kunnen zetten.

Vanaf jaar twee verwachten wij dat qua personele bezetting zowel de projectleider als projectmedewerker 8 uur per week voldoet. Dit zou ongeveer 40.000 euro per jaar inhouden. Voor vernieuwing van de website en overige kosten kan bij benadering 20.000 euro worden gereserveerd.

Deze intentie is dat deze kosten gedekt zullen worden door subsidies en mogelijk abonnementsgelden te vragen van de deelnemende musea. De bijdrage van de musea is afhankelijk van de omvang van het museum en het type deelname.

II. Concept Projectplanning

Projectplanning januari 2014 - januari 2016

Januari - april 2014	Verkennde gesprekken met museale projectpartners.
Januari - april 2014	Schrijven eerste versies projectplan
Januari - juni 2014	Scriptieonderzoek Charlotte Hartong naar Platform Collectie Nederland
Juni 2014	Herdefiniëring projectplan tot definitieve versie
April - Juni 2014	Indienen subsidieaanvragen
September - Augustus 2014	Toekenning subsidieverstrekkers.
1 januari 2015	Startdatum project
Januari 2015	Tender vormgeving en communicatie.
Januari 2015 - april 2015	Vormgeving van de website en communicatie uitwerken.
Januari > 2015	Uitwerken technische kant website door Delving.
Januari 2015 >	Zoeken naar de objecten en schrijven van de verhalen
Mei 2015 >	Ontwikkelen educatieprogramma.
Februari 2015	Eerste verhalen uploaden en vormgeving afronden. Website testen.
1 juni 2015	Lancering van de website.
December 2014 - september 2015	Bekendheid genereren voor de website. Samenwerking zoeken met nog niet deelnemende musea. Eventuele verbeteringen aan de technische kant van de website.
April 2016	Werven subsidie voor uitbreiding Platform Collectie Nederland.
Eind 2015 / begin 2016	Onderzoek doen bij de twee doelgroepen of website naar wens functioneert.

Tijdens de lancering van de website is deze technisch en functioneel voltooid. Inhoudelijk zijn een aantal 'hoofdstukken' binnen het thema Schriftelijke Communicatie volledig uitgewerkt en geïntegreerd in de website. Zodoende is de site voor het publiek vanaf de lancering volledig operationeel en een bron van informatie op het gebied van Schriftelijke Communicatie. Inhoudelijk zal de site een work-in-progress blijven door de voortdurende zoektocht naar nieuwe onderwerpen.

Projectplanning vanaf januari 2016

De periode tussen januari 2015 en januari 2016 is de pilotfase. Zoals in het volgende hoofdstuk uitgebreider wordt uiteengezet is het onze ambitie om het project voor onbepaalde tijd voor te zetten na januari 2016 en uit te bouwen tot hét digitale platform waar musea, de Collectie Nederland en het publiek samenkomen.

12. Toekomstambities

Voor de toekomst is de wens om dit project landelijk te trekken en te zorgen dat er een verhaal van Nederland ontstaat waarin alle relevante collectiestukken voor dat verhaal digitaal in context worden ontsloten met referenties naar de standplaats, objectgegevens, etc. Zo ontstaat er voor het brede publiek een waardevol verhaal over Nederland van allerlei instellingen. Hierbij willen wij op termijn nog vele andere thema's aan het platform toevoegen. Tegelijkertijd ontstaat er voor musea een tool om hun collecties te kunnen herwaarderen. In het proces van 'het verhaal van Nederland' worden namelijk de relevante collecties naar boven gehaald. Door relevante collecties naar boven te halen, zal voor een instelling duidelijk worden welke (voor Nederland) belangrijke collectiestuk(ken) zij beheerd. Het herwaarderen van de collectie binnen het verhaal van Nederland levert naarmate het verhaal groeit een digitaal Museum over Nederland en geeft daarbij zicht op de relevante collecties die worden beheerd door de instellingen.

Vanaf februari wordt, door Charlotte Hartong, als afstudeeronderzoek van de Reinwardt Academie onderzoek gedaan naar de groeimogelijkheid van de website voor het verhaal van Collectie Nederland van Schriftelijke Communicatie tot een website voor het verhaal van het geheel of in ieder geval grotere delen van de Collectie Nederland.

Samenwerking

Omdat de website ook ruimte biedt voor instellingen om naast de collectiestukken ook media (zoals filmpjes) toe te voegen zou een interessant samenwerkingsverband kunnen ontstaan met scholen als de filmacademie. Jonge studenten zouden schoolprojecten kunnen invullen door voor de website aan de slag te gaan met het maken van korte films en/of documentaires over een specifiek thema, kader of object. Hier zou een samenwerking ontstaan tussen de scholen, de studenten en de instellingen.

Tevens zou de website kunnen groeien tot een landelijk platform op het gebied van herwaardering en ontzamelen. Door alles binnen één omgeving samen te voegen, kan het voor musea makkelijker worden om aan de slag te gaan met het herwaarderen van collecties. Binnen de (toekomstige) web omgeving zou dan plaats moeten worden gemaakt voor tools die bij de verschillende fases bestaan:

FASE	INHOUD	BESTAANDE TOOLS
Fase 1	Het aanbieden aan andere musea	Herplaatsingsdatabase
Fase 2	Het aanbieden aan externe partijen, particulieren en het brede publiek	Museumveiling.nl, Webshop Ontferd Goed
Fase 3	Hergebruik	Fenix / Ontferd Goed

13. Conclusie

Het verhaal van schriftelijke communicatie

Platform Collectie Nederland is een ambitieus project, met een realistisch begin. Wij willen in het eerste jaar van ons bestaan een stabiel en innovatief digitaal platform neerzetten waarop het VN/SC thematische te vinden is. Het verhaal is leidend en wordt verrijkt door de objecten van de collecties van de Nederlandse musea rond het thema Schriftelijke Communicatie. Deze basis willen wij in de daaropvolgende jaren mogelijk uitbouwen naar andere thema's die samen het verhaal van de kerncollectie Nederland gaan vertellen. Niet de objecten, maar het Verhaal van Nederland vormt het uitgangspunt.

Samenwerking met en tussen musea is voor ons een essentieel onderdeel van onze missie. De vele prachtige objecten die aanwezig zijn bij verschillende musea kunnen samen een krachtig verhaal vertellen. De nieuwe media bieden een geweldige kans om een verhaal te vertellen waarin deze objecten elkaar versterken. Ons doel is de katalysator te zijn voor samenwerking tussen verschillende partijen om het Nederlandse verhaal van schriftelijk communicatie op te stellen, hier objecten aan te hangen en dit digitaal op een publieksvriendelijke en visueel aantrekkelijke wijze digitaal te ontsluiten.

Door gezamenlijk verhalen (kennis) en collectie op één platform digitaal te ontsluiten wordt door de partners voorbij de grenzen van de 'eigen collectie' gekeken. Gezamenlijk ontstaat een kerncollectie op het gebied van schriftelijke communicatie (en later van meer thema's is de ambitie) in Nederland, waar alle partijen verantwoording voor dragen. Musea werken sterk samen in de uitvoering van het project. Het projectbureau werkt als een moderator en katalysator in het museale netwerk dat tijdens dit project ontstaat, om zo de uitwisseling van kennis, collectie, experts, onderzoekers te stimuleren. Financiering van het project komt voort uit een cofinanciering van diverse fondsen. Op termijn wil het projectbureau zelfvoorzienend worden door middel van een abonnementensysteem.

Educatie vormt een onlosmakelijk onderdeel van het project. Niet alleen zijn onze doelgroepen, bovenbouw scholieren en studenten (naast het bredere geïnteresseerde publiek) ook willen wij actief studenten uit het hogere onderwijs (o.a. van de Reinwardt Academie) inzetten in de totstandkoming van de content. Zodoende ontstaat een actieve kruisbestuiving tussen het hogere onderwijs en de museale instellingen. Nadat het project in de basis staat gaan wij educatieprojecten opzetten om met name scholieren te verbinden aan het Platform. Deze activiteiten hebben een positieve uitstraling op alle deelnemende musea. Passend bij het project wordt mogelijk voor 26 studenten een keuzevak op de Reinwardt Academie gegeven over de vraagstukken rond de thematiek van Collectie Nederland en collectiebeleid, wat als waardevolle input wordt gezien voor de discussievoering.

Omdat het project PCN inspeelt op zowel samenwerking tussen culturele instellingen, het digitaal publieksvriendelijk toegankelijk maken van nationaal erfgoed en het verhogen van de collectiemobiliteit vanuit de samenwerking die al loopt, sluit het perfect aan op de problemen en kansen die er momenteel in het museale veld zijn. Daarbij biedt PCN een tool om transparant kerncollecties in Nederland te benoemen (samen de nieuwe 'Collectie Nederland'). Dit is een tool die

niet begint bij het object of een instelling zelf, maar juist vanuit de samenwerking en één overkoepelend thema begint bij het verhaal. Het gaat in het project van PCN om:

- het verbinden van erfgoedinstellingen.
- het gezamenlijk aansprekend online presenteren en toegankelijk maken van gezamenlijk erfgoed.
- Het verbinden van de verhalen aan de objecten.
- de collectiemobiliteit vanuit de samenwerking te verbeteren.
- Het aanjagen van discussies op gebied van Collectie Nederland en collectiebeleid.

Het is onze visie dat een goed wiel niet twee uitgevonden hoeft te worden. Zodoende willen wij verschillende belangrijke punten samenwerking zoeken met partners die soortgelijke doelen en eenzelfde instelling hebben. Concrete afspraken zijn er met Delving en Inventing Europe, twee organisaties waar wij intensief mee gaan samenwerken. Door gebruik te maken van open source, webservices en licenties van bestaande projecten ontstaat er een stevige en betrouwbare basis voor de backend van het platform.

Bijlage 7. Vragenlijst Interviews RCE

[Introductie PCN]

1. Hoe staat u tegenover het idee van PCN?
 - Positief
 - Negatief
 - Neutraal
2. Wat zijn sterke/ zwakke punten?
3. Denk je dat het project PCN aansluiting kan hebben met DiMCoN?
4. Denk je dat het project PCN een link kan leggen naar Wbc-lijst?
 - Wordt die lijst nog uitgebreid?
 - i. Nee, hoe dan (nieuw) erfgoed beschermen?
5. Denk je dat het project PCN een aansluiting kan hebben met de komende Erfgoedwet?
6. Denk je dat meedoen aan het project PCN een *verplichting* kan worden voor musea? Waarom?
7. Denk je dat PCN bruikbaar kan zijn voor alle Nederlandse erfgoedinstellingen? Waarom?
8. Denk je dat het RCE een partner zou kunnen worden in het project PCN?
9. Er bestaat onduidelijkheid in de sector over het begrip *Collectie Nederland*, wat is uw definitie?

PCN richt zich erop om objecten die behoren bij het Verhaal van Nederland te beschermen zodat deze niet verloren gaan en voor het (Nederlandse) publiek toegankelijk blijven. We vragen in eerste instantie andere (meewerkende) instellingen om objecten die horen bij CN over te nemen als deze verloren dreigen te gaan.

10. Denk je dat het realistisch is om dit van musea te vragen?
11. Wat vindt u dat er met de objecten moet gebeuren als deze niet KUNNEN worden overgenomen door andere musea
 - Dan mag het worden overgenomen door particulieren.
 - Dan moet het worden over genomen aan de staat. (wat als de staat het niet kan?)
 - Anders, namelijk...

Bijlage 8. Vragenlijst Interviews Musea

[Introductie PCN]

1. Hoe staat u tegenover het idee van PCN?
 - Positief
 - Negatief
 - Neutraal
2. U heeft aangegeven mee te doen bij de Pilot, is dat juist?
 - Ja/ Nee, want:
3. Denkt u dat PCN bruikbaar kan zijn voor alle Nederlandse musea en culturele (erfgoed-) instellingen?
 - Ja/ Nee, want:
4. Is er binnen de organisatie tijd vrij te maken voor het project?
5. In hoeverre is uw collectie gedigitaliseerd en bruikbaar voor een platform als PCN? (Adlib/ XML?)
6. Staat u open voor samenwerking met andere musea en culturele instellingen?
 - Ja/ Nee, want:

PCN richt zich erop om de collectiemobiliteit tussen meewerkende instelling te stimuleren.

7. Zou u bereid zijn om de collectiemobiliteit van uw collectie te vergroten door objecten vaker uit te lenen?
 - Ja/ Nee, want:
 - Zo ja, vind u dat alle musea hiervoor open zouden moeten staan?
 - Ja/ Nee, want:

PCN richt zich erop om objecten die behoren bij het Verhaal van Nederland te beschermen zodat deze niet verloren gaan en voor het (Nederlandse) publiek toegankelijk blijven.

8. Zou u bereid zijn om objecten die behoren bij CN van andere partners over te nemen als deze verloren dreigen te gaan? (Wat zou er moeten veranderen om dat wel te doen?)
 - Ja/ Nee, want:
 - Zo ja, vind u dat alle musea hiervoor open zouden moeten staan?
 - Ja/ Nee, want:
9. Wat verwacht u als u (kern)Collectie Nederland zou overnemen van mede-musea? (Geld, Subsidie)
 - a. Geld/ Subsidie
 - b. Anders, namelijk
10. Wat vindt u dat er met de objecten moet gebeuren als deze niet KUNNEN worden overgenomen door andere musea
 - a. Dan mag het worden overgenomen door particulieren.
 - b. Dan moet het worden over genomen aan de staat.
 - c. Anders, namelijk

PCN heeft de ambitie om in de toekomst een speler te worden in het educatieveld op het gebied van erfgoededucatie.

11. Zou u bereid zijn om in samenwerking met PCN en meewerkende instellingen gezamenlijk educatieprojecten op te starten?

a. Ja/ Nee, want:

PCN is momenteel een pilot tussen 4 instellingen waarvoor subsidie wordt aangevraagd.

12. Zou u bereid zijn om bij een doorstart van de Pilot aan te sluiten als partner?

☐ Ja

☐ Nee

a. Zo ja, zou u bereid zijn om penvoerder te worden in de aanvraag?

☐ Ja

☐ Nee

13. In hoeverre spelen de volgende motivatiepunten mee in uw motivatie om mee te doen met het pilotproject PCN?

	1 Geen prioriteit	2	3 Neutraal	4	5 Hoge prioriteit
Om erachter te komen welke objecten uit mijn collectie behoren tot de (kern)Collectie Nederland					
Om nieuw publiek te bereiken					
Om samen te werken met andere musea en erfgoedinstellingen					
Om vanuit een nieuw kader naar de collectie te kijken					
Om het museum meer in de belangstelling te laten staan					
Om het publiek te verrassen					
Om kennis te bundelen met dat van andere instellingen					
Om de mobiliteit van mijn collectie te vergroten (meer in bruikleen aanbieden)					
Om vaker collectie in bruikleen te nemen					
Om te onderzoeken of ik objecten kan afstoten					
Om het publiek inzicht te geven in mijn collectie					
Om gezamenlijk educatieprojecten op te starten					

14. Wat zijn uw verwachtingen van het project?

Bijlage 9. Interview Heleen Buijs, Museum van Communicatie

VRIJDAG 1 APRIL 11.00 – 12.30

AANWEZIG:

Charlotte Hartong (CH)

Heleen Buijs (HB)

Gabor Kozijn (GK)

CONTACT-INFORMATIE:

Heleen Buijs

Directeur Museum van Communicatie

Zeestraat 82 2518 AD Den Haag

HBuijs@muscom.nl

ACHTERGRONDINFORMATIE:

Met de vorige directeur van het Museum van Communicatie, Arnoud van Aalst, heeft Dieuwertje Wijsmuller contact gehad over het project. Gedurende de totstandkoming van het projectplan voor PCN is Heleen Buijs de nieuwe directeur geworden van het museum.

OMSCHRIJVING

Tijdens het gesprek met Heleen Buijs hebben Gabor en ik een mondelinge presentatie van het project PCN gegeven. Daarna hebben we aan de hand van enkele vragen gehad over haar mening over het project en de mogelijkheden voor een samenwerking tussen PCN en het Museum van Communicatie. De vragen zijn enkel gebruikt als richtlijn van het gesprek. Het kan daarom zijn dat niet alle vragen even concreet zijn gesteld als in het vragenformulier (zie Bijlage 6) of dat de volgorde afwijkt.

UITWERKING

GK: Mondelinge introductie over het Platform Collectie Nederland (PCN).

HB: Leuk, ambitieus project, maar wel ruim. Ik twijfel wel of musea niet meer tijd nodig hebben om de verhalen te schrijven.

GB: Klopt, maar laat ik daaraan toevoegen dat wij er ons in de pilot echt op willen richten om niet opnieuw het wiel uit te vinden. Dat speelt niet alleen mee in de backend (open source) maar ook in het verzamelen van content. We gaan er vanuit dat musea al wel bestaande verhalen hebben, uit eerdere tentoonstellingen, onderzoeken of publicaties.

CH: Hoe staat u tegenover het idee van PCN?

HB: Positief

CH: Zou u open staan voor een samenwerking met PCN?

HB: Ja, ik ben er erg voor om collecties van diverse instellingen te mengen. Sowieso is het goed voor het Museum van Communicatie om meer in de bekendheid te komen met goede projecten. Persoonlijk vindt ik het ook goed om samen te spreken van één collectie.

CH: Denkt u dat PCN bruikbaar kan zijn voor alle Nederlandse erfgoedstellingen?

HB: Dat zal afhangen van de output van jullie project. Als PCN genoemd en aangeprezen gaat worden vanuit instanties als de RCE/ OCW, dan zal dat voor andere musea als validatie gelden van een goed project.

Verder zal je erfgoedinstellingen sneller meekrijgen dan kunstmusea. Ik weet namelijk niet hoe kunstmusea gaan reageren als je hun kunst wilt gebruiken om een verhaal te illustreren. Dat kan een punt zijn.

CH: In hoeverre is uw collectie gedigitaliseerd en bruikbaar voor een platform als PCN?

HB: Onze collecties, zoals de postzegels, (19^e eeuwse) brieven, stempels, en kaarten zijn deels gedigitaliseerd. We zijn momenteel bezig met een nieuw collectieplan. Zo hebben we bijvoorbeeld een collectie van brieven uit de 19^e eeuw die nooit bezorgd zijn, deze zijn vroeger bewaard vanwege het feit dat het onbezorgde brieven zijn, maar nu leggen we de focus meer op de inhoud van de brieven, de vraag wordt nu: wat schreven de mensen aan elkaar?

CH: Staat u open voor een samenwerking met andere musea en culturele instellingen:

HB: Ja

CH: Zou u bereid zijn om de collectiemobiliteit van uw collectie te vergroten door objecten vaker uit te lenen?

HB: Ja, dat is geen probleem. Ons museum heeft sowieso al een ruimhartig buikleenbeleid.

CH: Vindt u dat alle musea hiervoor open zouden moeten staan?

HB: In principe wel. Vaak zijn musea gefinancierd door publiek geld. Dan heb je als museum ook de morele verplichting om je collectie zo toegankelijk mogelijk te maken voor publiek.

CH: PCN richt zich erop om objecten die behoren bij het Verhaal van Nederland te beschermen zodat deze niet verloren gaan en voor het (Nederlandse) publiek toegankelijk blijven. We kijken in eerste instantie naar andere (meewerkende) instellingen om objecten die horen bij CN over te nemen als deze verloren dreigen te gaan.

Zou u bereid zijn om objecten die behoren bij CN van andere partners over te nemen als deze verloren dreigen te gaan?

HB: Ja, maar alleen als het past binnen het beleid. Als het zo wordt dat musea de rotzooi van de overheid moeten opruimen: nee.

CH: Welke verwachtingen zou u hebben bij het overnemen van objecten uit CN van mede-musea? Zou je dan geld verwachten dat je erbij krijgt?

HB: Als een museum sluit, is er geen geld meer, dus ik verwacht geen geld. Het hangt er misschien wel vanaf of het gaat om een totale collectie, of alleen een paar objecten. Als de collectie of objecten passen binnen het collectieplan dan ben ik bereid om objecten over te nemen.

CH: Wat vindt u dat er moet gebeuren met de objecten als deze niet kunnen worden overgenomen door andere musea

HB: Als de status van de object is erkend door OCW dat vind ik dat ze naar het depot van de ICN in Rijswijk moeten. Naar particulieren vind ik ook prima, maar de voorwaarde is wel dat objecten beschikbaar blijven voor eventuele exposities, etc. Als de objecten in ieder geval maar in Nederland blijven.

CH: Zou u bereid zijn om in samenwerking met PCN en meewerkende instellingen gezamenlijk educatie projecten op te starten?

HB: Ja, dat past erg in ons eigen beleid. Het loopt parallel aan eigen werkzaamheden. Onze bestaande projecten kunnen tevens gemakkelijk worden overgenomen en online een vertaling krijgen.

CH: Zou u bereid zijn om bij een doorstart van de Pilot aan te sluiten als partner?

HB: Ja, ik vind het een sympathiek project, leuk!

CH: Zou u ook bereid zijn om penvoerder te worden in het doen van aanvragen?

HB: Daar moet ik over nadenken. Ons museum vraagt ook bij het Prins Bernhard Cultuurfonds en het Mondriaanfonds voor subsidies. Ik weet niet of het mogelijk is om meerdere projecten aan te vragen bij deze partijen.

[Toevoeging per e-mail op 8 mei en 22 mei 2014]

CH: In hoeverre spelen de volgende motivatiepunten mee in uw motivatie om mee te doen met het pilotproject PCN?

	1 Geen prioriteit	2	3 Neutraal	4	5 Hoge prioriteit
Om erachter te komen welke objecten uit mijn collectie behoren tot de (kern)Collectie Nederland	x				
Om nieuw publiek te bereiken					x
Om samen te werken met andere musea en erfgoedinstellingen					x
Om vanuit een nieuw kader naar de collectie te kijken					x
Om het museum meer in de belangstelling te laten staan					x
Om het publiek te verrassen					x
Om kennis te bundelen met dat van andere instellingen					x

Om de mobiliteit van mijn collectie te vergroten (meer in bruikleen aanbieden)			x		
Om vaker collectie in bruikleen te nemen	x				
Om te onderzoeken of ik objecten kan afstoten	x				
Om het publiek inzicht te geven in mijn collectie			x		
Om gezamenlijk educatieprojecten op te starten			x		

CH: Wat zijn uw verwachtingen van het project?

HB: Vooral dat er vanuit de musea met een frisse blik naar de eigen collecties wordt gekeken en dat musea veel meer hun collecties beschikbaar stellen voor doelen die niet primair op eigenbelang gericht zijn, maar een breder doel dienen.

GEACCODEERD

22 mei 2014

Bijlage 10. Interview Tijs Ruiten, Nationaal Onderwijsmuseum

DINSDAG 29 APRIL 9.00 – 10.30

AANWEZIG:

Charlotte Hartong (CH)

Tijs van Ruiten (TR)

CONTACT-INFORMATIE:

Tijs van Ruiten

Directeur Nationaal Onderwijsmuseum

Nationaal Onderwijsmuseum

Nieuwe Haven 26 | 3311 AP | Dordrecht

t.vanruiten@onderwijsmuseum.nl

ACHTERGRONDINFORMATIE:

Tijs van Ruiten werkt als directeur voor het Nationaal Onderwijsmuseum. In november 2013 heb ik tijdens mijn stage een oriënterend gesprek gehad met Tijs van Ruiten over het project Platform Collectie Nederland. Vanaf dat moment is het Onderwijsmuseum partner geworden in het projectplan.

OMSCHRIJVING

Tijdens het gesprek heb ik Tijs van Ruiten bij kunnen praten over de nieuwe ontwikkeling rond het project, de nieuwe samenwerkingspartners aangekaart en geïnformeerd over het feit dat de eerste aanvraag voor subsidies is verzonden naar het Prins Bernhard Cultuurfonds. De vragen uit het vragenformulier zijn enkel gebruikt als richtlijn van het gesprek, het kan daarom zijn dat niet alle vragen even concreet zijn gesteld als in het vragenformulier (zie Bijlage 6).

UITWERKING

CH: [Informeren over de laatste ontwikkelingen rond het project Platform Collectie Nederland (PCN).]

TR: Met de nieuwe partner Bijzondere Collecties UvA is een directe link te leggen. Onze collectie komt grotendeels voort uit de collectie van het vroegere Schoolmuseum. Toen het Schoolmuseum ging sluiten zijn de boeken naar de universiteitsbibliotheek van de UvA verhuisd. Alle leermiddelen en aansluitende materialen kwamen bij de Schooladviesdienst in Utrecht terecht. Uiteindelijk toen ons museum in 1981 opende is die collectie in ons bezit gekomen en vormde het hét begin van de collectie van het Onderwijsmuseum.

Een probleem voor ons is dat wij veel materialen en leermiddelen hebben maar niet de bijpassende boekjes en handleidingen, die zitten in de collectie van de UvA. Een groot deel van de collectie bij de UvA is dus ook direct gerelateerd aan onze collectie.

Daarnaast is er buiten de boekencollectie ook nog een andere link met de UvA te maken. De UvA heeft namelijk dé collectie schoolplaten in Nederland. Dat is een collectie die eigenlijk niet direct binnen het profiel van de UvA lijkt te passen en beter in onze collectie zou passen. Nu ben ik niet helemaal op de hoogte van hun collectieprofiel, maar zo lijkt het in ieder geval wel.

CH: Hoe staat u tegenover het idee van PCN?

TR: Positief. Vooral de directe samenwerking met andere musea. Het liefst zou ik dat nog een stuk breder zien, ook meer niet-museale instellingen.

Samenwerking komt moeilijk van de grond als je vanuit een grote groep begint, dus een kleine groep zal beter werken. Dat merkte ik bijvoorbeeld bij een gezamenlijke website voor erfgoed waar we aan meewerken. Daar is het begonnen met een groep van 20 instellingen, maar jarenlang is het slechts gebleven bij het praten over het idee en kwam het project niet van start. Dat gebeurde pas toen we met drie partijen daadwerkelijk zijn begonnen.

CH: U heeft aangegeven mee te doen met de pilot, is dat juist?

TR: Ja, het lijkt me goed om met instellingen onder elkaar beter van elkaar te weten waar we mee bezig zijn en daarbij efficiënt betere afspraken kunnen maken over verzamelbeleid en collectiebeleid. Wat mij betreft is het doel dan ook om de middelen die er zijn zo efficiënt mogelijk in te zetten en dat ertoe laten lijden dat het publiek ervan profiteert. Het publiek zal dan profiteren van betere tentoonstellingen, goede digitale ontsluiting. Uiteindelijk gaat het er om dat de samenleving er beter van wordt. En daarbij kan er ook goed worden gewerkt aan collectiemobiliteit.

CH: Denk u dat het project bruikbaar kan zijn voor alle Nederlandse erfgoedinstellingen?

TR: Dat denk ik wel. Alle erfgoedinstellingen roepen dat ze uniek zijn en een aparte plaats innemen in Collectie Nederland. Dat roepen wij ook, maar het is voor ons makkelijk praten omdat wij het enige onderwijsmuseum zijn. Maar ik denk dat elk museum wel raakvlakken heeft met andere musea, of het nou een historisch-, kunst- of volkenkundig museum is. Elk museum moet wel afspraken kunnen maken met iedereen over verzamelbeleid en afstemming.

Een mooi voorbeeld hiervan is dat wij bijvoorbeeld mij de collectie biologie [in onderwijs] wél benoemen dat veel lessen zijn gegeven aan de hand van dode beesten of opgezette vogels, maar deze niet verzamelen. We kijken dan juist naar andere musea: de natuurhistorische musea. Natuurkundige objecten zoals opgezette vogels uit onze collectie worden momenteel dan ook gewoon afgestoten.

CH: Zou u bereid zijn om tijd of geld vrij te maken voor het project binnen de organisatie?

TR: Het is nu moeilijk om tijd vrij te maken omdat we druk zijn met het nieuwe museum, maar daarna zeker! We zullen ook vrijwilligers inzetten voor het project. Veel van het collectiewerk wordt in ons geval voor vrijwilligers uitgevoerd. Vanuit de organisatie komt vooral de coördinatie en begeleiding.

CH: Gaat dat goed?

TR: Dat gaat perfect. Zij hebben de kennis over de oude materialen, het enige dat de vrijwilligers nodig hebben is de kennis en criteria tot bewaring en handeling. Die verantwoordelijkheid zit bij het museum.

CH: In hoeverre is uw collectie gedigitaliseerd en bruikbaar voor een online presentatie?

TR: We hebben een collectie van zo'n 350.000 voorwerpen, daar zijn er afgelopen vrijdag weer 10.000 bij gekomen door een nieuwe acquisitie van een voormalige secretaris tekenonderwijs. Het is een mooie collectie over de expressievakken in het onderwijs. Levenslang heeft hij alles verzameld over tekenmethodiek en tekeningen en lag bij hem op zolder.

Van onze totale collectie is, denk ik, 15% gedigitaliseerd. We digitaliseren de collectie die benoemd is tot kerncollectie. In een ander depot zijn we heel actief de boekencollectie aan het ontzamen. Hiervoor hebben we een simpele reeks criteria opgesteld: als het object als bij twee andere bibliotheken in Nederland is, dan gaat het bij ons weg. Mijn standpunt is dat als het op minimaal twee andere plekken al bewaard wordt en digitaal ontsloten is, dan is het voor mij zinloos om nog bij andere instellingen op zoek te gaan naar onderdak voor het object. Het gaat bij ons dan gewoon weg. Met richtlijn voor bulkafstoting van de museumvereniging kunnen wij echt niet uit de voeten.

CH: Stuur u open voor samenwerking met andere musea en culturele instellingen?

TR: Ja, zeker omdat het de draagvlak binnen de samenleving voor onze collectie vergroot. Hoe beter het draagvlak in de samenleving, hoe beter het project. Thema's als ontzamen en Collectie Nederland zijn intern leuke discussies, maar het gevaar zit m in de communicatie naar de samenleving. Als je niet naar het publiek communiceert dan schiet je er niets mee op, dan loop je waarschijnlijk alsnog het gevaar dan musea moeten sluiten.

CH: Bent u bereidt om de collectiemobiliteit van uw collectie te vergroten?

TR: Ja absoluut. En ik vind dat elk museum daarvoor meer open zou moeten staan. Er wordt geschermd met 'klimatologische omstandigheden' als reden om geen collectie uit te lenen, zo krijgen kleine musea geen eerlijke kans om te lenen. En andersom: als een klein museum een topstuk heeft, dan mag het bijna geen 'nee' zeggen. Er mag best wat soepeler worden omgegaan met de regels en eisen rond het uitlenen.

De minister roept op tot meer Collectiemobiliteit, dus misschien moet het ministerie hier ook gewoon een rol in gaan spelen. Misschien moeten ze het wel gewoon verplicht stellen. Zo zou ik het in ieder geval doen. Een mooie test zou zijn om dit in de pilot mee te nemen.

CH: In het project richten we ons erop om te kijken of we de collectiestukken die horen tot de kerncollectie beter kunnen beschermen. Zou u bereid zijn om objecten die horen tot de kerncollectie van andere partners over te nemen als deze verloren dreigen te gaan?

TR: Als de collectie dreigt te verdwijnen en de collectie dus de erfgoedbescherming verliest, dan ja, ik zou het opnemen. Als er niemand anders is en het in dat geval terug zou vallen naar particulieren, dan zou ik het terugnemen. Het is natuurlijk lastiger als het niet past binnen het collectieprofiel. Maar als je dus gezamenlijk goede afspraken maakt, dan zou het niet zo ver hoeven te komen. Omdat er toch al zoveel overlap is, hangt het er alleen nog maar vanaf of je goede afspraken kan maken over Collectie Nederland en verzamelbeleid. Bij ons zou het een probleem kunnen worden omdat wij het enige onderwijsmuseum zijn. Er zijn hier en daar nog wel wat (kleinere) instellingen die zich (deels) bezighouden met onderwijs, zoals het Onderwijs Educatorium, maar daar zou het misschien ook niet goed op zijn plek zijn omdat het alleen een vrijwilligersorganisatie is. Vroeger hebben we geprobeerd om de onderwijscollectie naar het openluchtmuseum te brengen, toen was onze collectie nog in handen van het ministerie. Het is bij één gesprek gebleven. Het openluchtmuseum kwam met de vraag voor een beheersvergoeding omdat de collectie zo groot was. Bij dat gesprek is het gebleven.

Het is net zo iets als toen de collectie van het TIN naar de UvA is gegaan. Ik ken het collectiebeleid van de UvA niet, maar het lijkt niet erg voor de hand te liggen. Het is een noodgreep geweest.

Het Rijk wilt meer samenwerking en collectiemobiliteit zien, 95% van collectie ligt in depots, er moet meer uit de depots. Dat is wat iedereen roept. Die vraag krijg ik inmiddels ook vanuit het publiek en de gemeente. Bij ons is 1 a 2% van de collectie te zien. En dat zijn al erg veel objecten. Mensen realiseren zich niet dat het voorbij gaat aan de functie van erfgoed bewaren. Dat is op zich ook al een doel van musea. Digitaliseren van de collectie is mooi, maar ALLES ontsluiten is onzin. Daar heeft niemand iets aan. Als je gaat zoeken in buitenlandse databases (waar alles in is ontsloten) dan krijg je voor een specifieke zoekopdracht soms 418 resultaten die allemaal hetzelfde zijn. Allemaal objecten die bijna identiek lijken. Dat heeft geen meerwaarde. 1, 2 of een paar objecten goed ontsluiten mét verhalen en informatie is beter.

CH: Vindt u dat alle musea open moeten staan om objecten uit de kerncollectie over te nemen als ze dreigen weg te vallen?

TR: Iedereen zal denk ik gaan beginnen over geld. Stel dat ik een collectie over moet nemen, dan vind ik dat ik als museum alles op alles moet zetten om het goed op te zetten en te bewaren. Voor de out of pocket kosten vinden we wel een oplossing. De vraag zou zitten in de opslagkosten die erbij gaan horen. Voor het ontsluiten en de digitalisering van de collectie hoef ik geen geld, daar heb ik vrijwilligers voor. Geld zou geen reden zijn om te zeggen dat ik een collectie niet zou overnemen.

CH: Wat vindt u dat er met objecten moet gebeuren als deze niet KUNNEN worden overgenomen door andere musea?

TR: Als er echt geen plek voor te vinden is. Niet bij andere musea ondanks dat het kerncollectie is, dan is dat criterium misschien niet meer geldig. Niets is voor eeuwig. Dat zou ik het laten terugvloeien naar particulieren.

CH: Met het project willen we in de toekomst kijken naar de mogelijkheden op educatiegebied. Zou u bereid zijn om in samenwerking met het project en partners gezamenlijk te werken aan educatieprojecten en reizende tentoonstellingen?

TR: Ja zeker! Reizende tentoonstellingen zijn voor ons sowieso al corebusiness. We doen niet anders. We leveren een kerntentoonstellingen waar iedereen een eigen draai aan kan geven. Zo staat een tentoonstelling nu ook in Naarden.

CH: In hoeverre spelen de volgende motivatiepunten mee in uw motivatie om mee te doen met het pilotproject PCN?

	1 Geen prioriteit	2	3 Neutraal	4	5 Hoge prioriteit
Om erachter te komen welke objecten uit mijn collectie behoren tot de (kern)Collectie Nederland				x	
Om nieuw publiek te bereiken				x	
Om samen te werken met andere musea en erfgoedinstellingen					x
Om vanuit een nieuw kader naar de collectie te kijken					x

Om het museum meer in de belangstelling te laten staan				x	
Om het publiek te verrassen					x
Om kennis te bundelen met dat van andere instellingen					x
Om de mobiliteit van mijn collectie te vergroten (meer in bruikleen aanbieden)					x
Om vaker collectie in bruikleen te nemen		x			
Om te onderzoeken of ik objecten kan afstoten				x	
Om het publiek inzicht te geven in mijn collectie					x
Om gezamenlijk educatieprojecten op te starten				x	

CH: Wat zijn uw verwachtingen van het project?

TR: mijn verwachtingen zijn dat het een goede aanzet geeft om collectiemobiliteit en afspraken rond verzamelbeleid en collectie van grond te krijgen. Iedereen wilt het wel. Zeker sinds de bezuinigingen. Directies kijken sneller naar 'Waar kan ik bezuinigingen?' dat resulteert bijvoorbeeld in een keuze voor meer vrijwilligers of om minder vaak de filters in het depot te vervangen.

Momenteel zijn we voor publiek gesloten maar doen we nog wel aan andere activiteiten. Twee weken geleden las een gemeenteraadslid dat we ons museum aan de Nieuwe Haven sluiten. Hij kwam daarop met de vraag: wat doen die mensen bij het museum dan nu voor hun salaris? Ze hebben het idee dat we niets zitten te doen tot een heropening. Dat is nou een duidelijk voorbeeld van een communicatieprobleem.

Door de TROS ben ik ooit geïnterviewd in Zoetermeer. Iemand maakte de opmerking: wat een leuke baan heeft u hier, maar heeft u daar echt een dagtaak aan? We weten als musea maar moeilijk uit te leggen wat we doen. Waar we überhaupt mee bezig zijn. Dat merkt ik dus niet alleen bij het publiek en bezoekers, maar ook bij gemeenteraadsliden. Je moet als museum uitleggen waar je de hele dag mee bezig bent. Hetzelfde geldt met dit project. Er moet goed naar buiten worden gecommuniceerd wat we doen. En dat kan lastig zijn. Als je alleen uitlegt dat we ontsluiten en digitaliseren met een foto en beschrijvingen, dan begrijpen mensen dat niet altijd.

Laatst, bij een workshop over bruiklenen van het RCE, kwam naar voren dat het in bruikleen geven per object gemiddeld 8 uur duurt, een volle werkdag dus. Ik kan me voorstellen dat er bij een Rembrandt veel bij komt kijken, maar heel veel objecten zouden een stuk mobieler kunnen worden. Het proces KAN gewoon sneller en makkelijker. Onze uitleencollectie staat klaar voor vertrek in depot, het kan in principe zo worden opgehaald. Communicatie is echt van groot belang om het makkelijker te maken.

GEACCODEERD

19 mei 2014

Bijlage 11. Interview Ingrid Mens, Liemers Museum

DINSDAG 30 APRIL 10.30 – 11.30

AANWEZIG:

Charlotte Hartong (CH)

Ingrid Mens (IM)

CONTACT-INFORMATIE:

Ingrid Mens

Directeur Liemers Museum

Liemers Museum

Molenstraat 42 | 6901 CD | Zevenaar

directie@liemersmuseum.nl

ACHTERGRONDINFORMATIE:

Ingrid Mens werkt als directeur voor het Liemers Museum. In januari 2014 heb ik tijdens mijn stage een oriënterend gesprek gehad met Ingrid Mens over het project Platform Collectie Nederland. Vanaf dat moment is het Liemers Museum partner geworden in het projectplan.

OMSCHRIJVING

Tijdens het gesprek heb ik Ingrid Mens bij kunnen praten over de nieuwe ontwikkelingen rond het project, de nieuwe samenwerkingspartners aangekaart en over het feit dat de eerste aanvraag voor subsidies is verzonden naar het Prins Bernhard Cultuurfonds. De vragen uit het vragenformulier zijn enkel gebruikt als richtlijn van het gesprek, het kan daarom zijn dat niet alle vragen even concreet zijn gesteld als in het vragenformulier (zie Bijlage 6).

UITWERKING

CH: [Informeren over de laatste ontwikkelingen rond het project Platform Collectie Nederland (PCN).]

CH: Hoe staat u tegenover het idee van het project?

IM: Positief

CH: U heeft aangegeven mee te doen met de pilot, is dat juist?

IM: Ja, ik vind het vertrekpunt erg actueel en interessant.

CH: Denkt u dat het project nuttig kan zijn voor alle erfgoedinstellingen?

IM: Ja, het is nuttig, de vraag is of iedereen er een prioriteit aan gaat geven.

CH: Zou u bereid zijn om geld of tijd vrij te maken voor het project binnen de organisatie?

IM: Tijd is momenteel nog erg tricky. We zitten met grote zaken: een het fusietraject met drie andere culturele instellingen en een verhuistraject vallen nu allemaal direct onder mij. Officieel zou ik me eigenlijk voor 75% van mijn tijd bezig moeten houden met de collectie, dat halen we dus nog even niet. Ik hoop wel dat er uiteindelijk meer ruimte komt als we exact weten welke kant we op gaan. Mijn wens is ook om me meer met de collectie bezig te houden. Vooral om er dan ook met een nieuwe blik op te kijken.

Hoe dan ook zal ik nu nog betrokken moeten zijn met andere projecten: de depotverhuizing, de inrichting. Als ik meer tijd heb voor de collectie zo het stimulerend werken. Maar voorlopig is tijd nog een probleem en ook geld vormt een probleem.

CH: Ik schat dat er een kans is dat we pas in januari 2015 zullen starten met het project, hoe zou dat concreet voor jullie zijn?

IM: Dat zou haalbaar moeten zijn. Misschien zou er ook nog kunnen worden gekeken naar de rol die vrijwilligers kunnen spelen. Maar de groep mensen die daar sturing in kunnen geven is vrij klein. We hebben gelukkig wel een klein groepje *opduwers*, mensen meetrekken is hun sterke kant. Voor dit project is er nog niet een directe link te leggen met bestaande vrijwilligers, maar daar kunnen we soms op verwerven. Iemand, buiten mijzelf die de collectie voldoende kent, hebben we niet.

CH: In hoeverre is uw collectie gedigitaliseerd?

IM: Op archieven de documenten na is onze collectie voor 100% gedigitaliseerd in Adlib. En voor ons is iets pas gedigitaliseerd mét beeldmateriaal. De archieven moeten we nog ontsluiten, maar daar hebben we nog niet van besloten tot hoever we daarin willen gaan. Overlegt daarover met het Streekarchivariaat moet nog worden opgestart. We digitaliseren alles met de hand, alle voorwerpen. Als we objecten inhoudelijk ontsluiten, bijvoorbeeld, als we collectie exporteren naar Collectie Gelderland [website] proberen we er altijd nog iemand naar te laten kijken om alles te controleren. Op projectbasis kunnen we binnen de organisatie snel deelcollectie klaarmaken omdat ze als deelcollectie te vinden zijn in onze database. De bottleneck intern is de kwaliteit van de objectfotografie, maar dat verandert langzaam met stagiaires van Fotonica. Maar ook de eindcontrole vormt door tijdgebrek soms een probleem.

CH: Staat u open voor samenwerking met andere instellingen?

IM: Ja, volgens mij doen we niet anders. Ik ben ook echt een *samenwerker*. Daarom zijn we denk ik ook een vrijwilligersorganisatie. Die instelling gaat van de schoonmaker tot de directie. Iedereen wil naar één doel werken, één einddoel of project opleveren door deze manier van werken leg je ook gemakkelijk contact met andere instellingen.

CH: Zou u bereid zijn om collectiemobiliteit te vergroten door vaker uit te lenen

IM: Ja ik zou vaker willen uitlenen. Dat moet ook gewoon als museum. En stel dat andere musea iets van ons willen lenen dat bij ons permanent is opgesteld, dan kijken we gewoon of we iets kunnen omwisselen uit het depot, dat hebben we in het verleden wel vaker gedaan bij aanvragen voor een specifiek object.

CH: Zouden alle musea open moeten staan voor collectiemobiliteit?

IM: Ja ik vind dat feitelijk wel. Bij ons blijft bijvoorbeeld wel staan dat we een streekmuseum zijn met beperkte klimatologische voorzieningen, maar ook wij kijken waar iets wordt neergezet. Je moet als museum wel eisen stellen, maar je mag zeker niet meer kwaliteit vragen dan dat je zelf hebt.

We moeten gezamenlijk zorgen voor een goede en zo vrij mogelijke collectiemobiliteit, zeker voor de depotcollectie. Ik snap dat wij niet snel objecten van het Rijksmuseum zullen krijgen omdat de eisen anders zijn, maar een mooi voorbeeld van verschillen in eisen is dat ik laatst van het CODA een kleine collectie terug kreeg. De collectie werd in een geklimatiseerd busje bij ons teruggebracht, maar zelf is ons depot niet eens geklimatiseerd. Dat wordt een discussiepunt: wat zijn minimale eisen?

CH: In het project richten we ons erop om te kijken of we de collectiestukken die horen tot de kerncollectie beter kunnen beschermen. Zou u bereid zijn om objecten die horen tot de kerncollectie van andere partners over te nemen als deze verloren dreigen te gaan?

IM: Het hangt af van de voorwaarden en of er een relatie is met onze eigen collectie. En even los van de eigen collectie: als we moeten betalen voor de collectie is het maar de vraag of we in staat zijn de zorg voor andere collecties over te nemen. In principe vind ik wel dat als musea soortgelijke collectie bezitten, ze die nieuwe collectie moeten adopteren en ervoor moeten zorgen dat de collectie bewaard blijft voor de toekomst. Dat kunnen we hier binnen onze streekmuseumcollectie doen voor objecten die deel uitmaken van bijvoorbeeld Gimborn, Turmacectie Scheepswerf de Hoop.

CH: Zouden alle musea open moet staan om objecten over te nemen als een museum weg valt?

Maar musea moeten straks niet gaan graaien naar de belangrijkste collecties. Je ziet vaak dat musea met belangrijke collecties een bepaalde rang inneemt in de rangorde. Het doel is om te kijken vanuit de inhoud. De afweging van adoptieouder moet niet afhangen van het belang van de instelling, het moet juist afhangen van de inhoud.

Het mooiste zou het zijn als musea collectie alleen in beheer hebben, dat het niet meer om privécollecties gaat. Het traject moet ingezet worden, en moet vooral heel goed gestuurd en begeleid worden door mensen die afstand hebben en een open blik. Dan kan op lange termijn een echte Collectie Nederland ontstaan.

CH: Wat verwacht je als je als museum objecten uit de kerncollectie Nederland overneemt?

IM: Ik verwacht van de gemeenschap dat voor het behouden en beheren van een museumcollectie gelden zijn. Voor het presenteren dan de collectie kan je als museum nog wat gelden genereren/verdienen. Maar behouden en beheren is de financiële molensteen van elk museum. Vanuit de overheden moeten (financiële) regelingen vastgelegd worden. Op het moment dat een collectie aan een andere museum overgedragen moet worden, moet daarover voor de overdracht duidelijkheid zijn. De objecten die aangenomen worden moeten passen binnen de kerncollectie van een museum. Het zorgen voor een dergelijke collectie in bestaande depots is een van de belangrijkste kerntaken. Deze kerntaak moet de overheid structureel ondersteunen, dat mag ook een gemeentelijke of provinciale overheid zijn.

CH: wat vindt u dat er moet gebeuren met de objecten als deze niet KUNNEN worden overgenomen door andere musea?

IM: Het moet überhaupt niet kunnen dat iets bij geen ander museum in de collectie past. Als het duidelijk tot de Kerncollectie Nederland behoort, dan moet er iemand voor gaan. Als er geen

museum voor te vinden is hoort een dergelijke collectie thuis bij het Rijksmuseum of musea als het openluchtmuseum. Dat zijn instellingen die staan voor het algemene in Nederland. Ik vind dat er in Nederland geld vrij gemaakt moet worden om nationale collecties op te vangen. Maar vraag me niet precies hoe. Als een collectie echt nergens ondergebracht kan worden zou een collectie verkocht kunnen worden, maar bij voorkeur geschonken moeten worden aan een museum buiten Nederland dat eventueel wel interesse heeft.

Het uiterste kan zijn dat overgegaan moet worden tot vernietiging. Eigenlijk vind ik dat moreel niet juist. Bovenstaande gaat er wel van uit dat er een behoorlijke consensus is over wat er nu tot de Collectie Nederland behoort. Dat kan niet zomaar bepaald worden door een groepje mensen dat van de collectie houdt. Elke verzameling is wel geliefd bij een specifiek groepje.

Een goeie Erfgoedwet zou richtlijnen moeten geven voor het gehele proces. Dat betekend in mijn ogen dat daarvoor ook gelden beschikbaar voor moeten komen.

CH: Met het project willen we in de toekomst kijken naar de mogelijkheden op educatiegebied. Zou u bereid zijn om in samenwerking met het project en partners gezamenlijk te werken aan educatieprojecten en reizende tentoonstellingen?

IM: Ja heel graag. Zeker vanaf het moment dat wij onderdeel zijn van het nieuwe cluster en op een definitieve locatie zitten. Samenwerkingen op educatief gebieden sowieso en op het gebied van tentoonstellingen kan veel gemakkelijk worden gerealiseerd als we een gebouw hebben met publieke ruimte.

CH: In hoeverre spelen de volgende motivatiepunten mee in uw motivatie om mee te doen met het pilotproject PCN?

	1 Geen prioriteit	2	3 Neutraal	4	5 Hoge prioriteit
Om erachter te komen welke objecten uit mijn collectie behoren tot de (kern)Collectie Nederland			x		
Om nieuw publiek te bereiken				x	
Om samen te werken met andere musea en erfgoedinstellingen				x	
Om vanuit een nieuw kader naar de collectie te kijken					x
Om het museum meer in de belangstelling te laten staan				x	
Om het publiek te verrassen				x	
Om kennis te bundelen met dat van andere instellingen					x
Om de mobiliteit van mijn collectie te vergroten (meer in bruikleen aanbieden)			x		
Om vaker collectie in bruikleen te nemen			x		
Om te onderzoeken of ik objecten kan afstoten					x
Om het publiek inzicht te geven in mijn collectie				x	

Om gezamenlijk educatieprojecten op te starten				x	
---	--	--	--	---	--

CH: Wat zijn de verwachtingen van het project?

IM: Het project heeft kans van slagen, dat weet ik vanwege collectie Gelderland. We moeten wel een lange adem hebben maar als de opzet goed is, kan het lukken. Daarnaast moet er binding zijn bij de partners en financiële ruimte. Maar de wens is er.

Waar op gelet moet worden is dat er een projectorganisatie management opgezet wordt. Anders krijg je een situatie dat er een bijeenkomst is, iedereen enthousiast en dan 5 maanden later weer bij elkaar komend nog steeds op hetzelfde punt zijn. Er moet vooruitgang in zitten. De bindende rol MOET goed worden uitgevoerd. Als dat goed gaat ontspruit de rest vanzelf. Dat is ook mijn ervaring bij het project Collectie Gelderland en Beleef mijn Gelderland. Je creëert een netwerk. De projectorganisatie in beide projecten wordt verzorgd door Gelders Erfgoed en van daaruit worden regelmatig bijeenkomsten georganiseerd en worden vernieuwingen aangedragen. Ook een stimulerende naam zal goed doen.

Je ziet ook vaak dat als instellingen van een verschillende omvang elkaar komen, dat met name de grotere instellingen de boventoon gaan voeren. Een zelfstandig draaiende projectorganisatie kan en moet dat voorkomen. Het moet een zelfstandig project worden en blijven waar iedereen bij wilt horen. Dat moet je als projectbureau beogen. Dat is ook de rol van Gelders Erfgoed bij de eerder genoemde projecten. Het gaat er om dat het projectbureau de kar gaat trekken en uitdaagt tot vernieuwing.

GEACCODEERD

26 mei 2014

Bijlage 12. Interview Steph Scholten, Bijzondere Collecties UvA

DINSDAG 21 MEI 9.45 – 11.00

AANWEZIG:

Charlotte Hartong (CH)

Steph Scholten (SS)

CONTACT-INFORMATIE:

Steph Scholten

Directeur Erfgoed UvA

Bijzondere Collecties UvA

Oude Turfmarkt 129 | 1012 GC | Amsterdam

S.C.G.T.Scholten@uva.nl

ACHTERGRONDINFORMATIE:

Steph Scholten werkt als directeur Erfgoed voor Bijzondere Collecties (UvA). Tijdens mijn stage heb ik samen met Gábor Kozijn een oriënterend gesprek gehad met Steph Scholten over het project Platform Collectie Nederland. Vanaf dat moment is het Bijzondere Collecties een partner geworden in het projectplan.

OMSCHRIJVING

Tijdens het gesprek heb ik Steph Scholten bij kunnen praten over de nieuwe ontwikkeling rond het project. De vragen uit het vragenformulier zijn enkel gebruikt als richtlijn van het gesprek, het kan daarom zijn dat niet alle vragen even concreet zijn gesteld als in het vragenformulier (zie bijlage 6).

UITWERKING

CH: Hoe staat u tegenover het idee van PCN?

SS: Positief, het is interessant om te kijken of je erin slaagt om mensen te laten focussen op een specifiek onderwerp. Je maakt al het ware ene uitsnede van de menselijke activiteit, het is een truc die we nog niet heel goed onder de knie hebben.

Schriftelijke Communicatie past als onderwerp heel goed bij Bijzondere Collecties maar ik ben bijna meer geïnteresseerd in hoe je de aandacht focust op een flexibele en simpele manier. Hoe stel je mensen in staat de samenhang te laten zien opdat ze het kunnen bestuderen en er kennis van nemen.

Laatst had ik een workshop over digital management, het managen in de 'digitale jungle'. Het probleem is niet het digitaliseren, maar het belangrijke zit in de vraag hoe je in de amorfe massa voor de gebruikers zinnige tools kan geven om op een manier handig informatie te filteren die voor ons belangrijk kan zijn.

2 juni gaat hier intern een nieuwe digitalisering workflow live. Het gaat om zowel een beslissingsmodel en een technische model. De objecten die we digitaliseren komen direct in beeld- en tekstbanken terecht, compleet met een kassafunctie en printing-on-demand voor bijvoorbeeld

publicaties. Wij gaan veel tekst en beeld aanbieden en veel verder digitaliseren. De vraag is verschoven naar het proces, hoe doen we dat? Zo heb je bijvoorbeeld op Google Books alles van de KB van voor 1870, maar voor gebruikers/onderzoekers is het niet goed genoeg. De vraag zit m daarin. Welk eindproduct moet het opleveren zodat de informatie aankomt bij je doelgroep. Jarenlang is het al een trend om te denken over portals. Zoals ook wij academischecollecties.nl hebben opgezet. Het gaat om een specifieke uitsnede van het erfgoed. Het is interessant om dat te doen met diverse soorten collecties. Maar het is ook best ingewikkeld en vraagt om grote inspanningen. Het is nodig om na te denken over wat de grens straks wordt als alles online staat. Voorkomen moet dat het een onoverzienbare massa informatie wordt. De kracht zit tegenwoordig in het aansluiten bij sterke initiatieven, zoals wij hebben gedaan bij Delpher.

Je kan twee dingen doen. Je kan alles over Schriftelijke Communicatie verzamelen of het verhaal schrijven en daar illustraties bij zoeken (de collecties). Het verhaal is een narratief en de collecties vormen de materiële bewijsvorming. In de publicatie *All heritage is Intangible* heeft ze [*Prof. Laurajane Smith*] het over de Authorized Heritage Discourse. Dat is komt erop neer dat musea en erfgoedprofessionals de neiging hebben om te kiezen voor een dominant verhaal/perspectief: een westers, masculien en vaak blank verhaal. Bij het presenteren van erfgoed moet je dus ook kijken naar het perspectief dat je daarbij biedt.

Goed is dat je in de pilot werkt met een hanteerbare collectie. Je kan vanuit een kern altijd nog doorverwijzen naar meer gespecialiseerde bronnen van de instellingen zelf.

CH: U heeft aangegeven mee te doen met de pilot, is dat juist?

SS: Ja

CH: Denk u dat het project bruikbaar kan zijn voor alle Nederlandse erfgoedinstellingen?

SS: Ja het is een bruikbaar en verstandig concept. De vraag hoe uitgebreid je het narratief wilt maken is wel belangrijk. Hoe ver ga je in het verhaal; wil je alles op 1 scherm visualiseren, ect? Schriftelijke communicatie kan je bijvoorbeeld al benoemen vanaf hiërogliefen en het spijkerschrift tot nu. Zelf zijn we hier goed voor de periode vanaf de Middeleeuwen en zijn vooral sterk in het gedrukte boek. Het gaat om meer moderne vormen van communicatie, de postmoderne en voegmoderne communicatie, het gat zit dan bij de middeleeuwen en de tijden daarvoor. We hebben wel een kleine collectie handschriften maar de KB zou een logischere partij zijn om dan mee samen te werken.

CH: In hoeverre is er tijd vrij te maken voor het project binnen de organisatie?

SS: Nooit. Er is nooit tijd, maar toch doen we heel veel dingen. De vraag is wat voor dit project de bijdrage is. Wil je medewerkers interviewen en objecten bekijken of wil je digitaal content geleverd krijgen? Of vraag je volledige uitgewerkte verhalen van ons?

Wij hebben hier bijvoorbeeld Jos Biemans, een bijzonder hoogleraar Middeleeuwen. Hij zit nu bij boekwetenschappen en handschriftkunde en weet ontzettend veel. Maar als je hem vraagt voor een samenvatting dan zal dat niet gaan lukken. De grootste experts van een bepaald onderwerp zullen moeite hebben om het samen te vatten. Iemand die buiten het onderwerp staat zou makkelijker overzicht kunnen hebben een rode lijn aanhouden, het gaat wel moeite kosten om in het onderwerp te duiken. Als je onze medewerkers gaat vragen zelf na te denken over het thema en met een verhaal

te komen dan gaat dat niet gebeuren. Wat mijn medewerkers wel zouden kunnen doen is een rol innemen in het verifiëren van teksten.

Je zou dan eerst het narratief moet benoemen en welke onderdelen daar in zitten, en dan vervolgens daarover schrijven. Door onze experts kan er worden meegelezen ter verificatie. Belangrijk is dat er dan wel adequate tekst geleverd wordt. Experts moeten niet het gevoel krijgen dat ze de tekst moeten herschrijven. Schrijvers moeten serieus nadenken en een goeie pen hebben. Daar moet iemand serieuze tijd aan besteden.

CH: In hoeverre is uw collectie gedigitaliseerd en bruikbaar voor een online presentatie?

SS: Bij digitalisering moet je je eerst afvragen wat de definitie ervan voor je is. We hebben nu een website van Bijzondere Collecties. Bij het kopje Collecties en Archieven worden generieke beschrijvingen gegeven. Het zijn collectiebeschrijvingen met beeld erbij.

Hoeveel procent van de collectie digitaal is ontsloten kan ik niet zeggen aangezien er van de eigen collectie ook niet bekend is hoe groot deze precies is. Er is wel veel van de collectie digitaal beschikbaar en online raadpleegbaar. Ook via andere media zoals het Geheugen van Nederland en Delpher. Maar de komende 20 jaar zullen we nog wel druk zijn met het digitaliseren. Delpher is voor ons een belangrijk platform, daar zou naar verwezen kunnen worden. Zo'n 60% van de huidige boeken in Delpher is collectie van ons.

Waar we nog niet goed in zijn is het vindbaar maken van de collecties. Het is in principe wel allemaal vindbaar, maar er kan niet zo maar vanuit de eigen catalogus naar worden gezocht. In het project is het belangrijk om goeie voorbeelden uit collecties te kiezen die toegankelijk zijn en daarbij verwijzen naar achterliggende beeldbanken, zowel bij ons als bij andere instellingen. Die verwijzing moet overigens wel duurzaam zijn, je moet niet teveel tijd kwijt zijn aan het updaten en bijhouden ervan.

[vanwege de tijdsdruk zijn de volgende vragen in een snel tempo doorgenomen, en kan het zijn dat enkele vragen uit het originele vragenformulier zijn overgeslagen.]

CH: Staat de organisatie open voor samenwerking met andere musea en culturele instellingen?

SS: Ja. We doen niets alleen. Samenwerking is het uitgangspunt. Sowieso al binnen de universiteit maar ook al met collega musea en Amsterdamse instellingen en universiteitsbibliotheken etc.

CH: Is de organisatie bereidt om de collectiemobiliteit van uw collectie te vergroten?

SS: Ja, we zeggen in principe altijd ja, tenzij. Ik sta erg achter de gedachte van "The purpose of collections is use", zowel in onderzoek, tentoonstellingen, educatie, publicaties, etc. Collecties optimaal gebruiken helpt daarbij. Bij voorkeur moet het wel een beetje op een professionele en veilige manier gebeuren, maar we proberen geen absurde eisen te stellen.

CH: Denkt u dat alle erfgoedinstellingen hun collectiemobiliteit moet vergroten?

SS: Ja, zeer zeker Ik ga ervanuit dat musea collecties als hun talenten moeten beheren en dat talent maximaal moeten laten renderen. Het is ook niet *hun* collectie maar *onze* collectie. Dit geldt voor mij niet alleen bij het in bruikleen geven en nemen van objecten maar ook voor overdrachten als een collectie elders beter past.

CH: In het project richten we ons erop om te kijken of we de collectiestukken die horen tot de kerncollectie beter kunnen beschermen. Wat vindt je dat er zou moeten gebeuren met de objecten als een eigenaar wegvalt en de objecten verloren dreigen te gaan? Zouden partners het over kunnen nemen?

SS: Het is een interessante vraag. Je kiest in het project 5 instellingen, de vraag is of het de belangrijkste instellingen voor het thema, maar ze zijn in ieder geval relevant. Of de objecten daarmee ook gelijk moeten behoren tot de kerncollectie weet ik niet. Ze vormen in ieder geval wel een voorbeeld van een kerncollectie.

We hebben hier direct te maken gehad met instellingen die zijn omgevallen. We hebben veel collecties overgenomen, zoals die van TIN en Muziekcentrum Nederland. Het zijn er eigenlijk best veel. We zitten dan met de vraag wat het vangnet is? In de concept-Erfgoedwet wordt deels benoemd dat de overheid een vangnet KAN zijn, maar dat betekent niet dat dat ook in alle gevallen ZAL gebeuren. Ik vind in ieder geval niet dat het de verantwoordelijkheid wordt van toevallige projectpartners.

CH: Wat vindt u dat er met objecten moet gebeuren als deze niet KUNNEN worden overgenomen door andere musea?

SS: Interessant is dat je benoemd dat iets belangrijks is. Wat het project voor mij is dat je een perspectief opent op de collectie. Het gaat er niet specifiek om dat iets belangrijk is. Het is een voorbeeld van de perspectieven die je kan hebben op een collectie.

We hebben hier zelf 11 zwaartepunten in de collectie benoemd. Maar een voorbeeld van een nieuw perspectief is gastronomie. We hebben nooit een collectie gastronomie gehad terwijl we altijd al veel kookboeken in de collectie hadden en andere voorwerpen die te maken hebben met eten. Nu kijken we met een andere blik naar de collectie er vormt zich zo een specifiek gebied van de geschiedenis van de voeding, wat we hebben aan collectie is daarbij niet wezenlijk veranderd. Wat wel anders is, is dat we nu een uitsnede hebben gemaakt die communicatief en wetenschappelijk waarde heeft. Hetzelfde gebeurde ook toen de TIN collectie werd overgenomen. We hadden al veel collecties die op het domein van uitvoerende kunsten aansluiting hadden. Door deze ontwikkeling is dat deel prominenter geworden. We hadden een deel al, maar met toevoeging van de TIN collectie heeft het domein de massa gekregen om naar voren te komen.

Als je kijkt naar schriftelijke communicatie is dat ook een lijn die je kan leggen in collectie.

Een vrij traditionele aanpak was om collecties te onderschrijven op een objecttype-benadering, je krijgt dan de bijvoorbeeld de collecties: atlanten, zeefdrukken en handschriften. Wat we nu aan het doen zijn, is het benoemen van bijvoorbeeld, we maken een collectie theater, daar kan je vervolgens meer diverse soorten objecten onder benoemen. Je krijgt dan een collectie met zowel teksten als kostuums, etc. De vraag is welke benadering je kiest in het schrijven van het verhaal van schriftelijke communicatie. Je kan het verhaal schrijven aan de hand van pennen, boeken, handschriften, etc. Een andere invalshoek zou een meer periode georiënteerde manier zijn of de consequenties die technische innovaties hebben gehad.

CH: Stel: een eigenaar van objecten uit de kerncollectie valt weg, en objecten vallen in je collectieprofiel. Zou je dan subsidie verwachten bij het overnemen van de collectie?

SS: Ik verwacht (en sta er principieel achter) dat overdrachten in het publieke domein geschieden om niet. Maar als we de verantwoordelijkheid nemen voor een omvangrijke collectie, zoals bij het TIN het geval was, dan moeten daar ook middelen bij komen als het gaat om collecties die belangrijk zijn voor Collectie Nederland. Zo krijgen we in het geval van TIN 300.000 euro per jaar, maar eigenlijk is dat niet genoeg omdat ik ook de menskracht nodig heb om de collectie te onderzoeken.

De overname van losse objecten is een ander verhaal, dat hoort gewoon bij het verzamelbeleid van een instellingen.

CH: Als objecten niet kunnen worden overgenomen door musea, mag het dan naar particulieren?

SS: In de laatste LAMO wordt opgenomen dat als we vaststellen dat iets belangrijk is voor het publieke domein, het ook zo moet blijven. Als dat niet zo is en niemand toont belangstelling of mogelijkheden, dan mag het ook buiten het domein afgestoten worden, desnoods voor geld.

CH: In hoeverre spelen de volgende motivatiepunten mee in uw motivatie om mee te doen met het pilotproject PCN?

	1 Geen prioriteit	2	3 Neutraal	4	5 Hoge prioriteit
Om erachter te komen welke objecten uit mijn collectie behoren tot de (kern)Collectie Nederland		x			
Om nieuw publiek te bereiken				x	
Om samen te werken met andere musea en erfgoedinstellingen			x		
Om vanuit een nieuw kader naar de collectie te kijken				x	
Om het museum meer in de belangstelling te laten staan				x	
Om het publiek te verrassen			x		
Om kennis te bundelen met dat van andere instellingen				x	
Om de mobiliteit van mijn collectie te vergroten (meer in bruikleen aanbieden)			x		
Om vaker collectie in bruikleen te nemen		x			
Om te onderzoeken of ik objecten kan afstoten		x			
Om het publiek inzicht te geven in mijn collectie				x	
Om gezamenlijk educatieprojecten op te starten			x		

CH: Wat zijn uw verwachtingen van het project?

SS: Ik vindt het een interessante exercitie. Ik ben benieuwd wat we er van leren en wat het op gaat leveren. Of het aandachtspunten of nieuwe modellen op gaat leveren in deze of gewijzigde vorm. Het project is een interessante manier op perspectieven op collecties te openen en deze hanteerbaar te

maken voor publiek. Ook wordt de balans gezocht tussen het *authoritative discourse* (canonvorming) en de meer open blik. Ik ben benieuwd of jullie erin slagen om te ontworstelen van de traditionele valkuilen. De vraag zal vooral gaan over wat voor nieuwe, relevante elementen er zijn.

GEACCODEERD

26 mei 2014

Bijlage 13. Interview Jolande Otten, Ontferfd Goed

DONDERDAG 22 MEI 16.30 – 17.00

AANWEZIG:

Charlotte Hartong (CH)

Jolande Otten (JO)

CONTACT-INFORMATIE:

Jolande Otten

Directie Stichting Ontferfd Goed

Ontferfd Goed

Veemarktkade 8 | 5222 AE | 's-Hertogenbosch

jolande@ontferfdgoed.nl

ACHTERGRONDINFORMATIE:

Jolande Otten is medeoprichter van Ontferfd Goed en is gedurende het gehele proces op de hoogte geweest van het projectplan maar is niet direct betrokken geweest bij de totstandkoming daarvan.

OMSCHRIJVING

Tijdens het gesprek heb ik Jolande Otten bij kunnen praten over de nieuwe ontwikkelingen rond het project en de samenwerkingspartners aangekaart. De vragen uit het vragenformulier zijn enkel gebruikt als richtlijn van het gesprek, het kan daarom zijn dat niet alle vragen even concreet zijn gesteld als in het vragenformulier (zie Bijlage 6).

UITWERKING

CH: [Informeren over de laatste ontwikkelingen rond het project Platform Collectie Nederland (PCN).]

CH: Hoe staat u tegenover het idee van het project?

JO: Positief.

CH: U heeft aangegeven mee te doen met de pilot, is dat juist?

JO: Ja.

CH: Denkt u dat het project nuttig kan zijn voor alle erfgoedinstellingen?

JO: Of het echt 100% voor alle instellingen is weet ik niet helemaal, maar voor het merendeel lijkt het me wel. Het is sowieso veel logischer en efficiënter om het Nederlands erfgoed thematisch te benaderen. Dan kom je al snel op een canon-idee. Het is goed als instellingen van elkaar weten wat er is. Dat kan de collectiemobiliteit efficiënt vergroot worden en zal de kwaliteit van collecties en presentaties stijgen.

CH: Is er binnen de organisatie tijd vrij te maken voor het project?

JO: In praktijk zal het afhangen van om hoeveel tijd het gaat, maar dat moet wel kunnen.

CH: In hoeverre is uw (erfgoed)collectie gedigitaliseerd?

JO: Die is 100% gedigitaliseerd.

CH: Staat u open voor samenwerking met andere instellingen?

JO: Ja, dat lijkt me wel. Samenwerking is corebusiness, dat bevordert de openheid.

CH: Zouden alle musea en erfgoedinstellingen open moeten staan voor collectiemobiliteit?

JO: Ja, dat is enige manier om te overleven met het hele veld, de kwaliteit te verhogen en publiek optimaal te bedienen.

CH: In het project richten we ons erop om te kijken of we de collectiestukken die horen tot de kerncollectie beter kunnen beschermen.

Zouden alle musea open moet staan om objecten over te nemen als een museum weg valt?

JO: De kern van het Nederlands erfgoed moet door de overheid beheerd worden. Het Rijk moet als vangnet dienen en vandaaruit verder kijken naar een mogelijke nieuwe eigenaar.

CH: Denk je dat musea geld verwachten bij overname van objecten?

JO: Nee dat denk ik niet. Tenminste, ik denk wel dat ze het verwachten, maar dat zou niet zo moeten zijn. Het is niet realistisch om dat te verwachten.

De mobiliteit verbeteren en het opvangen van collecties is een klein deel van wat er gebeurt als je collecties op gaat schonen. Je moet er als museum eerder geld overhebben als aan het opschonen bent, voor het verbeteren van je kwaliteit.

Als een museum iets overneemt dan moet het iets toevoegen aan de bestaande collecties, je moet er als nieuwe eigenaar al zoveel voordeel aan hebben om het te krijgen, dat je er ook nog eens geld bij wilt krijgen.

CH: wat vindt u dat er moet gebeuren met de objecten als deze niet KUNNEN worden overgenomen door andere musea?

JO: Dat hangt er vanaf. Ik ga ervanuit dat als je objecten selecteert als erfgoed, ze in alle gevallen beschermd moeten worden door de Rijksdienst. Het is ondenkbaar dat dat niet zou gebeuren. Als je met heel Nederland dit zou aanvaarden dan heeft het Rijk ook de verplichting om een vangnet te zijn.

CH: Met het project willen we in de toekomst kijken naar de mogelijkheden op educatiegebied. Zou u bereid zijn om in samenwerking met het project en partners gezamenlijk te werken aan educatieprojecten en reizende tentoonstellingen?

JO: Voor educatie voor het publiek en het onderwijs zijn we niet de aangewezen organisatie. Maar als het gaat om het bevorderen van de deskundigheid van erfgoedprofessionals dan wel, dan zou bijvoorbeeld een debat hier op locatie zo georganiseerd kunnen worden.

CH: In hoeverre spelen de volgende motivatiepunten mee in uw motivatie om mee te doen met het pilotproject PCN?

	1 Geen prioriteit	2	3 Neutraal	4	5 Hoge prioriteit
Om erachter te komen welke objecten uit mijn collectie behoren tot de (kern)Collectie Nederland					x
Om nieuw publiek te bereiken					x
Om samen te werken met andere musea en erfgoedinstellingen					x
Om vanuit een nieuw kader naar de collectie te kijken			x		
Om het museum meer in de belangstelling te laten staan				x	
Om het publiek te verrassen			x		
Om kennis te bundelen met dat van andere instellingen				x	
Om de mobiliteit van mijn collectie te vergroten (meer in bruikleen aanbieden)	x				
Om vaker collectie in bruikleen te nemen	x				
Om te onderzoeken of ik objecten kan afstoten			x		
Om het publiek inzicht te geven in mijn collectie			x		
Om gezamenlijk educatieprojecten op te starten	x				

CH: Wat zijn de verwachtingen van het project?

JO: Ik heb best wel hoge verwachtingen van het project gezien het feit dat de tijd er nu echt rijp voor is. Als het al zou lukken dan is dat echt nu in de komende jaren. Als mensen straks weten en inzien wat het oplevert, dan zullen instellingen niet achter willen blijven. En wat mij betreft wordt het straks zelfs een eis voor alle geregistreerde musea.

GEACCODEERD

28 mei 2014

Bijlage 14. Interview Yuri van der Linden, RCE

VRIJDAG 4 APRIL 9.30 – 10.30

AANWEZIG:

Charlotte Hartong (CH)

Yuri van der Linden (YL)

CONTACT-INFORMATIE:

Yuri van der Linden

Projectleider Herplaatsingsdatabase

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed / Ministerie van OCW

Visseringlaan 3 | 2288 ER | Rijswijk | Kamer 2.38

Postbus 1600 | 3800 BP | Amersfoort

y.van.der.linden@cultureelerfgoed.nl

OMSCHRIJVING

Tijdens het gesprek heb ik Yuri van der Linden een mondelinge presentatie van het project Platform Collectie Nederland (PCN) gegeven. Daarna hebben we aan de hand van enkele vragen gehad over zijn mening van het project en de mogelijkheden voor een samenwerking met de RCE en de Herplaatsingsdatabase. De vragen zijn enkel gebruikt als richtlijn van het gesprek, de insteek was vooral om het gesprek natuurlijk te laten verlopen. Het kan daarom zijn dat niet alle vragen even concreet zijn gesteld als in het vragenformulier (zie Bijlage 5) of dat de volgorde afwijkt.

UITWERKING

CH: Mondelinge introductie over het Platform Collectie Nederland (PCN).

CH: Hoe staat u tegenover het idee van PCN?

YL: Positief

CH: Wat zie je als sterke of zwakke punten?

YL: In het project [PCN] wordt het begrip *Collectie Nederland* onder handen genomen. Er is veel verwarring rondom dat begrip en het wordt dan ook vaak verward met het begrip Rijkscollectie. In jullie project werk je met een eigen definitie van dat begrip. Ik zal je aanraden om tot een andere benaming te komen, om nog meer onduidelijkheid te voorkomen, of om de eigen definitie vóóraan het document te presenteren.

CH: Zelf zag ik dat inderdaad ook als een mogelijk probleem, daarom dat ik binnen het projectbureau het voorstel heb gedaan te spreken naar het begrip *Kerncollectie Nederland*.

YL: Dat zou inderdaad een beter begrip zijn.

Wat ook een moeilijk punt kan zijn, is dat je voor zo'n project objecten tot stuks moet gaan registreren. Dat is lang niet altijd goed of compleet gedaan.

CH: Er bestaat onduidelijkheid in de sector over het begrip *Collectie Nederland*, wat is uw definitie?

YL: Mijn definitie is dat Collectie Nederland het geheel is van alle objecten die door alle musea in Nederland gezamenlijk worden beheerd. En dat zou nog generaliseerd zijn, want ook particuliere collectie horen daar eigenlijk bij. Verder speelt eenzelfde ook rondom de objecten op de Wbc-lijst.

CH: Denk je dat het project PCN een aansluiting heeft met DiMCoN, de Wbc-lijst en/of de komende Erfgoedwet?

YL: Het project heeft zeker raakvlakken. In ieder geval met DiMCoN, naar andere raakvlakken zou eventueel gezocht kunnen worden. Daarnaast zou de Rijkscollectie ook betrokken kunnen worden in PCN.

Wat wel problemen kan leveren is de status die je aan objecten wilt geven. Ik verwacht niet dat Den Haag zit te wachten op een aanhangsel van de Wbc-lijst, als een soort Wbc-plus.

CH: Wordt de Wbc-lijst nog uitgebreid?

YL: Deze lijst wordt niet meer uitgebreid. Het aantal wordt juist afgevoerd, dit kan zijn omdat de objecten niet meer belangrijk genoeg zijn bevonden of als de objecten door het Rijk zijn overgenomen (dan is registratie op de Wbc-lijst niet meer nodig).

CH: Als de lijst niet meer wordt uitgebreid, wordt er dan nog wel nieuw erfgoed beschermd of komt er geen erfgoed meer bij?

YL: Daar wordt volgens mij niet actief aan gewerkt. Ik weet het niet.

CH: Hoe denk je dat er op lange termijn een samenwerking kan ontstaan tussen het project en de RCE?

YL: Er zou een samenwerking kunnen ontstaan met DiMCoN. Onze eigen collectie zou deels raakvlak kunnen hebben. Veel objecten binnen de rijkscollectie zijn kunstwerken, dat zou minder relevant zijn voor PCN. Maar het Rijk heeft ook een collectie *schrift* en *boeken*, nu in beheer door de Koninklijke Bibliotheek, die beter zouden kunnen aansluiten op dit thema.

CH: Denk je dat PCN bruikbaar kan zijn voor alle Nederlandse erfgoedinstellingen? Waarom?

YL: Dat denk ik wel. Het is een breed project, maar het speelt exact in op wat de minister wil, en dat is dat musea samen gaan werken.

CH: PCN richt zich erop om objecten die behoren bij het Verhaal van Nederland te beschermen zodat deze niet verloren gaan en voor het (Nederlandse) publiek toegankelijk blijven. We vragen in eerste instantie andere (meewerkende) instellingen om objecten die horen bij CN over te nemen als deze verloren dreigen te gaan.

Denk je dat het realistisch is om dit van musea te vragen?

YL: Ja, zeker! Dit doe ik ook bij de herplaatsingsdatabase. Ik tip musea als ik weet dat een bepaald museum een object wil of als het past binnen hun profiel. Een voorbeeld hiervan zijn objecten uit het

Aboriginal museum waarvoor Museum Volkenkunde in Leiden belangstelling had (is overigens niet doorgedaan).

CH: Wat vindt u dat er met de objecten moet gebeuren als deze niet KUNNEN worden overgenomen door andere musea?

YL: Het is een kwestie van de LAMO volgen. Als er geen belangstelling is door andere musea en het staat niet op de Wbc-lijst, dan is het jammer. In zo'n geval mag een object wat mij betreft naar particulieren of het buitenland. Soms kunnen ze er daar zelfs beter voor zorgen. Musea zouden wel meer moeten kijken naar de Herplaatsingsdatabase, dat gebeurt nu nog te weinig. Daarom speel ik in op het actief benaderen van mogelijke aannemers.

CH: Denk je dat de herplaatsingsdatabase een rol kan krijgen in het project PCN? Dat een object een label als 'Collectie Nederland' mee kan krijgen op de site van de Herplaatsingsdatabase?

YL: Dat zou mogelijk zijn. Zeker als het via DiMCoN zou gaan, informatie komt vanuit DiMCoN mee naar de Herplaatsingsdatabase. Maar daarbij zou er nog steeds moeten worden ingespeeld op het actief benaderen van musea die objecten zouden kunnen overnemen.

GEACCODEERD

7 april 2014

Bijlage 15. Interview Hans Schraven, RCE

VRIJDAG 4 APRIL 11.30 – 12.30

AANWEZIG:

Charlotte Hartong (CH)

Hans Schraven (HS)

CONTACT-INFORMATIE:

Drs. H.C.J. (Hans) Schraven

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed / Ministerie van OCW

Smallepad 5 | 3811 MG | Amersfoort | kamernummer 2.20

Postbus 1600 | 3800 BP | Amersfoort

h.schraven@cultureelerfgoed.nl

OMSCHRIJVING

Tijdens het gesprek heb ik Hans Schraven een mondelinge presentatie van het project PCN gegeven. Daarna hebben we aan de hand van enkele vragen gehad over zijn mening van het project en de mogelijkheden voor een samenwerking met de RCE. De vragen zijn enkel gebruikt als richtlijn van het gesprek, de insteek was vooral om het gesprek natuurlijk te laten verlopen. Het kan daarom zijn dat niet alle vragen even concreet zijn gesteld als in het vragenformulier (zie Bijlage 5) of dat de volgorde afwijkt.

UITWERKING

[CH: Mondelinge introductie over het Platform Collectie Nederland (PCN).]

CH: Hoe staat u tegenover het idee van PCN?

HS: Positief

CH: Wat zie je als sterke of zwakke punten?

Het is een fantastisch idee en biedt ruimte voor brede maatschappelijk discussies over wat Collectie Nederland is. Maar tegelijkertijd is het een ingewikkeld proces. Als je benoemd wat Collectie Nederland is, moet je ook nadenken over de verantwoordelijkheid. We hebben een punt bereikt dat we het huidige beleid moeten heroverwegen (zie ook nieuwe komende LAMO).

Binnen DiMCoN zou een project als PCN gepresenteerd kunnen worden, daar zou het ook moeten gebeuren. Recordgevens zijn gelijkgeschakeld. Dit soort functies zouden we ook graag binnen DiMCoN bieden. Onze eerste gedachte voor DiMCoN was ook dat functies als het *aanvinken van een object* om het in de Herplaatsingsdatabase te zetten op die manier zouden moeten werken. Dit zou ook voor het label (kern)Collectie Nederland kunnen werken. De RCE biedt instrumenten die kunnen bijdragen aan de benodigde cijfers.

CH: Er bestaat onduidelijkheid in de sector over het begrip *Collectie Nederland*. In het project PCN spelen we in op een eigen definitie van Collectie Nederland, namelijk alleen de objecten die het

Verhaal van Nederland ondersteunen. In het project erkennen we (met meewerkende instellingen) dat dit de collectie is die tot Collectie Nederland behoort.

HS: Als je eenmaal met z'n allen een Collectie Nederland benoemt dat hoort daar ook het verantwoordelijkheidsaspect bij. Je moet het gaan hebben over het klimaat, beheer, conditie, etc. Het is alleen niet realistisch om daar gelijk verwachtingen bij te stellen. Dat is vaak realistischer om gewoon te accepteren hoe het is.

CH: Denk je dat het project PCN aansluiting kan hebben met DiMCoN?

HS: Ja. Een samenwerking met DiMCoN zie ik gebeuren, dat is dé aangewezen plek waar we een brede blik hebben. Het enige filter in DiMCoN is namelijk dat het in een museumcollectie of particuliere collectie zit. Vanuit die brede blik kan je ingaan op specifieke onderwerpen. De RCE werkt aan het maken van een *tabje* Rijkscollectie, een *tabje* Wbc. Een *tabje (kern)Collectie Nederland* is daar zo aan toe te voegen.

[Toevoeging 9 mei 2014 per e-mail]

Maar ik moet een slag om de arm houden wat betreft toezeggingen namens de RCE. Ik vind dat DiMCoN de juiste bron is naar aanleiding waarvan de discussie zou kunnen plaats vinden en we zullen ook zonder reserve de data die er in DiMCoN zitten ter beschikking stellen. Maar in hoeverre RCE kan participeren in de uitvoering van het project en in hoeverre de DiMCoN omgeving kan fungeren als discussie platform kan ik nog niets toezeggen.

Dat hangt in af van een aantal factoren:

- Past het project in de strategische doelen die de RCE zich stelt voor de komende jaren?
- Is het project in te passen een van de portfolio's die bij de RCE zijn ingericht?
- Kunnen wij bij de RCE daar capaciteit voor vrij maken?

De kans dat op een van de vragen hierboven negatief wordt geantwoord wel aanwezig.

De Wbc-lijst staat vast en wordt niet meer groter, wat dat betreft zou je van een Wbc-plus lijst moeten spreken.

CH: Hoe denk je dat er een samenwerking van ontstaan tussen het project en de RCE?

HS: De RCE zou naast het bieden van advies instrumenten ter beschikking kunnen stellen aan het project. Naast DiMCoN kan MusIP (het museum inventarisatie Project, gebruikt om collecties tot op deelcollectie te kunnen benoemen) een rol gaan spelen in het benoemen van thema's in Collectie Nederland, en het vinden van de bijbehorende instellingen. MusIP zou dus als instrument in het onderzoek een rol kunnen spelen. Daarnaast kan je het bijwerken van collecties in MusIP als integraal onderdeel in het project opnemen. (MusIP als onderdeel in het proces van het benoemen van Collectie Nederland).

Het plan lijkt me haalbaar, maar is wel behoorlijk ambitieus en wel meerjarig vanwege de omvang. Je zal het echt per onderwerp goed moeten aanpakken. Het is ook realistischer om het stapje voor stapje aan te pakken. De RCE is huiverig om te bemoeien in het benoemen van Collectie Nederland, maar is bereid te onderzoeken of de instrumenten daarvoor kunnen worden geboden. DE RCE zou kunnen optreden als de partij die de (publiekelijke) discussie faciliteert.

Het is niet interessant om het over 30 miljoen objecten te hebben in discussies, maar interessant is het gesprek per onderdeel, per thema. Discussies over of een bepaald object de moeite waard is. En er is geen betere plek om die discussie te voeren dan in DiMCoN. Het is de aangewezen plek om musea en het publiek mee te laten praten en het proces inzichtelijk te maken. Ik zie voor me dat het publiekelijke debat afgebakend in tijd en thema plaats gaat vinden. Eerst de discussie, dan de conclusie en dat het beleid aanpakken.

CH: Zouden we een intentieverklaring met het RCE kunnen tekenen om te laten zien dat het RCE het project ondersteunt en instrumenten kan bieden voor de realisatie?

HS: [Toevoeging 9 mei 2014 per e-mail]

Ik ben bang dat ik onvoldoende autoriteit heb om daar de beslissingen in te nemen. Wat ik wel kan doen is het bij ons een stapje verder brengen en proberen het op de agenda te krijgen, maar de kans dat daarna op een van de vragen hierboven negatief wordt geantwoord is zeker aanwezig. Ik stel me nu dus even gereserveerd op maar zal je stukken wel bespreken met mensen met meer autoriteit.

CH: Denk je dat meedoen aan het project PCN een *verplichting* kan worden voor musea? Waarom?

HS: In praktijk werkt het niet om iets te verplichten. Als je iets verplicht stelt, dan verwachten musea vaak ook gelijk geld om het mogelijk te maken. Het werkt beter door de musea aan te moedigen die het doen, het product van harte aan te bevelen en duidelijk te maken aan musea wat ze er aan hebben.

CH: Denk je dat PCN bruikbaar kan zijn voor alle Nederlandse erfgoedinstellingen?

HS: Ja, maar je zal het wel echt stapje voor stapje moeten uitvoeren.

CH: PCN richt zich erop om objecten die behoren bij het Verhaal van Nederland te beschermen zodat deze niet verloren gaan en voor het (Nederlandse) publiek toegankelijk blijven. We vragen in eerste instantie andere (meewerkende) instellingen om objecten die horen bij CN over te nemen als deze verloren dreigen te gaan.

Denk je dat het realistisch is om dit van musea te vragen?

HS: Voordat je überhaupt gaat afstoten kom je eerst in een proces van culturele waardebeoordeling. Dat gaat eraan vooraf. Je benoemt dus of het objecten zijn van de Wbc-lijst of Wbc-plus-lijst (in het geval van (kern)Collectie Nederland). Het Rijk zal lang niet alles kunnen overnemen, en moet ook niet gewenst zijn. Welke keuze er ook wordt gemaakt, of dat zou een particuliere eigenaar of een eigenaar in het buitenland is, maakt niet uit, als het proces maar transparant is.

GEACCODEERD

9 mei 2014

Bijlage 16. Reactie Frank Bergevoet, RCE

VRIJDAG 4 APRIL 11.30 – 12.30

CONTACT-INFORMATIE:

Drs. F. (Frank) Bergevoet (MA)

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed / Ministerie van OCW

Smallepad 5 | 3811 MG | Amersfoort

Postbus 1600 | 3800 BP | Amersfoort

f.bergevoet@cultureelerfgoed.nl

OMSCHRIJVING

Onderstaande mail heb ik van Frank Bergevoet ontvangen als reactie op de eerste versie van het projectplan.

UITWERKING

Beste Charlotte,

Hans heeft mij gevraagd naar jullie projectplan te kijken met de vraag of dit binnen de RCE op enig support zou kunnen rekenen. Ik zal dat duidelijk over zijn; in zijn huidige vorm niet.

Medewerking cq steun vanuit de RCE is alleen kansrijk als jullie functionaliteiten volledig geïntegreerd worden in de Nationale Digitale Infrastructuur. Daarvoor gebruiken wij als vehikel de Delving Culture Hub/DiMCoN. Ik begrijp van Hans dat jullie er in die zin wel over hebt gesproken. Dit komt echter nauwelijks tot uitdrukking in het plan.

Misschien kan ik onze intenties nog beter duidelijk maken door de volgende metafoor te gebruiken. Wij als RCE zorgen (als een soort Rijkswaterstaat) voor de aanleg van het hoofdwegennet (de nationale digitale infrastructuur). Iedereen kan daar met zijn weg (infrastructuur/functionaliteit) op aansluiten maar dan moet de toerit of afrit van die nieuwe weg wel voldoen aan onze systeemeisen. Voordeel is dat jullie je volledig kunnen richten op je eigen stukje weg en daarbij gebruik kunnen maken van de reeds bestaande hoofdinfrastructuur. Vanzelfsprekend kunnen in dat geval de data in DiMCoN ook met jullie worden gedeeld in zover de contentproviders (musea) toestemming hebben gegeven voor doorgifte aan derden.

Het plan moet dus nog wel wat aangepast worden wil ik hier intern proberen draagvlak te creëren voor het initiatief.

Met groet,

Drs. Frank Bergevoet (MA)

Programmaleider Erfgoedmonitor Roerend Erfgoed

Bijlage 17. Interview André Groeneveld

VRIJDAG 5 MEI 14.30 – 17.00

AANWEZIG:

Charlotte Hartong (CH)

André Groeneveld (AG)

CONTACT-INFORMATIE:

André Groeneveld
Conservator Zuiderzeemuseum

Zuiderzeemuseum
Wierdijk 12-22 | 1601 LA | Enkhuizen
Postbus 42 | 1600 AA | Enkhuizen

andre.groeneveld@zuiderzeemuseum.nl

OMSCHRIJVING

Tijdens het gesprek heb ik André Groeneveld een mondelinge presentatie van het project Platform Collectie Nederland (PCN) gegeven. Daarna hebben we aan de hand van enkele vragen gehad over zijn mening en verwachtingen van het project. De vragen zijn enkel gebruikt als richtlijn van het gesprek en zijn in deze instantie omgeschreven omdat het ging om een hypothetische samenwerking met Zuiderzeemuseum. Het kan daarom zijn dat niet alle vragen even concreet zijn gesteld als in het vragenformulier (zie Bijlage 6) of dat de volgorde afwijkt.

UITWERKING

CH: Mondelinge introductie over het Platform Collectie Nederland (PCN).

AG: Bij het Zuiderzeemuseum zijn we momenteel ook met een ontzamelings- en herwaarderingstraject bezig. De collectie voertuigen is herwaardeerd, we bleken veel meer karren en sleeën te hebben dan verwacht. De keerzijde bij zo'n project is dat je dingen tegen kunt komen waar je niet genoeg over weet of waarbij je op het eerste gezicht niet ziet of het bijzonder is. Bij het herwaarderen van de collectie kwamen we ook transportsleeën tegen. Als je een oude transportslee en een prachtig versierde arrenslee naast elkaar zit, ga je op het eerste gezicht eerder kiezen voor de arrenslee. Maar in ons geval moesten we echt kijken naar ons collectieprofiel. De transportsleeën zijn dan ook in onze collectie gebleven omdat deze paste bij het verhaal dat we gezamenlijk vertellen over bijvoorbeeld de transportslee op het ijs bij het vissen. .

Andere karren zijn afgestoten, een paar zijn er al bij andere musea. Het is ook ons streven om collectie in eerste instantie onder te brengen bij andere musea.

Dit betekent niet dat het museum tegen zaken als hergebruik is. Hergebruik mag. Een voorbeeld is het kunstwerk van Clare Twomey dat in onze vaste opstelling staat. Bij het waarderen van onze collectie tegels bleek dat we veel D-categorie collectiestukken hadden, het ging om kratten vol en tegelfragmenten. De toenmalige directeur wilde de objecten weggeven aan publiek, maar daar was ik niet zo voor. Weggeven aan publiek is voor mij geen optie in een ontzamelproces. Samen met de kunstenaar is toen een nieuwe waarde aan de D-collectie gegeven door het in een nieuwe context te

plaatsen als een kunstwerk. Het zet je wel aan het denken want nu heeft de collectie een nieuwe waarde gekregen.

Je kan als museum niet alles bewaren, maar je moet je natuurlijk wel verantwoorden en onderbouwen in de keuzes die je maakt. Ik vind zelf dat musea te weinig bij elkaar kijken, wie wat heeft in de collectie. Daar zou Collectie Nederland een goede tool voor moeten worden. De essentie moet dan zijn om te zorgen dat iedereen weet wat er overal is en onderling contact aangaan over afstoting.

CH: Hoe staat u tegenover het idee van PCN?

AG: Positief

CH: Denkt u dat PCN bruikbaar kan zijn voor alle Nederlandse erfgoedinstellingen?

AG: Ja het zou moeten. Ik denk dat we allemaal met dezelfde problemen zitten, een juiste omgang met Collectie Nederland zou daarbij kunnen helpen. Hoe moeilijk het ook is om het goed te doen. We hebben allemaal wel dingen in onze collecties die bij een ander museum wellicht beter op zijn plek zijn. En dan heb je ook nog die objecten die weg kunnen. Het nadeel is misschien wel dat je bij het herwaarderen van je eigen collectie snel gaat kijken naar de mooie dingen. Zo kan een mooi beschilderde tafel belangrijker lijken van een simpele houten kast.

CH: Denk je dat de werkzaamheden die musea voor het platform moeten uitvoeren (onderzoeken, collectie bekijken, verhalen verzamelen en uitschrijven) past in de huidige werkzaamheden van musea en erfgoedinstellingen?

AG: Nee, musea hebben te weinig tijd. Er is enorm veel onderbezetting bij musea. Zo hebben wij bijvoorbeeld maar 2 conservatoren. En projecten als deze kosten veel tijd.

CH: In hoeverre schat je dat de collecties van het Zuiderzeemuseum zijn gedigitaliseerd voor een project als een PCN? (Adlib/ XML)

AG: In principe is 95% met een foto gedigitaliseerd. zijn langzamerhand wel bezig met het vernieuwen van zwart/wit foto's. Een fotograaf voegt op projectbasis nieuwe foto's toe, inmiddels is 25% van de collectie met een kleurenfoto gedigitaliseerd. Een groot deel van de collectie staat online via het Geheugen van Nederland, daar zijn de tentoonstellingen, die toen op zaal stonden in de vaste presentatie, op gezet: Typisch Hollandse, zuiderzeevervisserij, de strijd tegen water. Vroeger hadden we bij het museum een informatiebeheerder, dus een groot deel van de gedigitaliseerd collectie is goed vindbaar.

CH: Zou het Zuiderzeemuseum open staan voor nauwe samenwerking met andere musea en culturele instellingen?

AG: Ik kan nu natuurlijk alleen voor mezelf spreken gezien het feit dat we ook gezamenlijke aankopen doen met andere musea, denk ik dat wij heel erg open staan voor samenwerkingsprojecten, zowel op het gebied van aankoop, als bij afstoot en digitaliseringsprojecten. Zo werken we bijvoorbeeld ook met onder andere het Fries Museum voor aankopen en werken we samen via een platform Mijnzuiderzee, waar ook met verhalen wordt gewerkt en het delen van kennis. De bedoeling daarbij is dat de hele regio de website moet vullen met informatie, verhalen en objecten. "Delen is het nieuwe hebben", dat is de essentie.

CH: PCN richt zich erop om de collectiemobiliteit tussen meewerkende instellingen te stimuleren en vergroten. Zou het Zuiderzeemuseum bereid zijn om de mobiliteit van de collectie te vergroten?

AG: Ja. We hebben collectiemobiliteit ingevoerd met Rick van der Ploeg [staatssecretaris cultuur]. Wij hebben toen rekwisieten van blikken en emailen naar een huis voor demente bejaarden. Daar zijn objecten tentoongesteld en later ook overgedragen.

Daarnaast hebben we in 2006 een tentoonstelling gemaakt bij ons advocatenkantoor, onder de naam Museum op kantoor, met collectiestukken en maandelijkse rondleidingen. Daarbij kregen we ook kritiek van mensen die zeiden dat het slecht was voor de werken. Ik ben er een voorstander van om zoveel mogelijk met je collectie te doen, maar je moet wel weten wat je doet, je moet zorgvuldig handelen.

In hoeverre het museum er een voorstander van is, weet ik niet. Als ik zo kijk, denk ik dat het wel een puntje kan zijn, als ik uit eigen ervaringen spreek. Ik had bij het project Museum op Kantoor er ook voor gekozen om enkele topstukken uit het depot op te hangen op het kantoor (een topstuk van Van Mastenbroek). Er ontstond een interessante wisselwerking.

Ik ben een voorstander van dit soort projecten. Net als *Chambre d'Amis [een project uit 1986]* van Jan Hoet [*Belgische curator en, "kunstpaus" en beoordelaar van de hedendaagse beeldende kunst*]. Hij had namelijk een collectie hedendaagse kunst maar geen museum, en heeft uiteindelijk bij particulieren in Gent toonaangevende Kunst opgehangen in de woonkamer.

Als ik dan kijk naar wat het museum GoudA heeft gedaan: het opdoeken van het depot en een museumzaal als depot gebruiken, dan vind ik niet dat ze de problemen goed onder ogen zien. Ook het onderbrengen van museumstukken bij particulieren, zoals Beelden aan Zee dat als een soort Kunstuitleen aanpakt, lijkt me niet de oplossing. Het is lastig. Sommige collecties lenen zich daar beter of slechter voor.

Ik sluit het bij particulieren onderbrengen van collecties dan ook niet uit, maar het hangt wel af van de omgeving waar de objecten komen te staan. Als je een fragiel werk in een woonhuis met drukke kinderen zet, gaat het niet goed.

Als musea eens goed samen zouden werken, dan komen we al heel ver. Samenwerken via Collectie Nederland.

CH: Zouden alle musea en erfgoedinstellingen open moeten staan voor Collectiemobiliteit?

AG: Ja. Ik vind dat alle musea open moeten staan voor meer collectiemobiliteit. Het is van ons allemaal. We betalen er immers allemaal aan mee via belastinggeld.

CH: PCN richt zich erop om objecten die behoren bij het Verhaal van Nederland te beschermen zodat deze niet verloren gaan en voor het (Nederlands) publiek toegankelijk blijven.

Zou het Zuiderzeemuseum bereid zijn om objecten die behoren bij CN van nadere musea over te nemen als deze verloren dreigen te gaan?

Als je een object bestempeld als voor Nederland van waarde, dan zou het ergens ondergebracht moet worden. De vraag is dan waar. Het is recent ook besproken bij het ministerie. Zo is bij natuurhistorische musea het Naturalis het kernmuseum die collectie mobiel maakt naar de kleinere natuurmusea. Laatst las ik in een nota iets om meer grote kernmusea te benoemen met een soortgelijke functie. Er zitten haken en ogen aan maar is wel makkelijker om van te voren problemen

op te lossen als deze. Dan heb je een kernmuseum waar het bij hoort. Eigenlijk is dat wat het RCE vroeger deed met bijvoorbeeld meubels en schilderkunst. Dat is nu weg, maar het was er dus wel. Je zou kunnen zeggen dat de 30 typmachines die Ontferd Goed nu beheerd en van nationaal belang zijn dus eigenlijk naar het RCE moeten. Want als je kijkt naar de RCE dan is het ook niet alleen maar hoge elite schilderkunst. Ze hebben ook 'kleinere' kunst. Dus je zou je zoiets kunnen voorstellen. Dat we kerncollecties onderbrengen in een nationaal depot en het vandaaruit vrijelijk uitlenen aan alle instellingen.

Ik vind het persoonlijk ook logischer als het terug zou vallen naar de RCE om Collectie Nederland te beheren. Het zou het meest ultieme zijn. Je zou dan een nationale collectiebank hebben waar alles heen gaat van failliet gegane instellingen om het vervolgens vanuit daar weer uit te lenen of over te dragen aan andere instellingen.

Het zou een nationale instelling zijn die vanuit het ministerie betaald zou moeten worden. Een soort service dat je dat in heel Nederland moet kunnen laten zien. Collecties die verloren dreigen te gaan, gaan dan eerst naar deze holding om vanuit daar te zoeken naar de beste plek. Dat is wezenlijk. Wij hebben bijvoorbeeld ooit karren verzameld om het terrein aan te kleden, maar als ik nu kijk naar de werktuigencollectie hoort niet alles bij ons. We hebben bijvoorbeeld landbouwkarren die niet passen in ons verhaal van de visserij en beter bij een ander museum op zijn plek zou zijn.

Verder zou er een database voor ALLE museumobjecten moeten zijn, zodat alle museummedewerkers inzicht en toegang hebben. Nu komt het er maar al te vaak op neer dat je toevallig moet weten wat het collectieprofiel van een ander museum is. Zo kreeg ik bijvoorbeeld laatst een prent aangeboden vanuit het publiek. Ik wist toevallig dat het beter zou passen bij een andere instellingen. Maar als er een database is voor alles dan kan je mensen serieus verwijzen. Het is ook belangrijk om bij het waarderen van collecties te kijken naar jouw collectie ten opzichte van andere collecties. Ik heb nu bijvoorbeeld een idee hoeveel andere sleuën er in Nederlandse musea zijn. Het belangrijkste is dat je weet wat iedereen heeft.

CH: Wat zou je verwachten als je objecten uit kencollectie Nederland overneemt van andere musea?

AG: Dat hangt af van de afspraken die je maakt en hoe het geregeld is. Als er een centrale beheerder is die geld nodig heeft om te beheren dan hebben musea ook geld nodig om te blijven beheren. Je kan wel zeggen dat museum X een topstuk krijgt, maar dan moet daar ook een bepaald bedrag per jaar aan zitten.

Hetzelfde geldt voor bijvoorbeeld museum Edam die drie waanzinnige schilderijen van reuzen heeft, wonderbaarlijke mensen. Dat zijn voor Nederland belangrijke werken. Daar moet je dan ook iets voor regelen denk ik. Het hangt allemaal af van de financiering, Rijks? Gemeente? Stichting? Privé? Geen geld zou denk ik een reden kunnen zijn om iets niet op te nemen.

CH: Wat vindt u dat er moet gebeuren met de objecten die niet KUNNEN worden overgenomen door musea?

AG: Dat moet naar een centraal depot. Verkocht worden aan het rijk. Particulieren zullen er waarschijnlijk wel geld voor over hebben, maar dat vind ik een lastig punt.

Je koopt allemaal los werk aan. En je wilt het allemaal kunnen beslissen. Dat zit je nog even aan het denken over welke status de objecten dan zouden moeten krijgen. Collectie Nederland kan alleen als je weet wat de ander doet. Ik geloof wel in het idee van Collectie Nederland, maar het blijft lastig uitvoerbaar. Je zou eigenlijk moeten weten wat er allemaal is, dat is belangrijk. Dan kan je je keuzes afwegen. Maar van bovenaf besturen is niet echt Nederlands. Bij verhalen beginnen vind ik wel mooi, daar ben ik het mee eens.

Een probleem is dat je momenteel niet goed kan zien hoe uniek iets is. Van een schilderij weet je het bijvoorbeeld al wel, maar welke musea hebben allemaal grijsgewolkt emaille in hun collectie? Het probleem zijn de 'gewone dingen'.

CH: Zou het Zuiderzeemuseum theoretisch mee willen werken aan het creëren van educatieve projecten en tentoonstellingen?

AG: Ja ik denk het wel. We hebben ook wel leuke interessante educatieve projecten, zeker wat het dagelijks leven betreft, die we kunnen delen.

CH: Zou het Zuiderzeemuseum hypothetisch bereid zijn om bij een doorstart van de pilot aan te sluiten als projectpartner?

AG: Ik denk het wel. Mijn hoofd collecties en presentaties is ook iemand van het 'Delen is het nieuwe hebben'. Dat lijkt me in ieder geval wel het geval. Zelf vind ik ook dat alle voormalige rijksmusea dat moreel verplicht zijn naar het Nederlandse publiek toe.

De centrale ICE/RCE is steeds meer verspreid geraakt over de tijd. Het schort aan dat je niet weet WAT er allemaal is.

CH: In hoeverre zouden de volgende motivatiepunten mee spelen in uw motivatie om het Zuiderzeemuseum mee te laten doen met het project PCN?

AG: Ik kan niet helemaal voor de directeur spreken, maar zelf zie ik het als volgt:

	1 Geen prioriteit	2	3 Neutraal	4	5 Hoge prioriteit
Om erachter te komen welke objecten uit mijn collectie behoren tot de (kern)Collectie Nederland					x
Om nieuw publiek te bereiken	x	x			
Om samen te werken met andere musea en erfgoedinstellingen				x	x
Om vanuit een nieuw kader naar de collectie te kijken					x
Om het museum meer in de belangstelling te laten staan			x		
Om het publiek te verrassen				x	
Om kennis te bundelen met dat van andere instellingen					x
Om de mobiliteit van mijn collectie te vergroten (meer in bruikleen aanbieden)					x
Om vaker collectie in bruikleen te nemen			x	x	

Om te onderzoeken of ik objecten kan afstoten			x	x	
Om het publiek inzicht te geven in mijn collectie			x		
Om gezamenlijk educatieprojecten op te starten			x		

CH: Wat zijn je verwachtingen van het project?

AG: Het zou aardig zijn als er in 5 tot 10 jaar een basis is voor een nationale databank. Dat iedereen kan zien wat de musea hebben, gemakkelijker uitwisselen en afstoten. En dat musea zaken als afstoten met elkaar bespreken is na 25 jaar nog steeds niet goed gelukt, dus ik denk dat dat binnen een jaar niet gaan lukken. Musea blijven toch een soort van koppige neushoorn of olifanten in dat opzicht.

Gaan musea straks goed samenwerken? Nee, ik denk dat ze het allemaal willen. Het KAN. Maar er moet meer druk en sancties zijn. Er speelt nog steeds een sfeer van 'Geen zin. Geen tijd.' Samenwerking heeft veel voeten in de aarde nodig.

GEACCODEERD

31 mei 2014

Bijlage 18. Overzichtstabel Uitkomsten Interviews:

Overzichtstabel van de Score Motivatiepunten:

	1 Geen prioriteit	2	3 Neutraal	4	5 Hoge prioriteit
Om erachter te komen welke objecten uit eigen collectie behoren tot de (kern)Collectie Nederland	HB	SS	IM	TR	AG JO
Om nieuw publiek te bereiken	AG	AG		IM SS TR	HB JO
Om samen te werken met andere musea en erfgoedinstellingen			SS	IM AG	AG HB TR JO
Om vanuit een nieuw kader naar de collectie te kijken			JO	SS	IM AG HB TR
Om de organisatie meer in de belangstelling te laten staan		AG		IM SS TR JO	HB
Om het publiek te verrassen			SS JO	IM AG	HB TR
Om kennis te bundelen met dat van andere instellingen				SS JO	IM AG HB TR
Om de mobiliteit van eigen collectie te vergroten	JO		IM SS HB		AG TR
Om vaker collectie in bruikleen te nemen	HB JO	SS TR	IM AG	AG	
Om te onderzoeken of ik objecten kan afstoten	HB	SS	AG JO	AG TR	IM
Om het publiek inzicht te geven in eigen collectie			AG HB JO	IM SS	TR
Om gezamenlijk educatieprojecten op te starten	JO		AG SS HB	IM TR	

IM: Ingrid Mens, directeur van het Liemers Museum
AG: André Groeneveld, conservator van het Zuiderzeemuseum
SS: Steph Scholten, directeur Erfgoed van Bijzondere Collecties
HB: Heleen Buijs, directeur van het Museum van Communicatie
TR: Tijs van Ruiten, directeur van het Nationaal Onderwijsmuseum
JO: Jolande Otten, directie Ontferfd Goed

Bijlage 19. Formulier Waardering van de Scriptioncollectie

Collectie: Scription

Deelcollectie: Typemachines

Objectnaam:

Objectnummer – oud:

Objectnummer – nieuw:

1. De betekenis van het object “typemachine”:

De typemachine is een belangrijke schakel geweest in de ontwikkeling van de schriftelijke communicatie. Het heeft de omwenteling van schrijven met de pen naar typen op de computer mogelijk gemaakt.

De ontwikkeling van de typemachine is niet eenduidig. Er zijn veel verschillende uitvindingen geweest, verschillende wijze van typen. De directeur van het Britse Schrijfmachinemuseum, Wilfred A. Beeching, verdeelde de werking van de verschillende uitvindingen in tien groepen. De Nederlandse schrijvers J. Boot en L.H.M. Knaven van het boek *De Historische ontwikkeling van de schrijfmachine (1978)* hergroepeerde deze tien in de volgende groepen (bron Wikipedia/schrijfmachine):

- machines met een onderaanslag tot 1898 die lijken op de machine van Remington, bijvoorbeeld de Yost of Caligraph;
- machines met toetsarmen, maar een gemeenschappelijke typedrager, bijvoorbeeld een schrijfbolletje Blickensderfer, Hammond of IBM;
- machines met een bovenaanslag en typearmen vóór de schrijfrol tot 1898, bijvoorbeeld de Bar-Lock of de Salter;
- machines met een bovenaanslag en typearmen achter de schrijfrol tot 1898, bijvoorbeeld de North;
- machines met een bovenaanslag en typearmen boven de schrijfrol tot 1898, bijvoorbeeld de Fitch;
- machines met een bovenaanslag en typearmen vóór en achter de schrijfrol, bijvoorbeeld de Williams;
- machines met een bovenaanslag en typearmen links en rechts boven de schrijfrol, bijvoorbeeld de Oliver;
- machines met een wijzer of index-systeem tot 1898, bijvoorbeeld de Colombia, de Mignon of de Odell;
- machines met een voor-aanslag en typearmen tot 1898, bijvoorbeeld de Daugerty;
- machines met een voor-aanslag en stootstangen tot 1898, bijvoorbeeld de Empire of de Adler;

Er kan dus gezegd worden dat de bovenstaande 10 groepen de ontwikkeling van de typemachine laten zien tot 1898. In de periode na 1898 volgden er veel verbeteringen op bestaande modellen en werden typemachines langzamerhand gestandaardiseerd. Na de Tweede Wereldoorlog hebben bijna alle typemachines die op de markt komen de standaard van bovenaanslag met typearmen vóór de

schrijfrol, of de letterbol voor de schrijfrol en hebben de toetsen, als er nog sprake is van woorden op de toetsen, deze in het engels staan.

Voor de collectie “nationaal erfgoed”, is het belangrijk dat van elke soort er 1 voorbeeld beschikbaar blijft. Daarnaast moet gekeken worden of het ontwerp van de machine, of de ontwerper, van dermate belang is dat het behouden moet blijven.

(bronnen: M.A. Adler: *The Writing Machine, a history of the typewriter*, and Wikipedia)

De typemachine specifiek – historie:

(bron: F. Mantelli; *The typewriter Sketchbook*)

Selectiecriteria:

Representatiewaarde:

Herkomst:

Zeldzaamheid:

Staat van het object:

Presentatiepotentieel:

Ensemble: ntv.

Documentatie:

Kennis: niet aanwezig.

Conclusie:

Bijlage 20. Publiekscijfers Websites voor Online Discussie

In de onderstaande tabel wordt een schets gegeven van het aantal bezoekers op de eerder genoemde websites¹³⁸.

Cijferoverzicht inhoudelijke blogs, websites of digitale tijdschriften

Website	Aantal maandelijkse bezoekers	Aantal maandelijkse pageviews
deFusie ¹³⁹	9.929	32.432
Hardhoofd ¹⁴⁰	32.070	210.811
Jonge Historici ¹⁴¹	<300	<300
De Correspondent ¹⁴²	326.813	1.533.168
8Weekly ¹⁴³	14.013	37.838

Cijferoverzicht inhoudelijke blogs, websites of digitale tijdschriften op het gebied van Erfgoed

Website	Aantal maandelijkse bezoekers	Aantal maandelijkse pageviews
Erfgoed 2.0 ¹⁴⁴	<300	<300
Erfgoedstem ¹⁴⁵	2.101	12.531

¹³⁸ Gegevens uit het cijferoverzicht komen voort uit een overzicht van Urlmetrics die aan de hand van algoritmes schattingen doet over gegevens als bezoekerscijfers van een website. Bij het lezen van de tabel is het dan ook belangrijk om in het achterhoofd te houden dat het gaat om schattingen. Indien er van de genoemde websites eigen gegevens zijn vrijgegeven over de bezoekerscijfers dan worden deze ook genoemd. Maar omdat er in de meeste gevallen geen gegevens te vinden waren, heb ik gekozen voor de cijfers van Urlmetrics om toch een beeld te krijgen van de publiekscijfers. Nogmaals, de gegevens kunnen wijzigingen van interne gegevens bij de achterliggende organisaties, een voorbeeld daarvan is Brekend.nl die zelf aangeeft een miljoen bezoekers per maand te trekken, terwijl Urlmetrics het houdt op een kleine 60 duizend.

¹³⁹ Urlmetrics, <http://urlm.nl/www.defusie.net>, geraadpleegd 12 mei 2014

¹⁴⁰ Urlmetrics, <http://urlm.nl/www.hardhoofd.com>, geraadpleegd 12 mei 2014

¹⁴¹ Urlmetrics, <http://urlm.nl/www.jhsg.nl>, geraadpleegd 12 mei 2014

¹⁴² Urlmetrics, <http://urlm.nl/www.decorrespondent.nl>, geraadpleegd 12 mei 2014

¹⁴³ Urlmetrics, <http://urlm.nl/www.8weekly.nl>, geraadpleegd 12 mei 2014

¹⁴⁴ Urlmetrics, <http://urlm.nl/www.erfgoed20.nl>, geraadpleegd 12 mei 2014

¹⁴⁵ Urlmetrics, <http://urlm.nl/www.erfgoedstem.nl>, geraadpleegd 12 mei 2014